283

EDITURA UNIVERS

Enn Vetemaa

RECVIEM PENTRU MUZICUȚĂ

Tînărul poet și prozator estonian Enn Vetemaa debută în 1962 cu volumul de versuri *Vîrsta prefacerilor*; astăzi este cunoscut și unanim apreciat de critica literară din Uniunea Sovietică. Fără a fi foarte prolific, Vetemaa mai publică patru microromane, cu o problematică comună, alcătuind un fel de tetralogie: *Monumentul* (1965) *Osteneala* (1967), *Recviem pentru muzicuță* (1968), *Ouă à la chinoise* (1969), dintre care trei alcătuiesc volumul de față. Volumul de versuri, *Jocul cu bulgări de zăpadă* (1966), constituie, chiar de la apariție, un deosebit succes, iar transpunerea filozofico-ironică a epopeii „Kalevipoeg" (1971) prilejuiește ample elogii în paginile literaturii critice.

GLOBUS

LEI 6.00

Lei 7,75

283

ENN VETEMAA RECVIEM PENTRU MUZICUȚĂ

1976

ENN VETEMAA

RECVIEM PENTRU MUZICUȚĂ

Colecția GLOBUS / Editura Univers

Ilustrația copertei de DOINA BOTEZ
Coperta colecției de ION STATE

După ediția:

ЭНН ВЕТЕМАА

Маленькие романы

„Ээсти раамат"
Таллин 1972

GLOBUS

Enn Vetemaa

RECVIEM PENTRU MUZICUȚĂ

Traducere de
Natalia Stănescu

EDITURA UNIVERS
București
1976

MONUMENTUL

Plimbîndu-mă prin pădurile prințului, așezam curse pe potecile bătute de sălbăticiuni și, tolănit pe malul iazurilor Alteței-Sale, aruncam undițele în apă.

A. DUMAS – *CEI TREI MUȘCHETARI*

I

Mi-am aprins o țigară, mi-am sprijinit fericit capul pe spătarul fotoliului și am închis ochii. Mi-amintesc că am rostit cu glas tare :

— Și Iehova l-a învins pe Iacov și l-a ridicat deasupra celorlalți. Slăvit fie atotputernicul Iehova ! Amin.

Țigara era gustoasă și chiar mă amețea puțin, pentru că, timp de două ore cît lucraseră aici parchetarii, îmi stăvilisem cu o încăpățînare copilărească dorința de a fuma. Mă hotărîsem să trag primul fum de țigară în noua mea locuință în deplină singurătate. Așa cum am și făcut.

Am stins lampadarul. Lumina unei reclame colora perdelele cînd într-un roșu rubiniu, cînd într-un verde ca al merelor crude. Aidoma ca la cinema. Dar la urma urmelor,

culorile n-au nici o vină că servesc astăzi unui scop prea puțin poetic : ne fac atenți pe noi, oamenii ușuratici, să ne păstrăm cu chibzuință banii la casa de economii !

De jos, ca la comandă, s-a auzit nu prea tare o muzică de dans, conturîndu-se acordurile molatice ale unui pian. Parcă lenevos, parcă obosit, saxofonul intona, gungurind, cunoscutul vals lent al lagunei somnolente. Urcînd spre tavan, inelele albicioase de fum se înlănțuiau în semiîntuneric. Ba se făceau rubinii ca vinul... ba verzi ca merele crude. Printre pleoapele întredeschise, admiram acest joc de culori, răsfățîndu-mă ca un motan tolănit lîngă cămin.

Zău așa, ce păcat că îndepărtații mei strămoși, absorbiți de truda inertă a transformării în om, nu s-au gîndit să stăpînească arta de a toarce !

Da, pare-se că totuși am realizat ceva. Probele de selecție s-au încheiat cu rezultate destul de onorabile. În orice caz, pot să-mi întind picioarele și să strig : adio, lume a căminelor studențești cu paturi scîrțîitoare și scălîmbe, adio, miros de untdelemn ars, rămîneți cu bine, podele alunecoase ale spălătoarelor, cu grătare de fier, și tu, lipsă de confort cu miros stătut ! Adio, cameră de aspirant de trei locuri și voi, salate ieftine de cartofi !

În felul vostru îmi sînteți dragi cu toatele, dar acum, de departe, vă iubesc mult mai mult. Astăzi viața mea ia startul în marea

competiție pentru titlul de „maestru" și block-start-urile mele sînt atît de demne de invidiat, încît nu-i păcat să le înșir începînd cu un rînd nou la fiecare.

Am împlinit treizeci de ani. (Dar ați face bine să nu-mi dați mai mult de douăzeci și cinci !)

Am diplomă de sculptor, iar pe deasupra și gradul de candidat în arhitectură.

Sînt de trei ani membru de partid.

Am primit un apartament în casa artiștilor plastici, recent construită.

Și, slavă Domnului, sînt holtei !

Iată însă și lucrul cel mai de seamă : nu m-am mutat aici ca să înalț spre tavan inele de fum frumușele și multicolore, nu, între acești pereți am să trăiesc și am să lucrez ! Într-un cuvînt, ca să mă exprim în minunatul stil renascentist : cu siguranță aici vor poftí oaspeți dragi — Gloria și Onorurile !

Mda, și „competiția maeștrilor" și „oaspeții dragi" — totul sună destul de meschin, dar cînd stai pe o înălțime și privești în jos, este atît de omenește, nu-i așa, să te simți copleșit de dorința stupid de azurie de a striga „aici sus, la hotarul norilor..." și alte asemenea cuvinte.

Pesemne că colțurile buzelor mi-au încremenit într-un zîmbet, pentru că accesul de oboseală, provocat de babilonia mutării, și-a spus cuvîntul și am ațipit.

Cînd m-am trezit, se întunecase de tot. Mustățile luminoase ale acelor ceasornicului

erau ridicate simetric, așa cum se și cuvine cînd acesta arată ora 10 și 10 minute. Am aprins lampa și mi-am aruncat privirile în jur.

Camera arăta destul de urît — lipsa mobilei se făcea simțită al dracului. De pe peretele gol mă privea însă cu un aer șiret și încurajator nobila domnișoară a lui Fragonard. Am simțit o undă de căldură în suflet și m-am bucurat că am luat-o cu mine. Portretul ei de budoar, pictat în maniera afectată a rococoului, atîrnase tot timpul la căpătîiul patului meu. Din pricina acestei reproduceri am fost adesea obiectul unor ironii, căci bătăioșii pictori tineri nu puteau defel să priceapă ce putea să descifreze în acel morman de dantele puiul de om care părea a fi o ființă înzestrată cu rațiune. Deasupra paturilor lor, într-un amestec franc și elocvent de negru cu roșu, piereau galaxii sau se învolburau pasiunile mari care în versurile libere ale tinerilor poeți se scriu neapărat cu majusculă. Tablourile de acest gen mă amuză întotdeauna : sînt sîcîitoare ca babele arțăgoase din piață (un novice se poate chiar speria), dar trebuie să ai răbdare pînă le trece arțagul, după care tac singure, cu un aer destul de stupid. Domnișoara mea de spiță nobilă este însă mult mai vicleană : zîmbetul ei este în aparență atît de sincer cochet, dar cîte nu ascunde el !... Totuși, tinere, ai un fel curios de a privi lucrurile : dumneata, pictor sovietic, să admiri atîta

rococoul — este cel puțin ciudat ! Și asta-i adevărat : trebuie neapărat să atîrn pe pereți cîteva tablouri pictate în stilul nostru nordic, care ne este drag. În primul rînd — sinceritate și seriozitate !

Deodată mi-am amintit că încă n-am cinat. Am sărit în picioare și m-am schimbat la repezeală : trebuia să iau o gustare.

Mergeam pe străzile învăluite în întuneric, frămîntat de sentimente contradictorii. De multă vreme mă hotărîsem să nu dau prea mare atenție unor noțiuni ca „orașul natal“ — în epoca rațiunii trebuie să-ți consumi mai rațional emoțiile — și totuși, din păcate, mă copleșea acel sentiment dulceag al fiului rătăcitor întors acasă. Ei, dacă am ajuns la înșelătoarele frumuseți, să mă înfrupt din ele, mi-am zis, trăgînd lacom în piept aerul marin, cu care eram obișnuit de cînd lumea.

După șapte ani, petrecuți mai mult la Moscova, goticul tîrziu, cam greoi, al Tallinului, de care-mi plăcea să-mi bat joc cîndva cu cinismul unui mucos, mi-a devenit din nou oarecum drag. Aceste ziduri vechi, dar în același timp atît de impunătoare îmi aminteau... naiba știe ce anume, dar într-un fel sau altul mă predispuneau la lirism. Nu știu de ce mi-am amintit de poezia lui Betti Alver [1] despre diavol, care stă în banca leneșilor, a „măgarilor“ : are barba plină de fire

[1] *Betti Alver* — pseudonimul scriitoarei estoniene Elisabeth Lepik (n. 1906).

de pai, iar foaia de hîrtie din fața lui este împestrițată cu pete de cerneală.

Pe ușa restaurantului „Gloria" era un afiș : „Nu avem locuri". Pe trepte stăteau, dezorientați, trei flăcăi. Erau la vîrsta cînd un tînăr se poate considera bărbat cu condiția să nu se mai gîndească la asta. (Notă : poate că în fraza aceasta se ascunde o mică rețetă împotriva bătrîneții !) Cu siguranță că citiseră toți trei, de departe, anunțul, dar ca să-și dea curaj se făceau că asta nu-i privește pe ei. Ascultînd de instinct, atacau în marș forțat ușa de sticlă a fortăreței. Ușa închisă a restaurantului este însă acel hotar în fața căruia legea lui Newton despre masă, viteză și forță își pierde efectul.

Am încetinit pasul și am rămas pe gînduri, dar întrucît era sîmbătă, probabil că pe multe alte uși se lăfăiau anunțuri asemănătoare. Nu-mi rămînea nimic altceva de făcut decît să-mi iau un aer plin de siguranță și să trec liniștit pe lîngă băieți.

— Sînteți așteptat, mi-a spus portarul, deschizînd ușa de sticlă.

Tinerii ridicară asediul și se topiră coborînd de pe trepte, în noapte. Mi-a părut rău de acest trio păcălit și puțin chiar și de mine, deși nici eu nu știu din ce pricină.

De ce pe mine m-a lăsat să intru și pe ei nu ? Nu era vorba de îmbrăcăminte. Ba mai mult, portarul putea să presupună că acești trei mucoși, care ardeau de dorință să se îmbete tocmai la „Gloria", cu siguranță că

i-ar fi dat și un bacșiș mai mare decît mine. Și totuși... Fără îndoială că șederea mea în fotoliul de acasă, în răsfrîngerile de lumină verde și roșie, mă înarmase cu acel fel de energie care are efect și asupra adevăraților portari.

Portarii trezesc întotdeauna idealistul din mine. Cred că le este propriu un al șaselea simț deosebit. Uneori îmi închipui că stau tremurînd la o masă lungă, unde se săvîrșește judecata de apoi, și arbitrul suprem, DomniaSa Atotputernicia, mă privește cu ochi de portar sau, să zicem, de Portar Suprem. Numai în prezența lui vom fi în stare să ne dăm seama de sterilitatea amplelor discursuri de apărare la care sîntem atît de meșteri : ele ar lua prea mult timp în procedura judiciară celestă. Nădăjduiesc, dealtfel, că El nu va socoti eretice închipuirile mele, căci la urma urmelor chipurile judecătorilor pămînteni, care niciodată nu mi-au insuflat venerație, sînt proiectate după propria Lui asemănare.

Sus mai erau două mese libere. Mi-am amintit din nou de slovele verzi-roșietice și m-am gîndit zîmbind : „Vreau să scriu cu litere de foc în ceruri : «Muritorule, pleacă-ți măreția trecătoare la porțile restaurantelor mele !»"

Mi-am potolit foamea cu o „*kievskaia*". Era tocmai pe gustul meu — nu-mi place mîncarea prea picantă. Deoarece nu aveam unde să mă grăbesc, am comandat o cafetieră întreagă

de cafea, decis să casc gura la ce se petrecea în jur.

Ne pricepem să aranjăm cu gust restaurantele noastre. Muzicanții din frescele de pe pereți își cîntau *runele* lor mute la instrumente nici prea arhaice, nici prea moderne. Doar de băut se bea în același fel, sub ochii lor. Și nu cred că tradiția asta se va schimba, aici sîntem conservatori.

Descoperii la o masă o societate numeroasă, alcătuită mai ales din femei. Se serba pesemne jubileul vreunei instituții. Din cînd în cînd, de la alte mese, se ridica cîte un bărbat cam cherchelit deja, își punea în ordine frumusețea masculină și se îndrepta spre această societate, să ademenească la un dans surplusul de populație feminină. Era amuzant să le urmărești mușchii feței, care se căzneau să încremească într-o mască ce trebuia să reprezinte — după temperamentul și gradul de cultură al fiecăruia — culmea farmecului masculin. M-am gîndit că femeile, tentate în mod exagerat să acuze sexul tare de indiferență față de înfățișarea lui, ar fi putut să-și retragă acuzația văzîndu-i.

Jumătate din comesene ședeau cu fața la mine. Majoritatea atinseseră limita vîrstei mijlocii. După toaletele femeilor, după felul sîrguincios în care se distrau, după păhărelele lor aproape neatinse puteai ghici în fiecare o cumsecade mamă de familie. (Mîine or să povestească : „Ce chef am tras aseară ! A

fost grozav ! Numai C. s-a comportat îngrozitor !“)

Trei dintre femei erau mai tinere. Foarte deosebite una de alta, ședeau alături. Cea din stînga, o brunetă frumoasă, vioaie, aducînd a italiancă, lucru pe care îl știa prea bine și ea însăși, apărea doar în pauzele dintre dansuri. Femeile de acest gen au căutare la restaurante. Cea din dreapta — o blondină, cu privirea înadins fixă și proporțiile lui Simone Signoret, dansa și ea mult. Pleoapele ei machiate cu mov atrăgeau în mod deosebit ofițerii. Se lipea strîns de partener, dar în același timp ochii ei rătăceau undeva departe-departe. Avea în ea ceva foarte standart.

Cel mai mult mă interesa cea care ședea la mijloc.

Era o fată foarte tînără, firavă, să tot fi avut 18 ani. Am privit-o destul de insistent, dar n-am remarcat nimic deosebit. Mai tîrziu am descoperit că este o ființă care urăște cu înverșunare bărbații. Zău, chiar așa ! Avea niște codițe alarmant de agresive și o rochie de croială austeră. Mutrișoara ei simpatică, de nevăstuică, nu era făcută să exprime disprețul, dar, din păcate, n-o folosea decît în acest scop ! Această ființă micuță răspîndea dezaprobarea în toate direcțiile — și pe orizontală și pe verticală ; cu siguranță că o aștepta un viitor măreț, poate va deveni cosmonaut ! De trei ori și-a aruncat refuzul direct în obraz sexului masculin —

egoist, animalic, stupid și dezmățat. Dar, din păcate, din asta s-au tras învățăminte, și acum tînărul procuror își așteaptă următoarea victimă cu o vădită nerăbdare. Chiar și mie mi-a aruncat o privire. Dar nimeni nu se mai apropie de ea și se pare că în tot restul serii arma ei ucigașă, bine ascuțită, are să se acopere de un strat lînced de rugină.

Aș fi dat mult să dansez o dată cu această tînără Diană. Cîte nu mi-ar fi auzit urechile! Dar lucrul era clar irealizabil și am invitat-o pe blonda ei vecină.

Da, stînd deoparte, e ușor să tragi concluzii pe seama oamenilor. Șapte ani cît mi-am făcut studiile, dusesem un mod de viață destul de ascetic. Căci măruntele bucurii studențești de acum două luni, pentru care rivalii invidioși îmi eliberau camera, culcîndu-se cîte doi într-un pat, nu prea intră la socoteală. Acum, fiind bărbat independent și singur, am simțit cum disprețul meu aristocratic-spiritual față de desfătările lumești se duce pe copcă...

Primitivele instincte masculine nu pot fi numite defel primitive: după primul dans chiar, partenera mi s-a părut neobișnuit de inteligentă, am descoperit la ea o mulțime de calități ascunse! Da, dansa al naibii de bine! Mica făptură care ura bărbații, cu mutrișoara ei de nevăstuică, se uita la noi cu un dispreț total, dar nu-mi mai păsa deloc de ea.

Reflexul reclamelor de neon pe tavanul propriului tău apartament și micul tablou al lui Fragonard se pot dovedi un tonic excelent pentru spirit. Era de-ajuns să mă gîndesc la ele și deveneam mai infatuat decît un campion de box la juniori și mai vorbăreț decît un critic literar. Fără să fac un efort prea mare, am invitat-o pe partenera mea la mine, să serbăm instalarea în casă nouă. La început, firește, m-a refuzat, dar după încă două dansuri a acceptat să treacă, doar un minut... Pesemne că articolele din „Noorte Haale“ ca, de pildă, „A procedat cum trebuie Imbi ?“ sau „De ce duce Lea o viață destrăbălată ?“ n-au reușit să trezească ecoul moral dorit în toți membrii societății...

L-am rugat pe ospătar să înfășoare în hîrtie o sticlă de „Pernod“ și am mai comandat o cutie de ciocolată; bineînțeles că individul ăsta scîrbos mi-a adus una din cele mai scumpe, cu un zîmbet insinuant pe buze. L-am rugat să aducă ciocolata cea mai ieftină ca să le dau să înțeleagă, și ospătarului, și blondinei, că n-au de-a face cu un fraier.

Am plecat însoțiți de privirile dezaprobatoare ale întregii societăți feminine. („A fost strașnic! Dar C. s-a purtat îngrozitor!“)

II

Musafira blondă m-a părăsit înainte de ora 8 dimineața, lăsînd în urmă-i o aromă de „Noapte albă“ (74 copeici flaconul).

Mi-am umplut plămînii cu acest miros dulceag, mi-am vîrît nasul în pernă și mi-am continuat somnul.

M-am trezit la zece și jumătate, perfect odihnit, și mi-am zis să marchez prima dimineață în noua mea locuință cu cîteva exerciții de înviorare — de obicei, prefer să amîn această ocupație pe a doua zi. Pe urmă, mîndru de energia mea, m-am bălăcit îndelung sub un duș răcoritor, iar apoi, m-am răsfățat în cadă, construind planuri pentru ziua aceea.

Fără îndoială, va trebui să fac o vizită bătrînului Toonelt. Acest putregai (scuzați, dar singur își spune așa) m-a oprit ieri pe stradă și mi-a ordonat categoric să trec pe la el. De ce — habar n-am. Poate vrea să-mi propună o lucrare ? Ei bine, ar trebui să strîng relațiile cu Toonelt. Pare-se că astăzi, din nou, după atîta amar de vreme, ne vom întîlni între patru ochi cu acest clasic în viață, despre care circulă aici atîtea anecdote. S-ar putea spune chiar că într-un anumit sens va fi prima noastră întîlnire adevărată. Căci la Tallin, în anul întîi la Institutul de Artă, eram încă foarte crud. Am studiat sub conducerea lui Toonelt doar un an, apoi s-a ivit ocazia să plec la Moscova (o singură bursă republicană) și am părăsit orașul natal. Pentru șapte ani. De atunci nu l-am întîlnit pe Toonelt decît întîmplător. La sesiunile științifice, la expoziții, niciodată însă între patru ochi. Conta foarte mult să-i fac o impresie bună. De el vor depinde lucrările mele. De va fi nevoie, o să recurgem chiar la ceea ce uneori se cheamă lingușitorie. Bineînțeles, în cea mai civilizată formă. Ceea ce, de fapt, nici nu mai este lingușire, ci curat oportunism.

Mi se pare că însuși Kant a zis că a fi inteligent nu este altceva decît a ști să te adaptezi, raționam eu, mișcîndu-mi degetele de la picioare. Nu-i ciudat că omenirea, care s-a priceput în decursul mileniilor să preschimbe oportunismul într-o mare artă intelectuală, o disprețuiește ? De parcă felul de a te comporta, bazat pe o profundă cunoaștere a oamenilor, pe imaginație vie și risc îndrăzneț, ar fi mai rău decît alte forme de luptă cu viața. S-ar părea că unui om, rațional în rest, i-ar fi mai ușor să-și înghită concurentul cu păr cu tot și în costum de seară, decît să aplice în scopul de a reuși vreun alt mijloc blînd și uman, ca, de pildă, o declarație de simpatie improvizată la timpul și locul potrivit, un acces de admirație sau o scenă de autobiciuire, cît se poate de sinceră. Trebuie să fii prost sadea, ca să nu te folosești de slăbiciunile oamenilor ! Nu trăim încă în comunism ! Pe deasupra, oportunismul poate să aibă cele mai nobile scopuri. Oportunismul este și sport, și știință, și artă în același timp !

Din cîte-mi amintesc, cam cu o asemenea introducere începe ciorna unui foarte vechi

2 – c. 401

tratat de-al meu. Căci noi toţi, la o anumită vîrstă, ne propunem ca scop principal al vieţii deşteptarea omenirii întunecate la minte, cu ajutorul slovei tipărite. Conform temperamentului, scriem fie despre femei (după un sărut primit în faţa intrării principale sau, şi mai bine, a unei palme — este primul lucru care-ţi vine în minte !), fie despre timp, spaţiu ori alte subiecte la fel de nebuloase şi mi-este extrem de plăcut să-mi amintesc că totuşi m-am priceput să aleg o temă mai puţin bătută. Am împărţit oportunismul în cîteva categorii. M-am ocupat de aceasta cu o pedanterie de mic filozof sau de mare contabil.

Era vorba acolo de „oportunism analitic", care dezvăluie slăbiciunile partenerului ; de „oportunism dezorientativ", calculat pe subaprecierea personalităţii tale, care poate fi folosită ulterior ; de „oportunismul oglindă" — partenerul vede prin tine ca prin sticlă, dar înţelege în acelaşi timp că faptul este prevăzut — drept rezultat, doi oameni cu scaun la cap se preţuiesc unul pe celălalt după merit ; în afară de aceasta, mai era şi „oportunismul estetizant", aplicat obiectului servind la autoînveselire şi „linguşirea sportivă", elaborată special pentru antrenament în tehnica oportunismului.

Erau o sumedenie de categorii — mi se pare peste douăzeci. Fiecăreia îi destinasem un capitol aparte, cu o mulţime de exemple.

Îmi amintesc de frazele de încheiere ale tratatului, de care eram foarte mîndru :

„...În acest fel am demonstrat că oportunismul este o armă invizibilă şi practică, pe care, în primul rînd, o aveţi întotdeauna la îndemînă, iar în al doilea rînd, care depăşeşte ca forţă orice altă armă (nucleară, bacteriologică etc.). Deşi aceasta nu intră în sarcina unui filozof, aş vrea totuşi să subliniez în încheiere : să nu uite nici virtuozii oportunismului că există etica, să nu urmărească alt scop decît ca viaţa să devină şi mai frumoasă, şi mai fericită pe planeta noastră !"

Nu-i aşa c-ar fi frumos ? !

Am început chiar să întocmesc un manual de oportunism, dar mi-am zis apoi că gloria postumă este mai mică decît cea din timpul vieţii şi am încuiat lucrarea neterminată în sertarul mesei de lucru.

Acum, bineînţeles, este caraghios să-mi amintesc toate acestea, dar nu socotesc că mi-am pierdut timpul de pomană.

Să trecem însă de la teorie la practică, mi-am zis în gînd, şi ieşind din cadă am deschis uşa de la şifonier, ca să-mi studiez garderoba. Deocamdată era cam sărăcăcioasă. Cu ocazia unei vizite atît de importante, s-ar fi cuvenit să-mi pun costumul negru, de gală, pe care-l aveam. Dar cu siguranţă că Toonelt mă va lua peste picior pentru asemenea ţinută. N-ar fi mai bine să mă duc îmbrăcat în salopeta pătată de lut ? Nu, asta ar fi

prea transparent — Toonelt va dibui ușor în persoana mea un jalnic și primitiv lingău.

M-am decis totuși pentru costumul negru și, împăturind cu abilitate batista nu prea albă, am băgat-o în buzunărelul de la piept. Din oglindă mă privea un ginerică spilcuit și am mai mototolit umerii de la haină, ca să facă ceva cute. Am încetat să mai arăt ca un dandy. Apoi mi-am pus pardesiul de șeviot cenușiu și am ieșit. N-are decît să rîdă Toonelt cît vrea, n-are decît să se bucure. Las' să fie așa! Această varietate de oportunism o numisem, mi se pare, la timpul său „oportunism în dar". O varietate plină de umanism!

Stînd în fața ușii impunătoare de stejar, am remarcat cu bucurie că, într-adevăr, sînt cam emoționat: oricum, în spatele acestei uși locuiește un om la al cărui nivel voi ajunge, în cel mai bun caz, peste vreo douăzeci de ani.

Am bătut.

— Intră, ce te-ai speriat? îmi răcni în obraz un uriaș pe jumătate gol, care măsura nu mai puțin de un metru nouăzeci.

Pe pieptul lui păros și negru, ca de urs, luceau perle de transpirație, în mînă strîngea o pereche de haltere. Halterele zburară cu un sunet surd pe saltea, în colțul odăii, și o palmă uriașă, aspră, mi-a strîns în clește mîna care devenise brusc atît de mică. Doamne, un adevărat Samson! Unul din

stîlpii sculpturii estoniene se afla în fața mea, în toată măreția sa monumentală.

— M-am dezmorțit oleacă. N-am chef deloc să recunosc că sînt o ruină.

Ce să zic, ruină, m-am gîndit, și nici un fir de păr alb! Iar putere are mai multă decît trei ca mine.

— Ei, cum o duce Sașa? Șcerbakov?

I-am spus că profesorul Șcerbakov o duce bine, că-i transmite salutări și... și... Altceva nu m-am priceput să adaug. O primire atît de activă mă descurajase de-a binelea.

— Un om minunat Sașa ăsta. Un om minunat, dar ca sculptor nu face doi bani!

Ochii lui verzi, de bufniță, care clipeau întruna, m-au pipăit cu simpatie din creștet pînă-n tălpi. De sub sprîncenele stufoase, a licărit un zîmbet șiret.

Toonelt n-a scăpat nici o vorbă cu privire la costumul meu, dar m-am simțit stînjenit la gîndul că mi-a citit în suflet.

— Vrei să spui că nu-i așa?

Nu mă hotăram să-i răspund.

— E limpede, zău! Nu ridică haltere, nu trage cu pușca, nu pescuiește, ce sculptor mai e și ăsta? Undeva în adîncurile pieptului păros începu a clocoti rîsul.

— Mă duc să-mi pun ceva pe mine. Să nu mă socotești un țărănoi necioplit. Pînă atunci, răsfoiește ceva. Trase o draperie și am văzut un stelaj mare — din tavan pînă-n podea și de la un colț la altul al peretelui — ticsit

de cărţi, albume de artă şi reviste. Îmi aruncă pe masă un almanah gros.

— Uite, ieri am reuşit să-l cumpăr...

Era un almanah francez. Mă obişnuisem să mă laud că limba franceză nu prezintă greutăţi pentru mine, dar de data asta am mărturisit cinstit că pot să mă uit la poze, dar limba n-o înţeleg...

— Mai am încă unul.

Am căpătat aceeaşi ediţie în italiană şi am amuţit de tot... Grifoni, sfincşi, centauri — unii aminteau prin ceva chiar de posesorul cărţii.

Toonelt ieşi să se îmbrace, lăsîndu-mi puţin timp să-mi revin. Ce om! Cînd se uită la tine, te simţi ca o insectă prinsă în ac. Să-l duci, zău, nici nu face să încerci! Cel mai bine şi mai simplu este să te porţi cu sfială. Pentru asta nici nu-i nevoie să te prefaci. Şi dacă lui îi face plăcere să-şi primească aşa oaspeţii, cu siguranţă că-i plac sfioşii...

— Intră aici, am auzit după cîtva timp, de după uşă.

Am intrat într-o odaie mică, semiîntunecoasă. Ferestrele erau acoperite cu storuri groase, pe masă o lampă demodată răspîndea o lumină roşiatică. Toonelt se aşeză într-un fotoliu cu spătar sculptat, înalt, luă un termos şi turnă cafea aburindă în nişte ceşti minuscule. În haina lui liliachie de casă semăna cu un stăpînitor oriental, viclean şi înţelept. Cînd ochii mi se obişnuiră cu întunericul, am văzut ciudate păsări împăiate,

agăţate pe perete. Era ca o împărăţie vrăjită: ochii de sticlă ai păsărilor luceau misterios — ai fi zis că se prefac doar moarte, în realitate însă aud tot şi se străduiesc să reţină fiecare cuvînt al meu.

...Şi văzînd aceste păsări împăiate,
Mă simţii stingher
Şi teama mă cuprinse
Că, în trupurile lor sfîşiate,
De o vrăjitoare sînt închise
Suflete de oameni.

mi-am amintit de versurile din „Atta Troll". Această paralelă m-a făcut să zîmbesc.

Am sorbit din cafea. Era parfumată şi amară. Toonelt mă privea în tăcere şi m-am simţit din nou ca un elev în cabinetul directorului. Am observat pe poliţa căminului figurine sculptate din fildeş. Totul era aici într-un net contrast cu halterele şi, fără să vreau, m-am gîndit la sculpturile lui Toonelt. Cu cîteva zeci de ani în urmă, ca şi în anii cincizeci, din păcate, erau socotite pseudopopulare. „Grosolănia rustică nu este decît masca sub care se ascunde un emigrant intern al postimpresionismului" — scria pe vremea aceea un critic de artă necruţător şi, dealtfel, deloc prost. Pe vremea aceea cuvîntul „impresionist" suna mai înfricoşător decît „recidivist", totuşi de Toonelt nu te puteai atinge chiar atît de uşor: devenise comunist încă în anii douăzeci, dar şi mai important

era că una din persoanele apropiate de Atotputernic îi comandase trei sculpturi pentru parc...

Cînd un critic din Moscova, prost ca noaptea, dar destul de cunoscut pe-atunci, stîrnise scandalul la Institutul de Artă, se zice că Toonelt zbierase la el :

— Pînă acum nimeni n-a încercat să vorbească cu mine prin portari. Ca să stăm de vorbă cu portarul, avem și noi un portar la institut. Am terminat !

El a trimis și o telegramă cu același conținut la Moscova, pe numele celui ce-i comandase sculpturile pentru parc și, spre marea mirare a multor invidioși, n-a pățit absolut nimic.

— Sînteți cam abătut... Halterele mele v-au speriat așa ? întrebă Toonelt cu un zîmbet, trecînd din nou la „dumneavoastră". Artiștii sînt oameni ciudați : cu cît vrei să trăiești mai sănătos, cu atît se miră lumea mai tare. De unul care, beat criță, aleargă în patru labe în jurul teatrului, trăiește cu trei femei, își vopsește barba în verde, nimeni nu se miră. Dar dacă îți cumperi chefir și faci gimnastică în grădină, gata încep cu toții să creadă că profesorul s-a scrîntit de-a binelea și umblă după efecte ieftine... Dar să lăsăm, nu asta e interesant ! Mai bine povestiți-mi ce planuri de viitor aveți !

I-am mărturisit că deocamdată n-am nici un fel de planuri deosebite. Aveam, firește,

diverse subiecte și intenții, dar încă n-am apucat să mă dumiresc nici eu singur.

— La toamnă mi s-a promis ceva de lucru la Institutul de Artă, și-o să vedem atunci.

— Vreau să vă fac o mică propunere, spuse Toonelt. În suburbie va fi ridicat un monument închinat victimelor fascismului, pe o groapă comună. Au avut de gînd să mi-l dea mie, dar eu nu pot, am prea multe lucrări începute. Mult m-am luptat că să-i conving pe acești troglodiți, și am izbutit totuși, să ofere comanda lui Saarma. Ain este tînăr, abia anul trecut a terminat institutul, dar este un băiat cu scaun la cap și al dracului de talentat. Îl cunoașteți desigur...

Am dat din cap, deși nu auzisem aproape nimic despre Ain Saarma. Poate doar numele.

— Ne-am sfătuit cu Ain și ne-am gîndit că ar fi grozav să intrați în combinație. Că doar sînteți candidat în arhitectură, un bărbat destul de serios, zîmbi Toonelt.

Zîmbetul acesta al lui, totodată ironic și respectuos, era inimitabil. Cînd vorbesc cu artiștii din vechea generație, am totdeauna sentimentul că fiecare an din diferența de vîrstă dintre noi este un bilet de loterie cîștigat de mine. Dar pentru arta de a zîmbi în felul acesta, aș ceda un teanc întreg de bilete.

— Nu te grăbi să te învoiești, mă opri Toonelt la jumătatea cuvîntului. Realitatea este că, dacă te-apuci de această lucrare, ai putea să-ți faci un dușman. Avem aici un

nene simpatic care și-a pus în gînd să concureze cu Ain și cu dumneata. Din punct de vedere al artei, nu reprezintă nimic, în schimb din alte puncte de vedere este cineva. E vorba de Magnus Tee...

— Magnus Tee ? Cum să nu-l știu ? Cîndva noi îl poreclisem Mînia Domnului, îmi amintii pe loc.

Toonelt își ridică ușor pleoapele grele, puțin umflate, și ochii lui se opriră asupra mea — ca două faruri mari și nemișcate, de un verde-închis. În acea clipă îmi trezi în minte imaginea unui dresor bătrîn, morocănos, care ar vorbi cam în felul acesta : „Cobra asta nu-i prea primejdioasă. E-adevărat, a ucis, cu mușcătura-i veninoasă, două ființe omenești printre care chiar pe fiul meu cel mic, dar, în general, poți să-i vii de hac..."

— Dealtfel, este un sculptor destul de onorabil, urmă Toonelt, dar de cînd au fost scoși de la răspîntiile drumurilor și dați la topit cerbii auriți și cuconițele cu snopi în mînă, opera lui nu-și mai găsește admiratori. Și atunci s-a decis să creeze valori de alt gen. Era atîta cruzime în vorbele lui, încît nici nu mi-a venit să rîd, dar nici Toonelt nu mai zîmbea. Se freca doar stăruitor, cu degetul său uriaș, la rădăcina nasului. Așa că mai gîndește-te...

Mă pregăteam să-l încredințez că această Mînie a Domnului nu mă sperie defel, ba mai curînd dimpotrivă — mă îndeamnă chiar să mă apuc de lucru, dar Toonelt se aplecă

spre un raft și odaia se umplu de glasuri de păsărele : cirip-cirip, cirip-cirip, amestecate cu sunete mai guturale.

— Le recunoști ? întrebă Toonelt. Dar asta ?

Nu puteam recunoaște nici o pasăre și i-am mărturisit că doar cîntecul cucului l-aș fi putut ghici...

— O vulpe adevărată, zîmbi Toonelt, și să nu cunoască păsărelele ! Cine ar fi putut crede una ca asta !

Păsările ciripeau, iar de pe pereți mă urmăreau ochii șireți ai bufnițelor, care se prefăceau moarte.

Cînd banda de magnetofon s-a terminat, Toonelt îmi spuse, ridicîndu-se :

— Așa că gîndește-te bine. Tineretul nu trebuie să greșească. Dacă te decizi să intri în combinație cu Saarma, treci pe la el. Și încă ceva. Asta tot referitor la Magnus Tee. Ain a avut cîndva o încurcătură pe „linie feminină", pricină pentru care Tee perorează și astăzi despre aspectul lui moral. Apropo... mi-a telefonat azi și mi-a comunicat că din locuința dumitale a ieșit dimineața o femeie. Magnus Tee s-a interesat dacă nu cumva ai de gînd să te însori. Iată ce fel de om este acest Magnus ! Și locuiește chiar deasupra dumitale !

Toonelt s-a aplecat înainte și mi-a zîmbit cu zîmbetul unui Vulcan plin de bunătate, dar degetele lui, care strîngeau marginea mesei, se înroșiră, apoi se albiră.

În vestibul redeveni Toonelt cel dinainte.
— Au două puduri, şi-mi arătă halterele. Vrei să-ţi împrumut o pereche de un pud ?
Pe urmă mă bătu familiar pe umăr şi mă dădu pur şi simplu afară pe uşă.

Întorcîndu-mă acasă, fluieram ca un băieţandru, sau, cine ştie, poate ca o specie rară de cintezoi de pe banda de magnetofon a lui Toonelt. Auzi, să nu primesc oferta ! Cu Magnus Tee, „Mînia Domnului", vom fi prevăzători ! În asemenea cazuri lucrurile se aranjează printr-o vizită de politeţă. De regulă, aceşti creatori de cerbi auriţi sînt destul de naivi şi mă pricep de minune să mă împac cu ei. Trebuie doar să-i faci să-ţi povestească despre tinereţea lor şi să-i asculţi cu gura căscată. Nu strică de asemenea să treci pe la ei, să le arăţi schiţele. Bineînţeles, nu pe cele definitive... Dar după vizita la Toonelt, această metodă excelentă mi s-a părut abjectă.
Atunci, să fim doar prevăzători ! În general, treaba începe să meargă. Şi încă cum !
Am intrat într-o toaletă publică, „templu-de-urgenţă", cum i se spune. Chiar această construcţie jalnică, acest neg în palma lată a pieţii Victoriei, mi se păru astăzi simpatică. Am examinat cu un zîmbet uriaşul nud, zgîriat pe peretele verde-închis : arta populară contemporană se înrudeşte vădit cu maniera viguroasă a omului cavernelor... Şi cu ce uimitor laconism se exprimă maeştrii creaţiei de amatori ! Ei reuşesc să exprime emoţii defel superficiale într-o propoziţie simplă. Alţi autori se descurcă cu un singur cuvînt, şi acela la nominativ...
Ce bine dispus eram !

III

Femei, vă iubesc ! Fără voi viaţa ar fi grea. Dacă n-aţi fi voi, de unde am căpăta cea mai necesară informaţie ? Care bărbat ar fi în stare să vorbească o oră întreagă, la o cafea şi o prăjitură cu căpşuni, despre Ain Saarma şi soţia lui ? Iată că Anne, prietena mea din copilărie, cu principii neclintite ca nişte coloane — şi picioare la fel — se ocupa cu acest lucru pur şi simplu cu entuziasm. Şi eu nu scăpasem decît un singur cuvinţel : că, după cît se pare, va trebui să lucrez cu Ain.
La timpul său Anne încercase cu încăpăţînare să intre la Institutul de Artă. Dar nu ieşise nimic din asta şi, bineînţeles, devenise un mare specialist în artă. Lucra la redacţia unui ziar, la secţia culturală, scria recenzii pătrunse de melancolie despre expoziţii, îi ştia pe toţi plasticienii pe numele mic, şi spunea despre ei pe un ton de blîndă superioritate şi compătimire : „El este un creator". Dar *cum* ştiu s-o pronunţe criticii ! Aceste cuvinte cuprindeau tot dispreţul proptelei vrejului de mazăre faţă de firava plantă cu

păstăi care, în loc să izbucnească drept spre soare, se tîrăște atît de jalnic pe pămînt. La disprețul lor plin de simpatie se adaugă uneori și o tristețe subtilă, înțeleaptă, filozofică, aproape înmiresmată despre nedreptatea ce domnește în lume: păstăile cresc întotdeauna acolo unde nu trebuie — nu s-a pomenit încă să crească pe un băț.

Și-acum, ajunge. În general, îi eram chiar recunoscător Annei pentru lecția ei. Am aflat că Ain este considerat foarte talentat și chiar așa era. Am mai aflat că-i cam place băutura. Bea, e drept, rar, dar cînd se îmbată face scandal și nimerește, de obicei, la miliție. Acum două luni a primit o mustrare severă, cu un ultim avertisment. Magnus Tee a stăruit ca Ain să fie dat afară din Uniunea Artiștilor plastici, și Toonelt a avut mult de furcă să-l scape din belea.

În afară de asta, Ain este cam fraier — cînd te gîndești că i-a pus pirostriile în cap un fost model, amanta arhitectului Köömets! O femeie oarecare, lucidă, calculată, care știe să dea din coate, „care, da-da, nici măcar prea frumoasă nu e..." Ultima frază a Annei nu m-a mirat deloc: oricum, cunosc cîteva femei nu prea tinere, dar încă necăsătorite, care mi-au explicat cu amabilitate că bărbații evită femeile deștepte și frumoase și toți, de parcă s-ar fi vorbit, se căsătoresc cu niște urîțenii patologice.

Am luat cunoștință de comentariile Annei, dar m-am străduit pe loc să le uit, căci do-

ream să devin un bun prieten și al lui Ain și al soției sale. În majoritatea cazurilor este preferabil să nu cunoști nici oamenii, nici obiectele pînă în cele mai mici amănunte. Îmi aduc aminte că în copilărie beam bucuros hematogen și aveam niște obraji roșii de mai mare dragul, pînă am aflat într-o zi din ce și cum se prepară această licoare curativă.

După-amiază m-am dus în vizită la familia Saarma. Pentru asta a trebuit să urc doar douăzeci și patru de trepte — locuim în același imobil.

Eva Saarma era o femeie micuță și destul de frumoasă, cu o gură mare, senzuală. Cînd vorbea, mîinile ei nu stăteau locului nici o clipă, în schimb, la sfîrșitul frazei, încremeneau într-un gest teatral, pentru ca, atunci cînd se pornea din nou să vorbească, începînd cel mai adesea cu vorbele: „Ain și cu mine credem...", să treacă din nou la o gesticulație disperată. Era îmbrăcată într-un taior cenușiu de croială clasică, poate prea corect pentru a denota bunul gust. Eva mi s-a părut o femeie rezonabilă, dar nu mi-a trezit simpatia. Nu m-au influențat defel cele povestite de Anne și nici maniera de a vorbi a Evei, cam prea categorică: fiecare frază o prezenta, ca pe o bijuterie, neapărat cu marcajul în sus. M-a influențat o amintire din perioada cînd aveam șaptesprezece ani.

Din păcate, și această amintire face parte din cele picante.

Cîndva mi-am petrecut vacanța într-o tabără, pe malul lacului Peisus. Directoarea taberei era o femeie de vreo treizeci de ani, care semăna mult cu Eva. Era îngrozitor de severă: exercițiile de înviorare, micul dejun, prînzul — totul respectat minut cu minut. Iar după repaosul de după-amiază, organiza „manifestări cu caracter cultural-distractiv". Glasul ei n-avea decît două registre: unul, sută la sută înviorător, familiar și grețos de spontan: „am pentru voi o surpriză: astăzi organizăm o în-trece-re de literatură clasică rusă", iar al doilea, rece și necruțător ca un bisturiu: „ați întîrziat trei minute la adunare!" Amîndouă registrele erau la fel de scîrboase, amîndouă transformau tabăra noastră, care nu era defel pentru școlari (veneau acolo doar oameni mari — toți mai în vîrstă decît mine) într-o veritabilă cazarmă.

În ultima seară am organizat un foc de tabără și bărbații au cumpărat un butoi de bere țărănească. Deci se contura clar „o manifestare cu caracter distractiv-băutoresc". Totuși tiranul nostru cu fustă nu ne-a făcut morală, deoarece butoiul era mic, iar în jurul focului se adunaseră mulți. Ca să-i fac în ciudă directoarei, m-am decis să mă îmbăt. Lucrul s-a dovedit nu prea complicat, mai bine zis totul s-a petrecut mai înainte ca să-mi dau eu seama. Tiranul s-a înfuriat îngrozitor. I-a învinuit pe bărbați că descompun moral un minor (NB!) și m-a luat cu forța de-acolo. Locuia nu în cort, ci în singura casă de lemn

din marginea taberei. M-a încuiat la ea și s-a întors la focul de tabără. Am adormit buștean. Pe la două noaptea m-am trezit și am văzut-o cum se dezbrăca la lumina lunii.

În noaptea aceea n-am mai închis ochii, iar la opt dimineața (fiind zi de sărbătoare, cu o oră mai tîrziu ca de obicei), îmi făceam gimnastica de înviorare, la rînd cu ceilalți, adormit, ca un sac, iar vocea tăioasă, ca un bisturiu, comanda: „Apropiați picioarele! Depărtați! Apropiați! Depărtați! Un-doi-trei! Un-doi-trei! Voore, de ce nu fandezi? Trei-doi-trei!" Și nu mi-a aruncat măcar o privire duioasă!

La orele zece mă legănam în autobusul care mă ducea acasă, eram verde la față, îmi era cam greață și toate femeile mi se păreau un coșmar de neînțeles. În viitor n-am mai servit nimănui ca obiect de consum, dar mai simt încă și azi jignirea și amărăciunea ce m-au cuprins după prima mea noapte de dragoste. Bărbații nu pot suporta cînd femeile se comportă cu ei așa cum se poartă ei înșiși cu femeile! Știu că mai tîrziu persoana aceea a devenit una din reprezentantele de seamă ale turismului nostru. (N-am nimic împotriva carieriștilor în general, dar nu-i suport deloc pe carieriștii „standard".)

Felul de a vorbi și de a se purta al Evei semăna grozav cu o salată combinată din tovarășa de la grădiniță și un băiat „bun", salată cu care mă intoxicasem cîndva din pricina propriei mele lăcomii.

3 – c. 401

— Tagmă neputincioasă a băuturilor de coniac, spunea Eva despre pictorii tineri, cu un ton ce nu admitea replică, le e de-ajuns să sugă o sută de grame, că și încep să-și trîmbițeze mărețele planuri. După două sute de grame, iau chipul fecioarei Maria, sfîșiată de durerile facerii. Iar după trei sute de grame ei *știu tot*, ei *găsesc* (mîinile i-au încremenit într-un gest de efect) acea trăsătură de penel pe care au fost nevoiți s-o caute atîta timp și care transformă tablourile în *tabloul* unic! O da, se vor duce îndată în atelier și-și vor termina lucrarea! Dar apoi urmează a patra sută de grame și ei pleacă într-adevăr, dar pleacă după ușa pe care sînt desenați doi de zero, unde icnesc voinicește vreun sfert de oră. A doua zi pun iarăși aceeași placă, iarăși se fudulesc, iarăși găsesc și după aceea — sughit!

Aceste vorbe sunau cam ciudat în gura Evei. Mai ales după informația primită de la Anne cu privire la obiceiurile lui Ain. Sau poate dumneavoastră, domniță (acum este la modă străvechea manieră de a te adresa cuiva), urmăriți scopuri educative? Aici vă pierdeți de pomană timpul: eu consum băuturile alcoolice cu multă măsură, în ce-l privește pe Ain, el parcă nici n-o auzea. Și nu pentru că ar fi fost preocupat de altceva, nu, el își *privea* nevasta și, aș spune, chiar cu o admirație uimitoare pentru un soț. Așa cum se uită un flăcăiaș de la țară la călușei. M-am uitat și eu curios la Ain: rar întîlnești oameni atît de urîți, nu, mai bine-zis, atît de șterși. Un trup scurt și un gît scurt, iar pe gît un cap disproporționat de mare, rotund ca o bilă. Părul rar, de culoare nisipie, era tuns foarte scurt (cu siguranță că din dorința Evei) și se zbîrlea caraghios deasupra creștetului său trandafiriu. Dar cînd am mai observat și șiretul albastru ce-i atîrna de sub pantalon, mi-am zis că, în genul său, Ain este un exemplar desăvîrșit. Înfățișarea nearătoasă este într-o măsură oarecare un atu pentru un artist: cum face unul ca ăsta ceva cît de cît mai onorabil, cum este recunoscut ca extrem de talentat! Sînt convinși de asta mai ales cei care nu se pricep deloc la artă. „Doamne, ce caraghios e!" șoptesc ei în extaz, văzîndu-l pe norocos. S-ar putea crede că talentul ar fi ori o boală malignă a organelor interne, ori un vampir conștiincios care-și chinuiește noapte de noapte victima.

Dar, oricum ar fi, Ain Saarma este probabil un flăcău al dracului de talentat! Pe Toonelt nu-l poți păcăli. Și parcă găsești mulți care să primească o comandă atît de serioasă în primul an după terminarea institutului?

Dar, de fapt, ce-a realizat el pînă acum? Mă interesa foarte mult acest lucru. În anii cît locuisem la Moscova, mă îndepărtasem de-a binelea de viața artistică estoniană. Mă abonasem la *„Sirp ia vazar"*, dar din pricina expozițiilor de pictură ale artiștilor străini, din pricina revistelor, a discuțiilor seară de seară, unde pasiunile izbucneau nestăvilite,

nu-mi rămînea timp sau mai curînd interes ca să citesc ziarul estonian: totul în el mi se părea îndepărtat și provincial.

— Da... turuia Eva în continuare. Dumas a scris trei sute de romane, Haydn — peste o sută de simfonii. Cînd îți amintești, roșești fără să vrei. S-ar părea că Atena veacului nostru nu ține în mînă un coif, ci un pocal cu cocteil, și că Erosul nostru — scuzați-mă! — păstrează în buzunarul de la piept afrodiziace. Neputință, spleen, scepticism...

„Iar vestalele noastre, păzitoarele vetrelor noastre, ne rostesc lîngă căminele electrice predicile lor atotputernice despre neputință", am fost tentat să adaug, dar în loc de asta am susținut-o prompt:

— Exact! Într-adevăr, ne lipsește firescul și vigoarea! Nici eu nu mă pot lăuda cu aceste calități, dar în orice caz le prețuiesc mai mult ca orice... Știți, datorită acestei manii pentru firesc am devenit chiar obiectul bătăii de joc. La cămin, deasupra patului meu, atîrnau galaxii gata să se spulbere și patimi cu majusculă. Bineînțeles, în ulei. Poate că aceste galaxii piereau într-un amestec prea naiv de negru și roșu, dar...

— Dar naivitatea este atît de simpatică! se grăbi Eva să spună.

— Da, simpatică, o susținui, gîndindu-mă la o naivitate de cu totul alt gen. Sînt cu adevărat mîndru că, încă de pe vremea cînd învățam, n-am putut suferi fandoseala. Acolo, la Moscova, erau chiar snobi cărora le plă-

cea rococoul. Îl admirau pe Fragonard și alți domni de teapa lui. Își agățau deasupra paturilor expoziții de flori, sub teancuri de dantele. Ceea ce-i cu totul indecent pentru un pictor al timpului nostru, nu-i așa? Oricum, în primul rînd sinceritate și seriozitate!

— Sînt atît de bucuroasă că veți lucra împreună cu Ain! Așa-i că-i minunat?

— Chiar că-i minunat, exclamai cu entuziasm.

— Minunat, confirmă și Ain.

— Cu adevărat minunat, puse punct Eva și încremeni într-un gest expresiv.

Mă pufnea rîsul. Mi-amintisem de un personaj (parcă din Tammsaare[1]) care repeta întruna: „Adevăr, adevăr adevărat, purul adevăr..."

— Mai ronțăiți aici puțină artă, eu mă duc să văd dacă izbutesc să fac o cafea, să aveți cu ce s-o beți, declară victorioasă Eva. Pesemne că această formulă era împrumutată din jargonul lor familial. Mi-a pus în mînă un album cu fotografii și s-a făcut nevăzută.

— A, toate sînt lucrări de la școală, mormăi posac Ain și-și netezi părul cu mîna, dar zadarnic — zborul lui se făcu și mai avîntat.

Am început să răsfoiesc albumul de fotografii cu sculpturile lui Ain Saarma. De la început mi-au trezit uimirea.

[1] *Tammasaare Anton* (1878—1940), scriitor estonian, reprezentant de seamă al realismului critic.

Fiecare epocă își are inovația sa în formă. De va dărui sau nu un nume întregii epoci — asta este o altă problemă. De obicei nu se întîmplă așa. Și totuși este destul de ușor să te înarmezi cu un arsenal de metode cunoscute, datorită căruia vei putea fi considerat talentat în cercurile mai mult sau mai puțin competente. Întotdeauna m-a interesat problema contemporaneității. Acum pentru majoritatea tinerilor sculptori la modă este caracteristic decorativismul, o factură intenționat grosieră și un fel de neocubism.

Ain era, se pare, cu totul izolat de curentul general cu care eu personal aveam puncte de contact, din motive destul de lesne de înțeles. Din album se holbau la mine chipuri închise, răutăcioase și parcă încremenite. Nici un fel de decorativism, ci mai curînd modestie.

Am ajuns la lucrarea de diplomă. Era o operă ciudată cu denumirea „Deasupra vițelului înjunghiat".

Un vițeluș de lapte cu picioare lungi, legat la pămînt cu funii, iar alături un flăcău cu cizme, strîngînd un cuțit în mînă, slab, neputincios, dar în același timp cu un aer de încrîncenare pe față. Vițelușul, înfometat, cu blana încîlcită, poate chiar plin de rîie... Flăcăul, prost hrănit, cu părul încîlcit, poate chiar plin de rîie... Ciudată temă și ciudată rezolvare. Pe de o parte, această lucrare stupidă te incita să înșiri o serie de greșeli evidente, pe de altă parte era limpede ca ziua : dacă schimbi sau adaugi ceva, rezultatul va fi mai banal ! Cu mult mai banal ! Fără să vreau, i-am aruncat lui Ain o privire : oare acest flăcău stîngaci, cu părul perie, înțelegea ce lucru uimitor izbutise să facă ?

— Eu... mă duc s-o ajut, să aduc ceștile... mormăi Ain stînjenit și se ridică. În ușă se întoarse și spuse cu un zîmbet uimitor de sincer : Parcă tot nu mă simt bine cînd cineva îmi privește lucrările, eu fiind de față ! Și-și înghiți zîmbetul într-o clipă. Ce-o fi zăbovind Eva atîta timp ?... bombăni el și ieși.

Niciodată fotografia nu poate să redea cu precizie o sculptură. Totuși... Mă uitam și cugetam. În aparență, era vorba de cel mai îngust și jalnic realism. Dar sub această aparență pulsa o a doua sau chiar a treia viață. Mi-am amintit de „Oamenii independenți" ai lui Laxness. Da, era aici ceva din aceeași atmosferă. Dar mai exista și altceva. Cu cît mă gîndeam mai mult, cu atît totul devenea mai încîlcit. O clipă am crezut chiar că și Ain, și flăcăul, ba chiar și vițelul — da, închipuiți-vă, și vițelul ! — sînt inițiați în ceva, în ceva a cărui existență eu doar o bănuiam... Doamne ferește ! Lucru în sine ? Uf, ce prostie am fost în stare să gîndesc !

Din cîte am înțeles, lucrarea era un amar protest împotriva a ceva străvechi și uriaș. Dar ce anume, asta nu mai puteam să lămuresc. În orice caz, o lucrare viguroasă. M-a

străfulgerat chiar o invidie destul de ascuțită și mi-am zis că poate nu merita să alerg atîta după laconismul la modă.

Dar îndată ce s-a risipit primul puseu de entuziasm, mă cuprinse îngrijorarea. Am mai răsfoit o dată întregul album — mă copleșea tot mai mult sentimentul că este riscant să mă apuc de o comandă serioasă împreună cu un asemenea om. Mai ales cînd îi aveam drept concurenți pe sculptorii cerbilor de aur. Maniera lui Ain era cam zgîrcită și cam sumbră, asemenea lucrări merg pentru o expoziție, dar un monument, un monument de mari proporții, ale cărui schițe, înainte de a fi aprobate, trebuie să treacă pe la numeroase instanțe — asta-i cu totul altceva, nu-i așa? Trebuie să găsești un mod de a te face înțeles de masa de privitori: să fii și puțin decorativ, și puțin patetic, militînd fără echivoc... După părerea mea, Ain era cu totul lipsit de o asemenea calitate. Vedem ochii lui albaștri, cam naivi, de fanatic, capul lui rotund, încăpățînat, mi-aminteam de tot ce-mi raportase despre el Anne și neliniștea mea sporea: pare-mi-se că acest flăcău n-o să facă concesii! Ce i-a venit lui Toonelt? Este clar — Toonelt cel puternic și intransigent juca întotdeauna *va banque!* Mie însă niciodată nu mi-a plăcut asta...

Și încă ceva: maniera noastră de lucru era cu totul diferită. Doi bucătari nu izbutesc de obicei să încropească o mîncare ca lumea. Zău, nu-mi închipui deloc ce poate

ieși din munca noastră comună! Și ce sarcină poate să-și asume fiecare din noi?

Ain intră cu ceștile de cafea și cu niște somon.

— La țanc ți-a picat povestea asta cu vițelul, îi spusei. Ceva m-a reținut să-l laud mai mult.

— Păi, eu sînt de la țară... Așa că ce altceva aș fi putut face? Lui Ain i-a plăcut pare-se faptul că nu m-am întins cu laudele.

În clipa aceea a intrat și Eva. Din ușă prinse a ciripi:

— Fac prinsoare că vă place mai mult afacerea asta sinistră și sîngeroasă, decît superba mea figură de alabastru. Toți sînteți așa! Bărbați, bărbați, unde vă este cavalerismul?

— Cred că n-am observat capul domniei-voastre tocmai pentru că copia este depășită de original, am mormăit complimentul cel mai banal și cel mai stupid din toate timpurile. Dar și acesta i-a fost pe plac.

— Ascultă, Ain, și ia aminte! triumfă Eva cu o spontaneitate bine dozată. În sfîrșit, iată primul sculptor politicos. Pentru asta am să vă torn cafeaua cu mîna mea și am să vă pun și zahăr. Da, majoritatea tinerilor noștri sînt elevii lui Toonelt: cu complimentele lor poți sparge marmora. Știți, desigur, cum s-a însurat Toonelt?

Nu știam, chiar că nu știam și m-am pregătit să ascult. Din politețe am găsit în album capul Evei și am început să-l exa-

minez. Sculptura era destul de ștearsă. Îi lipsea exact acel ceva ce transforma flăcăul cu vițelul într-o capodoperă. Iar fără *acel ceva* Ain devenea mediocru, aproape un diletant.

— Toonelt se pregătea atunci pentru celebra sa „Recoltă a cartofilor", începu Eva. Știți doar, sînt două femei aplecate acolo ? Și iată că multă vreme el nu găsea un model pentru cea mai tînără. O căuta peste tot și, în sfîrșit, a zărit la cafeneaua „Kultas" pe viitoarea sa Charlotte — toți sculptorii își numesc ironic soțiile Charlotta, și eu sînt o Charlottă. Fără prea multă vorbă, Toonelt s-a apropiat de masa acestei femei, pe care n-o cunoștea, și a chemat-o deoparte : „Am nevoie de dumneata !" „De mine ?" s-a mirat fata. „La drept vorbind, nu atît de dumneata, cît de ceafa și spatele dumitale !" Cum a reacționat tînăra, nu se știe. — Mîinile Evei au încremenit într-un gest teatral. — Nu se știe prin ce mijloace, dar Toonelt a reușit totuși s-o facă să-i pozeze. Cînd a terminat lucrarea, maestrul pare-se a spus : „Ei, cam asta a fost... Nu mai am nevoie de ele. Și totuși, aș dori grozav să le păstrez pentru mine." O cerere în căsătorie destul de originală, nu-i așa ?

— Dar Ain cum a pețit-o pe Charlotta lui ? întrebai, după ce m-am oprit din rîs. Povestea aceasta o auzeam, într-adevăr, pentru prima dată, dar, cunoscîndu-l pe Toonelt, am crezut-o pe de-a-ntregul.

— Cum a pețit-o Ain pe Charlotta lui ? A atras-o în alcovul său și a lăsat-o acolo. Asta-i tot !

Cînd rîdea, Eva avea ceva neplăcut. Despre oameni de felul ei se spune uneori mai simplu că le rîde fața, dar nu și ochii. Nu era chiar așa. Ochii Evei rîdeau și ei, dar aveai senzația că rîde numai învelișul, iar pe dinăuntru are ascuns un mecanism : o mașină de calculat pedantă, care nu se oprește niciodată — sau ceva de genul acesta. Eva rîdea „dinadins", cum spun copiii. Așa cum și păsările împăiate ale lui Toonelt erau moarte doar „dinadins".

Mi-am adus aminte de întîlnirea de ieri cu învățătoarea mea. Am stat un sfert de oră la cafenea, sorbind cafeaua, am zîmbit *cu toată ființa*, am vorbit despre „simpatica și minunata perioadă a școlii". Dar în fața ochilor aveam tot timpul șobolanul mort pe care izbutisem să-l strecor în poșetuța „celei de-a doua mame ale mele". Mi se năzărea chiar mirosul de stîrv, ba cred că și ei...

Discuția de astăzi era la fel de forțată. Dar fie-mi cerul martor : nici astăzi, nici de-aici înainte n-am deloc intenția să bag măcar vreun șobolan imaginar în poșetuța imaginară a acestei familii !

Pesemne Eva și-a dat seama că s-a creat o atmosferă încordată. În orice caz, l-a chemat pe Ain la bucătărie și i-a dat nu știu ce dispoziție. Mi s-a adus la cunoștință că Ain trebuie chipurile neapărat să dea o telegramă

urgentă, explicaţia evidentă era însă faptul că în casă nu se găsea nici o picătură de alcool.

Am rămas cu Eva în doi şi, în mod inexplicabil, ne-am simţit puţin mai liberi.

Mi-am zis că jocul de-a eticheta a durat prea destul. Continuînd în acelaşi spirit, am ajunge să zîmbim pînă la crispare şi ne-am despărţi cu un sentiment de imensă uşurare, totuşi ne vom înţelege să ne revedem neapărat cît mai repede — doar ne-am distrat *atît* de bine!

Şi deodată mi-a venit o idee. Fără să stau mult la gînduri, am trîntit-o:

— Ain este talentat. Foate talentat! Şi ca să fiu cinstit, asta mă cam îngrijorează... M-am oprit şi am început să mă distrez examinînd-o pe Eva. Zău, chiar aşa. Oamenii talentaţi, în majoritatea cazurilor, sînt lipsiţi de maleabilitate. Chiar dacă este necesară. Iar un monument nu-i o lucrare de expoziţie, şi de aceea Ain trebuie, după părerea mea, să-şi schimbe radical stilul pentru această ocazie. Aici este necesar şi decorativismul, şi patetismul, şi un demonstrativ „pro şi contra"...

— Cu alte cuvinte, vrei să spui că trebuie făcut ceva de mîntuială? Eva încerca să fie categorică, dar parcă i se clătina uşor pămîntul sub picioare.

— Pe cît posibil, lucrul de mîntuială trebuie evitat. Dar n-ar fi deloc rău, dacă prima noastră comandă mare nu va deveni şi ultima! Fără să mai vorbim de faptul că monumentul este un gen destul de banal în genere. Cred că peste vreo sută de ani o să se renunţe complet la el. Se va înţelege că nu are rost să ridici în mijlocul pieţelor sentimentele ascunse în sufletul omului. Ce lipsă groaznică de tact! Asta în primul rînd, iar în al doilea, concurentul nostru va fi Magnus Tee.

— Magnus Tee? repetă Eva dispreţuitor, dar în acelaşi timp ciulind urechea.

— În genul monumental trebuie să luăm în serios rivalitatea cu el, căci cu cît rezolvarea găsită de noi va fi mai zguduitoare şi, prin urmare, mai discutabilă, cu atît lui îi va conveni mai mult...

— Dar e dezgustător, de-a dreptul dezgustător — să amesteci arta cu politicianismul! Arta trebuie să fie liberă! spuse Eva destul de nesigur, deoarece eu îmi exprimasem părerea prieteneşte, ca pe ceva de la sine înţeles, şi ea nu mai ştia ce să creadă.

— După opinia mea, arta este destul de liberă la noi în ţară, îi explicai amabil. În „Deasupra viţelului înjunghiat" nu există nici un pic de politică, ba chiar mai mult este o lucrare de diplomă şi totuşi a fost achiziţionată. (O aflasem de la Anne.) Dar una este o lucrare de expoziţie, şi alta — un monument. Monumentele sînt comandate de stat şi este foarte firesc ca statul să le comande contînd pe consumatorul de masă. În monument factorul utilităţii trebuie să joace rolul maxim. Acest lucru te obligă la simplitate şi accesibi-

litate. Așa a fost întotdeauna nu numai la noi, ci pretutindeni, și așa va rămîne.

Divinizez, pur și simplu, teme ca partinitatea artei, problema Berlinului și epoca cultului personalității! Într-o discuție cu un profan aici poți totdeauna să strălucești prin virtuozitate. Pentru mine este la fel cu lingura slodățească prevăzută cu o furculiță în loc de coadă: dacă vrei o înfigi, dacă vrei pescuiești sosul.

„Nu sînt dintre cei care neagă total anii puterii lui Stalin", îmi place să afirm.

„Obiectul trebuie privit în întregul său, sub toate unghiurile. Nu sînt din cei care cred că destinele distruse și viețile zadarnic pierdute pot fi justificate prin creșterea extracției cărbunelui sau o nouă marcă de combină!" era altă afirmație care-mi plăcea.

— Pînă acum lucrările lui Ain au fost foarte bine primite! mormăi Eva.

— Au fost și vor fi. Vom realiza enorm dacă monumentul nostru va fi un succes: va îndreptăți multe căutări ale noastre și în trecut și în viitor. Dar în toate acestea există și alt aspect: pînă acum Ain și cu mine am fost începători, în sensul cel mai direct al cuvîntului. Am fost tratați ca niște copii. Copilul poate să se suie cu picioarele pe canapea, ba chiar pe masă — oamenii îl vor certa și vor rîde. Dîndu-ne această comandă, am fost proclamați maturi, și acum vor avea față de noi cu totul alte pretenții. Dacă nu le vom satisface, ni se va da peste nas pînă și cu

urmele murdare de pe canapea sau de pe fața de masă.

Discursul meu curgea lin, frazele îmi zburau singure de pe buze.

Eva era întruchiparea atenției. Tunica scorțoasă a femeii amabile, de lume, fusese aruncată deoparte, intraseră în acțiune STAS-uri noi, am văzut în fața mea pe acea Eva a cărei existență doar o bănuisem. Da, eram urmărit cu încordare de o fire tipic superficială, o femeie care n-are nevoie decît să reușească, pentru a fi rugată să taie panglica la vernisaj. Și acest lucru trebuie să se producă cît mai repede — înainte ca bătrînețea să apuce a-și întinde păienjenișul de riduri pe la colțurile ochilor ei. Pentru a atinge acest țel Eva este gata de orice. Am simțit că ne vom înțelege amîndoi de minune, și Eva mi s-a părut de îndată mult mai atrăgătoare și ca înfățișare. Căci pe oricine îl înfrumusețează adevăratul său rol, nu-i așa? Fie de dirijor, fie de ciubotar. Am înțeles că pot să nu mă rușinez în fața ei. Pălăvrăgind cu prietenii la cafenea, ea va apăra cu pasiune experimentele lui Ain, dar în realitate în munca bărbatului n-o interesează decît ceea ce făgăduiește cea mai rapidă afirmare publică. Există pe lume peștișori-cîrmaci, care ajută peștelui mare să-și găsească prada, fapt datorită căruia trăiesc și ei fără grijă. Adineauri acest grațios peștișor-cîrmaci înghițise o informație neobișnuită. Ea încerca să verifice, să înțeleagă totul pînă la capăt și în privire îi încremenise teama:

„Cum de nu mi-am dat *singură* seama ? Cînd te gîndești ce se putea întîmpla !“ Am priceput că mă înălțasem brusc în ochii Evei. Cu siguranță că și în viitor voi putea conta pe recunoștința ei : Evele și-au însușit preceptul că este util să răsplătești binele cu bine. Iată de ce, în general, sînt oameni de afaceri cinstiți. Mai cinstiți decît se crede.

— Mulțumesc, spuse ea simplu, ceea ce m-a mișcat chiar. Ne vom sfătui cu Ain și am să-i lămuresc esențialul. Dar vă rog să-l îndrumați !

— Am să încerc... Dar, mă rog, să mă îndrume și el, am trecut eu galant în apărare. Eram sigur acum că Ain va lucra cum trebuie.

Se pare că nu mai este necesar să descriu cum mă simțeam, dar chiar pe culmea succesului am fost silit să înghit un hap, un hap foarte amar.

— A, o să vă descurcați și singur. Nu mă îndoiesc de asta. Pe deasupra sarcina ce o aveți este mult mai simplă. Puțin probabil să se nască probleme din cauza piedestalului. Doar ați publicat un studiu pe această temă și v-ați luat titlul de candidat. Și cele două basoreliefuri de grup, laterale, veți ști, cu siguranță, să le faceți cum trebuie. Căci basoreliefurile pot fi și mai libere, și mai convenționale, nu-i așa ? Eu așa cred...

Somonul pe care-l înghițisem mi se urcă din stomac în gît. Așadar, rolurile fuseseră clar distribuite de Toonelt ! Numai să nu ghicească Eva că n-am știut-o dinainte ! Să nu

ghicească ! Căci m-aș fi pomenit într-o situație idioată.

Ca să-i distrag atenția, am scăpat o bucată de pește pe costum.

— Nu vă temeți, nu rămîne pată, este pește congelat, mă liniști Eva.

Deci nu era vorba decît să fac o garnitură la monumentul acestui geniu rural ! După toate regulile artei culinare. Plăcinta va ieși atunci o grozăvie... Toonelt nu m-a socotit demn de mai mult. Iar eu care contasem pe cu totul altceva... Reiese că am venit de la Moscova ca să proiectez piedestaluri pentru oameni mai tineri decît mine. Și eu, samariteanul milostiv, o mai și lămuream pe Eva ! La ce bun ?

Mi-era teamă că, dacă nu vom înceta să vorbim despre monument, gîndurile mele vor deveni prea transparente pentru intuiția ei de femeie. Ca un acrobat care și-a pierdut echilibrul, am zîmbit cît mai radios, dînd de înțeles publicului că totul se desfășoară cum trebuie, am lăudat tonul pastelat, liniștitor, al covorului bej de pe perete și am întrebat unde aș putea face rost și eu de unul. Covorul reproducea cu fidelitate culoarea răhățelului de copil...

Din fericire, n-a fost nevoie să mă chinui multă vreme pentru că expeditorul telegramei urgente s-a întors destul de repede. Cu o sticlă de coniac armenesc „trei stele“ în sîn.

Urîndu-ne succes în muncă, am ciocnit și, după ce am schimbat cu Eva o privire complice,

4 — c. 401

ea a ieșit din odaie, ca să putem vorbi în liniște despre lucrare. Dar ce să mai vorbim? Din voința lui Toonelt, Ain avea să creeze un grup sculptural, iar eu trebuia să mă gîndesc la un piedestal și două basoreliefuri laterale. Cu tema suferințelor îndurate de popor.

Cu toate stăruințele lui Ain, n-am rămas multă vreme la ei. Dar am avut destul timp ca să observ că în pălăvrăgeala Annei se află mult adevăr: se vede că Ain era mare amator de băutură. Cele două sute de grame ale sale le-a dat gata într-un sfert de oră și i s-a dezlegat limba. Eu însă n-aveam chef să ascult.

Cînd coboram scara, mi-am zis că această coborîre are ceva simbolic.

Acasă am căzut inert pe divan.

Prin fața ochilor îmi juca sîcîitor „Flăcăul și vițelul". Încercam să nu mă gîndesc la el, dar nu izbuteam. În gînd îl puneam față în față cu lucrarea mea de diplomă — cu „Făurarii", care împodobesc acum parcul uneia dintre cele mai mari uzine de automobile din țară. Zău, eu am mai multă cultură și simț artistic: mușchii „Făurarilor" mei cîntă un adevărat imn... Dar pentru ce, dracu să-i ia, cîntă ei acest imn? Dacă doar în numele unor trainice cunoștințe în anatomia plastică — și așa începea să mi se pară — atunci treaba-i proastă de tot! Meditam, cîntăream. Cu toată strădania mea, nu puteam să nu-mi dau seama că flăcăul cu cuțitul al lui Ain îi depășește pe fierarii mei. Unde-i esența? Samson, unde-ți sînt pletele?

O fi ăsta oare specificul național? Parcă nu-mi venea să cred. Mă gîndisem mult (mi se părea chiar că în mod exhaustiv) la specificul estonian.

Poezia noastră populară este greoaie și lățoasă ca un odgon ud. Runele noastre se tîrăsc de la cvintă la cvartă și sînt incolore, ca visele unui clăcaș. Dansurile la noi sînt adormite, iar glumele — din topor. Să luăm mîncărurile noastre naționale. Armenii au frigăruile sfîrîitoare, ungurii — boiaua, francezii tot felul de delicatesuri, iar noi, estonienii, *kaeraile, kama* și răciturile, cu alte cuvinte nimic altceva decît supa de ovăz, făina de mazăre și fiertura din oase. Mîncăruri serbede și sărace! Dar dracu să le ia de mîncăruri: am impresia că și chipul nostru național are gura plină de această fiertură de ovăz...

Pentru asta am găsit chiar o explicație: fizica ne informează despre consumul de energie internă a materiei pentru formarea învelișului. Cu siguranță că lucrurile stau la fel și cu energia popoarelor: veacuri de-a rîndul întregul nostru potențial s-a irosit pentru autoconservare. Oare asta nu-i o tragedie?

Legătura între toate acestea și „Vițelul înjunghiat" era destul de nebuloasă, totuși ea exista. Plecasem să studiez la Moscova, încercasem din toate puterile să evit în lucră-

rile mele elementul îngust estonian, greşisem oare ?

Prin minte mi se perindau întruna idei noi, una mai jalnică şi mai respingătoare decît alta.

Sînt membru de partid, Toonelt — la fel, dar Ain nu este. Atunci de ce i s-a încredinţat lui rolul principal ? Pentru ce am intrat în partid, dacă din asta nu pot trage nici un folos ? Vezi bine, pe vremea lui Stalin ar fi fost altfel.

Cîntărisem pînă la capăt acest pas — intrarea în partid.

Niciodată nu simţisem nevoia unei concepţii despre lume blindate : armurile încătuşează mişcarea şi îi răpesc omului mlădierea. Bunurile trebuie repartizate nu după necesităţi, ci după posibilităţi. Cei doritori să mă egaleze pe mine sînt mult mai mulţi decît cei pe care vreau eu să-i ajung. Ce folos pot trage eu din egalitate ? Asta-i unul din aspectele problemei. Dar şi mai esenţial este un alt aspect.

Istoria ne învaţă că în secolul nostru nimeni nu poate rămîne apolitic : citadelele se sfărîmă, dezvoltarea nu depinde de individ, ci de colectivitate. Nu avem nevoie pentru a ilustra acest lucru de biografiile lui Einstein, Brecht sau Feuchtwanger, putem găsi dovezi mai la îndemînă. Prin urmare, este necesar să te alipeşti unuia din cele două lagăre principale, măcar în scopul autoconservării. Căruia?

Tatăl meu a luptat în armata germană, iar unchiul — în cea sovietică. Doi filologi, doi

fraţi, asemănători la chip, amîndoi purtînd ochelari cu lentile la fel de groase. Amîndoi nu s-au mai întors din război la masa lor de lucru.

De nu mi-ar fi fost unul din ei tată, iar celălalt unchi aş fi spus că destinul nu este lipsit de un anume simţ al umorului.

Eu nu port ochelari cu lentile groase. Pe mine mă interesează fabulaţia Marelui Spectacol, şi nicidecum felul în care se exprimă personajele. Eu vreau să ştiu cum se va termina această istorie. Încă de pe băncile şcolii medii căutam răspunsul la întrebare în Marx, Spengler, Kazanova-Kaler şi Lenin. Şi am reuşit să înţeleg că trebuie să intru în partidul comunist !

Pînă acum fusesem mulţumit de alegerea mea : nu m-a stînjenit întru nimic. Am învăţat din experienţă că faptele pot fi înlocuite cu vorbe şi că nu-i deloc obligatoriu să te vîri în armuri : le poţi aşeza în faţa ta pe şa. Şi în acest caz ele îţi vor putea sluji drept scut, fără a se pierde posibilitatea de manevră... Dar de ce scutul meu nu m-a apărat de Ain ? De ce ?

Aceste gînduri mă şi scîrbeau într-un fel. Armuri, scut, vremuri staliniste... Oare sînt neputincios şi lipsit de talent ? Cu siguranţă că nu !

Am făcut un duş şi m-am culcat. Mă consola faptul că în proiectarea piedestalului şi a basoreliefurilor nu era totuşi nimic ruşinos.

Iar din punct de vedere bănesc această lucrare este chiar destul de avantajoasă...

Şi totuşi mult timp n-am putut adormi în noaptea aceea.

IV

A doua zi dimineaţa un tînăr oarecare urca fără grabă scara blocului artiştilor plastici.

MAGNUS TEE
sculptor

— anunţă plăcuţa de aramă de pe uşa apartamentului nr. 8.

Sven Voore se opreşte, examinează curios palierul şi zîmbeşte ironic.

Dintr-o nişă întunecoasă se holbează la el bustul de ghips al unui soldat, acoperit de praf. Soldatul este posomorît pentru că pe epoletul lui stă şi cască un motănel roşcat. Ca să nu se gîndească la cotoi, ostaşul de ghips îşi aminteşte de cazarmă. La cazarmă toţi umblă aliniaţi şi, cînd salută, îşi lovesc călcîiele, iar de-a lungul aleilor se înşiruie plăcuţe de tablă, de-un albastru aprins, cu versuri de îmbărbătare :

Armei îi place îngrijirea,
ungerea
şi lustruirea !

Iar motanul roşcat cască sătul, trîntor tipic dintr-o familie înstărită, lipsit de idealuri.

Sven Voore sună. Se aude tropot de cizme pe parchet. Uşa se deschide.

— Aa ! Tineretul ! Ziua noastră de mîine ! rosteşte cu glas tunător Magnus Tee.

Poartă cu adevărat cizme („Pînă şi în casă!" zîmbeşte Sven), pesemne că aşa arată într-o duminică dimineaţa generalii de cavalerie în retragere.

— Curaj, curaj ! Magnus Tee nu se dă în vînt după verbe şi preferă să le înlocuiască cu gesturi. Aşadar, locuim în aceeaşi casă ? Ce noutăţi ? Idei ? Schiţe ? Preocupări ?

Magnus Tee pune mîna pe umărul tînărului şi îl conduce spre canapea. Canapeaua este tare, de tip spartan, nici nu scîrţîie măcar sub greutatea „zilei noastre de mîine". Magnus Tee îşi trage un scaun şi, aşezîndu-se la un metru distanţă de oaspete, îl priveşte cu acel aer încurajator, care-ţi taie definitiv pofta de a deschide gura.

— Vă rog să mă scuzaţi. Înţeleg cît de preţios este fiecare minut pentru dumneavoastră... începe Sven Voore. Se uită la Magnus Tee cu privirea unei minuscule şopîrle care examinează pe marele său confrate, crocodilul.

— Pentru tineret am totdeauna timp. Vechea gardă ! Tînăra gardă ! Se vede că Sven Voore a ştiut să-l ia cum trebuie, pentru că faţa de lună plină a Mîniei Domnului, roşie, vineţie, violetă şi aşa mai departe, s-a pus în mişcare. Cutele tăbăcite şi gîlmele au primit un ordin neobişnuit : „Alinierea spre zîmbet!" În această clipă Magnus Tee îşi în-

tinde picioarele și se aude scîrțîitul cizmelor, dar Sven Voore are ciudata impresie că acest sunet vine din străfundurile ființei maestrului. Vechea gardă și tînăra gardă tac și, dacă-i privești din afară, ai putea crede că sînt destul de mișcați.

— La drept vorbind, mi-am luat curajul să vă deranjez ca să vă cer sfatul... Abia m-am întors de la Moscova...

— Moscova? tună glasul tov. M. Tee.

— Întocmai. Abia m-am întors din frumoasa noastră Moscovă. (Sună exact ca o propoziție-exemplu din manualul de gramatică). Acum în fața mea s-a ridicat o problemă... Sven pleacă ochii și surîde timid. Profesorul Toonelt mi-a propus să proiectez un piedestal pentru monumentul lui Ain Saarma... Și am consimțit, deși nu știu dacă era cazul...

— Ain Saarma este un sculptor tînăr, răspunde maestrul cu cordialitatea unui robot.

— Exact. Un sculptor tînăr, un sculptor talentat, dar... (înghite în sec) am văzut lucrările lui anterioare și mi s-a părut că... că au multe elemente discutabile.

— Multe discutabile! repetă cu voioșie Magnus Tee. În ochi i se aprinde o luminiță de plăcere fățișă, dar luminița se stinge pe dată, făcînd loc îngrijorării de pedagog a unui tovarăș mai vîrstnic.

— Mi se pare că sculpturile lui Saarma nu au destulă încredere în viață, destul optimism, avînt și cutezanță tinerească. Monumentul este un gen elevat, monumentele trăiesc mii de ani

și sînt avuția poporului. Monumentul este o armă ideologică, iar eu nu sînt sigur că Ain Saarma este destul de matur pentru o asemenea sarcină... Pesemne că părerile noastre asupra țelurilor artei nu coincid... Iată de ce am vrut să vă întreb dacă am procedat bine...

„Gen elevat", „armă ideologică", „destul de matur" — toate acestea au acționat asupra tovarășului Tee ca o injecție întăritoare. El se apropie de dulap și, scotocind acolo, scoate și pune pe masă o farfurie cu fursecuri. „Trebuie să aibă iz de naftalină", își zice Voore, totuși ia un fursec mic și îl gustă cu grijă. Ba nu, este destul de bun, chiar fraged.

Sven Voore mestecă și constată cu uimire că Magnus Tee îl urmărește cu o privire aproape părintească. Atunci, pofim! Sven ia și al doilea, și al treilea, și al patrulea fursec, ascultînd distrat spusele lui Magnus Tee. Deodată observă că au intrat în funcțiune și verbele. La început sînt puține de tot, și frazele însetate le absorb îndată, cum absoarbe țărîna uscată picăturile de ploaie, dar treptat vorbirea ca din topor a lui Magnus Tee prinde tot mai multă viață. „Numai atunci nisipurile vor deveni grădini" — își amintește Sven de un vers dintr-un cîntecel popular. Este atît de interesant să urmărești această „transformare a naturii", încît Sven mai mult îl admiră pe interlocutorul său, decît îl ascultă. Totuși îi ajunge pînă la urechi că Magnus Tee perorează destul de pătimaș despre anii săi de studiu la facultatea muncitorească.

„Cît de simplu este totuşi să ai de-a face cu asemenea magnuşi", meditează Sven Voore. Se vede că, în general, nu-i om rău, nu-i un mistificator oarecare, şi nu-i deloc egoist. Dar iată ce-l preocupă : excluderi, mustrări... Şi deodată tînăra gardă înţelege că Magnus Tee este pur şi simplu un grădinar harnic, dar îmbătrînit : el îngraşă pămîntul pe rondurile de flori şi smulge sîrguincios buruienile, doar că vederea i-a cam slăbit cu vremea. Zău aşa, este de neiertat din partea tinerilor că Magnus a fost dat uitării ! Trebuie întocmit un grafic de vizite la el şi nimeni să nu se eschiveze cînd este dejurnă. Trebuie să i se arate schiţele, măcar cele din institut, şi să i se aducă flori roşii în zilele de sărbătoare. Iar dacă acest veteran va sculpta ceva, lucrarea nu trebuie luată în derîdere, ci aşezată undeva, de pildă într-o tabără de pionieri. Într-un cuvînt, mai departe de oraş. Iar la dezvelirea sculpturii să fie invitată fanfara şi corul mixt al pensionarilor. Cîntece vechi şi răpăit de tobă... Dacă aşa s-ar purta lumea cu el, iată, s-ar pomeni şi cu foloase — nu creaţia artistică, ci măcar artiştii. Acesta este omul cel mai nimerit care poate fi trimis la Moscova să ceară bani pentru Fondul artiştilor plastici... Ce indolenţă, ce inadmisibilă indolenţă ! gîndeşte Sven Voore.

Magnus Tee şi-a dat drumul la gură. Îi arată acum lui Sven fotografiile fiilor săi. Amîndoi s-au făcut ofiţeri. Victor a pierit în Marele Război pentru Apărarea Patriei...

Într-una din poze zîmbeşte timid o fiinţă firavă — Taniuşa, soţia lui Magnus. Sven află că Tania a murit, dînd naştere celui de-al doilea fiu. El cercetează fotografia : unei asemenea femei i se potriveşte (pesemne e urît să spui asta) să moară la o naştere. Are ochi frumoşi, umezi şi foarte cenuşii, deşi cine ştie, s-ar putea să fie şi albaştri, ca floarea de nu-mă-uita. Într-o fotografie Magnus şi Tania stau alături. Tania abia ajunge la umărul bărbatului. Magnus strînge într-o mînă tocul pistolului, iar cealaltă şi-o petrece pe după umerii soţiei. Tania strînge în mîini un buchet uriaş de flori de cîmp. În spatele lor fîlfîie în bătaia vîntului o lozincă de pe vremea războiului civil — scrisă cu vechea ortografie. Lui Sven Voore aproape că i se face milă de tovarăşul Tee.

Pe urmă Mînia Domnului începe să-i arate schiţele sale. Sînt aşezate după dată, şi Sven se sperie de-a dreptul : omul acesta, se pare, lucrează zile şi nopţi în şir, ca un adevărat ascet.

Discuţia se întoarce din nou la monument. Magnus Tee presupune că Sven Voore poate foarte bine să proiecteze piedestalul pentru Ain, şi ar fi minunat dacă el ar putea, cu această ocazie, să-l influenţeze pe Saarma, să-l ajute cumva, să-i dea a înţelege că un monument este... păi, tocmai această armă ideologică.

În sfîrşit, Sven Voore începe să priceapă de ce Magnus Tee s-a apucat să lucreze la proiectul de concurs. E nostim că Toonelt n-a pri-

ceput-o.! Nu-i vorba deloc de ambiție și nici de interes personal. Pur și simplu, Magnus Tee simte că este obligat să ia apărarea artei noastre sovietice ! El *știe* doar cum trebuie să arate un monument onorabil... N-au decît să-i respingă schițele, dacă nu vor fi în stare să le înțeleagă, dar el cel puțin își va îndeplini datoria și va face ceea ce i-a dictat conștiința. Ba și comisia va avea din ce să aleagă...

„Sărmanul Magnus Tee, Mînia Domnului ! meditează retoric Sven Voore. Nici mai mult, nici mai puțin, este un «Ford» demodat și stîngaci, nu, nu un «Ford», ci mai degrabă primul nostru automobil greoi, de fabricație autohtonă. Poți chiar să mergi, dar cam zăngăni oleacă. Și ești nevoit să privești cum trec în goană pe lîngă tine «Ceaika» și «Volga». Sînt confortabile. Au tapiserie modernă și radio. Nu huruie atît de victorios. Iar tu n-ai decît să rămîi în urmă și să vezi doar nori de praf, pentru că viteza dă naștere în mod necesar la praf. Tu strănuți din pricina prafului care învăluie totul în fața farurilor tale... Simți că trebuie să întreprinzi ceva și să salvezi lumea. Așa se face că trepidezi pe drum și încurci circulația. Iată unde ai ajuns, bătrîne veteran !

Da, nu-i ușor să îmbătrînești ! Nu toți știu să îmbătrînească, așa ca Toonelt ! Cu timpul, va trebui să învăț și eu asta", decide Sven Voore.

La plecare, este nevoit să făgăduiască că va trece din nou, cît mai curînd, pe aici. Magnus

Tee îl crede : în sfîrșit, a găsit un artist tînăr care știe să privească în mod just viața. În clipa despărțirii, înfățișarea Mîniei Domnului nu corespunde defel poreclei. Magnus Tee seamănă mai curînd cu Moise, creatorul tablelor sacre ale legii. Acel Moise, al cărui chip, cică, răspîndea lumină...

V

Zilnic, cam pe la nouă dimineața, doi oameni tăcuți se îndreaptă spre atelier. Doi oameni tăcuți și posomorîți.

Nu pot înțelege deloc cum s-a împămîntenit falsa părere că oamenii care creează ar avea în ei ceva poetic. Creația apare frumoasă doar în filmele proaste. Și eu am văzut filmul în care Beethoven, inspirat și pasionat, compune „Sonata lunii" la lumina idilică a unei luni cam prea plinuțe. N-ar fi rău, dacă ar fi așa!...

Nu, creația nu înseamnă decît lungi și chinuitoare căutări, descoperirile fericite reprezentînd doar scurte clipe. Să-ți suporți propriile chinuri mai merge, dar să privești cum se chinuie un altul — este insuportabil.

Deși mă împăcasem cu jignirea adusă mie și anume felul cum împărțise Toonelt sarcinile, totuși îmi făceam destui nervi lucrînd cu Ain în aceeași încăpere. Mi-am cumpărat cu 25 de copeici un porttigaret cu filtru și am început să fumez cîte două pachete de „Șipka" pe zi. Inhalam cu furie otrava nicotinei și-mi amin-

team înduioşat de înverzitele poieniţe moscovite unde galopasem ca un mînz. Şi acolo, fireşte, mi se întîmpla să trag tare, dar era cu totul şi cu totul altceva.

O dimineaţă la atelierul din Moscova. Kostea, acest fiu leneş şi talentat al Siberiei, îşi începea invariabil ziua de lucru cu o oră de gimnastică. Apoi, cu un calm filozofic, umfla cu gura o pungă goală şi o pocnea în capul de ghips al vreunui gînditor. Cînd Ludmila, cea cu cosiţe negre, singura fată din grupa noastră, se apleca deasupra lăzii cu lut, toţi ne aţinteam privirile asupra picioarelor ei catifelate şi, ca la comandă, înghiţeam în sec... Pînă şi îngrijitoarea, tuşa Frosia, care vărsa foc pe nări şi clocotea ca un vulcan din pricina fiecărei bucăţele de lut găsită pe duşumea, pînă şi ea îmi apărea în amintire — grijulie, ca o adevărată mamă... Trecutul este scăldat în lumina trandafirie a felinarelor din parcuri.

Pe cînd aici, în Estonia, sau cum o numeau romanticii, pe pămîntul ceţos al fecioarei Maria, eram nevoit să lucrez împreună cu un insular, care se zbuciuma ca o găină ouătoare ce şi-a pierdut cuibarul. Era atît de nefericit, încît numai văzîndu-l mi se făcea rău. Dar n-aveam încotro : amîndoi făceam parte din ultimii mohicani sociali ai sectorului particular, din cei care n-au cui să se plîngă, n-au voie nici măcar să-l toarne pe director sau pe şeful de lucrări...

Într-adevăr, lui Ain îi venea greu să lucreze. Pînă şi pregătirea, pe care majoritatea sculp-

torilor o fac cu fermecătoarea eleganţă a meseriaşilor bine muştruluiţi, îi pricinuia suferinţă. Unealta nu se supunea mîinilor lui şi era un adevărat chin să vezi acest lucru.

Ain alesese aproape douăzeci de variante, dar toate ajungeau pînă la urmă în lada cu lut. Din pămînt ai ieşit, în pămînt te vei întoarce !... Ain mi-a mărturisit că nici el nu ştie încă ce vrea, dar, văzînd cum lucrează, îmi trecea prin cap că nici n-o s-o afle vreodată. E drept că toţi aceşti copii sfrijiţi, bătrîni, femei cu prunci în braţe, bărbaţi cu pumnii încleştaţi nu erau cine ştie ce originali, dar pun prinsoare că aproape din fiecare variantă ar fi putut ieşi ceva, dacă ar fi continuat lucrul.

Parcă poţi găsi ceva numai al tău, cînd e vorba de o asemenea temă ? Din generaţie în generaţie omenirea îşi închină jumătate din monumente eternizării faptelor sale urîte. Şi un Ain Saarma oarecare s-a decis totuşi să spună şi aici un cuvînt nou. Parcă mai există idei virgine ? N-aş prea crede. Încă bătrînul Solomon a grăit : nu există nimic nou sub soare.

Încercam să-l fac să înţeleagă toate acestea. Pufnind preocupat, se arăta de acord cu mine: da, chipurile, ai dreptate — dar o ţinea pe-a lui, cu aceeaşi încăpăţînare. Uneori bănuiam chiar că îmi face înadins, dar, desigur, era absurd să bănuiesc asta. Eram amîndoi ca doi gîndaci, vîrîţi în acelaşi borcan, iar în asemenea cazuri logica omenească nu ajută la

nimic. Poate cu timpul vreun Gay-Lussac al psihologiei va descoperi legătura dintre logica conştiinţei individuale, pe de o parte, şi presiunea parţială spirituală şi temperatura emoţiei, pe de alta. Presiunea noastră parţială creştea, creştea întruna.

La Moscova mă obişnuisem să pălăvrăgesc în timpul lucrului. Mişcarea limbii nu stînjeneşte deloc munca mîinilor. Ne povesteam anecdote, o făceam să roşească pe frumuşica Ludmila, îndrugam tot felul de prostii. Ain, în schimb, nu scotea o vorbă, şi chiar cu ajutorul celei mai făţişe provocaţii nu reuşeam să storc de la el decît : „Mda... poate că aşa-i..." La fiecare patruzeci şi cinci de minute — în privinţa asta era mai precis ca un cronometru — Ain se retrăgea cu spatele pînă la uşă, îşi sufla de trei ori în vîrfurile degetelor, smiorcăia neapărat şi îndată se apuca din nou de lucru. Iată singurele sunete pe care le scotea.

Dar nu degeaba spun preaînţelepţii bătrîni: e rău cu rău, dar mai rău fără rău. Aşa a şi ieşit. Chiar atunci cînd mîncărimea mea nevrotică, scîcîitoare, ameninţa să ajungă la proporţiile de adevărată rîie sufletească, gheaţa se urni, pe neaşteptate.

Cred că nimeni nu va avea ceva împotrivă dacă am să-mi compar imaginaţia cu o căţea. Începutul lucrului este perioada căldurilor : flămîndă, istovită, răpănoasă, fantezia rătăceşte pe străzile întunecate ale amintirilor. Şi nu va avea linişte nici zi, nici noapte, pînă ce

nu se va petrece ceea ce trebuie să se petreacă — fecundaţia.

Pe neaşteptate vin două zile senine. Deodată încetează să te mai preocupe datoriile, obligaţiile, termenele. Pe stradă uiţi să saluţi pe „clasicii vii" şi chiar pe nevestele lor, ceea ce-i şi mai rău ! Te surprinzi mereu zîmbind, ca un idiot... În aceste zile oferi un spectacol amuzant. Şi, deşi eşti conştient, nu numai că nu-ţi revii, dimpotrivă, te şi mîndreşti ! Dar acest moment fericit este al dracului de trecător : cum termini schiţele, totul s-a dus.

A doua zi, te uiţi cu capul limpede la ceea ce ai creat şi înţelegi : „Şoarece, naiba să-l ia !"

Totuşi, ca o adevărată mamă, nu te decizi să-ţi arunci copilul la gunoi. Începi să-l alăptezi, să-l hrăneşti cu sîngele inimii tale şi cu gluconat de calciu. Şi obrăjorii sugarului capătă nuanţe trandafirii.

Ştiam că nu este momentul să încerc să finisez basoreliefurile, era mai înţelept să aştept soluţia pe care o va găsi Ain, dar n-aveam ce face — trebuia să încep lucrul. Nu vedeam altă ieşire. La urma urmelor, ne înţeleseserăm în linii mari : Ain trebuia să sculpteze o pereche, un bărbat şi o femeie, condamnaţi la moarte, iar eu — mînia şi suferinţele poporului. Într-o oarecare măsură, eram independent.

Ca întotdeauna în asemenea cazuri, săptămîna se scurse pe nesimţite. Dar după ce fă-

5 — c. 401

cusem acea descoperire banală şi tristă („Şoarece, naiba să-l ia!“) şi începuse să mi se pară că poporul de pe basorelieful meu îşi bate joc chiar de mine, mi-am întors din nou privirea ruşinată spre Ain. Visam, pur şi simplu, să-l văd iarăşi aruncîndu-şi uneltele! Asta m-ar fi consolat. Cînd vezi că şi altul s-a poticnit pe acelaşi loc, te linişteşti într-o clipă. Cred că tocmai din acest motiv peştii, nimerind în plasă, rămîn pînă la un moment dat destul de mulţumiţi de mersul evenimentelor.

Ain, într-adevăr, nu găsise încă nimic, însă se ghicea în el o oarecare schimbare : mişcările lui căpătaseră siguranţă, şi — aproape să nu-mi cred urechilor — fluiera o melodie !

Dar să mă trăsnească Dumnezeu, dacă puteam bănui din ce-i venea fluieratul ăsta voinicesc. Era ceva mistic aici : Ain modela diferite părţi ale corpului — mîini, picioare, umeri... Pentru ce ? De ce naiba se întorsese la nişte exerciţii din programul anului întîi? Ain cărase chiar la atelier vechi atlasuri de anatomie... Dacă s-ar fi oprit la o rezolvare, atunci ar fi fost de înţeles. Dar nimic nu prevestea asemenea fapt ! Şi cu toate acestea, el scotocea prin haosul de mădulare, cu entuziasmul unui canibal. Mi se făcuse chiar frică.

L-am întrebat despre ce este vorba.

— Încă nu ştiu, dar cred că voi şti în curînd... îmi declară el, cu aerul unui nou oracol de la Delphi. Doar un singur lucru

mi-a făcut plăcere că, uitîndu-se la basorelieful meu neterminat, a mormăit : Oho, ai să fii repede gata ! Eşti un flăcău ager...

Dar nici măcar acest fapt nu prea l-a neliniştit. Eu, în locul lui, m-aş fi enervat, el doar fluiera, şi-atît.

Siguranţa cuiva trezeşte întotdeauna respectul. Mi-am amintit, fără să vreau, de „Flăcăul şi viţelul“. Zău, ar trebui, la urma urmelor, să mă dumiresc ce e cu acest om. Trebuie să-l descifrez !

VI

Asta s-a întîmplat într-o seară, cînd am ieşit amîndoi să ne aerisim puţin. Basoreliefurile începuseră să prindă viaţă, încetul cu încetul. Pe Ain însă îl copleşeau din nou nu ştiu ce îndoieli. Se simţea că e înrăit, mergea cu privirile în pămînt şi tăcea. Dar nu ştiu de ce eram încredinţat că acum am să reuşesc să mă apropii de el.

Întunericul ne face pe toţi mai fireşti ; în întuneric ne tragem, de obicei, de pe noi ziua trăită, cu măştile ei, şi ştim că la fel procedează şi alţii. Numai pe întuneric îndrăznesc unele femei să iubească, iar unii bărbaţi să-şi dezvăluie sincer gîndurile. Tocmai părăseam centrul viu luminat al oraşului şi pătrundeam în cartierul întunecat al Kala-

maiului, pe străzile unde orașul se termină și se pregătește pentru a întîlni marea.

Îi povestisem destule lui Ain — despre tinerețea mea, despre anii petrecuți la Moscova și chiar cîteva aventuri amoroase.

Doream grozav să-mi facă și el confidențe. Îmi schimbasem întrucîtva pînă și felul obișnuit de a vorbi. Și n-aș spune că o făceam dinadins : însoțitorul meu tăcut, vechea margine de oraș și seara pîcloasă de aprilie — o asemenea atmosferă nu te predispune la spirite.

Ascultîndu-mă cu atenție, Ain lovea cu piciorul, mașinal, în glodurile de pămînt înghețat, ca băieții obișnuiți să se joace de-a „cutiuța".

— Eu nici n-am ce povesti despre mine. Am crescut pe insula Saaremaa, și taică-meu și bunicul se îndeletniceau cîte puțin cu cioplitul lemnului... De îndată ce m-am dus la școală, mi-au dăruit un cuțit mare, curbat, cu mîner de os... Am început și eu să cioplesc, neavînd ce face. Dealtfel, era și o treabă bănoasă pentru vremurile acelea : un neamț a văzut la mine un drac sculptat și mi-a dat pe el un chil de unt. Acasă, ce-i drept, s-a constatat că vîrîseră în unt și niște cartofi fierți, dar nu cred că ofițerul știuse acest lucru. Trimisese lucrarea mea în Germania, soției — să te convingi și tu, chipurile, ce țară exotică este Estonia ! Scobeam lemnul mai departe și așa trecea timpul, încetul cu încetul...

Și lui îi părea rău că nu poate povesti nimic.

— Dar maniera ta de lucru, arhaică și zgîrcită, stîngace parcă, asta de unde vine ? Și pe loc mi s-a făcut rușine că întrebarea mea sunase atît de retoric. Mă pregătisem doar să vorbesc cu totul altfel, mai firesc.

— Pe cuvînt că nu știu... Am încercat să lucrez altfel, ei, să zic modern, dar n-a ieșit nimic... Dar ce ? sînt chiar atît de stîngace lucrările ?

— Adevărat, sînt stîngace, dar au clasă. Sînt excelente ! Ți se potrivesc grozav.

Discuția s-a poticnit din nou. Mi-am dat seama că pe calea asta n-am să mă pot apropia de Ain. Și atunci mi-a venit ideea să experimentez „teoria omului natural".

Din zece oameni maturi, dar care totuși încearcă să creeze teorii asupra naturii omului, nouă și jumătate sînt idioți. (Prin urmare unul este semiidiot.) Sînt pe deplin conștient de acest trist adevăr, dar nu pot face nimic și aparțin și eu ridicolului atelier al inventatorilor unui perpetuum mobile. Totuși unul din nenumăratele și contradictoriile mele opusuri, fiind aplicabil în practică, dă uneori un simulacru de efect. Și anume, „teoria omului natural".

Ca să fiu mai precis, îmi închipui că mulți dintre noi — n-aș spune că majoritatea, dar oameni de soiul acesta sînt mult mai mulți decît te-ai putea aștepta — vrem, nu știu de

ce, să părem altfel decît sîntem în realitate. Să încerc să dau exemple.

Cunosc un bărbat molatic, cam feminin de felul lui. Are o voce subțire de tenor, dar el încearcă să vorbească cu glas trenant de bariton. Se străduiește cu orice preț să nu se entuziasmeze în nici o ocazie. Nu pierde prilejul să poarte pulovere cam slinoase și bocanci de schi. În tinerețe îi plăcea baletul, iar acum nu vrea să audă de nimic altceva în afară de motosport.

Ascunzînd în felul acesta defecte uneori reale, dar adeseori absolut imaginare, nu putem să nu ne simțim niște farisei. Și cînd întîlnim oameni care nu-și ascund cîtuși de puțin defectele și lipsurile, ci, dimpotrivă, se plîng de ele, ne vine greu să nu ne arătăm încîntați. (De pildă, ce părere ați avea despre omul original care se vaită oftînd : „În general nu mă pot plînge de viață, rău este doar că nu plac deloc femeilor... Dealtfel, și asta aș mai răbda-o, dar mult mai rău este că mi-a fost dată minte cam puțină...")

Unor astfel de oameni sinceri — ca să ne consolăm îi numim întotdeauna naivi — este aproape imposibil să le faci rău. Este util să știm acest lucru.

Odată mie și prietenului meu Roman (un grafician uscățiv și roșcat), deși eram într-o disperată lipsă de bani, ne-a venit cheful să sărbătorim terminarea sesiunii de examene și ne-am dus la restaurantul „Praga". Am chemat deoparte chelnerul care, la prima vedere, părea cel mai inaccesibil și caustic. I-am mărturisit că am cutare sumă de bani în buzunar, dar că n-aș vrea să cheltuiesc toți banii pentru că la GUM se găsesc stilouri chinezești foarte bune. El m-a privit ca pe un prostănac... Dar eu nu m-am rușinat și am continuat să-i explic că aceste stilouri au o peniță minunată — care n-are moarte, și l-am sfătuit să-și cumpere neapărat un asemenea stilou. Bineînțeles, dacă-i permite punga... Toate i le-am servit pe tavă, dar nu plîngîndu-mă, ci dimpotrivă, cu un aer vesel, de parcă eram doi vechi și buni prieteni. Rezultatele au fost uimitoare : l-a apucat o simpatie grozavă pentru mine și am calculat împreună (!) că pot cheltui liniștit aproape opt ruble și jumătate. „Nu, s-avem iertare, opt, îl corectai eu, trebuie să-i dau ceva și portarului, el are un salariu mic."

Ni s-a așternut o masă cum nu vezi nici cu bani mulți. Totul s-a calculat la prețul pe care-l are „meniul zilei" ! Am mîncat chiar și raci minusculi de mare — n-am mai gustat ceva atît de bun nici înainte, nici după aceea.

L-am mai făcut și altădată, destul de des, pe omul natural și de cele mai multe ori cu succes. Dealtfel, cuvîntul „a face" nu este prea exact, pentru că e de-ajuns să dai suflet acestui homunculus și să-i faci o mică transfuzie de sînge, că îndată devine viu și chiar autentic. Este ceva mai mult decît un simplu rol.

— Știi, Ain, începui, în prezența ta mă simt întotdeauna cam stînjenit... De fiecare dată, mă întreb dacă m-am apucat să fac ce trebuie în viață... Ain îmi aruncă o privire mirată. Am senzația că un adevărat sculptor trebuie să fie exact cum ești tu. Ești crescut în pămînt pînă la genunchi, rădăcinile tale parcă sînt vinele sistemului circulator al pămîntului. Cînd mă uit la tine mi se pare că natura vorbește numai cu glasurile celor de seama ta. Iar eu sînt un fel de modă — un ceva destul de cult, dar care nu cîntărește mare lucru... Și cel mai rău este faptul că tot timpul caut să scot în relief această caracteristică. Toate puloverele astea pestrițe și papioanele... Eu știu prea bine că sînt caraghioase, dar nădăjduiesc că și alții știu că eu știu. Principalul este că, dacă n-am să le mai port, am să devin chiar un nimic. Poate că ar fi trebuit să-mi aleg cu totul altă profesiune... La școală m-a interesat matematica, am studiat chiar geometria diferențială. De ce m-am apucat de artă ? La asta, să știi, e destul de greu să răspunzi... Observam că începusem să calc în pas cu el — era un semn bun. V-ați gîndit vreodată de ce în armată te învață cu orele tocmai arta asta ? N-am avut destulă încredere în capacitățile mele științifice, urmai eu. Credeam că un adevărat savant trebuie să fie aspru și intransigent. Încă nu știam că oamenii de știință pot fi de toate felurile, că inventatorul bombei cu hidrogen, Teller, scria sonete, că Oppenheimer

era un afemeiat îngrozitor, iar Heisenberg — un aventurier incorijibil. Sculptor am ajuns aproape întîmplător, nu ca tine. Pe tine nici nu mi te pot închipui fără lut și eboșuoar.

— Vorbești serios ? întrebă Ain. Iar eu trebuia să fiu marinar ! Arta mă interesa foarte tare, dar și eu credeam că artiștii sînt cu totul altfel... Că toți poartă papioane și pulovere — exact ca tine. Zîmbi. Și acum sînt convins că tu ești un artist înnăscut, nicidecum eu. După ce am terminat clasa a șaptea, am vrut să urmez la marină, e drept că am vrut, dar am căzut la matematică. Mi-a fost rușine să mă întorc la Saaremaa, și m-am gîndit să încerc în altă parte... Cineva a văzut sculpturile mele în lemn și m-a sfătuit să dau examen la școala de artă. M-am dus la Tartu și am intrat...

Ne apropiasem de strada Kanatnaia. Strada aceasta, ca și cea mai mare parte a cartierului Kalamai, mi se părea întotdeauna mohorîtă. Încă din fragedă copilărie, încă înainte de a afla că pe ea locuiseră călăii.

Desigur, demult nu mai cred în stafii, dar socot că multe locuri au un suflet al lor. Am citit undeva că pe vechile hărți marine de navigație erau marcate apele în care nu se recomanda căpitanilor să navigheze. Și nu din cauza stîncilor submarine. Ci numai pentru că, în aceste ape, chiar cele mai disciplinate echipaje tindeau să facă revolte. Ra-

ționalul secol al nouăsprezecelea și-a rîs fără milă de aiurelile acestea și hărțile au fost refăcute. Acum iar se vorbește de polul de forță neuronic și de legătura telepatică : totul poate fi o prostie, dar, cine știe, poate că în următoarea reprezentare despre lume se vor lua în seamă și stafiile — în calitate de deșeuri ale energiei. Și oamenii vor învăța chiar să tragă foloase din ele... Cînd te gîndești, îți pare chiar rău de acești oaspeți capricioși.

Începuse să cadă o zăpadă moale. Fulgi mari, diformi, ni se lipeau de față și de haine. În casele vechi de lemn se aprinseseră luminile. Ferestrele obosite reflectau o lumină gălbuie.

Undeva se deschise un gemuleț și pînă la noi ajunse plînsul jalnic al unui sugar, neplăcut și lipsit de bucurie. Numai copilașii se pricep să plîngă cinstit. Multe le fac ei fără prefăcătorie. Plînsul copilului, zăpada ce cădea fără zgomot, ferestrele obosite — toate se împleteau ca-ntr-un fel de vis.

— Da, s-ar părea că am ajuns sculptor datorită diavolului, spuse gînditor Ain.

— Diavolului ? nu-mi crezui urechilor.

— Da, diavolului.

Am simțit că nu este cazul să pun întrebări. Dacă vrea să-mi povestească ceva, s-o facă singur. Dar eram sigur că trebuie să vorbească. Homunculusul meu, acest om artificial-natural, poate să împingă pe oricine la sinceritate și la mărturisiri.

— Totul a început de la diavol. Nu-mi amintesc cîți ani aveam atunci — cinci-șase, probabil... M-am trezit odată încă înainte de răsăritul soarelui. Frații și surorile mele dormeau, tata la fel. Mama ședea lîngă ușa deschisă a staulului și împletea ceva, picotind de somn. Așteptam să fete vaca noastră. Vaca era bătrînă și se chinuia de două zile. În jumătatea locuită a casei se auzea bine cît de greu sforăie și respiră. M-am uitat la tavanul luminat slab de lampa cu gaz, la umbrele ciudate, și eram gata să adorm din nou, cînd deodată am auzit în depărtare pași măsurați. Pași grei, uniformi — fiecare după o pauză destul de mare... Pesemne că erau pași de uriaș... Și mi-am dat seama brusc — e dracul! E diavolul care pășește pe marginea lumii!

Mi-am ascuns capul sub pernă, dar tropăitul s-a făcut și mai puternic. Am strîns tare pleoapele și l-am văzut limpede pe drac. Purta cilindru și cizme pescărești, mai largi sus, și se furișa într-un fel caraghios, chiar pe muchia pămîntului. Globul pămîntesc era ca o farfurie (auzisem de la cineva că pămîntul este rotund), iar în mijlocul farfuriei se afla sătucul nostru de pescari... Iar el, diavolul, mergea cu cizmele lui cît toate zilele chiar pe margine, și deodată mi se făcu frică că se apropie tot mai mult de noi, cu fiecare ocol pe care-l face !

Ce era în realitate ? Nimic altceva decît sîngele, propriul meu sînge, pulsațiile care-mi răsunau în cap. M-am decis să mă scol și

să-i povestesc totul maică-mi, dar numai ce m-am ridicat că vaca a început să fete. Mama se repezi la ea. Vaca se apropie cu greu pînă la ușă și-și vîrî capul buimăcit în jumătatea noastră, cea locuită. Limba îi atîrna afară, avea ochi ciudați... Da, ochii luceau violeți, iar pe marginea pămîntului pășea diavolul... Vaca n-a așteptat ajutorul oamenilor și a dat naștere unui vițel mort, aproape fără păr. După aceea, a rămas stearpă și am tăiat-o... Cu timpul totul s-a învălmășit în mine într-un fel de aiureală — și vițelul golaș, și ochii violeți ai vacii, și dracul. Parcă mă simțeam vinovat. Poate că vițelul ar fi trăit, dacă nu-l vedeam pe dracu. Cînd i-am povestit mamei totul, mi-a spus că n-a fost decît un vis urît, apăsător. Dar n-a fost deloc vis ! Cum putea să creadă mama că este un vis ? Și m-am convins că numai eu singur îl aud pe drac umblînd, că sînt cam ca vaca — nici ei mama nu i-a putut veni în ajutor.

În fiecare seară mă rugam bunului Dumnezeu să-l abată pe drac din drum, ca să nu ajungă pînă la noi. Și, într-adevăr, pașii nu se auzeau mai tare ! După aceea am tot încercat să sculptez în lemn această halucinație din copilărie, dar de fiecare dată reușeam să fac mai curînd ceva caraghios, decît înfricoșător. Iar dracul era atît de înfricoșător... Și munceam, și tăiam lemnul... O sculptură din asta mi-a cumpărat ofițerul acela neamț. Și la școala de artă m-au primit tot din pricina acestor figurine. Am terminat școala din

Tartu — mi-au eliberat acolo o diplomă de merit și-am nimerit la Tallin, să lucrez sub îndrumarea lui Toonelt. Și totul, se pare, datorită diavolului...

Ajunsesem pe malul mării. Vîntul se potolise, zăpada se mai oprise parcă și ea. Apa lucea mat, uleios. Lîngă mal se zăreau, negre, mormane murdare de gheață. Undeva clipi un far, apoi altul... Două limbi lungi de lumină roșie, lingînd apa, dispăreau din nou în gura căscată a farurilor. În tăcere, am tras o clipă cu urechea la răsuflarea mării.

— Acum povestește-mi tu...

Vorba i se făcu iarăși sacadată, se retrase iarăși în el și parcă deveni și mai mic. Paltonul nu-i venea bine, căciula îi era mică. Am simțit limpede : n-am ce spune, nici înainte n-aveam ce spune. Mă chinuia invidia... Soare pe pleoapele întredeschise sau strînse, unele arome, gînduri despre culoare și poate, pe deasupra, un pod vechi și niște jucării prăfuite — iată tot ce puteam numi „al meu". Ce abstracție și ce neputință, în comparație cu amintirile lui Ain ! Nici sudoare, nici sînge — numai limfă... Teoria oportunismului, teoria „omului natural"...

— Altădată. Acum sînt prea impresionat de cele ce mi-ai povestit, m-am eschivat eu.

Am făcut cale întoarsă. Marea și farurile au rămas în spatele nostru.

Doamne, ce sincer poate să fie ! Oare are atîta încredere în toți ? Nu, trebuie să-mi în-

frîng invidia ! Niciodată nu-i voi face vreun rău acestui om ! Am să-l apăr !

I-am aruncat o privire : un omuleț mărunt, cu capul mare ca o sferă, în care clocoteau atîtea gînduri, și ce gînduri ciudate !

Voiam ca Ain să-mi citească în privire ceea ce doream în clipa asta din tot sufletul : să fim prieteni !

VII

Spre sfîrșitul lui mai ajunsesem la ceva definitiv, în timp ce Ain, după părerea mea, nu se clintise nici un pic. Zile întregi, precum preocupatul domn Dumnezeu din „Facerea lumii" a lui Jean Effel, își făcea de lucru cu mădularele acelui Adam al său necreat încă. În ultima vreme, îl preocupau pesemne cel mai mult mîinile. Mi se făcu milă de el, și-mi pusesem în gînd să-l ajut într-un fel. Termenele stabilite se apropiau și socoteam necesar să ne prezentăm schițele încă înainte să înceapă sezonul mort, de vară, la Uniunea artiștilor plastici. Căci altfel ne-ar aștepta o vară grea. Dacă însă vom încheia contractul, putem socoti că avem în buzunar douăzeci și cinci la sută din onorariu. Serile, schițam și eu grupuri sculpturale, ca să-mi treacă timpul — credeam că poate îi vor fi de folos într-un fel lui Ain. Dar, ca să vorbim sincer, cred că intențiile mele țînteau mai sus.

Într-o după-amiază, cînd eram în plin avînt, a răsunat soneria la ușă. Era Ain.

— Azi nu mă simt bine, spuse el, am zăcut de dimineață în pat, și deodată mi-a venit...

— Ce ? Cine ?

— Ai să vezi îndată !

Ne-am dus în fundul atelierului. În suflet mi se trezi o presimțire rea. Ain avea sub braț un sul mare de hîrtie.

— Ia uită-te ! Ce zici de asta ? Ei ?

Un ton atît de triumfător nu i se potrivea deloc, încît în primul rînd i-am aruncat o privire. Radia, pur și simplu. Ca un copil, la pomul de Crăciun, care și-a spus și poezioara, fără să se poticnească, și, în sfîrșit, a primit în dar patinele !

Am luat ruloul de la Ain și l-am desfășurat. La început n-am putut distinge nimic : umeri, un cap dat spre spate și două mîini, două mîini uriașe, întinse disproporționat pe întreaga foaie... Ce-o fi însemnînd asta ?

— Mîini ?

— Mîini.

Tăcere.

— Închipuiește-ți un dîmb nu prea mare pe un șes întins... O mică ridicătură — simplă, fără basoreliefuri, fără piedestaluri stupide. O placă de granit, iar prin ea... mîinile ! Ei, ce zici ?

Ain se muta întruna de pe un picior pe altul, ca și cum n-ar fi avut răbdare să stea locului.

Şi deodată am văzut totul. Umerii încordaţi, căutînd un sprijin pe marginile neregulate ale mormîntului. Capul, lăsat cît se poate mai pe spate, doar-doar s-o ţine... Mîinile, nefiresc de lungi, fantomatice şi vrînd să apuce... golul !

Aceste mîini erau un strigăt.

Aha, iată de ce se chinuia Ain în ultimele săptămîni cu mîinile !

Am simţit furnicături îngheţate de-a lungul şirii spinării. Mîini care strigă ?... Nu, mai curînd mîini care ameninţă ! Pentru mine în orice caz erau ameninţătoare.

— Dar basoreliefurile ?

— Care basoreliefuri ?... A, da... De basoreliefuri nu mai e nevoie. Fără ele, monumentul va fi mult mai expresiv. Eu aşa cred.

N-am răspuns nimic. Ain se posomorî puţin.

— Îţi spun drept, fără basoreliefuri va fi mai bine... Cîmpul întins, un dîmb şi mîinile... Atît !

Tăceam în continuare.

— Ei, da... Ar ieşi că ai muncit degeaba... La asta te gîndeşti, nu-i aşa ? Şi la bani ? Vedeam că gîndul ăsta l-a tulburat. Dar nu pentru multă vreme. Banii putem să-i împărţim pe din două. Nu-i vorba de bani. Îi împărţim pe din două, şi gata !

— Ai fi putut măcar să-mi spui !

Mîinile acestea blestemate mă şi apucaseră de gît.

— Aş fi putut, spuse Ain, dar, pe cuvînt de onoare, că n-am ştiut nici eu !

— O lună întreagă ai făcut mîini, şi n-ai ştuit !

— Păi, tocmai asta e ! Aveam doar senzaţia că este ceva cu mîinile... Ceva ce nu există în nimic... Dar pînă în ziua de azi nici nu-mi trecea prin cap că doar mîinile pot hotărî totul. Îţi jur că mi-a venit brusc...

— Aş vrea să te cred, spusei apăsat, cu ironie, cel puţin aşa mi s-a părut, dar Ain n-avea timp să sesizeze tonul.

— Mă bucur că mă crezi, spuse el. La naiba, închipuie-ţi numai una ca asta ! Nici un fel de poză, nici un fel de voalare decentă : mîinile, şi atît ! Să bem ceva, Sven ! La club ! Simt că nu pot fără asta. Două luni de chinuri, dar, în sfîrşit, le-am găsit ! Ducă-se totul la dracu, dar azi mă îmbăt în lege !

Nu-l mai văzusem pe Ain în starea asta : pe obraji i se săpau cute de rîs, părul i se ridica în vîrtejuri, era ca dracul fericit din basme, care se chinuise o mie de ani zidit în oasele tibiale şi care, în sfîrşit, scăpase la libertate.

— Ştii, eu... nu pot...

— Haidem ! Ce-ai de făcut ?

— Zău că nu pot ! Aştept... şi aici mi-a venit chef să-i arunc totul în obraz, dar m-am stăpînit, aştept azi... un musafir. Poate că am să vin, ceva mai tîrziu...

6 — c. 401

— Trimite-ţi musafirul cît mai departe şi vino ! Bine ?

Adăugă, în timp ce-mi învîrtea un nasture de la haină :

— Vino, cu orice preţ ! Am să-ţi reţin un loc. Am să comand ceva de mîncare. Pe la zece, ai să poţi veni ? Şi aranjez cumva, să nu ne dea afară măcar pînă la două.

— Mai bine ia-o pe Eva cu tine ! m-am încăpăţînat eu.

— Pe Eva ? Ha-ha ! Pentru ce ? La ce îmi trebuie astăzi Eva ? Sînt destule femei pe lume — una mai frumoasă decît alta ! De Eva o să mai am nevoie mîine, ca să-mi facă o baie bună, cum se şi cuvine unei soţii legitime... Vezi, ai grijă, nu întîrzia !

Uşa s-a trîntit şi am rămas singur.

Mi-am făcut un ceai verde, mai tare.

Turnîndu-l în pahar, mi-am văzut cu uimire mîinile : erau nişte mîini străine, tremurătoare, cu degete lungi, palide, şi unghiile curăţate cu pendanterie. Ele au mulat din lut tot ce posedam eu ! Tot ce posedam... Iar acum alte mîini le-au anulat strădania, şi cît de dezgustător tremură ! „Căci fără basoreliefuri, fără piedestalurile astea stupide va fi mai bine, nu-i aşa ?“

Ceaiul era amar şi mă ameţi uşor.

Pînă acum nu dădusem peste obstacole şi biruisem cu uşurinţă toate dificultăţile întîlnite. Şi iată că venise pentru mine ziua neagră — munca mea era dată deoparte, cum dai deoparte o şuviţă de păr ce-ţi cade în

ochi. Cu un gest atît de inconştient ! La început am fost vexat că mi se comandase numai garnitura, şi nu mîncarea propriu-zisă, iar acum voiau să-mi ia din farfurie şi foile de salată. Cu un gest atît de inconştient !

M-am ridicat şi am aprins lampa de sus. Nu ştiu de ce îmi venise cheful să mă uit în oglindă. Pe nas aveam funingine !... Habar n-am de unde venea funinginea asta. Dar aici nu e nimic de mirare : tragedia se petrece întotdeauna acolo unde pe pămînt se află o coajă de portocală, iar dacă prietenul tău îţi invită soţia la restaurant, iar tu stai la un colţ de stradă, ca un cîine bătut, vîntul se înteţeşte tocmai atît cît să-ţi smulgă pălăria şi s-o rostogolească prin băltoace. E o lege a naturii !

Cu mîna tremurătoare, mi-am şters nasul de funingine şi-am început să-mi cercetez părul. Este încă înfoiat şi ondulat, dar începe să se rărească în creştet. Totuşi încă se poate ascunde uşor... M-am simţit deodată prost. Ceva îmi spunea că dacă îmi cedez acum poziţiile, fie şi cu un milimetru, n-am să mai încetez să mă retrag. Sînt obligat să rămîn în centru ! Dacă ies din el, cît de puţin, mă voi contopi pe vecie cu masa cenuşie, nediferenţiată.

Mi-am mai turnat un ceai.

...Ce sigur de el era Ain ! Avea încrederea în sine a învingătorului. Că ar putea să existe greşeli şi în munca lui — asta nici nu-i trecea prin minte. A găsit, şi basta ! „Banii ?...

Banii pot fi împărțiți!" Acum individul ăsta cu capul sferic stă la club și dă de dușcă un păhărel după altul. Și nici nu știe să țină furculița în mîna stîngă. E rușinos să pierzi în fața unuia ca el! „Nu-i vorba de bani"... Păi, cred și eu, sigur că nu!

Am încercat să-mi imaginez vizual schița lui. Două mîini, două mîini care strigă, da, asta poate să impresioneze. Și, desigur, vor fi mult mai impresionante fără plăci cu inscripții, fără basoreliefuri și „piedestaluri stupide". Dar mîinile acestea pot să fie primitive. Să exprime ideea de pacifism și umanism abstract... Vai, de unde mi-au venit aceste epitete de prost gust? Astea-s vorbe din limbajul lui Magnus Tee! Deodată mi-a apărut în fața ochilor monumentul închinat victimelor fascismului, din cimitirul Père-Lachaise... N-ar putea fi vorba de un plagiat? Dar am fost nevoit să renunț și la acest gînd: „Călărețul de aramă" al lui Falconet din Leningrad nu este prejudiciat prin nimic de nenumărați alți „călăreți falnici", asemănători ca niște frați gemeni. Așa este această artă — sculptura. În afară de asta, la Père-Lachaise mîinile sînt împletite într-un lanț, pe cînd lucrarea lui Ain este cu totul originală prin spiritul, intenția, izul său — sau cum i se mai zice?

Am înțeles că trebuie să mai văd o dată schița, neîntîrziat. Cineva a afirmat că durerea geloziei se deosebește de orice altă durere, prin faptul că își caută în permanență un prilej de intensificare. Reiese că există și alte dureri cu aceleași însușiri.

M-am hotărît s-o deranjez pe Eva. Cu siguranță că studiul mîinilor se află la Ain pe masă. Am făcut sul schița mea cu grupul sculptural, creat în scopul de a-l ajuta pe Ain (acum îmi dădeam limpede seama că n-a fost așa) și am urcat scara în fugă, sărind cîte două trepte.

— Ain a spus că se duce să ia puțin aer...

Vizita mea a luat-o pe Eva prin surprindere — era în halat. Aflînd ce doresc, a scotocit prin hîrtiile lui Ain și a găsit foaia pe care aș fi recunoscut-o de la orice distanță.

— Asta?

— Chiar asta! Strașnic, nu? Ce băiat isteț ți-ai luat de bărbat, ingenios și isteț, nu-i așa?

Eva mă privi chiorîș, cu coada ochiului. Deoarece nu avea obiceiul să decidă singură, prefera să se arate de acord. Bineînțeles, în treacăt, cum îi șade bine unei soții cumsecade.

— Cînd i-a venit asta în cap? Probabil, de foarte curînd, că tare mai era ciudat astăzi.

— Talentat băiat, foarte talentat, mă eschivai eu de la un răspuns direct.

— Dar, poftește, te rog! Cine ne obligă să stăm în vestibul?

— Cred că-i cam tîrziu... Bine, fie, am să intru un minut. Numai că... și am zîmbit complice, cu cel mai frumos zîmbet al meu, dacă se întoarce Ain și poate să creadă că nu-i lucru curat?

— Vai de mine! O să fiu obligată să te ascund în dulap!

— Ar fi pentru mine o mare cinste — să stau în dulapul dumitale. Îmi și închipui parfumurile încîntătoare...

— În sfîrșit, văd și eu un sculptor galant, ciripi Eva, doar ți-am mai spus-o la prima noastră întîlnire!

Sincer vorbind, n-aveam nici un chef să-mi petrec timpul cu această Evă, fiica Evei, dar pe de altă parte, am simțit deodată că flirtul nostru verbal îmi redă echilibrul pierdut. Orice, numai să nu rămîn singur!

— Ei bine, să sărbătorim atunci succesele voastre, care sînt sortite să intre în istoria artei — ne-a mai rămas în sticlă o picătură!

În cele spuse răsuna o ironie prietenească, acea ușoară ironie, pe care nici n-o poți numi ironie, dar nu știu de ce m-am simțit atins. Chiar dacă lucrarea nu era a mea și mi-aș fi bătut joc bucuros de ea, dacă aș fi găsit un motiv cît de mic, nu-mi convenea deloc să-și bată joc de ea o Eva oarecare.

— Doar un păhărel... Nu mai mult.

— Desigur, un păhărel! Știi bancul cu revizorul, păhărelul și cei doi directori? Și se apucă să-mi povestească anecdota cu barba.

— Erau oameni jalnici, am întrerupt-o eu. Odată, la Moscova, directorul unui atelier de artă decorativă a fost chemat la comitetul de partid pentru că bea. L-au întrebat dacă un om care a băut o sută de grame poate să muncească bine. „Poate", răspunde directorul. „Dar după două sute?" este întrebat. „După două sute, zice omul, atunci muncește cel mai bine." Dar ceilalți, triumfători, îl întreabă: „Dar dacă individul înghite o jumate întreagă. atunci cum rămîne? După informațiile noastre, vi se întîmplă să luați și cîte o porție din asta în timpul serviciului!" „Ei, atunci nu mai sînt bun de lucru, mărturisește directorul și adaugă, după o clipă de gîndire: Dar pot conduce, și încă cum!"

M-am uitat la mîinile mele — erau întinse demn pe masă și păreau destul de liniștite.

— Știi, Eva, am o mare temere! Am făcut o pauză și am privit-o cu seriozitate. S-a întîmplat exact lucrul de care m-am temut... Uită-te și singură. I-am întins schița lui Ain. Mîini! O rezolvare foarte originală, captivantă. Dar îți închipui care va fi părerea juriului: umanism abstract, primitivism și altele. Parcă-l aud pe înălțimea-sa Magnus Tee: „Băieții au vrut să dea cu tifla artei noastre militante! Chiar așa — cu tifla! Notați-vă bine, nu vi se pare că pumnul drept..." Bineînțeles, așa va vorbi numai la o cafea, pentru tribună va găsi alte cuvinte, dar cu același conținut!

— Tiflă? mormăi Eva. Chiar așa crezi? Poate că ar fi trebuit... să ne sfătuim cu Toonelt...

Se zăpăcise de-a binelea.

— Cu Toonelt? În nici un caz!

— Dar de ce ?

— De ce ? Se înțelege de la sine, pentru că Toonelt — îmi pun capul jos — va fi entuziasmat de această idee ! Toonelt o să joace *va banque*. O să înceapă să sprijine proiectul. Și ne va pierde.

— Ești convins de asta ?

— De care „asta" ? De faptul că Toonelt va pune umărul ? Nu. De asta nu sînt pe deplin convins. S-ar putea foarte bine ca și Toonelt să înțeleagă că este imposibil să croiești drum unei asemenea rezolvări.

— Pe scurt, o găsești nepotrivită ?

— Pe scurt, da. Și-mi pare îngrozitor de rău. Ar mai merge încă pentru o lucrare de expoziție...

— I-ai spus-o lui Ain ?

— Încă nu, răspunsei, plecînd în jos ochii, n-am putut, pur și simplu : era ca un drăcușor fericit, care a scăpat, în sfîrșit, în libertate, după ce a stat zidit o mie de ani în oasele tibiale. Dar mîine am să-i explic totul. Ca variantă, care ne-ar scoate din impas, îi voi propune rezolvarea mea. Ain are mînă ușoară, el o s-o termine repede. Dar acum va trebui să lucrăm mai repejor, altfel Tee o să ne-o ia înainte și rămînem fără bani...

— Prin urmare, ai pregătit o variantă ?

— Desigur, e gata. Din simplul motiv că fără ea nu puteam crea basorelieful. Numai că nu este finisată, dar Ain o s-o perfecționeze, dacă va fi de acord, bineînțeles...

Trăgeam, stînjenit, de ruloul pe care-l adusesem — aș fi vrut ca Eva să mă roage să-i arăt schița.

— Arată-mi-o, dacă se poate.

— De ce nu ? Dacă vrei ! Numai că este lucrată neglijent, nu e finisată.

Eva luă schița mea și o întinse pe masă, alături de crochiul lui Ain. Nu cred că a bucurat-o contrastul. Erau ca cerul și pămîntul. „Mîinile care strigă" ale lui Ain erau schițate neglijent, dintr-o trăsătură, pe o hîrtie de desen școlărească, boțită și plină de pete. În timp ce luptătorul meu îngenuncheat îngenunchease pe hîrtie de desen specială, cu textură de pînză. Deoarece îmi făcusem lucrarea mai mult ca să-mi treacă timpul, hașurarea și literele erau și ele ca de expoziție. Am o slăbiciune : țin ca totul să fie executat curățel, ca filigranul, și pot mărturisi fără rușine că uneori, serile, dacă n-am ceva mai bun de făcut, mă exersez în scrierea clasică. Acest lucru îl dovedeau verzalele și minusculele elegante în stil lombard din titlul schiței. Lucrarea lui Ain nu era împodobită decît de o inscripție unică și în același timp pur școlărească, de fapt, un singur cuvînt : „ura !", scris scălîmb, ca laba-gîștei. Creionul, cam amețit de avîntul inspirației, încredințase multe acestei foi de hîrtie, purtat nu atît de voința lui Ain, cît din proprie inițiativă. Alături de literele mele aristocratice în stil lombard, trăsăturile lui de condei arătau neputincioase, vrednice de plîns.

Care era părerea Evei? Pesemne că nu prea i-a venit la îndemînă, deoarece, mormăind un „foarte interesant!", sau ceva de genul acesta, s-a făcut pe loc nevăzută, plecînd la bucătărie sub un pretext oarecare. Am comparat schițele, dar n-am găsit nici eu vreun motiv de bucurie: cu siguranță că într-un oraș din trei se va găsi un asemenea soldat ghemuit la pămînt, cu nimic mai rău decît al meu.

Deodată sună telefonul.

— Trebuie să fie Ain! îi strigai eu Evei. Îți spun îndată! Și, fără să aștept permisiunea ei, am ridicat receptorul. O forță lăuntrică se împotrivea acestei porniri, dar alta, mai puternică, a învins. Totuși „alo"-ul meu sună aproape ca o șoaptă.

— Eva Saarma? întrebă un glas răgușit. Era un bărbat, însă nu Ain. Trebuia să răspund că am s-o chem îndată, dar glasul vorbi din nou și curiozitatea m-a silit să tac.

— Vă telefonez de la clubul artelor, sînt portarul... m-ați rugat să vă sun dacă... ei, ce mai, bărbatul dumneavoastră este aici. Pînă acum se ține bine, poate este nițeluș prea vesel. Și pe masă e băutură destulă... Zice că așteaptă pe cineva, dar nu vine nimeni. Cred că ar fi bine să trimiteți după el... Era gata să se certe aici cu un tînăr poet, cu pulover pestriț. Vă rog foarte mult să mă scuzați.

— Vă mulțumesc foarte-foarte mult, venim imediat, răspunsei aproape în șoaptă, ca

și înainte. Portarul mă luase, fără îndoială, drept Eva în persoană.

Convorbirea se întrerupse. Am mai auzit o clipă vuiet îndepărtat de glasuri, care pîlpîiau în urechile mele ca niște minuscule ace electrice. Și mi-am închipuit aievea clubul.

Îl văd acolo pe Malm, scriitorul pentru copii. Pe chipul lui verzui strălucesc trist și caraghios sticlele ochelarilor. „Ascultă, bătrîne, ce-ar fi să mă duc să-mi aduc vioara?"... O femeie tînără, cu fața rotundă, de la masa vecină îl privește cu încîntare, așa cum se uită o fetiță berberă la cămilă. De la o masă la alta rătăcește un tînăr arhitect într-un vindiac cu mînecile suflecate. Chipul lui frumușel, copilăros, vrea cu orice preț să pară energic. Cineva se urcă pe estradă, rămîne încremenit, cu un aer grăitor, și se străduiește să înceapă un discurs. „Stimați..." spune el.

Și undeva, într-un colț, șade Ain — fața i s-a înroșit, părul i s-a zbîrlit. În așteptarea mea, bea și, încetul cu încetul, este din ce în ce mai pus pe harță. Are tot dreptul să se distreze: zilele acelea cenușii, grele, fără cuvinte, de căutări sterpe au rămas în urmă. Ideea a fost găsită. Iar munca mea s-a dovedit zadarnică...

N-are decît să se îmbete acest Ain, să bea ca un porc și să facă scandal! Și ce bine dacă va nimeri și astăzi la miliție, mi-am zis în gînd, cu o ciudă chinuitoare.

— A fost Ain? întrebă Eva, aducînd, ca și atunci, niște somon.

— Nu. Vi se cere să trimiteți imediat un camion la gara de mărfuri din Kople. A sosit un transport de trei mii de borcane cu pateu de creier!

— Cum, cum?

— Pateu de creier! Cetățeni cumpărători, veți fi mulțumiți dacă veți intra în posesia creierilor noștri de cea mai bună calitate!

— Aha, asta e! înțelese Eva, în cele din urmă. A fost o greșeală.

— Le-am spus că ni s-au furat trei perechi de roți la mașină, iar șoferul s-a îmbătat criță la aniversarea soacrei.

— Doamne, dar dacă acum...

— Nouă ce ne pasă? Nouă ne ajung creierii noștri. Să bem un păhărel în sănătatea lor! Pentru creieri-extra cu maioneză și pentru intelectuali conservați din carne de miel! Prozit!

— Prozit! zîmbi Eva. Nu știam că ești așa de poznaș.

VIII

„Așa de poznaș", spusese Eva. Așa de neghiob, mi-am zis singur. Cum de nu mi-am dat seama că peste o jumătate de oră poate să telefoneze din nou! Și o să sune, mai mult ca sigur. Puțin probabil să nu golească Ain toată carafa și să mai comande un supliment.

Portarul o să intre în panică: păi, de ce nu veniți să-l luați? Cum să ies basma curată în fața Evei? Ce situație penibilă.

Am vrut să mă ridic și s-o șterg. Dar varianta aceasta nu făcea doi bani. N-o să treacă nici o oră și se va afla că Sven Voore, acest cîrpaci venit de la Moscova, mai este pe deasupra și un escroc. Și Eva va fi cuprinsă de mînie, o sfîntă mînie, pe deplin îndreptățită. Ce dovadă de neghiobie din partea mea!

— Eva! Dumneata n-ai fost încă pe la mine. Să trecem măcar o clipă! Să dai unui burlac cîteva sfaturi înțelepte cum să-și aranjeze interiorul, și serviciile îți vor fi răsplătite în natură — cu o cutie de crabi adevărați.

Eva era nehotărîtă.

— Te rog, vino! o convingeam eu. Am să-ți mai arăt și alte crochiuri ale noastre, o să bem ceai verde, ascultăm muzică de Rääts, Hindemith... Îl am înregistrat pe bandă chiar și pe bătrînul Palestrina... Sau ți-e frică? Oh, putem să ne dăruim muzelor pe deplin liniștiți: încă nu este tîrziu, iar bărbatul dumitale parcă spunea că vrea să treacă pe la Toonelt. M-am decis să pălăvrăgesc cît mai mult, uneori ajută. Pe scurt, prietenul casei este însetat de activitate! Sau crezi că este ceva imoral și urît? Zău, chiar așa e... sînt educat în cel mai sever spirit al moralei baltic-germane. Și educația îmi spune că o vizită atît de tîrzie este evident dubioasă.

Am înțeles că aproape am convins-o. Și cum altfel : doar nu spusese nimic despre schițele noastre. Se temea poate că am să-mi prezint separat proiectul și voi deveni concurentul lui Ain ? Am decis să forțez lucrurile.

— Doamne, iartă-mă ! Mi se pare că am uitat gazul deschis ! Fuga, te implor ! Am sărit de pe scaun, am cules de pe masă schițele și m-am năpustit spre ușă.

De-ar veni mai repede, cît mai repede, mă gîndeam, alergînd nervos dintr-un capăt în altul al camerei. N-a fost nevoie să mă chinuiesc mult. A apărut aproape îndată după mine. Mi-a spus că a venit pentru o clipă, că nici nu s-a schimbat. I-am turnat ceai și am scos din dulap o sticlă de coniac, golită pe jumătate. Acum trebuie s-o țin aici cît mai mult pe Eva. Am turnat în păhărele licoarea aurie și am pus picup-ul.

Am o colecție destul de considerabilă de plăci și înregistrări. Tatălui meu îi plăcea muzica clasică, iar eu, pe măsura posibilităților, am achiziționat muzică din secolul nostru. M-am simțit din nou stăpîn pe situație : Ain și „strigătoarele" lui nu mă mai tulburau deloc. Nu vă temeți, am să pun eu ordine în treaba asta ! Am turnat pe gît cîte-un păhărel și am început să ascultăm. Oboiul hohotea stăruitor, iar clarinetul și fagotul îi țineau isonul cum puteau. Era un cvintet pentru instrumente de lemn al lui Hindemith, în care îmi plăcea deosebit de mult un allegro sec și sarcastic.

Am rămas tăcuți destul de multă vreme.

Apoi Eva a luat schițele de pe masă și, cu un aer total absent, mi-a spus :

— Ca să fiu sinceră, rezolvarea lui Ain îmi place mai mult, dar și a dumitale este minunată. Și, cu siguranță, a dumitale va fi mai curînd aprobată. Ai putea s-o prezinți singur... Zău așa, Ain și cu mine n-o să ne supărăm. Prietenia-i prietenie, dar afacerile rămîn afaceri. Nu-i așa ?

M-a privit cu sinceritate, dar simțeam că nu-i venea ușor s-o facă.

— Ce tot vorbești, Eva ! Nici prin gînd nu-mi trece una ca asta, spusei poate prea grăbit, prea jignit și prea categoric. Ar fi fost mai bine să n-o scutesc pe deplin de îndoieli...

— Dar de ce nu ? Dumneata ai lucrat, te-ai străduit, doar arta este întotdeauna o întrecere. Ai tot dreptul să-ți prezinți schița. Și mă privi foarte atentă.

— Da, arta este o întrecere, dar nu o luptă. Eu nu fac parte din oamenii care sînt în stare de orice pentru bani. Pe lîngă asta, Ain a găsit o rezolvare cu adevărat viguroasă și nu cred că talerul balanței se va înclina neapărat în folosul meu, dacă vom prezenta două variante la concurs. Bineînțeles, eu n-o voi face — totul nu e decît o simplă ipoteză. Vremurile cultului au apus și ideile de talent își găsesc întotdeauna realizarea.

Mă contraziceam acum singur. La Eva pledasem exact contrariul. Era cu totul descumpănită.

— Arta își are etica sa și eu o respect întotdeauna, adăugai, în timp ce-mi curățam cu deosebit zel unghiile curate și așa, cu un băț de chibrit.

Urmă o pauză atît de lungă, încît mi se păru chiar că am întrecut măsura. Trebuia să deplasez puțin din nou centrul de greutate.

— Eva ! Ceea ce gîndești acum nu se va întîmpla, poți fi sigură ! Numai dacă Ain va accepta varianta mea și, din partea lui, se va apuca s-o finiseze. Calea de la hîrtie la lut este lungă și grea, ca și cea de la lut la metal, spusei, cu un aer foarte serios. Trebuie să-ți mărturisesc însă sincer : sînt îngrijorat. Dacă Ain va insista pentru varianta lui, ca să rămînă neapărat așa ca acum, reiese că am muncit zadarnic. Această schiță de pe masă este, desigur, un fleac, dar va trebui să fac alte basoreliefuri : ceea ce am făcut nu se leagă în nici un fel de soluția lui Ain. Basoreliefurile sînt create pentru proiectul său inițial, la care el a renunțat. Reușisem să trezesc în ea destulă teamă — ferească Dumnezeu să se îndoiască de adevărul celor ce mă străduiam să-i dovedesc ! Ei, dar fie ce-o fi ! Sînt gata să refac și basoreliefurile. Sau să renunț, în general, la ele. Nici nu ți-aș fi arătat acest crochiu dacă ar fi existat o cît de mică speranță ca schița lui Ain să fie aprobată. Și, firește, n-am să-l prezint separat. Și știi de ce ? Pentru că... Pentru că după aceea n-aș mai putea să privesc nici în ochii *dumitale* (și după o pauză accentuată), nici în ochii lui Ain !

Am sărit de pe scaun și am declarat febril :

— Pînă una alta, mă duc să deschid o conservă. Stai puțin singură. Pune-ți o muzică mai veselă, dacă vrei...

Și, zîmbind pe sub mustață, am plecat la bucătărie. Ceea ce spusesem suna aproape a declarație de dragoste, fie și timidă ! Acum ea este convinsă că are de-a face cu un băiețel cuminte și prostuț, nicidecum cu un om periculos.

— Să te ajut ? îmi strigă Eva din urmă.

— În nici un caz ! Se vede că nu știi ce îngrozitor arată bucătăria unui burlac, răspunsei, trăgînd ușa după mine.

Am scos o cutie de crabi și m-am apucat s-o deschid. Dar cuțitul meu de conserve antediluvian era iremediabil tocit și nu izbuteam în nici un chip să-l înfig în cutia de tablă. Am luat de pe masă o scrumieră mare de aramă și am început să bat cu ea peste cuțit. Dădeam cu tot mai multă înverșunare. Deodată cutia îmi alunecă din mînă și cuțitul de deschis conserve mi se înfipse în palmă. Sîngele începu să curgă și să se adune într-un cheag ce se umfla repede... Nu pot să sufăr să-mi văd propriul meu sînge. Am deschis robinetul și mi-am pus mîna sub șuvoiul de apă. Începu să mă usture rana, dar sîngele

7 — c. 401

picura întruna... Mi se făcu brusc rău şi m-am lăsat pe un taburet. M-am prăbuşit pe el, ca un sac, şi-mi era silă de mine.

Şi deodată am simţit cum se prăvale pe umerii mei, ca al nouălea val, o deznădejde cenuşie, fără formă, care mă sileşte să mă plec neputincios. Ce absurditate sinistră, mi-am dat singur seama. Eva tot n-o să mă creadă pînă la urmă, tot va trebui să-i arătăm lui Toonelt schiţa făcută de Ain, schiţa tot va fi aprobată şi eu voi apărea într-o postură de idiot...

Mă simţeam becisnic şi vrednic de plîns. Mi-am amintit cum — aproape cu un minut înainte — îmi ştergeam, în faţa oglinzii, funinginea de pe nas. Încă puţin şi aş fi început să urlu de propria mea milă. Am să mă răfuiesc eu cu tine, Ain! Tu eşti vinovat de toate!

Nu ştiu de ce mi-am adus aminte de o întîmplare cînd am mîncat bătaie în clasa a patra. Doi băieţi, care încasaseră cîte un doi, pentru că eu îi pîrîsem, şi fuseseră pedepsiţi să rămînă în clasă după terminarea orelor, m-au prins seara şi m-au tras într-o spălătorie. Unul mi-a strîns capul în cleşte. Mîneca lui slinoasă şi roasă se lipi de nasul meu, vinele de la gît mi se umflară. Îmi amintesc perfect de gustul scîrbos al stofei... Mi-au zdrobit nasul, iar ăl mai mic m-a scuipat în obraz. Scuipatul ăsta n-am să-l uit pînă la sfîrşitul vieţii. Cum am ieşit, m-am furişat pe scară şi, ţintind capul unuia dintre ei, am

aruncat de sus o piatră. Prinsesem curaj, văzîndu-le spinările.

Şedeam aşa, umilit, pe taburet şi-mi strîngeam capul în mîini, scoţînd pe nas un tril deznădăjduit. Deoarece acest organ nu are competenţa să scoată sunete, trilul aducea bine de tot cu un plescăit jalnic, lipsit de orice muzicalitate. Acest solo ajungea la mine oarecum surd, căci eram zgîlţîit de o furie oarbă, simţeam că mă apucă turbarea, îmi venea să tropăi din picioare, să urlu şi să rod farfuriile de supă. Eram într-o disperată stare de neputinţă şi neajutorare.

Am dat să-mi scot batista din buzunar şi m-am pomenit cu un bileţel mototolit în mînă. Literele se cam şterseseră, totuşi am putut să descifrez: „Telefon lui Magnus Tee!"

De cînd se afla bileţelul acesta în buzunarul de la piept şi de ce trebuia să-i telefonez lui Magnus Tee, nu-mi mai puteam aduce aminte. Dar n-aveam timp să-mi amintesc, pentru că toate aceste litere, aproape contopite într-o pată cenuşie, prinseră să joace în faţa ochilor mei, ca o droaie de măscărici şchiopi.

TELEFON LUI MAGNUS TEE...

Uitînd de rana usturătoare, am şi sărit de pe taburet. Era ca un fel de revelaţie.

Da prost mai sînt: cum de nu m-am gîndit pe loc la Magnus! Lui precis că n-o să-i placă schiţa lui Ain. Sperietoare mai bună ca

Magnus Tee, această armă veche cu închizător antediluvian, nu se poate găsi : o să mă pricep eu s-o încarc cu ce o să am chef — cu sare, cu alice, ba chiar cu gloanțe dum-dum. Și pînă să răsune împușcătura, am să apuc să mă cațăr în copac ! În loc să scîncesc aici, ar fi trebuit demult să mă aflu în apartamentul nr. 8, să ronțăi fursecuri și să mă întristez pentru soarta nefericitei schițe a lui Ain Saarma : „Doar este, în general, atît de talentat ! Cum a putut să dea greș în halul ăsta ?"

Dar încă nimic nu e pierdut. Din fericire, încă nu !

Mă strecor încetișor în vestibul. Trag cu urechea. E adevărat că muzica răsună foarte tare, totuși e mai bine să fiu prudent. Să dau fuga pe scară în jos. În fața clădirii noastre există o cabină telefonică.

4...0...0...3 și 6...

Abia după al optulea semnal, la capătul firului cineva ridică receptorul.

— Alo ? Cine sună așa tîrziu ? întreabă o voce severă.

— Scuzați-mă ! Vă deranjează Sven Voore...

— Tovarășul Voore ? Aha. Ce necaz ai ? sînt întrebat ceva mai amabil.

— Iertați-mă că vă deranjez așa tîrziu... Dar am într-adevăr un necaz. Știți, Ain Saarma mi-a arătat astăzi schița proiectului său și... îmi vine greu s-o spun, dar, după

părerea mea, nu face doi bani ! Vă spun adevărul adevărat. I-am zis-o și lui destul de limpede, dar el nu vrea să știe de nimic. Zice că s-au schimbat *vremurile*...

— Cum ai spus ? S-au schimbat *vremurile* ?

Mi-a plăcut să aud că glasul lui Magnus sună la cu totul alt registru.

— Ce e acolo... pe schița lui ?

— Pe schiță sînt — mari și late — două mîini, nimic altceva. Două mîini îndurerate, care se smulg din pămînt. Poate un monument ca ăsta ar fi foarte potrivit pe mormîntul unui suprarealist, pofitm, dar... dar eu sînt incapabil să înțeleg ce pot simboliza aceste mîini pasive, supuse, pe mormîntul eroilor noștri, căzuți pentru patrie. Pe mormîntul celor care au luptat pînă la ultima picătură de sînge. Aș înțelege dacă aceste mîini ar ține măcar o pușcă sau un copil, sau o stea... Dar în forma lor actuală — este un fel de pacifism primitiv. În orice caz, din punctul meu de vedere... Aproape că ne-am certat, Ain și cu mine, dar ...ar trebui să vedeți dumneavoastră schița. Poate că eu mă înșel. Tocmai asta e, că unul din noi doi — sau el, sau eu — trebuie să n-aibă dreptate. Acum schița se află la mine. Poate că-mi veți permite să trec să v-o aduc. Am nevoie cu adevărat de un sfat...

— Dar Saarma unde e ?

— El... s-a dus la club. Să sărbătorească evenimentul... Dar Eva Saarma este la mine... Nu vreți să treceți și dumneavoastră pe la

mine ? Poate că ar fi chiar mai bine să discutăm mai întîi schița în prezența Evei ? Ain este atît de încăpățînat și încrezut, continuai eu să improvizez pe un ton plîngăreț.

— Mă așteaptă o lucrare, voiam să mai chibzuiesc puțin. Portretul unui fruntaș. Un minunat tînăr crescător de vite, un reprezentant al muncii comuniste, mi se explică cu indulgența unui boss. Voiam să-l prezint mai viu, dintr-un unghi nou de vedere... Bine, am să trec totuși mai tîrziu. Să zicem, peste vreo treizeci-patruzeci și cinci de minute. Îți convine ?

— Îmi convine, desigur. Vă aștept. Deci, portretul unui crescător de vite ? Probabil că este foarte interesant ? Mor de curiozitate, pur și simplu, poate-mi dați voie să trec pe la dumneavoastră mîine ?

Măgulit, Magnus Tee mormăi ceva aprobator.

— Știți, vă mai rog ceva... spusei cu glas nesigur. Cînd veniți, să vă faceți că nu știți nimic de schiță... Eva Saarma ar putea să creadă că eu... Ei, înțelegeți și singur : e femeie. Treceți așa, ca din întîmplare. Sau nu știu nici eu cum e mai bine...

Rugămintea mea era foarte riscată. Să nu cumva să-l pună pe gînduri pe tovarășul Principial. Mă și căiam de cele spuse. Magnus Tee este primitiv ca un nap. Nu se știe ce va fi în stare să gîndească.

Din receptor se auzi un mormăit semnificativ. Îl ascultam cu teamă, dar în cele din

urmă mormăitul a fost reorganizat în ceva ce semăna a rîs.

— Of, tinerețe, tinerețe ! Aveți prea puțin curaj civic ! Mănuși de mătase, asta sînteți! Ei bine, fie ! Am să-ți fac jocul !

Pesemne, era foarte mulțumit de propria sa istețime.

— Atunci, vă aștept.

La celălalt capăt al firului, receptorul a fost pus în furcă.

Peste vreo treizeci-patruzeci și cinci de minute ? Am nevoie de tine în clipa asta ! Dracu știe cît or să dureze cele patruzeci și cinci de minute ale tale ! Eram furios la culme. Voi reuși s-o țin atîta timp pe Eva ? Este absolut necesar să audă cu urechile ei părerea lui Magnus. Dacă ar ști acest inchizitor cu suflet de prunc că este mult mai folositor pentru cauza lui sfîntă să fie acum la mine, decît să morfolească bucățile lui de lut ! U-u-uf !

— De ce-ai dispărut atîta la bucătărie ?

— Așa... M-am rănit cu cuțitul de conserve... Fleacuri !

— Of, ce ți-e și cu creatorii ăștia ! spuse Eva și mîinile ei încremeniră într-un gest expresiv. Ain al meu este la fel. Ai la îndemînă o fașă ?

Mi-a pansat mîna. Ne-am așezat. Eva alegea carnea trandafirie a cleștilor de crab și-și înfigea în ea cu lăcomie dinții mărunți, ascuțiți. Dedusese în mod evident că am stat la

bucătărie ca să-mi revin după fraza aceea îngrozitoare — „atunci n-am să mai pot privi în ochii dumitale". Doar asta fusese aproape ca o declarație sfioasă de dragoste, și ea nu se așteptase la atîta sfială din partea mea. Eva își recăpătase din nou calmul. Dar eu chiar că trebuia să-mi vin în fire! Și am început:

— Știi, la bucătărie mi-a venit o idee genială. Bineînțeles, nu merită să ne punem prea mari speranțe în ea, dar n-avem ce pierde, după părerea mea. În orice caz, așa mi se pare. M-am gîndit că poate am fi foarte abili dacă am arăta crochiul lui Ain în primul rînd... m-am ridicat în picioare, am luat de pe dulap o figurină de porțelan și am început s-o salt în palmă — cui crezi? Înălțimii-sale Magnus Tee! Ce zici?

— Pentru ce? Nu este prea riscant? Privirea Evei se opri pe figurina de porțelan care făcea salturi.

— Poate e riscant, poate nu... În orice caz, Magnus va fi mișcat la culme dacă îi vom cere sfatul și îi vom arăta — lui primul — crochiul. După asta nu cred că va critica schița, mai curînd dimpotrivă — o să ne sfătuiască s-o mai prelucrăm, s-o dezvoltăm și așa mai departe. Și vrabia va fi în mîna noastră! Pe lîngă aceasta, are o părere foarte bună despre mine, de curînd am fost în vizită în bîrlogul lui. Și mi-a ținut o conferință „despre mărețele sarcini, care stau în fața artei noastre". Uite că o să-i băgăm

sub nas un mic model. Fără nici o îndoială că pe Magnus tot n-avem cum să-l ocolim. Într-un fel sau altul, își va spune cuvîntul despre proiect, și cuvîntul lui — vai! — mai are greutate. Ba e puțin probabil ca Magnus să se arate cu timpul mai liberal față de lucrarea lui Ain, decît acum. Așa că ar merita să încercăm...

— Cele spuse de dumneata au o logică, a fost silită Eva să recunoască.

— Mă neliniștește însă Ain. Mă tem să nu respingă din mers toate sfaturile lui Magnus. Este prea cinstit pentru vremurile noastre. Magnus va da sfaturi proaste, cu siguranță... Ei, de-ai fi fost dumneata autorul schiței, ar fi cu totul altă treabă. Noi doi ne-am înțelege.

M-am uitat drept în ochii ei și i-am zîmbit cu mîndria elevului expert în fițuici.

Eva părea îngrijorată de-a binelea.

— În orice caz, merită să ne mai gîndim la asta... Trebuie să-l pregătești pe Ain ca peste o zi-două să mergem împreună în pelerinaj la Tee, am conchis eu.

— Da, merită să ne gîndim, mormăi Eva.

Am scos din dulap un nou teanc de plăci și am început să ascultăm muzică. Din nou nu mă simțeam în apele mele. Venirea lui Magnus fusese pregătită, mai mult sau mai puțin, dar este oare cu adevărat necesară? Acțiunile lui Magnus scad tot timpul. Arta noastră trăiește o renaștere. Cu fiecare zi, oamenii încep să aibă tot mai multă încredere unul în celălalt. Nu mai caută pretutindeni fantome.

Este Magnus Tee un aliat potrivit? Mă îndoiesc. Acum este probabil cel mai bun moment să apuci taurul de coarne — doar e scris: n-o lua prea de timpuriu, dar nici nu tărăgăna lucrurile!

Mda, nu știu dacă am procedat bine, telefonîndu-i lui Magnus Tee. Mă îndoiam tot mai mult. Eram nevoit să pălăvrăgesc întruna, ca să nu-și dea seama Eva de tulburarea mea. Spunem că dacă vînzarea icrelor și a crabilor va spori brusc, înseamnă că nu scăpăm de război; comparam polifonismul lui Hindemith cu cel al lui Bach, deși aveam o idee destul de vagă despre aceste probleme; ponegream maniera neorococoului care a prins rădăcini în casele snobilor din Occident — n-ar fi de mirare ca, în scurtă vreme, și picioarele scaunelor noastre să se strîmbe ingenios. Vorbeam, vorbeam, vorbeam — nu eram în stare să aștept în tăcere.

Și deodată — mai devreme decît mă așteptam — se auzi o bătaie în ușă.

IX

— Era gata să-l trag nițel de plete pe un grafoman, îmi declară Ain încă de pe palier.

Limba i se mișca destul de greu. Am rămas încremenit și uluit, dar el a și intrat în vestibul și și-a scos paltonul.

— Poftim! Să bem cîte un păhărel!

Îmi vîrî în mînă o sticlă învelită în hîrtie roz.

— Te-am tot așteptat și deodată mi-a venit o idee bună — să scap de tipul ăsta, de oaspetele tău, adică. Nu te teme, am eu grijă! Chicoti cu viclenie. În același timp însă clipi stîngaci cu ochiul și strînse buzele, făcîndu-și gura rotundă, ca un nasture. Dar dacă este o doamnă, și, dacă dorești, poate să rămînă cu noi...

Am simțit mirosul dulceag de băutură și capul mi s-a golit brusc. Am avut aproape senzația fizică de goliciune a craniului. Putea foarte bine să se desprindă de gît și să se înalțe ca un balon în aer.

— Cu asta nu-i nici o grabă. Pitește-o deocamdată la bucătărie, arătă el spre sticla pe care o agitam prostește, și se îndreptă legănat spre ușă.

Și-aici începu totul.

— Tu? Ain se apucă de tocul ușii și încremeni ca un stîlp.

M-am strecurat pe lîngă el în cameră, căutînd instinctiv să mă țin cît mai aproape de Eva. Scandalul plutea în aer!

— Ce cauți *tu* aici!

— Dar tu? zîmbi nevinovat Eva. Pesemne că nu băgase încă de seamă că bărbatul ei este beat. Studiam un plan, împreună cu Sven...

— Aha, studiați un plan! Se și vede. Vocea lui era uimitor de răgușită.

— Nu cumva Eva era musafirul acela ? se întoarse el spre mine. Dar n-am apucat să-i răspund, că din nou şi-a aţintit privirea asupra Evei. O privire ciudată, cam neghioabă, şi aproape zîmbind. Aşa se uită un copil la jucăria care s-a stricat pe neaşteptate. Pe urmă însă gura îi tresări, zîmbetul se lăţi pînă la urechi, şi faţa i se muie parcă.

În spatele lui Ain se căsca golul negru al uşii, un chepeng deschis spre hău. Şi pe fondul acela Ain, un Ain mic de tot, părea solul unei alte lumi, ireale.

În clipa aceea înţelese şi Eva că soţul ei este beat. Dar acest lucru ajunse pînă la ea prea neaşteptat.

— Da, studiam un plan... repetă ea dezorientată şi-mi ceru ajutor cu privirea.

— Sărăcuţii de ei ! Studiau un plan, iar eu i-am deranjat. Îmi pare rău. Ai fi putut să-mi spui direct... se întoarse el spre mine.

— Nu mai vorbi prostii, Ain ! am mormăit eu, cam încet. Tocmai, cam încet, căci Ain s-ar fi potolit îndată, dacă mi-ar fi venit în minte să izbucnesc într-un hohot imens de rîs sau să-i dau un ghiont în coastă. Dar, nu ştiu de ce, dintr-o dată n-am avut chef să-l liniştesc prea tare : n-are decît să se închipuie încornorat, dacă asta vrea ! Treaba lui !

— Ain, eşti beat, spuse Eva cu severitate, dar buzele îi tremurau. Ba bine că nu — era îmbrăcată cum fusese în casă, deşi ora era destul de tîrzie. „Nuieluşă fermecată : e

Eva !“ cum ar fi strigat copiii la jocul de-a v-aţi ascunselea.

— Ei şi, sînt beat ! Fiecare se distrează în felul lui ! Nu-i aşa, Sven ? Ţi-a plăcut nevasta mea ? În ochi i se aprinse o lucire febrilă. Buzele, pe la colţuri, îi erau mărginite de bubiţe. Dar se vede că Eva nu te prea respectă. Uite, ce neglijent e îmbrăcată ! În toaleta asta de neprihănită îmi prăjeşte clătite la bucătărie. Dealtfel, probabil nu-i prima dată cînd vine aici... Atunci, se-nţelege ! În privinţa lenjeriei însă... în privinţa lenjeriei n-am cunoştinţă. Nu, în privinţa asta nu pot să zic...

Şi deodată izbucni în rîs. Gîlgîia, de parcă ar fi avut gura plină cu apă. Se prăbuşi în fotoliu şi începu să se ghemuiască, în timp ce capul îi cădea caraghios de pe un umăr pe altul.

Să n-o ia razna de tot... M-am uitat la Eva — îşi mototolea batista.

— Ain, dragule, ce-i cu tine ? Ce prostii ţi-ai închipuit ? Se ridică vrînd să se apropie de el.

— Nu mă atinge ! N-am nevoie de tine ! strigă cu glas strident Ain. Ne privea cu ochi răutăcioşi de şobolan încolţit. Dar, slavă Domnului, nu mai rîdea. De la rîsul ăsta m-apucase un tremur în tot corpul. Simţii că mă liniştesc. Povestea ajunsese prea departe.

— Dragul meu, ai băut mai mult decît trebuie ! Cu ce drept o jigneşti aşa pe Eva ?

i-am spus destul de hotărît. Dar Ain nu mă auzea.

— Poţi să obţii divorţul ! Eu nu ţin pe nimeni cu forţa... hîrîia el.

Este foarte plăcut cînd tu singur eşti calm dintre toţi oamenii aflaţi în încăpere. Mi-am trecut mîna prin păr şi chiar am zîmbit.

— Înţelegi, Ain, ce aiureli spui ?

Eva mă privi cu recunoştinţă şi mi-a părut bine că nu se putea să nu observe contrastul dintre mine şi Ain.

— Oare nu eşti în stare să-ţi închipui că un bărbat şi o femeie pot sta într-o cameră fără să... spuse Eva, ridicîndu-se.

— Te cunosc eu, turuia Ain ca din mitralieră. N-aş fi crezut niciodată că un om atît de domol este în stare să vorbească aşa de repede. Ce lucruri comune aveţi ? Ce altceva puteaţi face aici ?

Era limpede însă că pericolul trecuse.

— Poate că avem. După ce criza de isterie a lui Ain intrase pe un făgaş puţin mai normal, mînia şi supărarea Evei dădură pe din afară. Căci acest peştişor-cîrmaci venise înot în casa mea cu cele mai nobile scopuri ! Femeia apucă schiţa lui Ain de pe masă.

— Iată despre ce-am discutat noi... în timp ce tu îi trăgeai cu băutura...

— Dar ce te pricepi tu la asta ? Cine ţi-a îngăduit să-ţi bagi nasul în treburile mele ? Iar acestui... acestui escroc pot să-i arăt şi singur ce trebuie şi cît trebuie. Furia i se revărsă acum asupra mea.

— Lasă, Ain. Nu te teme, n-am să mă supăr. Ce sens are să ascult ce spui tu în clipa asta ? Nu mi-am închipuit că eşti bolnav de gelos.

Într-adevăr n-o crezusem. Fiecare din noi are o slăbiciune a sa, un punct sensibil pînă la ridicol. Ei, sigur, Ain e departe de a fi bărbat drăguţ : crede, nu-i aşa, că nimeni, în afară de Eva, n-ar fi în stare să-l iubească. Sărmanul, mi-am zis, cu o compătimire ironică.

Dar Ain nu mă asculta. Avea o privire absentă. Gîndurile lui erau undeva departe. Deodată îi aruncă Evei în faţă :

— Deci, aşa ? Acum mi-e limpede totul ! Ţi-aminteşti, Eva, cu ce ai venit *la mine* de la Köömets ? Ţi-aminteşti ce mi-ai adus ? Istoria se repetă. Numai că eu nu m-am folosit de acest lucru, dar *ăsta* este în stare şi de aşa ceva !

Încordarea crescuse în cameră în aşa măsură, încît aproape că o simţeam fizic. Eva se transformase brusc în stană de piatră. Unghiile i se înfipseră în palmă, faţa i se albi de tot. Pe fondul acesta alburiu, ca de coajă de mesteacăn, rujul portocaliu deschis apărea la fel de grosolan ca o floare de condurul-doamnei băgată în dinţii unui cadavru.

Ain însă avea aerul triumfător al unui băieţandru răutăcios. „Ei, ai încasat-o ? Ai încasat-o ?“ se citea pe faţa lui. Nu m-aş fi mirat, dacă ar fi început să sară într-un picior, chicotind : „Şi pe bune ! Şi pe bune !“ În

sfîrșit, izbutise s-o facă pe Eva să-și piardă cumpătul !

În aceeași clipă, pe perete se auzi un hîrîit delicat. Hîrîia pendula pe care o moștenisem de la o mătușă. Un ceas vechi din venerabilul neam al pendulelor elvețiene. În ultima vreme tindea să rămînă în urmă, dar în arta bătăilor n-avea egal : își oferea capodoperele acustice la fel de impecabil, cum își oferă donjuanii îmbătrîniți complimentele. Și a început : bing-bang-urile catifelate se rostogoleau prin cameră, ca niște bombe de ciocolată.

Tăcînd ca la comandă, am început să ascultăm. De parc-ar fi spus cineva „stai“ și noi, respectînd regulile jocului, l-am întrerupt pentru un timp. Toți oamenii se aseamănă dintr-un punct de vedere : în momentele tragice cad adeseori în melodramă. Ca tinerii dramaturgi. Uitați-vă cu atenție la voi înșivă în momentele de furie ! Probabil că și voi, cînd vă ieșiți din fire, începeți să imitați scene din filmele proaste.

Lupta se terminase. M-am uitat la Eva.

— Aiurezi !

Vorbise cu glasul vulgar și răgușit al unei femei de stradă. Fața ei devenise dintr-o dată de formă pătrată. O față urîtă, colțuroasă, cu totul lipsită de feminitate. Dar și totul în jur se făcuse colțuros parcă. Am simțit cum masa și scaunele își zbîrliseră toate unghiurile ascuțite, de care te lovești atît de ușor, alegîndu-te cu un cucui.

— Uită-te, Sven, ce fel de om trebuie să suport !

Din fotoliu se făcu auzit un rîs înciudat. Dar trăsăturile Evei se îndulciră din nou. Gura ei mare, frumoasă, se strîmbă plîngăreț și comic, aducînd cu o păstaie care a plesnit.

— Nu mai pot să rabd ! Își acoperi ochii cu palmele și se îndreptă tăcută spre ușă. Am susținut-o de umeri și am simțit că deodată toată ființa ei are un miros deosebit. Femeile care plîng au întotdeauna același miros — o aromă dulceagă, puțin mucegăită, de fîn încins...

— Acum, bineînțeles, te bucuri că ai făcut-o să plîngă, i-am spus lui Ain, după ce am condus-o pe Eva. Mi-era cu adevărat milă de ea și mă înfuriasem. Pe deasupra avea o spinare atît de atrăgătoare, copilăros de slabă, încît, susținînd-o, m-am gîndit fără să vreau ce plăcut ar fi să trag această ființă amărîtă lîngă mine în pat și să încerc s-o mîngîi ! Nu-i exclus, colega, ca temerile tale să se împlinească !

Ain nu-mi răspunse. Își strîngea capul în mîini, și umerii îi tresăreau spasmodic. Am băut restul de coniac din păhărel și am început să pășesc repede pe covor, încolo și încoace.

— Încetează odată cu această melodramă și du-te să-i ceri iertare soției tale !

— Tu... tu de ce te bagi ?

M-am uitat la el cu milă și dezgust.

La Moscova se îndrăgostise de mine o studentă de la artă aplicată, o femeie nu tocmai

8 — c. 401

tînără. Dar se purta în așa fel, încît nu bănuisem nimic. Cam plinuță și destul de urîtă, era deosebit de spirituală (cu femeile urîte se-ntîmplă adesea) și era un bun tovarăș. Consideram relațiile dintre noi drept un flirt nevinovat și de aceea mergeam des împreună în diferite locuri, ea însă, cum aflasem după aceea, lua totul în serios. Cînd prietenia noastră a ajuns la firescul sfîrșit, am fost pentru prima dată martor la ce poate face din om o astfel de afacere abstract-poetică, cum este dragostea. Femeia veselă, strălucitor de spirituală, amatoare să bea un pahar de vin, se schimbase în cîteva minute în ceva bălos și transpirat (descriu destul de naturalist, în schimb exact), care reproducea cu fidelitate sunetele unei băi care se golește de apă. O compătimeam și nu, în același timp : de ce compătimire putea să fie vorba, dacă se prefăcuse în altcineva ? Asemenea scene pot face din om un invalid.

— Ascultă, bătrîne, termină ! Mîine o să rîdem toți trei de comedia asta ! Ce, nu-i așa ?

— Nu mă atinge... om de nimic ce ești ! strecură el printre dinți și mă privi cu ochi înlăcrimați de ură. Bubițele din jurul buzelor îi plesniseră.

— Ei, la ce bun să mai vorbesc cu tine... Și am oftat neputincios. Te-ai cherchelit zdravăn !

— Ba deloc ! În orice caz, nu mai mult ca tine. Din sticla ta ați supt aproape tot.

Se căzni să mă privească în ochi, cît mai treaz. Reuși chiar, într-o anumită măsură. Pesemne că scena de adineauri îl dezmeticise cu adevărat. Dealtfel, nici nu venise chiar așa de beat. Atunci totul ieșise cu atît mai stupid. Cu atît mai stupid...

— Ascultă, Ain ! Cu siguranță că Eva plînge acasă. Nu ești oare în stare s-o liniștești ? făcui eu o nouă încercare.

Și Ain se ridică. Am vrut să-l conduc, dar el mă împinse și se duse nu știu de ce la bucătărie. L-am auzit fornăind sub robinet : prin urmare, toată povestea se lungește. Poate că degeaba l-am sfătuit să se ducă la el acasă, să se scuze... La mînie, ar fi putut pleca și singur, acum o să rămînă dinadins. Dracu să-l ia ! Am simțit că încep din nou să mă înfurii. Mult trebuie să mă mai mocoșesc cu el ? Trebuie să-l dau pur și simplu afară...

Dar Ain se și întorsese. Apa rece îi făcuse bine : căpătase o înfățișare mai mult sau mai puțin omenească.

De ce nu pleacă, îmi băteam eu capul. Poate vrea să-mi ies din pepeni ! Ei, nu, cu mine n-o să-ți meargă !

Am arborat un zîmbet atotînțelegător.

— Prima ta faptă rațională pe ziua de azi : apa rece nu strică niciodată. Nu degeaba zice cîntecul : „cu apă rece te spală, de vrei sănătos să fii !“

Ain mormăi ceva drept răspuns. Acum eram sigur : bineînțeles, îl enervează tocmai calmul

și indulgența mea prietenească. N-are decît să se enerveze — mie ce-mi pasă ?

— Ai născocit aici o poveste de amor inexistentă, începui eu. În realitate am discutat, pur și simplu, ideea schiței tale. Cînd ai plecat la club, am cîntărit totul și am ajuns la concluzia că în forma asta n-are nici o șansă de aprobare... Știi prea bine, frate, ce monumente au pus prin tot orașul. Adu-ți aminte măcar de acela din fața „Estoniei". Dacă o asemenea schiță ar fi fost creația lui Magnus Tee, ceea ce desigur e absolut imposibil, atunci poate că ar mai ține. Dar fiind a ta...

— Ba o să meargă, și încă cum ! mi-o tăie sec Ain și, trăgîndu-se de o șuviță de păr zbîrlită, zîmbi destul de arogant. Va trece, pun și prinsoare! Ce are schița mea ? Ei, dar mi se pare că temerile tale au cu totul alt temei...

Cum de pot conviețui pașnic în aceeași căpățînă haosul absolut și o logică mai mult decît normală ?

Dar colțurile ochilor îi erau tare injectate, de atîta încordare.

— După părerea mea, ai un chef strașnic să te cerți și cu mine. Recunoaște, haide, colega ! Socot totuși de datoria mea să-ți comunic că nu cred să izbutești. Astăzi ai niște toane de copil rău și nu te pot lua în serios. M-am surprins înfășurîndu-mi nervos pe deget capătul cravatei și, ca să nu mă trădeze mîinile, mi le-am băgat în buzunarele de la pantaloni.

— O să meargă, și încă cum ! repetă Ain cu o exagerată seninătate. Luă de pe masă figurina de porțelan cu care mă jucam și începu s-o lipească de tîmplele sale înfierbîntate.

— Bine, fie... Dar poți să crezi cu adevărat că Magnus Tee și cei de teapa lui vor considera acceptabilă schița ta ? Este atît de ușor să fie acuzată de pacifism, de convenționalism de prisos, de umanism abstract, de lipsa spiritului militant... De orice. Ține seamă și de faptul că Magnus este membru în numeroase comisii.

— Magnus Tee nu contează ! Curînd va fi predat la deșeuri !

Era al naibii de încrezut !

— Poate va fi. Dar înainte de asta va mai apuca să le vîre în mîini ostașilor tăi de sub pămînt o pușcă sau o stea în cinci colțuri.

Ain nici nu-și dădea osteneala să mă asculte.

— Magnus Tee va fi predat la deșeuri. Dacă se va înființa cu sfaturile lui, am să-l trimit fără multă vorbă undeva, mai departe ! Acum figurina de porțelan sălta în palma lui Ain. Și tu vei fi dat la deșeuri. Mai devreme sau mai tîrziu.

— Îți foarte mulțumesc ! Poate că totuși ai să pui la loc bibeloul ăsta ? L-am primit în dar. Ca un ghem de lavă fierbinte, furia clocotea în gîtlejul meu și dădea să izbucnească afară.

Înțelegeam limpede că Ain atîta așteaptă — să mă scoată din minți, dar nu mai eram

stăpîn pe mine. Pesemne că lucrul acesta nu-i scăpase.

— Or să vă lege în același sac și-or să vă predea împreună! La drept vorbind, nu va fi drept: Magnus nu e decît un prost, dar tu ești un intrigant. Îți aranjezi treburile în budoare!

Am simțit, și chiar cu plăcere, că mi se întunecă în fața ochilor. Trebuia să-l iau de guler și să-l arunc afară! Împreună cu „mîinile-care-strigă“! În momentul acela am întors instinctiv capul. Nici nu știu de ce.

Domnișoara-aristocrată smulgea petalele de trandafir, cu un zîmbet șiret. Pe fața ei se citea satisfacția și viclenia. Ciudat, dar în acea clipă mi-am recăpătat liniștea. Un calm răutăcios. Un calm de piatră. Ghemul de lavă se prefăcu într-un lingou metalic greu și alunecă în jos.

— În budoare, ai spus? Dar de ce nu? Nemaivorbind de *celelalte* însușiri atrăgătoare, femeile posedă și rațiune. În măsură mai mare decît celebrii lor bărbați. Și i-am rînjit în față.

Lovitura a avut efect. Hățurile erau din nou în mîinile mele. Fiecare din noi, fiecare, fără excepție, are o slăbiciune, un punct sensibil pînă la ridicol... Și mi-am mai amintit de ceva. M-am uitat la ceas: de la ultima mea convorbire telefonică trecuse aproape o oră!

— Da, da, amice, da, da, iubite coleg! Viața este un joc complicat. Nu cred că ai să poți obține ceva cu înfumurarea ta. Grozavă înfumurare, ha! Am grohăit în bătaie de joc. Cînd pisica nu-i acasă, șoarecii joacă pe masă. Deocamdată nici unul din noi nu-l poate trimite le dracu pe Magnus.

Am umplut două păhărele și unul i l-am întins brutal lui Ain.

— La drept vorbind, nu-i frumos din partea mea să-ți ofer coniac. Dar te-ai afumat așa de tare, că nu mai contează. În sănătatea dumneavoastră, dacă-mi permiteți!

El luă păhărelul și-l ținu multă vreme în mînă. Apoi îl dădu pe gît. Am pus sticla și păhărelele în dulap.

Se auzi soneria.

— Acum poți să te duci să-ți consolezi nevasta, i-am spus rece.

X

— A! Dumneavoastră? Ce bine-mi pare, ați picat la țanc. Ain Saarma se află acum la mine, cu schița lui. Vrea grozav să vă afle părerea, rostii cît mai tare, lăsîndu-l pe Magnus să intre.

— Ei, asta o zici ca vorbă de duh! De cînd au început ouăle să se sfătuiască cu găinile?! Pesemne că a găsit foarte bună gluma făcută, pentru că a rînjit amabil, dînd la iveală un șir de dinți metalici, care sclipeau cam sinistru; am auzit că asemenea dinți sînt numiți dinți de fier. Dar abia a apucat rîsul să se strecoare prin aceste porți întunecate, că

gura de fier a lui Magnus se închise cu zgomot, aidoma unui seif blindat.

Apucăturile școlărești sînt foarte trainic sădite în noi : de îndată ce Magnus și-a făcut apariția zgomotoasă în casă, Ain s-a ridicat în picioare. Am reacționat cu un surîs răutăcios, trimis lui Ain de după umărul bossului. Magnus Tee se afla într-o vădită bună dispoziție — se apropie de Ain și îi întinse prietenește mîna, aș că, vrînd-nevrînd, Ain se văzu silit să i-o strîngă. Deși în cameră era semiîntuneric, Magnus își dădu pe loc seama că obrazul lui Ain nu strălucește de încîntare și elan creator. Și se posomorî vizibil.

— Cum merge lucrul la portret ? Vom putea să-l vedem curînd ? l-am întrebat eu cît mai lingușitor, ca să-l înfurii pe Ain.

— N-aș putea să mă plîng. Dar mai este nevoie de o serioasă prelucrare, spuse Magnus Tee și se întoarse cu spatele la Ain. Profesorul meu Ivan Zaharîci spunea întotdeauna : „Prelucrare, prelucrare și încă o dată prelucrare ! Prelucrarea este elementul care deosebește arta de meserie". Cuvinte de aur.

Dispus să filozofeze, tovarășul Tee se lăsă greoi în fotoliu, ceea ce făcu să-i sară nasturele cel mai de jos de la haina de casă de culoarea sfeclei.

— Pot să vă ofer o cafea ?

— Nu risc să mi-o permit. Nu risc. Sănătatea. Oră tîrzie.

Mai e vorbă, mai e vorbă, mi-am zis în gînd, zîmbind ironic. O cescuță de cafea ar amenința prin persoana ta întreaga artă estoniană ! Undeva sus, într-o cameră întunecoasă, o mătușă solidă de lut își așteaptă cu nerăbdare nemurirea...

Observai deodată că Ain își înfășoară schița. M-am repezit spre el.

— De ce atîta modestie, Ain ? Doar pînă adineauri nu visai decît să auzi părerea tovarășului Tee ?

Și, înainte ca Ain să apuce să facă vreo mișcare, schița se și afla pe genunchii lui Magnus.

— Eu... mormăi Ain.

— Vrei, probabil, să-ți notezi ceva ca să nu uiți ? l-am întrerupt eu. Poftim hîrtie și creion. Notează totul cît mai exact, doamne ferește să uiți ceva !

Ain îmi aruncă o privire ce nu poate fi redată prin cuvinte.

— Hm... mda... bombăni Magnus Tee, după ce se uită la „mîinile care strigă". Cam neglijent... destul de neglijent... Dar asta ce-i ? Aici scrie ceva ?

Atenția tovarășului Tee fusese atrasă de acel „ura", alcătuit din litere mîzgălite, ca labagîștei.

— Triumful, frenezia... elanul creator, îl lămurii, fără să-l slăbesc din ochi pe Ain. Sărmanul, se încleștase febril cu ambele mîini de masă, de parcă aceasta era un covor zburător, gata-gata să se înalțe în aer. Vedeam că răbdarea lui se apropie de sfîrșit. Încă puțin și... Dar nici eu nu mai puteam continua în

același stil: la telefon fusesem un tovarăș atît de bun, de grijuliu, iar acum... Purtarea mea putea să-i parcă stranie chiar și lui Magnus. Fără să mai spun o vorbă, m-am uitat cu un zîmbet larg la degetele lui Ain, încleștate spasmodic, și am împins spre el figurina de porțelan. Sparge-o! Descarcă-ți sufletul, frățioare!

— Dar și în conținut, în conținut... Magnus se scobi în ureche și se întoarse încet, cu tot trupul, spre Ain. Ce-ați vrut să exprimați, tovarășe Saarma?

Ain nu răspunse, iar Magnus Tee își dezveli din nou, fără grabă, dinții de fier: de data aceasta însă zîmbetul lui era cu totul altul. Era limpede că nu înțelesese nimic din schiță. Tovarășul boss aștepta răspunsul. Era cam înfricoșător, cu adevărat, să-l vezi cu chipul acela tăbăcit și zîmbetul strălucitor, de oțel. Ain continua să tacă.

— Vezi, Ain, nici tovarășul Tee nu-ți înțelege deloc crezul. Ca și mine, spusei cu multă seriozitate.

— Îmi pare foarte, foarte rău. În cel mai bun caz, un asemenea monument ar putea trezi o sumbră dispoziție. Dar de asta avem noi nevoie? Nu, nu asta ne trebuie! Eroii, e drept, au căzut, dar tocmai de aceea noi toți trăim o viață fericită.

Era limpede că Magnus Tee își alesese cuvintele, ca să-și exprime părerea, încă înainte de a vedea schița, altfel vorbirea lui n-ar fi curs atît de lin.

— Moartea eroilor nu este numai moarte, ci este, pe lîngă aceasta, o etapă... Aici se poticni o clipă, dar încheie cu atît mai maiestuos: Totul, tinerii mei tovarăși, trebuie văzut în mișcare, în lumea dialecticii!

— Tovarășul Tee are dreptate. Di-a-lec-ti-ca! l-am susținut eu.

Ain tresări.

— Poate că într-adevăr ar trebui să le vîrîm niște bîte în mîini... Vezi bine, o să fie mai dialectic!

Încerca să fie ironic, dar în glasul lui se simțea doar ciuda. Magnus Tee, acest om de aur, primi însă propunerea cu toată seriozitatea.

— Nu bîte, ci arme! Grenade! spuse el, gesticulînd și aplecîndu-se înainte.

Doamne, milostive! M-am stăpînit cu greu să nu pufnesc în rîs. Din pricina rîsului reținut, îmi tremurau umerii, transpirația îmi ținut, îmi tremurau umerii, transpirația îmi broboni fruntea. Mi-am închipuit limpede mîinile acestea cu grenade: compoziție tematică intitulată *Beția se prelungi și în șanț...* Grenade, sticle de vin... Pufnii totuși în rîs, dar am izbutit să mă fac că tușesc. Zău, Magnus este inimitabil!

Ain nu mai era în stare să se stăpînească. Sări de pe scaun și rupse tăcerea respectuoasă cu un hohot de rîs sarcastic. Magnus se simți obligat să mormăie:

— Desigur, nu grenade... Am făcut doar o improvizație... O paralelă... Deodată însă se înfurie și el. Dar ce... ce e de rîs în asta?

Eşti un băieţandru! răcni el, şi faţa i se făcu la fel de roşie, ca şi haina.

Ain continua să rîdă şi capul lui rotund cădea de pe un umăr pe altul, ca adineaori. Un rîs desperat, aproape de nebun! Ain îşi pierduse de tot controlul.

— Taci! urlă Magnus Tee.

— Ain! strigai eu. Ai înnebunit! Doamne, ce ruşine! Tovarăşe Tee, să-ţi aduc apă...

— La deşeuri! Pe toţi, la deşeuri! ţipa isteric Ain. Cu toată dialectica voastră, cu toate budoarele... cu toate adevărurile voastre, ca şi cum mortul trebuie văzut în mişcare... ca şi cum un erou căzut este o etapă... Ce aveţi voi comun cu arta?

Ain apucă schiţa de pe masă şi se repezi spre uşă. Dar am reuşit să-l prind din mers, să-l apuc de umeri şi să-l strîng din toate puterile.

— Ai să-ţi ceri imediat scuze! Sau munca noastră comună va lua sfîrşit! i-am şuierat în faţă. N-am să fiu de acord să te mai ajut, dacă nu-ţi ceri iertare!

A fost nevoie să-mi adun toate forţele, ca să-l ţin în loc pe acest flăcău firav. Ceva lichid mi-a stropit obrazul, dar n-am ţinut seama şi aproape l-am ridicat pe Ain în aer. Magnus a sărit din fotoliu, ca să-mi vină în ajutor. Dar în timpul acestei învălmăşeli, am primit o lovitură dureroasă în genunchi, şi l-am scăpat o clipă pe Ain. Acesta s-a depărtat cu un pas de mine şi a urlat, rupîndu-şi schiţa în bucăţele:

— Faceţi-o voi! Faceţi-o singuri! Eu nu-s dispus să mă umilesc! Faceţi-o singuri! şi, clătinîndu-se, a zburat din odaie.

Simţind o uşoară jenă în picior, m-am prefăcut că mă doare tare şi m-am lăsat într-un genunchi.

— A aplicat o figură de jiu-jitsu? Recunoaşte! Nu-mi ascunde! pufni Magnus Tee, ajutîndu-mă să mă ridic.

— Nu ştiu nici eu, spusei încet.

XI

— Îl cunosc pe Ain Saarma ca pe un bun tovarăş şi un sculptor talentat. Munca noastră comună a fost interesantă şi-mi pare cu adevărat rău că s-a întrerupt în mod atît de nefericit. În ce mă priveşte, sînt gata să-l iert pe Ain. Cînd s-a năpustit asupra mea, acest om extrem de sensibil, uşor iritabil, se găsea, pe lîngă toate celelalte, în stare de beţie.

În privinţa maturităţii ideologice a lui Ain Saarma, aici, desigur, mi-e foarte greu să-l contrazic pe antevorbitorul meu — tovarăşul Tee. Prin ce, dacă nu prin înapoiere politică, putem noi să explicăm maximele necugetate, exprimate la adresa artei noastre sovietice şi personal la adresa tovarăşului Tee? Prin ce altceva? Doar Ain Saarma este un om bun şi delicat, de felul lui. După părerea mea, nici nu se cade să ne punem întrebarea dacă putem încredinţa o sarcină de atît de mare răspun-

dere, cum este ridicarea unui monument în memoria victimelor fascismului, unor asemenea oameni. Căci în seara aceea fatală Ain a refuzat de bună voie să lucreze la proiectul monumentului. Nu s-a oprit nici de la gestul demonstrativ de a-și rupe schița, din cauza criticii care i-a fost adusă.

Acum, cîteva cuvinte despre schiță.

Schița era destul de interesantă, dar avea, după părerea mea, și lipsuri destul de mari. Căci astăzi, cred eu, nu-i de ajuns ca un monument să servească unor scopuri de umanism abstract și pacifism pasiv : ci trebuie să ridice la luptă ! Oare în Germania Federală nu-și ridică din nou capul fascismul, această fiară turbată ? Oare în America nu tinde să ia puterea drojdia extremistă a societății ? Deoarece de la începutul muncii noastre comune n-am putut să mă împac defel cu unele concepții ale lui Ain Saarma, am fost nevoit să mă gîndesc și la o rezolvare independentă. Nu demult, i-am arătat schița mea tovarășului Magnus Tee, și-mi face plăcere să vă comunic că în principiu a aprobat-o. A consimțit cu amabilitate să mă ajute să remediez unele lipsuri și a consimțit să fie coautorul proiectului meu. Prin chiar aceasta am fost scutit de multe treburi complicate.

Dar să mă întorc încă o dată la Ain Saarma.

Aș dori să vă sădesc în suflet un singur gînd : să nu ne purtăm cu excesivă severitate față de el ! Îmi amintesc de cuvintele lui

Vladimir Ilici că talentul este o raritate, că talentele trebuie menajate... Cuvinte înțelepte, de aur ! Și dacă Ain Saarma nu și-a dat silința să apară astăzi printre noi, presupun că motivul nu este înfumurarea, ci rușinea. Sau poate... încăpățînarea proprie oamenilor de pe litoralul nostru. Încăpățînarea care merită pe deplin dezaprobarea noastră, dar care — s-o recunoaștem cinstit ! — ne este și simpatică într-un fel. Oare nu ne sînt dragi la toți chipurile oamenilor de pe coasta mării din literatura noastră ? Încăpățînați, ca ienupărul de pe Saaremaa ! Ain a plecat pe insula natală. N-are decît să cugete acolo în liniște la greșeala sa. N-are decît să-și vină în fire !

Ce aș putea spune în încheiere ? Aș spune următoarele : să înțelegi înseamnă să ierți ! Votez împotriva excluderii lui Ain Saarma din Uniunea artiștilor plastici !

Astfel a vorbit Sven Voore la o ședință închisă, la trei zile după evenimentele descrise mai sus.

Noul monument a fost terminat. Se și află pe groapa comună, unde au fost înmormîntate victimele fascismului, și noaptea este luminat de reflectoare.

La monument se aduc multe flori. Sînt culcate în fața ostașului care a căzut, e drept, în genunchi, dar în schimb mîinile lui — lungi, fantomatice, cu pumnii strînși ame-

ninţător — sînt un strigăt al dreptăţii şi răzbunării.

Din cerul iernatic, fără fund, se cern încet peste monument fulgi pufoşi.

În ziua dezvelirii monumentului am trecut pe-acolo seara tîrziu. Admiram monumentul pe al cărui piedestal erau tăiate cu litere modeste numele :

MAGNUS TEE

SVEN VOORE

anul 196...

Un bărbat în vîrstă, cu palton negru, înalt de statură, masiv, se uita de departe la monument. Văzîndu-mă, s-a apropiat. Era profesorul Toonelt.

— Interesant, foarte interesant... spuse el.

— Găsiţi că este o reuşită ? întrebai eu, modest.

— Nu mă uit la monument, mă uit la dumneata, tinere !

— La mine ?

— La dumneata. Interesant ar fi să ştiu ce ai pe suflet.

Asta e tot ce a spus profesorul Toonelt şi ochii lui verzi, de bufniţă, au strălucit scurt. O spuse fără grabă şi fără să ridice glasul, apoi îmi întoarse spatele şi se depărtă. Zăpada continua să cadă, profesorul avea gulerul paltonului ridicat.

Tallin, 1964

OSTENEALA

Începuse să picure. O ploaie de toamnă, măruntă, antipatică. Cerul parcă nici nu mai exista : odată cu ploaia, înserarea coborîse peste oraş, apropiind etajele caselor de pe amîndouă părţile străzii. Cînd ridicam capul, mi se părea că merg pe fundul unui canal tăiat în stîncă. Reclamele luminoase se aprindeau, una după alta. Culorile lor stridente se diluau delicat în ceaţa neagră-cenuşie a ploii, se scurgeau în picături pe impermeabilele din polietilenă, tremurau în pete pe umbrelele deschise.

Am intrat la cafeneaua „Harju".

Zărindu-l pe Alexander, m-am întristat pe dată. Nu ştiam că ţine şi aici locul portarilor în zilele lor libere. Alexander ridică tejgheaua, ca să iasă de la garderobă şi să mă ajute să mă dezbrac. Am încercat să i-o iau înainte, dar era prea tîrziu : trăgea deja paltonul de pe mine. M-am simţit cît se poate de jenat : aveam constumul cam mototolit, pantofii — scîlciaţi. Pe deasupra, zelul lui Alexander atrăsese atenţia celorlalţi — mă şi studiau mai multe perechi de ochi, ridicaţi peste ceştile de cafea.

— Cum o mai duci ? Alexander îşi rînji dinţii îngălbeniţi de tutun.

9—c. 401

— Ce să zic... mormăii eu. Toate vechi.
Din cîte-mi amintesc, lui Alexander nu-i mirosise niciodată gura, totuşi mi-am întors capul.

— Ei, *dacă* toate-s vechi, înseamnă că e bine ! Şi la mine — totul e ca înainte.

Nu pusese un accent deosebit pe cuvîntul „dacă" ?

L-am privit repede drept în ochi, dar n-am citit nimic în ei. În aceşti ochi supuşi, căprui, prea căprui, lucea bunăvoinţa, numai bunăvoinţa. Totuşi simţeam că, în ultimii ani, Alexander mă urmărea cu multă atenţie. Acum voi intra în sală, iar el — sînt aproape sigur — o să se uite lacom în urma mea, ca să cîntărească cît de uzaţi îmi sînt pantofii şi cît de stropiţi cu noroi pantalonii. Va trage concluzii din orice amănunt. În realitate însă hainele mele sînt onorabile, numai că nu le îngrijesc, nu le îngrijesc deloc.

Am coborît în sala care vuia, ca totdeauna seara. Am avut noroc. O femeie mai în vîrstă puse pe masă opt copeici pentru cafea, se ridică şi se îndreptă spre ieşire, cu un mers de contesă. Avea o guriţă cît un punct, arogant vopsită cu ruj sîngeriu, şi purta o pălărie cu voaletă fantezistă. De pe umeri îi atîrna ceva ros, care-ar fi putut foarte bine să fi fost cîndva o vulpe argintie.

Mi-am înfipt mîinile în scaunul care se eliberase — era chiar în faţa oglinzii — şi am cerut permisiunea să mă aşez. Un bătrînel uscat, cu ochelari, şi-a ridicat o clipă ochii din farfurie, mi-a aruncat o privire bănuitoare şi, pufăind, s-a apucat din nou să-şi înghită tarta cu struguri. Bătrînul purta o cămaşă sinilie murdară, cu o imposibilă cravată roşie, stridentă — nu ascundea faptul că prăjitura îi plăcea grozav.

Am scos din buzunar ziarul, dar nici n-am apucat bine să-l desfac, că a şi apărut ospătăriţa. O fetiţă înaltă şi sfioasă pe care n-o mai văzusem — pesemne că era nouă.

Culese monedele de aramă de pe masă, îşi notă sîrguincios comanda mea — o cafetieră de cafea şi o sută cincizeci de rom — schiţă un zîmbet (probabil i se spusese că aşa trebuie) şi se făcu nevăzută după draperie.

Oglinda mă deranja. Cînd un bărbat se apropie de cincizeci, oglinzile nu-ţi mai aduc nici o bucurie. M-am ascuns după ziar şi am încercat să citesc. Undeva se produsese o inundaţie, o englezoaică născuse cinci gemeni, iar guvernele Pakistanului şi Indiei îşi trimiseseră avertismente reciproce categorice, care coincideau aproape cuvînt cu cuvînt. Dar mie ce-mi păsa ?

Mi s-a adus cafeaua şi romul. Consumatorul tartei cu struguri aruncă o privire speriată asupra garafei mele, zîmbi şi, după cum mi s-a părut, reîncepu ceremonia înghiţirii cu şi mai multă demnitate. Ce om ciudat ! Ar face mai bine să mă admire cînd am să m-apuc să beau serios !

Nu astăzi, desigur. Numai nu astăzi. Am întors scaunul puţin într-o parte, ca să zăresc

o bucățică de stradă prin crăpătura perdelelor. Colțul negru al băncii se împlîntase amenințător în aburul ceții, ca prova unui vapor oceanic : încă o clipă, și va fărîma șubredul nostru cuib al plăcerilor.

Din nou mi-am luat ziarul și am început să caut rubrica filmelor. Ce-ar fi să mă duc la un cinema ? Te pomenești că izbutesc să intru la ultimul spectacol. La cinema e bine : stai pe scaun, trăiești viața și sentimentele altora și, lucru ciudat, ele ți se par mult mai importante decît ale tale proprii. În afară de asta, este plăcut să fii conștient că în jurul tău sînt tot oameni, că întreaga sală, cufundată în întuneric, care miroase a îmbrăcăminte udă, gîndește și simte la fel sau aproape la fel cu tine. Ce-ar fi să mă duc, zău așa ?... Cu toate acestea filmul este doar un paleativ, o tabletă care acționează numai pe întuneric : din momentul cînd se stinge lumina și pînă se reaprinde. Pe scară însă te copleșește iarăși realitatea, cu atît mai necruțătoare, cu cît filmul a fost mai bun. Din nou sîntem în noi înșine și cu noi înșine. Ne este chiar puțin rușine că pentru un timp am devenit atît de asemănători, și acum evităm să ne privim. Pe strada cotropită de înserare, ciorchinele acela unanim omenesc se desface în boabe, și toți se răspîndesc care încotro, ca peste zece minute să se certe pe la cozi pentru taxi sau autobus. Și așa se întîmplă întotdeauna, în orice caz — cu mine.

— Văd că și dumneata urmărești starea vremii, spuse vecinul meu, expediind în gură ultima bucățică de prăjitură. Vrei să știi ce spunea despre asta taică-meu ? Ascultă : „Inima omului și vînturile ce cutreieră pămîntul — nu ne este dat să le cunoaștem..."

Bătrînul rîse hîrîit, îmi făcu cu ochiul, scoase din buzunar o bastistă mare în carouri albastre și-și șterse gura cu grijă. Era teribil de victorios. Nu știu de ce, dar n-aveam o părere proprie nici despre inima omenească, nici despre vînturile care cutreieră pămîntul, el însă, pare-se, nici nu aștepta vreun răspuns de la mine.

— Așa să știi, mai spuse. După care împunse viclean cu degetul, arătînd păhărelul meu plin, și adăugă încet, de parcă mi-ar fi încredințat o mare taină : Iar cu băutura e cam așa : de la ea în capul omului se pornește vuietul, iar în scoica de mare — contenește...

— Scoica de mare ?

— Îhî ! Chiar așa ! Ai face bine să asculți cum cîntă o scoică goală. Dacă torni votcă în ea, nu mai cîntă nici pe dracu, tace !

— Dar cred că și apă dacă torni, tot la fel tace.

— Adevărat, tace și așa, dar este o deosebire. Văd eu, tinere domn, că nu cunoști filo-sofie ! Și iarăși scoase un rîs hodorogit, un rîs sacadat, uimitor de monoton. Apoi deodată își înghiți rîsul la jumătate, mă amenință cu degetul său alb, descărnat, deveni

perfect serios, se ridică şi, tîrîndu-şi bătrîneşte picioarele, se îndreptă spre garderobă.

Am început să-mi beau romul. Am dat de duşcă trei păhărele, aproape unul după altul. Îmi place romul. Coniacul e mai bun la gust, dar îl sileşte pe cel care bea să despice firul în patru. Coniacul este o băutură pentru flăcăii care visează să fie spirituali. Romul este scîrbos, eşti nevoit să-l înghiţi ca pe o doctorie, dar are un efect desăvîrşit : te năuceşte. Dacă bei mult rom, începe să-ţi preseze creierul. Rezultatul este ca şi cum ţi s-ar deschide stăruitor în cap o umbrelă înghiţită. Comparaţia, desigur, nu-i din cele mai reuşite, ar fi trebuit să găsesc ceva mai bun, dar nu pot, şi în fond ce sens are ?

— E liber ?

Dacă intonaţia ar fi fost măcar puţin interogativă, nu l-aş fi refuzat. Cu toate că bărbatul din faţa mea era cherchelit zdravăn.

— Nu, aştept pe cineva.

— Aştepţi... Pe cine dracu mai aştepţi ?

Era o persoană destul de simpatică : solid, cu părul aspru, cu faţa cam din topor, dar plăcută. Făcea impresia unui om care bea des, dar cu măsură : ăsta nici n-o să vomeze, şi o să ajungă la timp acasă. Oamenii de felul lui au întotdeauna la ei un cuţitaş fermecat, cu ajutorul căruia, întorcîndu-se noaptea de la un chef, îţi pot drege cel mai complicat motor, iar dimineaţa, după un somn bun, vor meşteri feciorașului un fluier de salcie. Copiii adoră asemenea tătici.

— Pe cine aştept ? Un alt beţiv, spusei eu, zîmbind uşor.

Se înfurie, dar numai pentru o clipă : răspunsul i-a fost chiar pe plac. Faţa lui bronzată se întinse toată într-un zîmbet, în ochii cenuşii i se aprinse o lucire aprobativ-respectuoasă.

— În cazul ăsta, nimic de făcut.

Se întoarse, văzu că la masa vecină s-a eliberat un loc şi, fără să dea nici o atenţie indignării şi gesturilor disperate ale celor trei doamne bătrîne, se vîrî cu de-a sila în compania lor, ca un cocoş într-un cîrd de găini. Oaspeţi ca el nimeresc rar în acest „Cazinou al pensionarilor". Acum îmi părea rău că nu-l lăsasem să ia loc la masa mea, dar din unele motive era şi bine : nu ştiu de ce, nu mă pricep să stau de vorbă cum trebuie cu asemenea oameni. Poate că m-aş pricepe, dar mă tem că nu voi şti s-o fac şi de aceea nici nu ştiu. Din profil, chipul lui mi se păru dintr-o dată cunoscut. Cine să fie ? O figură cunoscută !... Poate o fostă celebritate sportivă ? Boxer ? Nu, n-are nasul rupt. Şi totuşi, şi totuşi... Stop ! Am găsit ! Jocheu. Precis, jocheu sau fost jocheu !

Hipodromul. Tribunele fremătînde, costumul de călărie din atlaz galben. Dar ceea ce-mi răsări deodată în amintire nu mi-a fost deloc pe plac. Mi-a părut chiar rău că l-am recunoscut pe jocheu. Mi-a părut rău pentru că, odată cu el, în faţa ochilor minţii mi-a

răsărit încă un chip. La naiba, mai bine nici să nu mă gîndesc la asta !

— Te salut și n-am cuvinte !

Pe scaunul liber se lăsă să cadă Raul, director la un magazin de consignație, un vechi cunoscut al meu. Fața i se îmbujoră, trupul ca un butoi prinse a-i sălta din pricina neprefăcutei bucurii a întîlnirii.

— Cîte seri au trecut și nici n-ai pus piciorul pe-aici. Ai lucrat ca un bivol, așa-i ? întrebă el.

— Am lucrat.

Nu, astăzi n-aveam chef să-l văd nici pe Raul. Este un om vesel, dar absolut incapabil să țină seama de dispoziția altcuiva. Dacă mi-ar fi dat să urc Golgota cu crucea în spinare, el ar fi în stare să mă oprească la jumătatea drumului, cu aceeași seninătate trandafirie, să-mi strige în ureche „Te salut și n-am cuvinte“ și să-mi debiteze la repezeală una din obișnuitele sale istorii (zău, foarte hazlie !) o întîmplare de ieri în tramvai. Cînd nu te afli într-o stare de spirit din cele mai bune, asemenea oameni expansivi, plini de veselie, aș zice — ca o spumă de fragi, te aduc aproape la disperare, începi să te simți, în această lume, îngrozitor de singur.

— Și astăzi... he-he... Ai venit aici după inspirație ?

— Exact. Azi am venit aici.

Îmi aruncă, pieziș, o privire bănuitoare.

— Și te-ai inspirat ?

— Mă gîndesc la scoicile de mare.

— ?

— La scoicile de mare și la capul nostru. Ghici, ce deosebire este între ele ?

— Nici una. Amîndouă sînt goale. Și chicoti.

— Nu la toți.

Raul mă privi cu mai multă atenție.

— Ești prost dispus, nu-i așa ?

— Deloc.

Raul se aplecă conspirativ spre urechea mea :

— Uită-te la ăla ! Ăla de la fereastră. În costum gri, care spune ceva flăcăului cu vindiac.

— Îl văd. Ce găsești deosebit la el ? Poate vrei să spui că este homosexual.

— Ascultă ! Astăzi chiar că ești prost dispus !

— Ba deloc !

— Atunci de ce te... te... Nu găsea cuvîntul potrivit.

— Doar tu, Raul, ești mare amator de asemenea subiecte.

— Ascultă, Ruuben, dacă ai de gînd să te iei de mine, atunci mai bine mă mut la altă masă.

— Ce serviciu mi-ai face !

La asta chiar nu se așteptase. De fapt, nici eu.

— Nu înțeleg, ce șarpe l-a înțepat... Cînd este enervat, Raul recurge întotdeauna în conversație la persoana a treia. Știi, nici nu m-am supărat. Da ! Înțeleg, ai muncit prea

mult... Iar inspirația nu vine întotdeauna. Înțeleg...

Zîmbi acru, se ridică și, pufnind supărat, ca o mică locomotivă înfuriată, se rostogoli spre ieșire.

Cel mai rău lucru la acest om este că „înțelege" întotdeauna. Raul-care-înțelege-tot! Poți să-l trimiți și la dracu, că este zadarnic: el „înțelege". Și pînă a doua zi uită.

Dar, într-adevăr, de ce sînt atît de țepos azi? Uf, ce rost are să mă joc de-a v-ați ascunselea — o știu doar prea bine! Una din duminici la hipodrom. Hipodromul într-o zi de duminică acum mai bine de cincisprezece ani.

Am tras o dușcă de rom.

. . . . ,

Pietrișul scrîșnește sub trăsurici, caii fornăie.

— Chiar nu înțelegi de ce este necesar? Sticlele ochelarilor lui îmi sclipesc drept în față. Atacul acesta fățiș trebuie pesemne să inspire încredere, dar mai curînd te sperie. Sticlele groase deformează ochii: sînt holbați stupid, încă puțin și vor cădea pe masă, se vor rostogoli printre farfurii și vor bubui, ca bilele de biliard, pe podea. Ești doar un vechi elev al lui Karrik, iar cînd elevul ia poziție împotriva profesorului său și-i trage de la tribună o mică, ei, da, o mică bătaie, asta ce arată... da, ce arată? Ochii se depărtează, niște elastice nevăzute îi trag înapoi, în or-

bite. Asta arată că maestrul nu și-a stricat elevii pînă la capăt! Ei, i-a molipsit cu un pic de estetism, le-a învăluit creierii cu asta, cum îi zice, *l'art pour l'art*, dar băieții și-au păstrat rațiunea. Prin urmare, treaba nu stă chiar prost de tot... Nu-i așa?

Dracu să-l pieptene! O logică există în spusele lui... Numai că... Simt că a reușit să mă zăpăcească de-a binelea.

— Ia muștar! E proaspăt...

Amîndoi — eu și *el* — stăm la bufetul hipodromului. N-aș fi crezut că și el vine pe-aici, totuși ne-am ciocnit la casă, făcînd coadă ca să ne încasăm banii cîștigați. Același căluț ne-a adus cîștigul. Numai că eu aveam un bilet, iar *el* — trei. Și iată că ne serbăm victoria luînd o modestă gustare.

— Uneori trebuie să lovești tu. Pînă nu te-au snopit în bătaie, spune *el* cu înțelepciune.

Mi-este antipatic. Poate din cauza ochelarilor care se potrivesc atît de puțin cu o față de țăran ca a lui, de culoarea afinelor roșii. Deși, cine știe? Poate, dimpotrivă, îi vin bine, pentru că subliniază ceea ce fără ochelari ar fi trecut neobservat, ceva ce nu corespunde deloc spiritului țărănesc al acestor oameni.

Aici, sub tribune, domnește o răcoare plăcută. Deasupra noastră forfotește mulțimea sărbătorească, transpirată de căldură și de emoția jocului. Difuzoarele hîrîie prăvălind

asupra capetelor o adevărată muzică de hipodrom. Numai muzica asta era de-ajuns ca să mă facă să zîmbesc reținut : un tenor dulceag, care acum cîțiva ani preamărea în cîntec nopțile de dragoste catifelate ale Veneției și gondolele luminate cu făclii, anunța astăzi, în acompaniament de fanfară, că este un brav tractorist și că iubește o mulgătoare și în timpul liber trage cîte-o polcă cu ea, iar polca le trezește elanul de muncă. N-aș zice că polca asta țărănească este mai prejos decît plutirea în gondolă, nu, dar vocea asta, care aducea mai puțin ca orice cu vocea unui om al satului, trezea oarecare ironie.

Pun muștar peste salam și bag în gură o porție zdravănă.

— Nu-i rău salamul ăsta de după război, ce zici ? rîde *el*. Nu-i un simbol de salam, ci un adevărat salam realist ! Și destul de gustos, nu-i așa ?

Am gura plină, nu-mi rămîne decît să dau din cap. Iar *el*, devenind serios, urmează grăbit, încercînd vizibil să profite de tăcerea mea :

— Orice-ai spune, acest Karrik este un reprezentant al estetismului ! Spune cu mîna pe inimă : ai curajul să susții că nu-i așa ? Nu vei îndrăzni ! Este ? Așa că mai bine lasă încăpățînarea. Vei *fi nevoit* să iei cuvîntul ! De dragul literaturii estoniene, de dragul lui Karrik însuși ! Și încă de dragul *cuiva !*... Mă duc să cumpăr țigări.

Se ridică și se așază la coadă la bufet. Voi fi nevoit să iau cuvîntul încă de dragul *cuiva ?* Ce vrea să spună ?

Pe podeaua de piatră zac aruncate bilete rupte, speranțe pierdute. Iar în fața caselor se îngrămădesc alți cumpărători. Observ o doamnă în vîrstă cu o pălărie extravagantă, care seamănă a șapcă. Vine aici în fiecare duminică. Se spune că frecventează hipodromul de zeci de ani, că este descendenta unor baroni din țările baltice și că a pierdut la curse două case. Ciudată femeie : poartă ghete înalte, bărbătești, în care picioarele ei par două tuburi foarte subțiri. Se mișcă, de parc-ar fi în somn : zvîcnit, parcă în ciuda voinței sale. Ai zice că undeva mai departe, unde privirea noastră nu ajunge (iar privirea ei, îndreptată ca la toți morfinomanii spre interior, cu atît mai mult), stă Marele Mînuitor și femeia aceasta nu este femeie, ci o marionetă.

Dar eu nu sînt o marionetă ! Și *el* nu este deloc Marele Mînuitor ! În general, cum mi-a venit așa ceva în minte ? Căci în vorbele *lui* există și o logică. Va fi mai bine pentru Karrik dacă am să-l critic eu. Am să-l critic destul de blînd, dar nici prea blînd. Și totuși, totuși, aici ceva nu-i în regulă, o simt. O intuiesc. Nu, e mai bine să nu iau cuvîntul împotriva lui Karrik.

Ei, iată-l și pe *el*. Ciudat : cu o sticlă de votcă... Îmi surprinde privirea nedumerită și spune zîmbind :

— Ce te-ai speriat așa ? Nu-i pentru noi... Pune sticla pe colțul mesei. Firește, putem să bem și noi, m-am gîndit însă că n-ar fi rău să-i trimit un mic dar acestui jocheu — mi se pare că-l cheamă Rebane. Ca să zic așa, calul tău, pricopseala noastră !

— Cum să nu, spun eu, de acord, știu și unde este grajdul lui. Și încep să scormonesc prin buzunare, ca să-i dau partea mea.

— Ei, ce-ți veni ! Dumneata ai avut unul, iar eu trei bilete. Fața i se strîmbă din nou a rîs. Știi să alegi, dar ți-e frică să joci *va-banque !*

Interesant, nu e vreun gînd ascuns în spatele acestei fraze ?

— Dar știi, eu n-am timp. Poate îi duci singur sticla ?

Am dat din cap. Se poate. Ce-i rău în asta ? Dacă ia din nou loc la masă, atunci am să-i spun că totuși nu voi vorbi împotriva lui Karrik. Pur și simplu, nu pot ! Dar el nu se mai așază. Îmi face un semn de rămas bun cu mîna.

— Cu bine, deci ! Mă bucur că m-ai înțeles, că am găsit un limbaj comun.

Și pleacă.

Îmi fac loc prin mulțimea lărmuitoare, spre grajduri. Mătase și bălegar, cîntele de dragoste și pocnete de cravașă, hîrtiuțe lucioase de la bomboane aruncate lîngă peretele îmbibat de mirosul grețos-pătrunzător de urină — toate la un loc reprezintă hipodromul. Nu-i poți contesta farmecul grosolan al unei

femei de stradă. Dar astăzi, cu tot cîștigul de optzeci de ruble din buzunar, nu mă simt în apele mele. În fața tribunelor, ca dinadins, mă ciocnesc nas în nas cu un bețiv. Mă izbește mirosul acru de băutură.

— Pardon, musie, zice el și rîde prostește. E neplăcut să te ciocnești cu un bețiv cînd ai sub haină o sticlă.

Ajung la grajduri.

— Nu strică să ne cinstim puțin, spune jocheul Rebane, omul care adineauri voise să se așeze la masa mea și care acum îndrugă zgomotos verzi și uscate la masa vecină, spre groaza onorabilelor doamne (fețele lor sînt reținute, pline de demnitatea unui struț). Ne așezăm pe banca stropită de bălegar, bem votcă direct din gîtul sticlei și mirosim cîte-o bucățică de pîine. Destul de scîrbos, dar parcă mă binedispun.

Ciudat lucru, discuția noastră curge lin. Puțin mai tîrziu, adăugăm la votcă o sticlă de vin și în cele din urmă îi dezvălui jocheului îndoielile tăinuite în sufletul meu. Flăcăul în costum de atlaz galben mă ascultă grav (îmi place că asemenea cuvinte ca „poet", „profesor", „uniunea scriitorilor" nu-i fac nici o impresie) și mă sfătuiește :

— Da dă-l încolo ! Te îndeamnă să te ridici împotriva profesorului dumitale... Frumoasă treabă ! N-are decît să vorbească singur ! Trimite-l să facă o baie, pe sfătuitorul ăsta simpatic !

Îl ascult în tăcere, sînt sigur acum că așa voi face.

. . . . ,

Mi-am terminat romul. Cafea a mai rămas, dar nu mai am chef să stau aici. Îi fac semn ospătăriței.

— Iertați-mă, nu sînteți Ruuben Pillimees ? întreabă ea stingherită. Am dat din cap, ghicind despre ce e vorba.

— La bufet vi s-a lăsat o scrisoare. De două zile...

Îmi întinde un plic. L-am luat cu atîta indiferență și atît de neglijent, încît sfioasa ospătăriță s-a speriat chiar. Mi s-a făcut rușine.

— Scuză-mă ! am mormăit. Îți mulțumesc mult ! Sînt pur și simplu enervat de un... individ, care a fost aici adineauri...

Fata dă din cap și încearcă să schițeze zîmbetul pe care-l învățase.

— Doriți să vă fac nota ?

— Exact... Dumneata... probabil ești nouă aici ? Nu știu de ce mi-a venit chef să încurajez această fată timidă și lipsită de grație (îmi plăcea într-un fel, voiam să-i spun o vorbă caldă), dar întrebarea mea o zăpăci de tot.

— Da, sînt aici doar de trei zile, răspunse ea și se înroși.

— O să ajungi o bună ospătăriță. Am simțit că vorbele mele sună stupid, nu așa cum aș fi dorit-o.

— O rublă și șaptezeci și cinci.

I-am dat două ruble.

— Oprește restul.

Am înțeles că nu s-a obișnuit încă să ia bacșiș. Fata încremeni parcă, apoi se întoarse repede și o luă de-a dreptul la fugă, cu pași mari, băiețești.

M-am ridicat. L-am lăsat pe Alexander să-mi țină paltonul și am ieșit. În vestibul ședea Raul, dar nici nu s-a uitat la mine. Pesemne așa hotărîse dinainte. Cînd ușa de sticlă s-a închis, a ridicat însă ochii și mi-a aruncat din urmă o privire mîhnită.

Pe stradă mi-am dat seama că nu sînt furios, ci doar trist.

Seară de noiembrie. Ard literele de neon.
Rătăcesc, dar unde nu știu și răspuns nu aștept de la ele.
Mulțimea se scurge, șerpuind, spre centru, dar nu la nimereală,
O nevăzută macara trage acest odgon fără capăt.
Femeile au genți pline, dar privirea ațintită în beznă,
De parcă fiecăreia i s-ar fi furat punga cu ultima rublă.
Manechinele au încremenit în vitrine. Pe obraji un foc de gheață.
În loc de inimă clipește roșu un balon de plexiglas.
Sînge de pește le curge prin vine acestor fete din vitrine.

10 – c. 401

Și privirea de șarpe nu clipește, nylonul genelor nu se clintește.
În vitrina unei florării — o singuratică floare albastră.
Sub rara fulguire de seară — o bucată albastră de singurătate.

Ploaia contenise aproape. Vîntul mîna pe trotuar bucăți ude de ziar, făcea să fîlfîie răsunător pînza lozincilor întinse deasupra străzii. Mi-am amintit deodată că am lăsat țigările pe masă și am intrat în foaierul cinematografului „Sîprus", ca să cumpăr un pachet de „Djebel". Pesemne că romul, deși ușor, foarte ușor, mă amețise totuși ; în orice caz, m-am surprins examinînd picioarele unei fete care stătea în fața mea. Avea pulpe destul de plinuțe, fără a fi însă prea plinuțe, și purta ciorapi negri, care mi-au plăcut întotdeauna.

Am trecut pe lîngă Casa scriitorilor. Un „Pegas" albastru se ridica pe picioarele dinapoi, deasupra unei cești de cafea, și prin vitrină se vedea că înăuntru era plin de mucoși. Am luat-o pe Piciorul Scurt spre Vîșgorod. Doar așa, ca să mă plimb.

Pe deal vîntul bătea mult mai tare și mi-am ridicat gulerul paltonului. La catedrala din Vîșgorod orga cînta încet. Uneori studenții de la conservator vin aici seara ca să exerseze. Am tras de ușă, care s-a deschis, și am intrat încetișor în pridvorul pustiu al catedralei. M-a izbit un miros dulceag, umed și cunoscut parcă, mirosul unor veacuri apuse, al unor răni cicatrizate și al unor lacrimi plînse cîndva, demult de tot. Nu știu de ce se fac ușile catedralelor atît de uriașe — este așteptat oare aici vreun nou Isus, cu o cruce imensă ? În orice caz, intrînd pe asemenea uși, te simți apăsat spre pămînt.

În catedrală era semiîntuneric, doar sus, la orgă, ardea lumina. Răsfrîngeri galbene luceau pe străvechile steme, poleiau vulturii împietriți și săbiile încrucișate. Am rămas lîngă ușă să ascult muzica. Dar organistul nu era prea iscusit, încurca pedalele, de aceea tuburile mari, de bas, vuiau jignite, spasmodic.

Nu, cu bisericile n-am noroc. Nu mă simt defel copleșit de acel *simțămînt* deosebit. Desigur, n-am de gînd să devin credincios, dar se spune că biserica și orga sînt în stare să impresioneze și pe un ateu. Chipurile, ele ar trezi acel *simțămînt* dulceag și stupid, cînd ochii ți se umplu de lacrimi, iar în cap îți năvălesc gînduri despre copilărie, raze luminoase, strămoși morți. Un sentiment minunat, prin ce-ar fi rău, ai zice ? Dar mie nu-mi vine. Și niciodată nu l-am încercat.

Îmi aduc aminte că, la vreo optsprezece-nouăsprezece ani, m-am furișat într-o seară în biserică, m-am ascuns acolo și am rămas încuiat. Doream atît de mult să scriu versuri și, bineînțeles, despre catedrale, despre chinurile trupului, despre dragostea monacală și alte drăcovenii de același gen. Păi, altfel cum ?

Şi iată-mă încuiat pentru toată noaptea în biserică. Într-o biserică sătească, micuţă, dar foarte veche. Deasupra altarului se afla Înălţarea Domnului — bunică-mea plîngea întotdeauna cînd vedea tabloul. Îmi ziceam că am nevoie tocmai de o biserică ca asta.

Îndată ce am auzit cheia scîrţîind în broască, am ieşit de după coloană. Prin vitraliu se întrezărea o bucăţică din soarele care apunea şi, îmi amintesc, geamurile colorate creau un joc de lumini foarte frumos, aromat parcă. M-am întins pe o bancă şi am început să aştept întunericul. Pe nesimţite, am adormit, şi m-am trezit în toiul nopţii.

În biserică se răcorise, dar atmosfera nu era deloc înfricoşătoare, nici măcar romantică. Am aprins lumînarea ce-o aveam pregătită şi am încercat să mă las cuprins de o stare de înfrigurată contemplare. Nu ştiu de ce nu izbuteam cu nici un chip. În general însă puteam să cad neînchipuit de uşor într-o asemenea stare de visare : pe o claie de fîn, noaptea în pădure, pe rîu.

Am luat lumînarea şi m-am îndreptat spre altar, să cercetez tabloul. M-am uitat, m-am tot uitat, dar n-am simţit nimic. Deşi nu este chiar aşa. Ceva simţeam eu. Tabloul avea în el o tristeţe, nu solemnă, nu pompoasă, nu mistică, ci o tristeţe sărăcăcioasă. Micul Cristos alb se înălţa vertical spre cer, hainele lui lungi fîlfîiau, iar degetele de la picioare era sîrguincios răşchirate — pictorul nu le desenase cu prea multă iscusinţă. Cristos apucase să se

înalţe destul de sus, pe fondul cerului verde, al copacilor albaştri şi al crucilor galbene, semăna cu un mic pachet alb. Discipolii priveau scena, cu feţele adumbrite. Erau nişte bărbaţi bine hrăniţi, cu pielea gălbuie, cu pulpe păroase puternice şi toţi purtau sandale. Pulpe ca acestea ar fi fost foarte potrivite unor gladiatori. Da, discipolii urmăreau fenomenul cu un aer destul de speriat şi unul din ei, cel mai înalt, zîmbea, de parcă asista la ceva nu tocmai cuviincios.

Am cercetat multă vreme tabloul, dar nu ajungea să mă mişte, rămînea cam jalnic, sărăcăcios şi foarte depărtat. Poate că mă întrista puţin. Deodată am auzit un foşnet la picioare : pe covorul roşu al altarului încremenise un şoricel flămînd. Privea hipnotizat flacăra lumînării, care făcea să sticlească mărgeluşele ochilor lui. Am schiţat o mişcare şi şoricelul s-a strecurat fulgerător sub altar.

Aşa a trecut toată noaptea, fără să simt nimic deosebit. Am adormit pe banca de lemn şi poate că am şi sforăit. A doua zi, pînă seara, am fost uşor ruşinat şi invidios pe bunică-mea, pe care biserica o impresiona aşa de mult.

Orga prinse din nou să cînte, m-am trezit din amintiri. Acum preludiul la coral suna cu totul altfel. Nu putea fi aceeaşi persoană care cîntase înainte. Catedrala răsuna de acorduri puternice, pline de temperament, iar cînd preludiul se termină, urmă o improvizaţie desăvîrşită. Mă pricep puţin la armonie

și de aceea ascultam cu încîntare cum ritmul improvizației crește, crește întruna, apoi se face puțin mai încetinit și mai maiestuos. În sfîrșit răsună acordul culminant și tema cu modulațiile ei neașteptate și legato-urile ei disonante se azvîrle în prăpastia subdominantelor, dar în ultima clipă își desface, chiar deasupra hăului, aripile sale de vultur și acum se înalță drept în sus, întorcîndu-se și mai sigură și severă la gama inițială. Da, fără îndoială era un organist de clasă.

Improvizația se termină, de la catedra de dirijare a orgii ieșiră doi inși : un tînăr student cu șapcă colorată pe cap și un bătrîn cărunt, nu prea înalt, ținînd în mînă o sacoșă uzată. Bătrînul scoase din buzunar un portofel și-i dădu studentului ceva — probabil, bani. Pesemne îi plătea pentru lecția de orgă. Studentul vîrî neglijent banii în buzunarul paltonului, dădu din cap în semn de salut și, sărind treptele, coborî scara. Trecînd pe lîngă mine în fugă, îmi aruncă o privire cam disprețuitoare — avea un chip neobișnuit de frumos, bărbătesc — și dispăru, trîntind uriașa ușă de la intrare. Bătrînelul începu și el să coboare, încet.

— Înveți să cînți la orgă ? întrebai, cînd se apropie de mine. Bătrînelul dădu din cap. Din tașca lui se zărea o sticlă cu lapte și o varză mare verde.

— Numai pentru orga propriu-zisă sau pentru *El ?* Am arătat trupul slab răstignit ce

părea atît de singuratic pe peretele cenușiu, neprimitor.

— Da. Și pentru Mîntuitorul nostru, răspunse încet bătrînul. Muzica mă apropie de el.

— De ce îl iubești atît ?

Bătrînul mă privi lung, dar nedeslușind pe fața mea nici urmă de ironie, răspunse, după ce se gîndi puțin :

— De ce să nu-l iubim pe el, care a primit pedeapsa pentru noi ? Îi sîntem datori pentru ispășirea păcatelor noastre.

— Cristos mă interesează ca principiu. Căci numărul celor răstigniți pentru oameni, arși sau pur și simplu puși la zid a fost foarte mare. Dar majoritatea sînt departe de a avea popularitatea lui. Ce părere ai ?

— Ceilalți au fost oameni. Oamenii au menirea să-i iubească pe oameni, dar el a fost Fiul Domnului.

— Ei, și ce-i cu asta, i-a venit cu atît mai ușor să se jertfească. Ce-avea de pierdut ? Putea să fie sigur că se va înălța în ceruri și va ocupa un loc la dreapta Tatălui. Și, în afară de asta, era pesemne convins că tocmai datorită *Lui* vor fi iertate păcatele întregii omeniri.

Bătrînul începu să tușească. Ecoul se rostogoli prin catedrala întunecoasă, trecu pe sub bolți și se stinse.

Urmai :

— Uneori oamenii și-au dat viața și pentru motive mai puțin importante, doar pentru a-și salva doi-trei prieteni. Asta-i mult mai greu.

— Cristos a fost Fiul Domnului și totuși i-a iubit pe oameni, repetă cu încăpățînare bătrînul.

— Ești convins că oamenii o merită ? Ești convins că dragostea pentru oameni îl înfrumusețează chiar într-atît pe Dumnezeu ? S-ar putea considera, cu același succes, că asta-i o slăbiciune a divinității.

— Nu mai vorbi așa ! Nu se cade să judeci astfel. Rațiunea este neputincioasă aici. E ca și muzica : dacă nu trezește nimic în noi, înseamnă că ne lipsește nouă ceva, nu muzicii. Da, rațiunea aici este neputincioasă... Acum e timpul să plec... Și trebuie să încui și ușa. Se întoarse cu spatele. Zării din nou căpățîna mare de varză și sticla de lapte din sacoșa lui uzată.

— O clipă ! Vreau să te mai întreb ceva. Se opri. Avea genele spălăcite. O pleoapă i se zbătea nervos.

— Dacă s-ar ivi din nou posibilitatea de a-l învia pe Cristos al dumitale, dar cu condiția să-ți fie răstignită nevasta ?

— N-am nevastă, mă întrerupse el.

— Ei, atunci mama. Mama dumitale trăiește ?

Bătrînul dădu afirmativ din cap, se gîndi o clipă, apoi făcu un pas spre mine și spuse foarte încet :

— De ce mă ispitești ? *Nu trebuie* să pui asemenea întrebări.

— Răspunde totuși.

— Eu... nu știu...

— Aha, nu știi ! Înseamnă că ești aproape gata să...

Mă cuprinse deodată o furie neînțeleasă, pe care nu mi-o puteam stăpîni. Această varză din sacoșa lui — în felul ei chiar înduioșătoare și stîrnind milă — mi s-a părut dezgustătoare. Consumator de varză cu păr cărunt ! Învață pe de rost coraluri, ca să se încălzească la razele Marii Lumini, ca să dobîndească Pacea. Dar ce fel de pace este asta, dacă pentru ea oamenii sînt în stare să-și omoare propria lor mamă ? Ce gîze jalnice, stupide sîntem noi toți ! Am fost chinuiți, ba nu, ne-am chinuit singuri mii de ani, iar în scăfîrliile noastre tot nu-și face loc gîndul ăsta simplu că nu există pe lume acel lucru, aceea idee, în numele căreia... Ah ! Am scuipat. Am scuipat pe podeaua catedralei, m-am rușinat singur de ce-am fost în stare să fac și m-am îndreptat aproape fugind spre ușă. Rușinos și trist.

Bătrînelul rămase cu gura căscată. Își ridică speriat mîinile și-mi strigă din urmă :

— Ce-i cu dumneata ? Ce-i cu dumneata ?

Vîntul îmi răcori capul și încetul cu încetul m-am liniștit. Dracu să-i ia de nervi — în ultima vreme, m-au lăsat de tot, dar de tot. Bietul consumator de varză ! Putea să facă și un infarct. Cînd o să-și gătească supa în bîrlogul său de burlac (eram sigur, nu știu de ce, că are o cămăruță jalnică de burlac și o bucătărie comună, peste care domnește cu puteri absolute vreo matroană grasă) da, cînd o să-

nceapă să-și toace varza, pe care-am fost gata s-o lovesc cu piciorul, cu siguranță că o să-i tremure mîinile și, în general, o să fie în toate stările. Dar înainte să adoarmă poate o să-și împreuneze mîinile, ba nu, sigur o va face — și va cere Atotputernicului îndurare pentru copiii nefericiți și rătăciți ai omenirii, pe care Iehova — în măreția sa — a hotărît să-i pedepsească, lipsindu-i de mîntuire și pace sufletească.

De ce m-am purtat așa? Întîi cu Raul, pe urmă cu acest biet mîncător de varză... N-avea rost să-mi irosesc ironia rafinată împotriva lui Raul — pur și simplu, s-a născut cam limitat și n-are nici o vină pentru asta. Ce-ar fi să-l caut? Să mă întorc poate la cafenea? Nu, n-are sens... Am să-i citesc cîndva cîteva versuri nepublicate și o să fie de-ajuns. Nu-i prima oară cînd m-am purtat așa și de fiecare dată a fost foarte mîndru și mișcat. Da, mișcat, deși versurile mele nu sînt deloc pe înțelesul lui. Dar deseori oamenii sînt emoționați tocmai de lucrurile pe care nu le înțeleg. Așa se întîmplă, și nu numai cu versurile.

Am coborît din Vîșgorod, de data aceasta pe Piciorul Lung. Așadar, m-am urcat pe dealul ăsta, ca să fac numai nerozii.

Piciorul Lung îmi place. Adevărat, numai seara. Interesant că majoritatea lucrurilor îmi plac tocmai seara. Probabil este un semn rău...

Acești copaci de pe zid par năluci pe fondul cerului noptatic: înalți, zvelți. N-ar fi rea ideea să încerc să scriu despre ei niște versuri.

Mi s-a întîmplat să mă cațăr sus, beat fiind, ca să-i pipăi. O idee stupidă, dar mi-am zis, înduioșat, că nimeni nu s-a atins încă de ei, sărăcuții. Așa că le-am mîngîiat trunchiurile, le-am admirat, m-am admirat, cred, și pe mine. Puțin probabil să mă fi cocoțat acolo numai pentru copaci... Ha, ce nevoie au ei să fie pipăiți! De jos, clădirea asta mare amintește puțin Universitatea din Tartu și pare, tot așa, ca din basme: pesemne așa trebuie să arate un castel aerian. Dar nu este deloc aeriană, ci o instituție destul de pămînteană: e un minister sau ceva de genul acesta. Un castel aerian în care se lucrează cu abacele!

Pe Piciorul Lung era pustiu. Iar jos, dincolo de porțile acelea, mă voi cufunda în agitația ce domnește seara în centrul orașului, unde „Volgile" împroașcă trecătorii cu noroi, iar mulțimea gonește ca apucată de delir. N-aveam chef să cobor... N-ar fi mai bine să mă întorc, să mă duc să stau în grădina Regelui Danez? Centrul Tallinului, ca centrele tuturor orașelor, pare frumos numai de sus.

Grădina Regelui Danez este locul meu preferat. Nu departe de ea se află căsuța călăului, iar tot ce este legat de fantome mă atrage încă din copilărie. În asemenea locuri mă cuprinde (deși tot mai rar cu trecerea anilor) acel *sentiment*, pe care nu-l simt deloc în biserică. Probabil că am relații mai strînse cu necuratul, decît cu îngerii. Străvechiul zid al orașului, pe care șed ghemuiți și fac grimase draci de mîna a doua, ecourile tainice din adînciturile în care

au fost zidiți soții necredincioși, turnurile cu prizonierii înlănțuiți, ajungi să le dai crezare la toate stînd în parc.

Dar nu, astăzi n-am să mă duc în parcul Regelui Danez. Ce rost are să mă învîrtesc în jurul casei călăului, într-o asemenea stare de spirit ? După luarea aceea de cuvînt la Uniunea scriitorilor, de care n-am izbutit să scap nici la hipodrom, nici mai tîrziu, am rătăcit, ca și astăzi, prin Vîșgorod. Era o vreme umedă, păcătoasă, totul înota în noroi, și chiar străvechii tei, care mi-au plăcut întotdeauna, trezeau în mine dezgustul : trunchiurile lor noduroase, acoperite de umflături, semănau cu picioarele unor cai uriași de povară, mutilate de rîie. M-am așezat pe o bancă, ca să meditez și să mă lepăd de acele întîmplări, măcar cu ajutorul fantomelor, dar n-am izbutit deloc : nu mai credeam că toate aceste ședințe și cuvîntări sînt doar o campanie temporară și lipsită de importanță, ce va fi dată uitării, dar la care totuși este mai bine să iei parte. Doar tocmai cu acest argument căutam să mă liniștesc... În fața ochilor îmi apărură chipurile din primele rînduri. Mi s-au întipărit în memorie ca niște măști de carnaval, la care nu contează veselia sau tristețea, ci falsitatea. Tot mai auzeam tăcerea mormîntală a sălii — de fapt nu, nu era mormîntală : tăcerea era întreruptă de un singur glas, și anume — al meu. Acest glas vorbea repede și pronunța lin și cu o dezgustătoare iscusință neologisme ca : „renegare“, „formalism“, „cosmopolitism“... În ajun mă gîndisem toată noaptea că mă voi poticni în discursul meu împotriva lui Karrik, mă voi încurca și în cele din urmă nu voi putea pronunța nici un cuvînt. Contam chiar puțin pe acest lucru : ce vor face ei, dacă vor vedea că omul *nu poate*, pur și simplu !

Bineînțeles, am putut ! Ba chiar foarte bine. Poate că și călăul care a trăit cîndva în acest loc se gîndea înaintea primei sale execuții că nu va fi în stare : că îl vor lăsa nervii. Dar nu ! Iată, capul așteaptă lovitura pe butuc, iar paloșul călăului se avîntă ca de la sine... Comparația, desigur, e nepotrivită, dar credeți-mă, oameni buni, clipa hotărîtoare precede puțin, de fiecare dată, fapta, și pe urmă nici nu mai poți explica cum s-a petrecut totul... Da, astăzi n-are rost să mă holbez la casa călăului. Dacă nu m-aș fi întîlnit cu acest jocheu, atunci poate... Atunci, ce să mai...

Am băgat mîna în buzunarul de la piept și am dat peste scrisoarea de care uitasem. E limpede, era de la Maria. Nimeni, în afară de ea, nu scrie pe plic „Lui Ruuben Pillimees“. Pentru toți ceilalți sînt Ruuben Illime, poetul Illime, pentru că odinioară numele de Pillimees — muzicant — mi se păruse prea vulgar pentru un poet serios. Așa am devenit Illime. Totuși numele de Pillimees ar fi mult mai potrivit. Dealtfel, pentru Maria sînt același Ruuben Pillimees, de acum douăzeci și cinci de ani. Uneori mi se pare că ea folosește numele meu adevărat numai în scopul de a mă convinge că în anii ce s-au scurs

nu s-a petrecut nimic. Stupidă metodă de convingere !

Dar şi mai stupid este faptul că în plic se află cu siguranţă bani. Doar cîştig cel puţin de trei ori cît ea pe lună. Şi chiar dacă mi se întîmplă uneori să-mi beau toţi banii, niciodată nu rămîn în pană : înainte poeţii făceau foame, e-adevărat, şi poate erau cu atît mai poeţi, dar în secolul nostru şi în statul nostru majoritatea celor din tagma scriitoricească o duc bine. Sînt producători mărunţi înstăriţi... Şi li se acordă credite cu uşurinţă.

Am desfăcut plicul. Conţinea o scrisoare şi bani. În primul rînd am numărat, la lumina felinarului, banii : şaisprezece ruble. Un bilet de zece, unul de cinci şi o rublă. Rubla asta mi-a pus capacul : Maria a vîrît-o cu siguranţă de dragul gestului — iacătă, vezi ce eşti tu pentru mine, simte-o !... Dar dacă rubla este pusă fără nici un gînd ascuns, ci doar pentru că a vrut să-mi trimită tot ce-a avut, atunci lucrurile stau rău de tot. I-am interzis Mariei să-mi trimită bani, de vreo zece ori. Ba nu, de vreo douăzeci ! De obicei, începea să plîngă şi înţelegeam că nu pot să i-o interzic cu adevărat. Omul se străduieşte să se jertfească cu un fel de înverşunare oarbă — ei, cum să-l opreşti ? Fac prinsoare că în clipa cînd lipea plicul, chipul ei oglindea fericirea, ca cel al madonei sau al unei mame care alăptează. Copii ea nu are (poate să spun : noi ?), iar natura îşi cere drepturile. Şi aşa, o femeie fără

copii se pomeneşte în situaţia de a face fapte sterile de binefacere.

Am pus cele şaisprezece ruble în portofel şi mi-am numărat fondurile. Ce să fac cu aceşti bani ? Poate ar trebui să-mi cumpăr o pălărie nouă. Şi pantofi. Îmi cumpăr mîine. Neapărat ! Dar parcă nu sînt pe deplin convins de acest lucru : de obicei, amîn asemenea cumpărături cu lunile. N-am putere ! Nu să-mi cumpăr un lucru nou, ci să mă despart de cel vechi.

Nu ştiu nici eu de ce.

Mi s-a făcut foame. Cum îmi trece criza de furie, întotdeauna m-apucă foamea. O lege destul de vulgară, dar ce să-i faci ?

M-am îndreptat spre restaurantul „Du Nord". Pentru mine a rămas „Du Nord". Nu din slăbiciune pentru limba franceză, nu, ci doar pentru că, spre deosebire de celelalte, acest restaurant s-a schimbat prea puţin. E acelaşi „Du Nord", şi vizitatorii lui au rămas aproape aceiaşi.

Portarul nu mă cunoştea. Era un flăcău cu păr roşcat, un lungan cu chip înfometat şi ochi de peşte. Astuia nu-i vîri bacşişul în mînă cînd eşti treaz, iar de la cei beţi cu siguranţă că şi-l ia el singur. Dealtfel, poate că faţa lui nici nu era prea lacomă, dar am observat întîmplător că pe măsuţa din colţ fumega o farfurie cu *seleanka*. Da, nu mă ştia, cred că nu-l văzusem aici decît de vreo două ori. Atîta timp cît portarii nu te recunosc, îi invidiezi puţin pe cei care le sînt cunoscuţi, dar e de ajuns

să te știe că te saturi repede. Din păcate pe mine mă țin minte majoritatea portarilor din Tallin, deoarece mănînc adeseori pe la restaurante ; și beau, firește, dar nu mai des decît de trei ori pe lună. Chiar așa, zău, nu beau mai des decît fiecare al cincilea, sau, să zicem, al șaptelea om de litere. Lumea mă socotește însă maestru în ale beției pesemne pentru că, de obicei, beau de unul singur, nu mă uit niciodată cruciș și nu fac scandal. Dacă omul se uită cruciș și se pune pe scandaluri, este socotit doar un băiat vesel. Dar să bei de unul singur — ăsta-i un fenomen mai rar și demn de reținut.

Ca de obicei, am urcat la etaj și am găsit îndată o masă liberă. Lîngă sobă. În restaurantul cu o astfel de sobă de teracotă, care te încurajează, ai un deosebit sentiment de liniște și confort...

Am comandat o *seleanka* și un escalop.

Orchestra începu să cînte. Un bărbat aproape lipsit de voce intona străvechiul *Barcagiul din Vilienda.* Vocea lui stinsă nu mă irita, era chiar plăcută, ca și soba, dar nu știu de ce cîntărețul se străduia să cînte cu alt glas ; făcea mereu ochi dulci celor ce dansau și voia din răsputeri să pară un afemeiat de o perfidie diabolică. În realitate arăta ca un tată cu o familie numeroasă, care suferă de ulcer și probabil colecționează timbre.

— Scuzați-mă, aș putea să ?...

Lîngă masă stătea un tînăr cu o servietă mare galbenă, burdușită pînă la refuz. De obicei băieții de vîrsta lui nu vin la restaurant cu servietele burdușite. I-am dat voie să ia loc.

— Spuneți-mi, vă rog, nu sînteți Rubben Illime ?

Am dat din cap. Ce ghinion ! Dacă tinerelul ăsta o să înceapă să-mi citească versurile sale nu se cade să mestec. Și mîncarea o să se răcească. Stupidă poveste. Totuși în nici un caz nu se cuvine să mănînc. Mucoșii ăștia au învățat din manual :

Derjavin, chiar, ne prețuise.
Murind ne-a binecuvîntat... [1]

Îmi imaginez cum o să-i tremure glasul, dacă, în ritmul sonetului său în care cîntă strălucirea lunii, eu am să sorb din ciorbă. Mi s-a adus *seleanka.*

Tînărul îmi observă șovăiala și surîse. Cu un fel de siguranță neașteptată, de parcă eu, și nu el, eram un poet începător.

— Mîncați, mîncați ! Nu mă deranjează. Mîncați fără grijă !

Șovăind, am luat lingura și deodată m-am înfuriat. Grozav mai sînt, pe toți i-am jignit — și pe Raul, și pe bătrînul cu varza, iar acum îi permit unui mucos să-mi declare : „Mîncați, fără grijă !... Nu mă deranjează !"

[1] Din „Evgheni Oneghin" de A. S. Pușkin, cap. 8, cîntecul 2. În românește de George Lesnea.

11 — c. 401

M-am aruncat, pur și simplu cu înverșunare, să înghit ciorba. Nici nu mă gîndesc să-l ascult !

— Se vede că-i foarte gustoasă, remarcă tînărul, cu respect. Avea o voce originală, de bas cîntat. Și glasul acesta, și ritmul măsurat, parcă îmbătat de sine, al vorbelor lui contrastau în mod amuzant și într-un fel fermecător cu fața copilăroasă. Îl examinam cu coada ochiului și nu puteam defel să înțeleg cine este, la urma urmelor, acest individ. Gulerul lui nu era prea curat, în picioare avea niște bărci uriașe, diforme — cu toată neglijența mea, n-aș fi riscat să apar așa la restaurant. Cum de l-au lăsat să intre ? Privirea flăcăului era însă, în același timp, și poznașă și serioasă, într-un cuvînt, era indiscutabil inteligentă.

— Scrii versuri ?

— Nu.

— Deci, proză ?

— Ca să fiu sincer, uneori scriu.

„Cine-i fi de fapt și ce dracu vrei de la mine ?“ am fost gata să-l întreb, dar, aruncînd în treacăt o privire la cîrlionții lui bălai, m-am pomenit spunînd :

— Despre ce tratează ultima dumitale lucrare ?

— Vă interesează cu adevărat ?

— De aceea te întreb.

— A, e vorba de un estetician și de dizenterie.

— Straniu complot.

Tînărului i se aduse cafeaua și apa minerală pe care le comandase. I-au fost aduse aproape imediat — iată ce-i interesant. El îi făcu un semn prietenesc ospătarului și se aplecă să citească eticheta de pe sticlă.

— Păi, asta-i „Borjomi“ ! Eu am cerut „Narzan“, spuse la fel de prietenos și îl rugă să-i aducă altă sticlă.

La vîrsta lui, dar ce zic eu, nici la a mea, n-aș fi avut curajul să fac una ca asta ! Ospătarul îl privi tîmp și văzu... Nu știu nici eu ce văzu, dar își ceru îndată scuze și aduse altă sticlă. De data aceasta de „Narzan“.

— Mi se pare că ați spus „straniu complot“. Nu-i cuvîntul cel mai potrivit. Complotul este ceva într-un fel pus la cale, urmă el netulburat.

— Complot sau nu, este ciudat să îmbini într-un tot două lucruri atît de diferite. Apropo, esteticianul dumitale se îmbolnăvește de dizenterie și moare ?

— Exact.

— Păcat.

— De ce păcat ?

— Ghicesc care este conținutul povestirii... Esteticianul se îmbolnăvește, esteticianul suferă de o boală extrem de inestetică. Esteticianul este bîntuit în agonie de vedenii estetice, esteticianul moare al dracului de inestetic. Toate acestea le-am spus fără nici o răutate, cu un asemenea tînăr probabil nici nu poți vorbi cu răutate, dar îmi părea rău, cu adevărat, că povestirea lui coincidea cu schema povestirilor pe care le scriu tinerii.

— Socotiţi că ar fi fost mai bine să rămînă şi esteticianul, şi dizenteria, dar să nu se îmbolnăvească esteticianul de dizenterie ? Păi, după părerea mea, acesta-i subiectul tuturor povestirilor cu esteticieni, iar în ce priveşte dizenteria, ea există şi altfel dintotdeauna. Şi zîmbi prietenos.

— ?

Tînărul sorbea din cafea, bînd după fiecare înghiţitură apă minerală.

— Aşa se bea în Brazilia. Cafea *à la* Brazilia. Cu apă minerală. Apa minerală spală gustul de cafea, aşa încît fiecare înghiţitură pare la fel de aromată, ca şi prima gură de cafea. Tăcu şi, strîngînd din pleoape cu satisfacţie, se lăsă în voia degustării băuturii sale, iar eu îmi văzui mai departe de ciorbă... Deodată declară cu indulgenţă :

— Fie, hai să vă spun subiectul povestirii mele, deşi nu cred că v-ar interesa şi nu pentru asta v-am deranjat.

Sorbi din nou din cafea. Cafeaua lui *à la* Brazilia.

— Aşadar, există un estetician care se molipseşte de dizenterie. Ştiţi probabil că dizenteria nu poate fi diagnosticată decît din analiza excrementelor... Nu vă stric cumva pofta de mîncare ? Am dat negativ din cap. Dar esteticianul refuză să dea excrementele la analiză, acest lucru i se pare extrem de dezgustător. Nimeni nu ştie ce boală are, cu alte cuvinte, esteticianul nu spune nimic ni-

mănui şi fuge de-acasă în pădure. Acolo moare de dizenterie. Şi gata.

Tînărul termină de povestit şi mă priveşte foarte serios.

— O istorie destul... chiar foarte ciudată. Dumneata îl dezaprobi pe estetician ? Nu ştiam ce să spun.

— De ce să-l dezaprob ? Doar nu lucrez la o secţie sanitară-epidemiologică !?

— Deci găseşti că totul este logic ?

— Ba deloc. Ce poate fi logic aici ?

— Aşadar, este o alegorie ?

— N-aş spune. Poate doar inconştient.

— E ceva grotesc ?

— Foarte rău dacă produce impresie de grotesc. Se încruntă gînditor şi mărturisi îngrijorat : Aşa o fi pesemne, deşi eu am încercat să scriu cît mai serios, fără nici un fel de paradoxuri.

— Şi-atunci ce este ?

— O simplă povestire.

Am chemat ospătarul şi am renunţat la escalop. Ospătarul a dat din umeri, nemulţumit. Am cerut să-mi aducă o cafea şi o sticlă de „Narzan“. Mi-a venit chef să gust cafeaua asta *à la* Brazilia. Flăcăului i-a plăcut comanda.

— Da-da, să nu mai comandaţi nimic. Am auzit că beţi mult... Şi îmi zîmbi din nou, destul de prietenos.

— Şi acum, fii bun şi spune-mi : cu ce îţi pot fi de folos ? Nu-mi dau deloc seama.

Mi-am trecut palma peste frunte — era umedă de transpirație.

La naiba ! Pesemne că într-adevăr sînt un individ jalnic și neputincios, dacă și acest tînăr... Tatăl Mariei — omul acela știa să se impună ! Cînd am venit prima dată la el, după război, în chip de învingător, oricum, de eliberator, ba pe deasupra, și ca tînăr poet care-și cîștigase o oarecare celebritate pe front, el — după saluturile de rigoare și primele întrebări — și-a șters mișcat lacrimile ce i-au umplut ochii și creionul lui roșu a început îndată să alerge iute pe versurile aduse de mine. Mîndria cîștigată pe front mi s-a evaporat într-o clipă, mi-am ascuns picioarele încălțate în cizme sub masă și m-am prefăcut din nou în școlar. Iar ăsta, care este cel puțin de două ori mai tînăr ca mine, nici nu m-a cunoscut bine și mă și sfătuiește să beau mai puțin !

— Cu ce-mi puteți fi de folos ? îmi întrerupse tînărul șirul gîndurilor. Cu multe. Am studiat toate versurile publicate de dumneavoastră și am niște întrebări în legătură cu gama coloristică pe care o folosiți.

— Așadar, ești om de litere ? Critic ?

— Într-o oarecare măsură, da. E drept că nu în sensul obișnuit : eu nu scriu articole.

În căutarea unui colac de salvare, m-am uitat la sobă, la simpla sobă patriarhală și trainică, încurajator de pămîntească.

— În cea de-a doua culegere asociați tristețea și resemnarea cu cenușiul. Dealtfel, versuri triste n-aveți prea multe, dar tocmai acestea mă interesează, ca fiind cele mai viguroase. Asta-i. Apoi tristețea devine neagră, neagră ca cerneala, iar în ultima carte apar nuanțe murdare. Știți, în poezia *Dimineață bolnavă*, de pildă, tapetele de culoarea cartofilor capătă aproape un caracter de leitmotiv. Nu-i așa ?

Nu izbuteam să-mi aprind țigara.

— Posibil... Dar niciodată nu-mi aleg conștient aceste culori.

— Firește. Nici nu se poate conștient, spuse el sfătos. În orice caz, în versurile bune, iar la dumneavoastră se întîlnesc și *foarte* bune, culoarea și sensul sînt inseparabile. Dacă s-ar schimba culoarea, versul ar deveni artificial. Sînt absolut convins de asta.

— Tonuri murdare... Asta-i rău ?

— La această întrebare mi-este imposibil să vă răspund, spuse tînărul și se apucă să-și lege șiretul stupid de lung de la una din „bărcile“ sale. Apoi, se ivi din nou de sub fața de masă, cu obrazul înroșit de încordare, și întrebă : Vă plictisesc ?

— Nu.

— Cînd vă săturați de mine, să-mi spuneți.

— Am să-ți spun.

— Iertați-mă, dar aș vrea grozav să aflu dacă resemnarea la dumneavoastră mai este de culoarea cartofilor.

— Resemnarea ? Poate... nu știu... Îmi venea să mă ciupesc de nas. Nu faci decît să vorbești despre nu știu ce resemnare. Nu cred să găsești la mine atîta resemnare. Și încă ceva. Nu înseamnă să vulgarizezi operînd în acest fel cu culorile ? Ei, ce concluzie poți trage din ele?

— Eu nu trag concluzii, declară el liniștit. Mă interesează, pur și simplu, coloratura gîndurilor în diferite perioade ale biografiei unui autor. La toate celelalte exmplare există aici o legătură.

„Prin urmare, și eu sînt un exemplar“, gîndii cu tristețe.

— De unde-mi cunoști biografia ?

— Nu știu, firește, amănunte și nu pot decît să ghicesc motivele unor fapte. Totuși cîte ceva am izbutit să cataloghez.

— Din biografia mea ? Stai puțin, dar ăsta-i spionaj !

— Într-o măsură oarecare — da... Dar îmi trebuie grozav aceste date și nu le folosesc pentru a face rău. Estonia noastră, Pămîntul Mariei, nu-i mare, scriitori n-avem cine știe cîți, așa că datele îți vin singure în mînă. Bineînțeles, nu toate sînt demne de încredere, totuși...

— De ce te interesează asta, în general ? N-ai nici un fel de profit material — în orice caz, așa am impresia.

— O, asta-i o discuție lungă, iar eu astăzi n-am prea mult timp. Dacă vă interesează cu adevărat, o să continuăm altă dată... În esență, eu studiez problema dacă viața personală a scriitorului influențează, și în ce măsură, felul în care oglindește el realitatea. Dacă vom învăța să desprindem în literatură momentul subiectiv, literatura ne va da o imagine exactă a epocii. Altă cale nu există, căci pînă și cel mai obiectiv cronicar este totuși om și falsifică involuntar istoria.

— Ești un fantezist.

— Se prea poate, făcu tînărul, cu ton tărăgănat. Dar trebuie să mă scuzați : această problemă mă interesează cu adevărat.

Aici nu m-am putut abține și am rîs. Minunat băiat !

— Știi, parcă aș comanda totuși nițel coniac. Nu bei deloc ?

El dădu din cap.

— Doar în cazuri excepționale.

M-am întristat ușor, pentru că nu reprezentam pentru el un caz excepțional.

— Ei, dar pentru mine discuția cu dumneata este excepțională. Așa că îmi pot permite.

Am comandat o sută cincizeci de grame.

— Crezi cu adevărat că acest... cum i-ai spus ?... ei, moment subiectiv poate fi „desprins“ ?

Flăcăul, fără să se tulbure, se arătă de acord că e cam greu.

— Iată, dacă culegi o informație biografică integrală, dacă faci experimente speciale pentru determinarea particularităților temperamentale — pînă la asemenea experimente noi n-am ajuns încă — dacă coroborezi toate aceste

date cu creația și generalizezi rezultatele prin metode statistice, atunci ar fi posibil, decise el.

— Biografia ca biografia, dar, după părerea mea, caracterul omenesc este format adesea din mărunțișuri, din impresii neînsemnate din copilărie, iar la ele nimeni nu poate ajunge. Cîndva, nu-mi mai amintesc la ce vîrstă, dar probabil pe la trei-patru ani, în orice caz era o seară de vară, stăteam în poartă. Nu știu de ce, pe stradă nu era suflet de om, e drept că locuiam la periferie, dar de obicei la ora aceea era acolo destulă animație. Și așa, stau în poartă și văd deodată pe strada pustie o bătrînă cocoșată — habar n-am de unde răsărise așa, pe neașteptate. Semăna a dracului de bine cu o vrăjitoare din poveste și căra în spinare un sac uriaș. Razele soarelui în asfințit cădeau drept pe ea. Soarele însuși, portocaliu și mototolit, abia se zărea peste acoperișurile magaziilor. Bătrîna arunca o umbră neagră lungă de tot, și umbra asta mă atinse în treacăt. Apoi ochii îmi fură din nou orbiți de razele strălucitoare ale soarelui și bătrîna cu sacul ei gigantic, sinistru rămase întipărită în mintea mea ca o siluetă înfricoșătoare... O văd și acum extrem de clar, de parcă mi s-a fixat în memorie, ca pe hîrtia fotografică. După părerea mea, asemenea lucruri influențează uneori foarte mult formarea omului.

— Negru și portocaliu! Uluitor! Păi, aceste culori se îmbină atît de des la dumneavoastră și prevestesc de obicei răul. Ei nu zău, este chiar interesant — negru și portocaliu! Stop-

stop-stop... Știți ceva? În mimetism aceste două culori se îmbină de asemenea adeseori... Șerpi, viespi, șopîrle și altele...

Tînărul era în extaz! Apucă un blocnotes și-și însemnă ceva. Am dat de dușcă păhărelul de coniac apărut parcă pe nesimțite în fața mea, și m-am uitat la băiatul care nu mai putea de bucurie. Îmi plăcea grozav, dar trezea în mine și o ușoară invidie.

Tăcurăm un timp.

— Bine. Să presupunem că viața mea personală va porni spre declin. Nu fac, bineînțeles, decît o presupunere! Și atunci, cu ce culoare va trebui să-mi „colorez", cum spui dumneata, „resemnarea"?

— Ei, nu vă rămîne prea mult de ales. Culoarea brună, a cartofilor, trebuie să fie printre ultimele. Apollinaire avea, într-adevăr, și galbenul închis și mi se pare chiar trandafiriul, dar...

— ...dar să termin ca Apollinaire, zău, n-aș dori.

Din nou interveni o pauză. Tînărul își degusta cafeaua braziliană. Eu înghițeam coniac. De culoare închisă, fără doar și poate, coniac armenesc.

— Apropo, ce părere ai în general despre poeziile mele? I-am pus întrebarea destul de liniștit și nepăsător, dar așteptam răspunsul aproape cu teamă în suflet — nu știu de ce părerea lui căpătase deodată pentru mine o mare importanță.

— Dumneavoastră, Ruuben Illime, sînteți un poet destul de bun. Tineretul, de bună seamă, nu prea vă prețuiește, sînteți prea conservator în ce privește forma, totuși... sînteți un poet destul de bun. Oricît ar părea de caraghios, aveți ceva din... aș zice, spiritul renașterii timpurii. Nu rîdeți, sînt convins că în acest spirit stă toată forța dumneavoastră !

— Sincer vorbind, n-am nici o idee despre arta renașterii timpurii. Așa că nu văd ca tocmai...

— Vă cred, vă cred ! Ce idee puteți avea, cu asemenea lacune în cultura dumneavoastră... Dar faceți cunoștință, de pildă, cu opera lui Giotto, Masaccio și mai ales Filippo Lippi — cred că o să vă placă foarte mult.

Mi-am băgat mîna în buzunarul interior, ca să-mi scot batista. Bănuiam că este murdară, dar fruntea îmi era din nou udă de transpirație. Împreună cu batista am scos, fără să vreau, un pachet de la „Chesterfield".

— „Chesterfield !" Scuzați-mă, dacă n-aveți nevoie de pachet, poate mi-l dăruiți. Știți, eu colecționez pachete de la țigări. Tînărul zîmbi, fără nici un fel de sfială. Am pasiuni destul de stupide, nu-i așa ?

N-am știut ce să-i răspund, ci pur și simplu i-am dat pachetul pe care el, fericit, îl vîrî în servietă.

— Asta v-a rămas din Anglia ? Doar de curînd ați fost plecat acolo, știu... Ce minunat trebuie să fie să călătorești așa...

Am ciulit urechea, deoarece cu două-trei zile în urmă auzisem o remarcă plină de venin la adresa deselor călătorii ale scriitorilor în străinătate : „Creatorilor scoși din circulație li s-a găsit în fine o ocupație potrivită — se vîntură prin toate țările, există astfel măcar o justificare a faptului că scriu atît de puțin..."

Dar în privirea tinerelului nu era pic de sarcasm.

— Da. În spiritul creației dumneavoastră există într-adevăr ceva din renașterea timpurie, urmă el, fără să clipească. Parcă ați fi însetat de o anume puritate și în această sete este un sentiment atît de naiv, de copilăresc. În imaginile nopților dumneavoastră există o melancolie de cîrciumă. Nopțile sînt de asemenea factură că, scuzați-mă, simți și lada de gunoi undeva alături, și roșiile putrede de sub picioare — te poți pomeni că și aluneci pe ele. Și iată că din pămîntul acesta cam murdar, alunecos, de culoarea cartofilor, pe care îl făuriți din nimic parcă, crește, cu ajutorul ritmului doar, sau a unor întîmplătoare nuanțe de culoare și miros, această sete naivă de puritate, în fermecătoarea sa fragilitate. Idealurile dumnevoastră aproape neformulate sînt gingașe și străvezii, ele sînt ca niște lăstare, foarte sărace în clorofilă, dar care totuși își fac loc și își fac loc de sub pămînt, în ciuda oricui. Da-da, tocmai maeștrii renașterii timpurii se pricepeau să zugrăvească în tablouri această gingașă sete de perfecțiune. Și dacă vorbim de

pictura contemporană ceva asemănător există și în tablourile lui Sarapuu.

Am sorbit din nou o gură de coniac. La masa vecină ședeau niște tinerele tare pictate. Se holbau cu un interes nedisimulat la interlocutorul meu, dar el nu le băga deloc în seamă. Nu mă băga în seamă nici pe mine. Nu puteam să înțeleg dacă avea chiar atîta dreptate în părerile lui, dar în orice caz... în orice caz... Da, parcă mă simțeam gol.

— Ei, și de-aici înainte, în viitor ? Dacă admitem că ai dreptate, trebuie să merg mai departe în același spirit ? Acum mă adresam lui chiar ca un tînăr poet unui critic cu experiență !

— Fiecare trebuie să hotărască singur ce are de făcut. Dacă vreți să fiu sincer, după părerea mea, drumul pe care mergeți este aproape încheiat. Cu alte cuvinte, există pericolul ca mijloacele de expresie ale acestei maniere să fie în scurt timp secătuite... Va trebui să vă căutați singur vreo ramificație.

Asta corespundea întocmai temerilor mele.

— A da, cunoașteți poeziile lui Gheorghios Seferis ? Laureatul premiului Nobel pe 1963 ? mă întrebă tînărul.

— Nu le cunosc deloc.

— Ar merita să le cunoașteți. Mi se pare că am ceva la mine...

Începu să scotocească în servieta lui amenințător de ticsită. M-am uitat la această servietă ca la un cufăr cu comori, și mi s-a făcut din nou rușine față de mine însumi.

— Aha, iată... *Cisterna.* Pot să v-o citesc.

Am văzut că are cîteva exemplare bătute la mașină.

— Știi ce, mai bine nu-mi citi aci ! Ai mai multe exemplare, dăruiește-mi unul, am zîmbit eu, în locul „Chesterfield"-ului.

Ideea schimbului l-a amuzat și pe el. M-a întrebat dacă nu mai am și alte cutii de la țigări străine și ne-am învoit să facem schimb în același fel și în viitor. Flăcăul și-a terminat „Narzan"-ul — cafeaua o băuse mai-nainte — și a căzut o clipă pe gînduri. Apoi și-a ridicat privirile și m-a întrebat :

— Tovarășe Illime, din viața dumneavoastră mă interesează cel mai mult perioada anilor 1948—51. Datele din cartoteca mea sînt destul de îndoielnice.

— Asta... Asta a fost o perioadă complicată. Poate o să vorbim despre ea altă dată. Eram încurcat.

— Cum vreți... Mda, el aruncă a privire pe ceas, astăzi și așa v-am răpit destul timp. Dacă o să aveți cumva chef, telefonați-mi.

Tînărul rupse o foaie din agendă și notă : 2.75.22. Indrec Lexis.

— Am să te sun negreșit.

El se ridică, mă salută prietenește din cap și, bocănind cu enormele sale bărci, porni peste spațiul îngust și pustiu pentru dans... Unul din stupidele sale șireturi lungi se dezlegase iarăși.

Am rămas din nou singur.

Orchestra își termină pauza și începu să cînte. Filatelistul bolnav de ulcer (nu mai puteam gîndi altfel despre el) cînta ceva despre o pasăre albastră. Perechile se năpustiră pe spațiul îngust de dans. Un bărbat afumat zdravăn se uita la partenera sa în vîrstă, gătită cu o rochie urîtă trandafirie - de bebeluș, cu o privire, de parcă ea ar fi fost cu adevărat pasărea albastră. Poate, cine știe, chiar și era : păsările albastre îmbătrînesc și ele.

Dansul următor a fost declarat „al femeilor". O tînără cu păr bălai, de la masa vecină, s-a ridicat și m-a invitat. Și de ce nu ? Sînt un bărbat copt, interesant — în orice caz, o planetă necunoscută.

Am condus-o la ring. Tînăra era îngrozitor de pictată. O clipă am simțit pentru ea ceva asemănător cu duioșia. Salariul, modest firește, și-l cheltuiește pe cîrpe, cosmetice și rujuri, după chipul ei se poate ghici că viața i-a dat deja cîteva lovituri, și acum este gata de orice, numai să găsească în sfîrșit un om, de data asta unul adevărat. Fete drăgălașe, nițeluș stricate, măcar voi să aveți noroc !

— Dansați bine, spuse fata, ca să spună ceva.

— Nu mai spuneți ? Ce păcat !

— De ce păcat ? Mă privi bănuitoare : te pomenești că mirosul de rom și coniac...

— Cine dansează prost ? Cel care nu cutează să cuprindă cum trebuie o fată în brațe. Dar numai un asemenea om și un astfel de dans merită ceva.

— Probabil, vreți să spuneți că aveți experiență...

Și fata rîse promițător. Poate are o slăbiciune pentru bărbați ca mine, poate s-a născut în ea speranța să mă *trezească*. Femeile au uneori asemenea dorință. Am strîns-o, am tras-o spre mine. Fata își roti albul ochilor : n-avea nimic împotrivă. Deodată i-am simțit trupul sănătos și am fost gata s-o poftesc la masa mea, dar m-am răzgîndit pe loc : pentru asta îmi plăcea prea mult.

Dansul se sfîrși. Fata aștepta vădit un semn din partea mea, dar am condus-o în tăcere la masa ei. Din fericire, orchestra făcu iarăși o mică pauză. De nu, aș fi fost nevoit din politețe să mai dansez încă o dată cu ea.

Am plătit și m-am ridicat.

Barul era aproape gol. Doi bărbați, care păreau a fi actori, discutau ceva cu înverșunare, unul din ei avea un papion roșu închis. Barmanița ședea într-un colț și, căscînd dulce, își potrivea unghiile cu o pilă de os. Coboram scara călcînd pe covorul roșu gros, care înăbușea zgomotul pașilor, și trăiam un sentiment ciudat, ca totdeauna cînd mă aflam pe această scară.

Da, de fiecare dată cînd coboram această scară, mă cuprindea un sentiment ciudat de rotire deasupra a nu știu ce, sentimentul pe care-l ai în carusel, cînd inima îți fîlfîie parcă și te gîdilă. Se spune că celui ce se îneacă într-o mlaștină i se perindă cu o claritate uimitoare întreaga sa viață prin fața ochilor.

12 — c. 401

Mlaştina mea este această scară nesfîrşită: coborînd-o, parcă mă părăsesc pe mine însumi şi-l văd pe Ruuben Pillimees de la distanţă.

...Întins pe marginea şanţului, un băiat care priveşte printre pleoape albastrul cerului: culori uimitoare, bîzîitul unui bondar şi mirosul de umezeală abia perceptibil, totuşi atît de limpede, al zidului de piatră acoperit de muşchi; băiatul este puţin nefericit — toţi cei de-o seamă cu el au păr pe picioare, iar el — nu; picioarele păroase sînt un semn de bărbăţie, picioarele păroase cu siguranţă plac fetelor (dar în gînd el nu spune „fetelor", ci „femeilor"...) Ei şi, în curînd şi picioarele lui vor fi păroase! Dar nu, nu face să te consolezi, trebuie să fii mîndru — el are în schimb ceva ce alţii n-au: el înţelege cerul şi albinele, cînd sînt albine *de-a binelea* şi ştie să urmărească munca unei albine *dinăuntru*. Alţii însă nu ştiu. Şi asta înseamnă că el va trebui cîndva să scrie cărţi, că are o datorie. Acest băieţandru de pe marginea şanţului... Uf, ce mîndru mai e!

Ei da, coborînd aceste scări, văd şi alţi Ruubeni. E pur şi simplu o scară vrăjită. Îl văd pe Ruuben, sigur de el, la balul de absolvire a liceului, pe Ruuben cel sfios şi sîrguincios în vizită la tatăl Mariei, pe Ruuben, ronţăind de durere o rădăcină de brusture şi zgîriind pămîntul cu unghiile: Ruuben-soldat, în preajma Königsbergului, rănit în spinare şi simţind că i-au mai rămas doar cîteva clipe de viaţă. Niciodată nu va cerceta de

aproape acest castel din cărămidă roşie, acest castel roşu care tremura enigmatic în văzduh, se topea şi se destrăma parcă, din ferestrele căruia ţăcănea mitraliera germană. Ruuben roade rădăcina de brusture şi are senzaţia că ar înghiţi oase de peşte: şi gura, şi gîtlejul, el tot, în întregime, este umplut cu fărîme ţepoase de oase de peşte. Numai glontele din spinare nu-l simte...

Şi alături de toţi aceşti Ruubeni îl văd, în sfîrşit, şi pe cel de astăzi, care coboară acum scările, pe obositul Ruuben Pillimees, scîrbos şi simpatic, puţin sentimental — s-a plictisit singur de el, totuşi trebuie să-şi trăiască viaţa cu sine însuşi, ca toţi oamenii din lume. Mă uit la toate aceste siluete nu cu milă, zău deloc — nu, mai curînd cu acel sentiment uşor de răceală prietenească, pe care ni-l provoacă şi caruselul, şi gîdilatul, şi fîlfîitul. Ruuben de azi nu se mai mîndreşte că ştia atît de bine să vadă albinele, el s-a convins că mulţi-mulţi băieţandri, tolăniţi pe marginea şanţurilor, gîndesc acelaşi lucru şi că nu-i deloc original. Dar nici convingerea asta nu-l mai întristează.

Şi, fireşte, nu izbutesc să trec peste o amintire, atît de strîns legată de această scară. Era acum... dacă scazi patruzeci şi nouă din şaizeci şi şase... şaptesprezece ani. În sala de sus a aceluiaşi „Du Nord".

. . . .

— Bună, Ruuben ! Alexander (același care lucrează acum ca portar) sare în sus și se se grăbește spre măsuța vecină să-mi ia un scaun. Te rog, stai jos !

„Naiba să-l ia, de ce-o fi atît de respectuos azi ?" mă minunez eu. Dar nu sînt nevoit să mă mir multă vreme : Alexander îmi întinde o pagină desfăcută, un număr proaspăt al revistei „Looming".

— Îi zici tare !

Eu mă înroșesc foarte rar. Dar de data aceasta simt cu adevărat că fața mi-e inundată de ceva stupid de cald.

— Nu te supăra că citesc aici... în cîrciumă. Eram însă tare curios.

„Looming"... Da, așteptam întotdeauna apariția revistei. Doar la începutul anului patruzeci îmi apăruseră în ea primele versuri „adevărate". Le-a dus la redacție doctorul Karrik, tatăl Mariei — eu singur nu îndrăzneam. Și cînd au fost publicate, mi-am cumpărat zece exemplare, le-am deschis la aceeași pagină, le-am înșirat pe masa mea, și m-am uitat cu evlavie la cerneala grasă tipografică, trăgîndu-i lacom mirosul pe nas... Iar acum...

— N-am știut că ești un cititor atît de zelos al revistei, am mormăit, neștiind ce să spun.

— Cum să nu ! În timpul războiului semnam și eu. Arta, așa e ea, un deget să-i dai și...

Într-adevăr, Alexander strecurase cîteva fleacuri în gazeta de front. Aha, va să zică, acest om căruia i-a transpirat chiar și rădăcina nasului de atîta slugărnicie, visează și el să-și

facă loc în literatură ! Totuși de ce este atît de lingușitor astăzi ? Doar versurile mele apar destul de des. Da, dar nu sînt decît versuri... Iar acum Alexander vede în mine un alt om — un politician în literatură ! Mi-e silă. Mi-e silă și scîrbă... Ce-ar fi să fug ? Alexander însă a și făcut semn ospătarului, i-a comandat încă un păhărel și l-a umplut ochi cu un lichid galben. Să beau ? Da, de la băutură nu mă dau în lături.

— Bine îi zici ! Alexander subliniază cu unghia titlul articolului și numele meu. Articulația degetului său este acoperită cu perișori roșcați-aurii. Ruuben Illime... *Împotriva cosmopolitismului în viața noastră literară...* Hîrtia ar putea să fie mai bună...

Dau păhărelul de dușcă și îl umplu din nou. Ciocnim.

— Știi, Ruuben, am o rugăminte la tine. O mare rugăminte. Am scris vreo două povestioare despre război. Amintiri. Poate le citești și-mi dai un sfat... Ce zici ?

— De ce nu, cu plăcere, mormăi eu și beau din nou.

Acum articolul se află, probabil, în cutia de scrisori a tatălui Mariei. Curînd Maria va scoate poșta. Și doctorul Karrik, deschizînd revista, va citi titlul și va fi curios să afle ce gîndește Ruuben Illime „despre cosmpolitism în viața literară estoniană". Și va da numai și numai peste numele său...

Ce-ar fi să dau o fugă pe strada Pick, să mă strecor în vestibul și să fur „Looming"-ul?

O picătură de benedictină mi se scurge de pe marginea păhărelului pe mînă. E ca mierea : o picătură-două și ești lipicios tot, din cap pînă în picioare.

Alexander turuie întruna, iar eu beau. De masă se apropie o femeie, și Alexander ne face cunoștință. Invit doamna la dans. Este o femeie grasă și încinsă de căldură, cu voce țipătoare ; cînd își bagă mîna în decolteu să îndrepte o bretea, mîinile noastre se despart, iar apoi se lipesc din nou. Niște bretelușe mistice și fără număr, căci mereu iese la iveală cîte o panglică de altă culoare.

— Probabil, bărbatul dumitale este tare în magie neagră ? o întreb. Ea rîde în hohote, iar mîinile noastre se dezlipesc și se lipesc.

Apoi Alexander și cu mine mergem la toaletă. Alexander trăncănește despre ce înseamnă să intri în literatură, iar eu examinez în timpul acesta colacul de pe closet. M-a copleșit o neagră melancolie și ea crește mereu, crește într-atîta încît parcă mă trezesc chiar din beție.

— N-ar fi rău să încep și, să zicem, să intru în literatură cu un asemenea articol. Da, dar eu nu cunosc viața literată. Uite, tu ai un bagaj bogat, îl cunoști personal chiar pe acest Karrik. Acum nu-ți rămîne decît să le tragi din mînecă.

Pe peretele toaletei este zgîriat cuvîntul estonian „loll". Ceva mai jos cineva a scris cu creionul chimic, în rusește : „ba tu ești prost".

— Să intri în literatură, ai zis... îmi aud propria mea voce. Cu asemenea articole nu se intră în literatură, ci se iese din ea.

— Așa-așa ! mă susține Alexander. Este clar că n-a înțeles nici o iotă. Urcăm scara pe covorul lung-lung de un roșu murdar. Ne așezăm la masă și deodată simt că nu mai pot să văd acest „Looming". S-a pătruns și el de benedictină. Il iau încet, îl desfac și-l... rup în două, cu zgomot. E foarte greu de rupt ! Din cotorul răsucit cad firmituri de clei, semănînd cu niște ploșnite uscate.

— Ce faci ? strigă Alexander, complet uluit. Îți rupi articolul ? Fața lui destul de virilă devine deodată nătîngă, copilăroasă, nasul strîmb și buzele lăbărțate de surpriză întruchipează un veritabil semn de întrebare.

— Mai bine tîrziu, decît niciodată !

— Ce-i cu dumneata ? se sperie femeia, încercînd să mă ia de mînă.

— Mai bine bagă-ți bretelușele înapoi sub fustă, madam magie neagră !

— Ruuben, ești beat ! Acest articol este de răsunet mondial ! Și totul e adevăr adevărat...

— Degetul mic al lui Karrik valorează mai mult decît noi amîndoi la un loc !

Alexander este disperat de-a binelea.

— Pereții au urechi, bombăne el.

Și așa este — lumea începe să ne privească.

— Nu, cinstit, bătrînul Karrik este un cosmopolit cunoscut. Avem date... A dus de față cu alții discuții ciudate despre ce este sfînt pentru noi, și în general...

— Și în general nu ești decît *un prost* !

— Nu e deloc lipsit de vină ! A avut legături cu nemții, urmează Alexander în gura mare. Bineînțeles, nu ca să mă convingă pe mine, ci mai curînd de teamă. Lucrările lui au fost tipărite și la Berlin.

— Și ce dacă s-a tipărit la Berlin ? Era un comentariu la Lessing. Da ce știi tu despre asta ?!

— Știm noi ce-i cu lessingii ăștia...

— Nu știi nimic, rahatule !

— Nu-i deloc atît de nevinovat, da. Vezi, chiar și pe tine te-a amețit. Te-a prefăcut într-un om care...

— ...care nu se teme de tine și de voi toți. Da-da, nu se teme !

Alexander mă apucă de umăr. Precis, cu cele mai bune intenții : doar ca să scoată pe coridor un scriitor beat. Dar eu mi-am ieșit cu totul din fire.

— Nu mă atinge ! Sau dacă vrei... să ieșim... ca între bărbați.

Stăm pe scară. Văd chipul lui Alexander foarte aproape. Oglindește un amestec bolnăvicios de furie și uluire. Și un zîmbet strîmb. Așa zîmbesc clovnii bine școliți, căzînd de sus în fund.

Nu, nu-l lovesc pe Alexander, ci îl împing mai curînd, nu cu pumnul, ci cu palma și cît pot de tare. Și exact peste locul pe care nu suport să-l mai văd : peste față. Vreau numai să *dau la o parte* această față. Nasul lui pîrîie sub palma mea. Dar Alexander nu se dă bătut,

simt cum îmi strînge încheieturile, îmi răsucește mîinile la spate, cu o abilitate profesională. Mă doare, mă doare al dracului. Ne pierdem echilibrul și ne rostogolim pe scară. Scara este lungă — de unul singur ți-ai fi putut frînge toate oasele în cădere, dar noi ne-am încleștat într-un ghem și ne oprim printr-o întîmplare. Alexander sare primul în picioare și o ia la goană în jos.

— Ai să regreți că i-ai lins fundul lui Karrik !

Are nasul plin de sînge, fața roșie, părul zburlit.

— Și încă ce rău ai s-o regreți !

Cineva mă ia de umăr. Mă întorc și-l văd pe Arvo, fost coleg de școală. Un flăcău palid, liniștit, acum este medic neurolog.

— Haide cu mine, Ruuben. Mai repede ! spune el încet. Nu numai *din cauza lui*, nu, ci fiindcă ești cu nervii complet la pămînt. Văd eu...

Simt că privirea lui reținută, dar stăruitoare, mă dezmeticește într-o clipă.

— Poate că în curînd am să vin la tine, mormăi eu aproape fără glas și, stăpînindu-mă, adaug : Mulțumesc, nu... astăzi *încă* nu.

Da, în ziua aceea nu m-am dus la clinica de neurologie și nici a doua zi de dimineață. Ba dimpotrivă, dimineața sunam... la ușa lui Alexander.

— Bătrîne, îi zic, iartă-mă ! Fetița asta a ta, ei, zău, mi-a plăcut. Mi-a sucit capul. Uneori, din cauza asta, mă fac atît de... Hai, bătrîne, iartă-mă !

Nasul lui Alexander e vînăt la rădăcină. Îmi văd și chipul meu în oglindă. O mutră uimitor de scîrboasă, îmi zic. Mutra unui rozător mărunt, care a nimerit cu labele dinapoi în capcană și care aude cum se apropie cineva, tot mai mult. În vestibul e harababură. Lîngă ușă zace o ciupercă de lemn pe care e tras un ciorap de lînă cu călcîiul rupt. Și peste tot sînt aruncați pantofi murdari...

O clipă mai tîrziu stăm amîndoi la bucătărie și ne dregem capetele. Pe plită bolborosește o ciorbă de varză acră și aburul se scurge în șiroaie de apă pe geamuri. Ciorba care clocotește miroase dulceag și scîrbos, ca... ei, așa cum miroase întotdeauna ciorba de varză. Pe pervaz ticăie un ceas-deșteptător rotund : pe cadranul lui rînjește capul unui negru ; ochii căprui, strălucitori clipesc prostește. Tictac — și fiecare „tictac" îmi pricinuiește de-a dreptul o durere fizică. Bine că nu apucasem încă să citesc revista „Looming", nu se știe cum m-aș fi simțit după aceea : articolul fusese „redactat" atît de temeinic, încît abia l-am recunoscut.

Da, și această amintire este legată în memoria mea de scara restaurantului „Du Nord".

. . . .

— Bine, fie, dați-mi cu cremă, dacă n-aveți tarte cu struguri !

Bătrînul care cumpără prăjituri la bufetul restaurantului „Du Nord" are o ceafă a naibii de cunoscută...

— Ehei ! Ce întîlnire fericită ! Ce întîlnire fericită, cum se spune în asemenea cazuri.

Este chiar bătrînul de la cafenea ! Își întinde mîna străvezie, de ceară, și apucă triumfător un nasture de la haina mea.

— Tot bați cîrciumile, tinere ! Foarte rău... Oare cuvintele mele nu te-au pus pe gînduri ? Ce ți-am zis despre scoica de mare, ai ? S-ar părea că nu te-au pus... Foarte rău ! Se întoarse spre bufet după prăjituri, fără să lase nasturele meu din mînă.

— Scoica de mare este primul manual de filozofie. A doua treaptă este filozofia caruselului. Încă n-ai ajuns la vîrsta necesară. Și iarăși se puse pe rîs, cu rîsul său tremurător, sacadat. I-am dat mîna la o parte și m-am grăbit să plec, temîndu-mă că voi auzi în urma mea pași tîrșiți (bătrînul purta în picioare niște galoși uriași, rupți).

Portarul cu mutră de pește îmi ținu paltonul, și iată-mă din nou pe strada Rataskaevu.

Nu știu prin ce minune pe stradă era liniște. Vîntul se potolise brusc și nici nu mai burnița. Seara se lăsa deasupra străzii pustii ca un zăbranic ușor, prin care abia se zărea strălucirea stelelor încețoșate. Am aprins o țigară.

La clubul „Comunistul“ tocmai se terminase spectacolul. Lumea dădea năvală — cîte unul sau cîte doi — prin ușile înguste, în stradă. Un flăcău înalt cu păr bălai, ascuns după felinar — la început nici nu-l băgasem în seamă — se uita cu atenție la cei ce ieșeau. O fată micuță, cu șapcă de uniformă de la școala tehnică pe cap, se strecură din spate pînă la el, pe piciorușele sale subțiri ca niște bețe, și ridicîndu-se pe vîrfuri îi acoperi ochii cu un fular lung. Flăcăul tresări, se întoarse, o recunoscu, și amîndoi izbucniră în rîs. Așa se poate rîde doar la optsprezece ani. Apoi fata se lăsă cuprinsă de brațul lui și împreună se topiră în beznă.

Deodată parcă mi-am pierdut sprijinul.

Bătrînețea este groaznică. N-au decît oamenii să spună orice despre maturitate și calm, despre orizonturile limpezite, totul este neesențial și nu schimbă lucrurile. În curînd ai să împlinești cincizeci de ani, și niciodată n-ai să mai poți rîde cum au rîs cei doi, adineauri !

Uneori cred că oamenii nu mor de bătrînețe, ci numai din pricina sentimentului de invidie că niciodată nu vor mai fi tineri. Am avut multe seri, cînd acest sentiment mi-a apărut cu o sinistră claritate. Urmăream pofticios și cu invidie usturătoare ca muștarul fetele, pe străzile cuprinse de lumina înserării. Firește, la patruzeci și opt de ani, nu înseamnă că ești cine știe ce bătrîn, ba în unele cazuri, vîrsta poate fi chiar un atu ; în

trei sau poate chiar cinci cazuri din zece mai pot să-i suflu unui tînăr iubita. De bărbați de vîrsta mea fetele se îndrăgostesc ușor, mai ales cînd nu ne ascundem anii. Maturitatea nu este cu nimic mai săracă decît tinerețea. Dar anii trec, trec întruna și acțiunile mele scad. Și ce bucurie poate fi pentru mine seducerea fetelor ? Ce pot eu să le ofer ? Pot să mă culc cu ele, asta da, fără îndoială, dar n-am să le pot aștepta în felul *acesta* lîngă teatru, ele n-au să-mi astupe *astfel* ochii cu fularul, și nu vom ști să rîdem *așa* niciodată ! N-o să știm, oricît am dori-o !

Bătrînețea se apropie, iar faptul că ești conștient de apropierea ei, tocmai acest fapt te îmbătrînește. Aud pașii bătrîneții care dă tîrcoale, aud tîrșiitul galoșilor : se apropie bătrînețea cu prăjiturile în mîini.

Am terminat de fumat țigara sub o arcadă și m-am întors la restaurant. Bătrînul dispăruse, slavă domnului. Am cumpărat o sticlă de riesling — bufetierul rupse de pe etichetă ștampila restaurantului — ei n-au voie să vîndă băutură pentru acasă, și m-am pomenit din nou pe stradă. De data aceasta era cu totul pustie. Mă gîndeam la Indrek, la tinerețea lui, la colecția lui de pachete de țigări și la ciudata lui teorie a culorii. Îl invidiam. Și pe el.

Anul 1949 — iată ce-l interesa pe acest tînăr. Știu : pe toți acești băiețași răsfățați, simpatici, deștepți, capabili, care fac disecția

lui Seferis și Kafka în cafenelele studențești, îi interesează al dracului acești ani. Tot studiază și caută să pătrundă, dar fără nici un folos ; chiar de le-ai da toate materialele, inclusiv cele care așteaptă încă să fie arse în vreun subsol, copiii ăștia tot n-or să priceapă o iotă. Și nici nu pot pricepe : ei n-au trăit acele vremuri.

Cartoteca... Nu știu cum mă vede el în lumina cartotecii sale. Un robot redus și posac, o mașină pentru represiuni sau un laș care tremură, care își citește la ședință rechizitoriul, după fițuica întocmită de altul, sau, dimpotrivă, un prunc demn de toată mila, care-și umfla balonul trandafiriu, și balonul a plesnit, iar pruncul scaldă în lacrimi amare bucățile de cauciuc cu care a rămas în mînă. Toate-s aiureli...

Vai, lucrurile au fost mult mai complicate : un talmeș-balmeș de teamă și credință, îndoială și dorință de a socoti necesar tot ce se întîmplă. Acești băiețași complicați sînt niște înverșunați „simplificatori". Individul nu însemna nimic, era un fel de mecanism uimitor care lucra de la sine. Dacă vreo rotiță n-ar fi funcționat, ar fi fost automat înlocuită. În locul meu s-ar fi putut nimeri cineva și mai rău.

N-ai pe cine să dai vina. Dacă un om se spînzură, este oare de vină mîna care a aruncat frînghia pe cîrlig ? Sau ochii care au descoperit cîrligul ? Ei nu sînt vinovați și în același timp sînt vinovați, vinovat este și

corpul care, cu greutatea sa, trage frînghia. Vinovat este poporul în întregime. Dacă este, în general, vinovat... Dacă nu este vorba de o lege obișnuită a naturii.

Totuși sînt niște băieți minunați, băieții ăștia de azi. Puri (cel puțin la început !), datorită anului nașterii lor. Îmi place de ei, deși uneori mă înfurie puțin, nu știu de ce mi-e rușine de ei și chiar mă surprind lingușindu-i. Pe cuvînt de onoare ! Deși n-am nici un fel de motive să-i lingușesc !

Picioarele m-au dus singure pe strada Pick — am observat doar cînd am ajuns lîngă biserica Sfîntului Duh, dar nu m-am mai întors. De ce nu — aș putea să trec și pe la Maria, n-am mai fost la ea de vreo trei săptămîni.

Mi-am închipuit bucătăria ei caldă, rușinos de curată. Maria n-o să mă împiedice, în prezența ei voi putea să-mi beau în liniște rieslingul. Desigur, va fi nemulțumită că vreau să beau vinul neapărat la bucătărie, dar pot să nu-i dau nici o atenție. Pînă la urmă va fi de acord, o să-mi aducă o cupă de cristal cu picior înalt din bufetul aflat în odaia cea mare, același ca întotdeauna, își va lua un taburet și se va așeza în fața mea. Am să aprind gazul — îmi place fîșîitul lui cald — am să sting lampa de sus și am să aprind o lampă de masă. Această lampă cu abajur roșietic este susținută de o nimfă de bronz cu sîni drăgălași, ca două mere. Și merele sînt reflectate atît de frumos în lumina electrică.

Am ajuns la casa Mariei. O visez adeseori. Dar în vis este fantomatică, fără uși, rătăcesc pe coridoare și nu pot defel să ies în stradă. În realitate este cea mai obișnuită clădire din secolul trecut. Aș spune chiar că este perfid și voit obișnuită, asemenea unui om care se preface că doarme, dar te urmărește printre gene.

Am deschis ușa și am simțit acel miros cunoscut de cînd lumea. Casele vechi au de cele mai multe ori un iz dulceag. De pivniță, de țevi umede de canalizare și de varză. Casa Mariei este și ea destul de veche, dar miroase cu totul altfel. În coridoarele ei stăruie o mireasmă care amintește coada-șoricelului și menta de pădure. Poate pereții ei de bîrne au fost călăfătuiți cu vreun fel de iarbă. Sau poate undeva prin crăpături tot mai putrezește un snop de coada-șoricelului sau de pelin, folosit ca leac împotriva tusei sau a durerilor de stomac de vreun bunic sau bunică, demult plecați dintre cei vii.

La picioarele mele auzii un mieunat de pisică. Voia să iasă în stradă. Am deschis larg ușa, dar pisica nu se grăbea. Ochii ei verzi mă cercetau reci și incoruptibili. Doar cînd ușa începu să se închidă singură, pisica sări dintr-o dată afară.

Nu pot suferi pisicile. „Nu pot suferi" — poate nu este chiar exact. Mă cam tem de ele. Sînt absolut convins că pisicile ne urăsc pe noi, oamenii. Trăiesc alături de noi de două mii de ani doar pentru că foametea le-a izgonit totuși din pădure. Poate că la început au stat să chibzuiască mai multe veacuri, ne-au urmărit din hățișuri cu ochii lor scăpărători și tot mai șovăiau, dar într-o bună zi s-au hotărît totuși să vină la noi, mai precis, au fost nevoite s-o facă. Dar ele ne urăsc. Bineînțeles că le dezgustăm : niște saci de aluat mari, fără păr, înceți, stîngaci, lipsiți de grație, în schimb bogați. Căci de undeva noi căpătăm lapte, și pește, și carne.

Pisicile, chiar cele mai răsfățate și sătule, au un obicei — să mănînce nasurile cadavrelor. Îmi amintesc cum s-a învîrtit un motan, o zi și o noapte, fără încetare, lîngă un hambar (în care se afla un sicriu) și în orice caz — asta o știu bine — era nefiresc de agitat. Dacă cineva intra în hambar, se zbătea cu înverșunare să intre acolo. Și, în sfîrșit, chiar în ziua înmormîntării, a reușit să se strecoare înăuntru, nu se știe cum. Motanul ședea pe capacul coșciugului, chiar deasupra feței mortului, și în ochii lui, mă jur, strălucea o furie rece : coșciugul era închis.

Am sunat, dar nu mi s-a deschis. Era un fapt atît de neobișnuit, încît am ținut soneria apăsată un minut încheiat, sau chiar două. Doar după asta am înțeles că într-adevăr Maria nu prea are răbdare să stea tot timpul acasă.

Am început să cobor treptele. În cutia poștală se zărea o foaie de hîrtie albă și am

pescuit-o. Da, îmi era adresată chiar mie.

„Ruuben! Am plecat pentru vreo cîteva zile la țară. Dacă vrei să intri în casă, ia cheia la apartamentul nr. 3. Mă întorc joi dimineața, cu trenul de Haapsalu. Sosesc pe la nouă. Poți să mănînci — cuțitul de conserve este în sertarul mesei."

N-am rămas niciodată singur aici peste noapte. Pînă și gîndul acesta mi se părea cam sinistru. Nu-nu, mai bine mă duc acasă... Mă hotărîsem atît de categoric încît am fost chiar mirat, cînd m-am pomenit sunînd la apartamentul trei.

— Cine e?

O voce de bărbat răgușită de somn. Am spus că-mi trebuie cheia de la apartamentul patru. Dincolo de ușă s-au auzit pași care se depărtau. Am înțeles că n-o să-mi dea cheia, dar îndată zăvorul scrîșni și ușa se întredeschise. Am văzut prin crăpătură un bărbat pirpiriu, de vîrstă mijlocie, în pijama.

— Sînteți probabil tovarășul Illime?

Am dat din cap. Mă examina din creștet pînă-n tălpi. În ochii bărbatului strălucea o curiozitate nerușinată.

— A, foarte bine, foarte bine...

Nu înțelegeam cu adevărat ce este foarte bine.

— V-am mai văzut. Duminică ați vorbit la televizor. Ne-am uitat cu soția... Așadar, doriți cheia?

Am dat iarăși din cap.

— Firește, puteți avea cheia într-o clipă... Ei, sigur, cheia o puteți avea...

Picioarele lui erau slabe, picioare de băiețandru. Mă privi foarte lung, înainte de a-mi întinde cheia.

— O să mi-o dați, deci, dimineața. Desigur, dacă nu mai rămîneți...

Am mormăit ceva drept răspuns. Dar, în orice caz, nu mi-am cerut scuze, deși bărbatul, cu siguranță, atîta aștepta. M-am întors să plec și am simțit că sînt urmărit în continuare. Poate voia să se convingă că am venit într-adevăr singur. Doar după ce am băgat cheia în broască, ușa se închise și auzii din nou scrîșnetul zăvorului. Acum trăncănește sub plapumă cu grăsana lui de nevastă — cu siguranță nevasta lui e grasă, sfrijiții ca ăsta au întotdeauna neveste grase, pentru că natura iubește echilibrul — despre mine și Maria și despre relațiile atît de încurcate dintre noi.

În vestibul mă învălui un miros de neaerisit. După lungi căutări, am găsit întrerupătorul. Lustra din tavan, demodată, cu țurțuri de sticlă, se aprinse și mă pomenii față în față cu un bărbat cu paltonul cam ponosit. Bărbatul avea ochii umflați și un ten nesănătos.

Eram chiar eu, reflectat de oglindă.

Am încuiat ușa. De două ori. Lustra veche și mică clincheti încetișor, deasupra capului meu. Un sunet atît de cunoscut, ca și cum

ai lovi cu o baghetă de sticlă în peretele unui acvariu — valuri mici unduiră în creierul meu. Am tras cu urechea. Fireşte, lustra scoate acest sunet de fiecare dată cînd încui uşa, dar cîndva, nu-mi mai amintesc cînd anume, auzisem acest sunet la fel ca acum.

Mi-am încordat memoria, fără să-mi pot aminti ceva. Fusesem pe-aici de nenumărate ori : cîţi ani trecuseră de cînd venisem cu teama în suflet şi cu poeziile proaspăt compuse în servietă. „Bună, Maria... Tata-i acasă ? O să-şi găsească poate o clipă liberă pentru mine ?" Mai tîrziu, după moartea tatălui, am venit adesea aici direct de la cîrciumă. Maria îmi deschide uşa în halat şi în ochii ei verzui citesc o tristă resemnare. Oftînd, se dă la o parte, lăsîndu-mă să intru în casă. S-a întîmplat des, cam prea des. Parcă pot să-mi aduc aminte cînd răsunase clinchetul lustrei la fel ca acum ?

Ridicînd ochii, m-am uitat îndelung la ea. Zvonul se stinsese aproape de tot, cînd am băgat de seamă că una din luminările de porţelan este spartă. Palidă şi subţire, semăna cu un deget frînt de copil. Am găsit şi ţurţurele de care se atingea cînd vibra : ţurţurele aproape invizibil se mai legăna încă şi, în ritmul legănării, raze de lumină se aprindeau şi se stingeau în el, ca nişte curcubeie minuscule.

Am stins lumina şi m-am îndreptat pe pipăite spre bucătărie. Aici era răcoare şi mirosea puţin a ceapă. Am scos chibriturile din

buzunar şi am aprins gazul. Flacăra izbucni sălbatic şi în întuneric metalul cratiţelor străluci albăstriu. Trăgeam cu urechea la fîsîitul uşor şi turburător al gazului. Mîinile îmi tremurau puţin.

Tirbuşonul se afla la locul obişnuit şi într-o clipă dopul lung sări pocnind din gîtul sticlei. Am dus sticla la gură şi am sorbit iute două înghiţituri.

Mă pregăteam să aprind lampa, aceea cu nimfa de bronz, dar deodată mă cuprinse o dorinţă imperioasă să intru în odaie. Am stins gazul, am luat sticla şi am ieşit în vestibul. În faţa uşii, m-am oprit şi mi-am îndreptat cravata. De ce, nici eu nu ştiu...

Şi în cameră era răcoare, părea mai spaţioasă ca oricînd. Ca în toate încăperile care nu sînt încălzite şi aerisite, mă izbi în nas mirosul de mucegai. De la moartea tatălui Mariei, aici nimic nu fusese schimbat. Pe peretele din fund, acelaşi covor vişiniu, ramele aurite strălucesc la fel ca înainte : auriu şi roşu, auriu şi roşu. Şi numai mobila asta pretenţioasă, din abanos. Sinistră imagine ! Astăzi mi se pare şi mai sinistră, căci de obicei vocea domoală a Mariei, ba chiar şi tăcerea ei, fac ca totul aici să pară mai blînd.

Iată fotoliul de piele aşezat între masă şi raftul de cărţi — în el trona întotdeauna doctorul Karrik, tatăl Mariei. Acolo era locul lui, şi nici nu-mi amintesc să fi stat vreodată în altă parte. Cînd Maria m-a adus aici pentru prima dată şi m-a prezentat ca tînăr poet

(era de bobotează, în ianuarie 1940), mi-a produs o impresie uluitoare, în fotoliul acela. Exact așa trebuie să arate un adevărat păstor al literelor : frunte înaltă, trup uscățiv, strîns între raftul de cărți și birou, mîini impecabil de curate și în ochii cenușii — o înțelepciune rece — da, exact așa ! Mai ales, fruntea. Mă uitam la fruntea lui aproape cu groază și mă gîndeam cîte ascunde sub ea : și versuri de la Alceu la Jean Cocteau, și tratate de filozofie, și teorii estetice, și scheletele operelor încă nescrise. Și înțelepciunea aceasta lingvistică — *fero, tuli, latum* etc. — tot ce nu-mi intra defel în cap cînd eram la școală, și încă de o mie de ori mai mult ! Pe deasupra, mă simțeam strivit de nenumărate obiecte de butaforie : pe masă se afla, deschis, un studiu despre Dante și o lupă, un serviciu de birou cu călimara din aramă înnegrită — un leu ținea destul de pașnic în gura căscată un ou de sticlă și te lăsa să-ți moi tocul în el — pe lîngă aceasta, mai erau două cești — una cu cafea, alta cu suc. (Dealtfel, la prima întîlnire eu acord întotdeauna mai multă atenție mărunțișurilor decît omului însuși. Cînd mă gîndesc la un zoolog destul de cunoscut, îmi amintesc în primul rînd de smocurile mari de vată din urechile lui, iar un anumit ministru este legat în subconștientul meu de imaginea unor galoși — galoși caraghioși cu căptușeală de culoarea sfeclei și inițiale strălucitoare înăuntru. Își încălța acești galoși în prezența mea la garderoba

restaurantului „Estonia“ și de atunci ministrul și galoșii s-au unit pentru mine pe vecie, n-am ce-i face !)

Da, în ziua primei noastre întîlniri stăteam în pragul ușii și încercam febril să nu mă las orbit : „Și eu sînt poet, și eu ! Și cîndva am să ajung la fel ca el, cu nimic mai prejos ! N-au cu ce să mă uimească aici, și am să mă port perfect degajat...“ Bineînțeles, figura asta nu mi-a reușit, este clar !

Capacitatea omului de a se minuna nu este pare-se infinită. E al dracului de greu să accepți pe cineva sau ceva în întregime. Au trecut cîteva luni și, răpus de bănuieli, am început pur și simplu să-l urmăresc pe Karrik. Căutam la el cu stăruință neajunsuri și imperfecțiuni. Dar era foarte greu să le descopăr. El nu-și permitea nici o neglijență în îmbrăcăminte, acasă purta întotdeauna un costum cenușiu, din stofă bună, cravata o avea întotdeauna frumos legată, iar masa de lucru era menținută într-o ordine exemplară : același Dante, lupa și cele două cești — cu cafea și suc. Dar lecțiile noastre ! (Altfel nu le puteai numi, pentru că trebuia să mă înființez cu versurile mele la o oră precisă, nici un minut mai devreme sau mai tîrziu). Da, lecțiile noastre decurgeau întotdeauna la fel. Erau ca niște spectacole cu o expoziție obligatorie, un punct culminant și un deznodămînt. Chiar așa, și cu un deznodămînt : la sfîrșitul lecției izbutea întotdeauna să mă uluiască cu ceva — ba cu o raritate biblio-

grafică, ba cu o carte trimisă de un renumit autor străin, ba cu un articol de-al lui publicat într-o revistă engleză, sau pur şi simplu cu o idee neaşteptată, uimitoare, pe care mi-o servea cu aerul cel mai nepăsător, ca să încheie pe loc lecţia. Nici un fel de lipsuri sau slăbiciuni. Nu-mi puteam închipui măcar — într-atît de desăvîrşite erau precizia şi acurateţea doctorului Karrik — că poate să mănînce, să se spele pe dinţi, să doarmă şi, te pomeneşti, chiar să sforăie. Poate un om să fie aşa? Întotdeauna? Sigur că nu. Şi deoarece socoteam pur şi simplu necesar să găsesc în el ceva vulnerabil, m-am agăţat de punctualitatea lui şi l-am declarat, în sinea mea, actor, un actor extrem de orgolios. Şi nu greşeam prea tare. Într-o măsură oarecare, era un actor. Asta a ieşit la iveală într-o sîmbătă, cînd am venit cu o jumătate de ceas mai devreme de ora fixată.

Uşa mi-a deschis-o chiar el (de obicei o făcea Maria). Stătea într-un halat destul de mototolit, cu părul zbîrlit, şi avea buzele mînjite cu galben — pesemne abia terminase de mîncat ouă moi. A doua uşă era întredeschisă, aşa că am văzut şi camera lui. Pe birou nu erau nici Dante, nici tradiţionalele ceşcuţe, în schimb, dacă nu mă înşel, pe marginea mesei se aflau nişte şosete! A reuşit cu greu să-şi ascundă mînia şi m-a făcut să aştept în vestibul aproape douăzeci de minute.

Cînd în sfîrşit am fost chemat, era aşezat în fotoliul de piele şi totul în jur era aranjat

ca de obicei. Triumfam că l-am demascat, dar n-am fost lăsat să triumf multă vreme: în ziua aceea a fost necruţător de sever şi mi-a făcut praf două din poeziile proaspăt compuse.

Acum sînt în stare să privesc totul cu alţi ochi: poate că nu era actorie, ci doar artă pentru artă. Doctorul Karrik era singur, soţia îi murise de cîţiva ani. Maria nu pricepea nimic din opera lui. El nu mai scria demult poezii, iar lucrările lui teoretice nu erau destinate celor mulţi. O parte din ele le trimitea direct în străinătate, la edituri de specialitate. Karrik nu era nici sociabil, ba mai mult, nu întîlnisem pînă atunci om mai stingher în societate. Era, fireşte, cunoscut, totuşi trăia singuratic. Viaţa lui cobora spre apus şi eu am reprezentat pentru el o comoară. Cred că am înţeles doar acum singurătatea doctorului Karrik: teancuri de cărţi, seri lungi stînd aplecat deasupra mucegăitei literaturi de informaţie, da, seri lungi cu melancolia lor specifică de muzeu (nu pot găsi un cuvînt mai potrivit), iar în timpul acesta, dincolo de fereastră, răsună glasuri, glasurile străzii, unde se scurge şi clocoteşte adevărata viaţă, frumoasă şi exuberantă, raţională şi fără sens. Acea viaţă care, din păcate, pătrunde în cărţi doar ca un ecou. Melancolie de muzeu, cărţi, cărţi şi conştiinţa tot mai limpede că nu vom putea atinge niciodată, absolut niciodată scopul dorit. Fireşte, simţea nevoia unui discipol, a unei relaţii în care unul dă, iar celă-

lalt ia, tocmai de aceea și voia să-mi facă „impresie“. De aceea juca puțin teatru.

Mi-am aprins o țigară. Inele albăstrii se ridicau spre tavan și încremeneau în aerul nemișcat al odăii neîncălzite. De pe perete mă privea țintă bătrînul lui Dürer — o sprînceană era arcuită în sus, ca o seceră ucigătoare...

A, da — mai aveam niște vin...

Am scos un pahar din bufet, l-am umplut și l-am dus la gură. Dar n-am băut vinul pînă la fund, ci, dimpotrivă, am atins cu băgare de seamă marginea cupei cu buzele și, luînd două înghițituri mici, una după alta, am pus paharul pe masă. Și m-am mirat singur : de ce oare ? Doar niciodată eu nu beau așa. Cine bea așa ? Și cînd ?

Mi-am adus brusc aminte : tatăl Mariei. El băuse exact așa într-o seară ! În același timp mi-a revenit în memorie și altceva : clinchetul lustrei, același sunet pe care-l auzisem astăzi.

. . . .

Stau pe scară, el abia a închis ușa, și simt : s-a terminat ceva, am pierdut ceva ; da, stau lîngă ușă, pe scară, și aud zvonul ăsta care se stinge Apoi se face liniște, o liniște îndelungată. În hol e întuneric, prin fereastră lumina cade pe scară ca o cruce frîntă, brusc începe o ploaie cruntă, vijelioasă, torențială.

Ascult răpăitul ei, și rămîn pe loc. Ei, sigur ! A fost ultima noastră seară și a luat sfîrșit.

Într-o după-amiază (de la nefericita mea luare de cuvînt la Uniunea scriitorilor trecuse cam vreo săptămînă), Karrik îmi telefonă la redacție și-mi spuse că trebuie să mă vadă. Neapărat. Am făgăduit să trec după serviciu în strada Pick. Cum mă simțeam ? De la sine înțeles, nu prea bine. Cu siguranță că vrea să discute despre ședință !

Doctorul Karrik mă întîmpină în vestibul și, pretextînd că-i obosit, spuse că ar fi amator să facă cîțiva pași : dacă n-am nimic împotrivă, am putea să ne plimbăm împreună.

Am ajuns cu el pînă la Kadriorgu și am luat-o mai departe — spre Pirite. Karrik ieșise din casă purtînd o pălărie tare, demodată, și-și legase iscusit la gît un fular alb de mătase, prinzîndu-l cu un ac frumos. Tăcea. Tăceam și eu, așteptînd cu teamă cînd o să înceapă în sfîrșit să vorbească.

Am ieșit la țărmul mării. Era o seară fără vînt. O dungă portocalie, orbitoare, alerga pe apa neagră, nemișcată, drept spre soarele în asfințit. Ne plimbam, ne plimbam, și eu simțeam cum tăcerea devine tot mai încordată.

— V-au dat afară... Iar eu, eu... îmi scăpă în cele din urmă.

— Știu, mă întrerupse el. Nu-i mare cinste să fii acum membru al Uniunii.

Tăcurăm din nou. După aceea, mă privi și spuse :

— Ruuben, trebuie să stăm serios de vorbă. Sînt nemulţumit de dumneata. Socot că nu te pot ajuta mai mult. Scoase din buzunarul de la piept „Rahva haale". Am ghicit pe loc ce număr era. E o infamie! „Culmile roş-aurii ale fericirii — pe ele sînt înfipte drapelele oştirii", cită el, înfuriat. Curînd se împlinesc zece ani de cînd scrii poezii, hai, bine, anii de război să nu-i punem la socoteală, dar tot este destulă vreme. Prea destulă, ca să te pricepi măcar puţin la treaba asta. Iar dumneata faci să rimeze „fericirii" cu „oştirii"... Şi mai şi semnezi! Adevărat coşmar!

— Iertaţi-mă, începui eu. Poezia asta nu reprezintă mare lucru, sînt de acord, dar nu înţelegeţi că...

— Înţeleg! Înţeleg perfect! Chiar prea bine, din păcate!

Glasul i se piţigăi, ca la un cocoşel tînăr.

— În timp de război e una. Poate soldatul are într-adevăr nevoie de „culmile roş-aurii ale fericirii", deşi mă îndoiesc foarte tare. Dar acum asemenea versuri sînt pur şi simplu in-ad-mi-si-bile! Să ştii, Ruuben, în toată istoria literaturii estoniene n-a existat perioadă mai jalnică decît cea care începe acum. Şi dumneata contribui la asta! Da, dumneata care ştii să lucrezi mai bine şi altfel! Păi, asta-i trădare! Tră-da-re! Nimic altceva!

Cît era de furios! Pălăria îi alunecase pe o parte, bastonul strîns în mînă săgeta de sus, ca fulgerul ceresc.

— Războiul nu s-a sfîrşit încă, l-am întrerupt.

— Nu mai spune? Uite că pentru mine s-a terminat. Şi pentru dumneata ar trebui să se termine. Dacă vrei să devii poet!

— Dar şi poeziile accesibile tuturor...

— *Asemenea* versuri nu există! izbucni el. Iar dacă ar exista, n-ar face doi bani.

— Oho!

— Ce înseamnă „oho"? Înainte de război scriai destul de acceptabil. Războiul, tocmai războiul te-a pierdut.

O spuse cu atîta dojană şi dispreţ, de parcă războiul era o femeie uşoară...

— Am nădăjduit că-ţi trece, dar nu... urmă el. Mereu aceste drapele şi culmi! Arta nu e o glumă. Şi în general... Uite, ai intrat în partid, n-am nimic împotriva partidului, dar nu ţi-ai luat prea multe obligaţii? Un poet trebuie, în primul rînd, să fie poet. Nu eşti un talent atît de mare, încît să te risipeşti. Înţelege, un Maiakovski n-ai să ajungi niciodată! Dacă vei ajunge ceva, nu vei fi decît un poet liric!

Furia i se stinse. Deveni deodată trist şi stînjenit, îşi aranjă fularul şi pălăria. Oare în adevăr nu m-a chemat decît din pricina acestei poezii? Şi de şedinţă nici n-o să aducă vorba?... Nu, n-a adus vorba, şi mi-am pierdut curajul. Într-adevăr, mai pot continua oare lecţiile noastre? Nu, nu se poate, viaţa n-o va îngădui. Am luptat pe front, am treizeci de ani, sînt un poet mai mult sau mai

puţin recunoscut, ziarist, membru de partid. Dar trebuie săptămînal să-i aduc lui Karrik exerciţiile mele stilistice şi sonetele care nu cred să fie publicate acum. Nu, nu mai sînt un băieţandru, drumurile noastre se despart definitiv...

Mirosea a mere. Sus, pe Maarjamae, cînta fanfara militară. Întunericul se lăsa repede, cerul devenea violet, în golf clipiră luminile. Un vapor şuieră prelung, autoritar. Pe neaşteptate, deasupra noastră se ivi din întuneric silueta „rusalcăi" — mîna ei întinsă era lungă şi ameninţătoare. Stătea, de parcă dirija la răspîntia destinului, dar nu cu bastonul, ci cu o ramură de măslin. Da, drumurile noastre se despart. Este inevitabil şi nici nu depinde de noi.

— Grele vremuri, spuse Karrik, gîndindu-se pesemne la ce mă gîndeam şi eu .

Am ieşit în şosea. Un „Moskvici" care venea dinspre Pirite ne izbi cu conurile de lumină ale farurilor. Frînele scrîşniră brusc, maşina se opri. Portiera se deschise şi cineva ne făcu semn cu mîna. Era Raul.

— Bună ! Eşti la spaţir ? Vrei să vă duc în oraş ? îmi strigă. Mă uitai întrebător la Karrik. Acesta dădu din cap şi ne strecurarăm pe bancheta din spate.

— Dă-i drumu ! Strada Pick.

Maşina se opri în faţa locuinţei lui Karrik, chiar sub felinarul a cărui lumină bate acum în fereastră. Ne dădurăm jos şi Raul ne strigă

ceva de rămas bun. Am stat o clipă tăcuţi. Lîngă scara de la intrare creştea puţină iarbă, care scăpase printr-o minune necălcată — la lumina felinarului verdele ei părea artificial. „Sîntem în octombrie, mă gîndii, iarba e cu siguranţă ofilită."

— Poate intri puţin, spuse Karrik. Ciudat, dar glasul lui sună deodată compătimitor. Deschise uşa, îl urmai.

Acasă se învioră şi prinse să se agite. Puse cafeaua pe plita de gaz, găsi pe undeva vişinată de casă, într-un cuvînt, căuta din răsputeri să mă descătuşeze din stinghereala care mă cuprinsese. Aşa nu-l mai văzusem pe Karrik.

Seara aceea a fost uimitor de festivă, într-un fel o cină de taină, deşi n-am mîncat nimic şi eu nu eram Iuda, iar el nu era Isus. Dar un fel de fluid straniu circula deasupra capetelor noastre, ceva ce nu pot exprima.

Întrebîndu-mă dacă joc şah, scoase o tablă. Avea figurine vechi din fildeş, roşii şi albe.

Jucarăm două partide. Le cîştigă pe amîndouă în cincisprezece-douăzeci de mişcări şi, după fiecare, îmi analiză cu răbdare greşelile. Începutul greşit jucat de mine se dovedi a fi gambitul lui Kizereţki, şi-mi aduse la cunoştinţă că acest Kizereţki era un şahist francez, născut la începutul secolului trecut la Tartu.

Apoi am băut vin şi el şi-l sorbea cu înghiţituri rare, aşa cum făceam eu acum. Îmi arătă cărţi-unicate : tratate teologice medievale, vechi volume de versuri, cu marginile aurite şi coperţile crăpate. Cercetam ilustraţiile în-

gălbenite — heruvimi, schelete cu dinți rînjiți și coasă, sfinți cu zîmbete prefăcut modeste — și mă gîndeam cu tristețe că aici s-ar găsi destule pentru mai multe deznodăminte la sfîrșit de lecție. Înțelegeam de pe acum că nu mă voi mai întoarce prea curînd, că multă vreme n-am să mai pot veni pe-aici...

Pe scurt, de politică nu ne-am atins. Pe la douăsprezece mi-am dat seama că e timpul să-mi iau rămas bun. Mă conduse în vestibul și pentru prima dată în viață (a fost și ultima) ne-am strîns mîinile.

. . . .

După aceea am stat la ușa lui, și lustra clinchetea, și pe scară cădea lumina în formă de cruce frîntă, și apoi s-a lăsat o liniște prelungă întreruptă brusc de o ploaie torențială, îndesată și năvalnică, ce prinse să răpăie în geamul de la ușa de intrare.

Am mai stat puțin, fără să mă mișc, apoi am băgat hotărît mîna în buzunarul de la piept. Revista „Looming" mă rugase să scriu un articol despre cosmopolitism în literatura estoniană, baza căruia trebuia să fie propria mea luare de cuvînt, era necesar doar s-o mai dezvolt în unele puncte. Am scos din buzunar manuscrisul și m-am apropiat de lumină.

În fereastra scării bătea lumina felinarului, puteam citi ușor. Dar nu citeam, ci doar priveam. Îmi priveam scrisul, de parcă vedeam acest scris, scrisul *meu*, pentru prima oară în viață : „O"-ul mare, naiv și blînd, cu o minusculă, dar distinctă buclă sus — așa fusesem învățat ! — ca un măr cafeniu, rupt din creștetul pomului, cu codiță cu tot ; „k"-ul cu extremitățile elegant avîntate și „i"-ul, deasupra căruia în loc de punct desenez întotdeauna un mic zero... Literele mele ! Aveam o senzație idioată, de parcă mă vedeam într-un film documentar real, luat pe furiș : lecția de caligrafie, de pe peniță mi-a picurat pe pagină o pată mare cît toate zilele cu margini șerpuite ; aștept cu teamă să se apropie învățătoarea de banca mea (o fată bătrînă cu dinții îngălbeniți de fumat, ochelari în rame de baga, pungi sub ochi) ; scriu unul din primele mele sonete (bucătăria, mama și tata dorm, eu stau pe jumătate gol pe capacul băii ; capacul mi se lipește de coapsele goale și, cum mă mișc puțin, scîrțîie) ; pregătesc macheta gazetei de front (stau lîngă fereastră cu foarfeca în mînă, dincolo de fereastră, întinderi troienite, neatinse de piciorul omului, chiar lîngă casă — un scoruș cu ciorchini roșii ; pe el un botgros care ciugulește poamele ; îmi strîng pleoapele — zăpezile sînt de un alb imaculat, ciorchinii atît de roșii)... Aceste imagini n-au durat decît un minut, dar m-am simțit pierdut, descumpănit. În suflet n-aveam nimic care să răspundă acelui sentiment de teamă de la lecția de caligrafie, acelei liniști din bucătărie, acelor zăpezi albe, scorușului, botgrosului. Firele de legătură se încurcaseră, sau poate se și rupseseră. Era o senzaițe de deprimare aproape fizică, resimțită undeva chiar în regiunea dia-

14 – c. 401

fragmei. Cu speranța că voi scăpa de ea, am rupt liniștit manuscrisul („O"-ul mare rămase fără codiță), l-am mototolit și l-am vîrît în buzunarul paltonului. Articolul nu va fi scris! Pentru nimic în lume ! În aceeași clipă însă am simțit în trup și vuietul fricii : mi se părea că o roată mare dințată, înfricoșător de indiferentă și înceată, mi-a agățat paltonul și mă trage undeva, implacabil și nepăsător. Fie, n-are decît să mă tragă, ticăloasa !

Am format un număr și am auzit apelul. Uite, acum am să refuz !

— Alo ! Cine e la telefon ?

— Illime... Știți, totuși n-am să pot scrie articolul...

— Nu puteți ? De ce ? Bine, vorbim despre asta mîine. Nu joci preferans ?

— ?

— Dealtfel, nu contează, chiar dacă nu joci ; vino cît mai repede la mine. Sînt aici doi tovarăși de la Moscova. Te aștept...

Receptorul a fost lăsat în furcă. O roată dințată mare și nepăsătoare...

. . . .

M-am ridicat în picioare. Aveam un chef turbat de ceva acru. Rieslingul, adevărat, este și el acru, dar era pe terminate. În general sînt mare amator de băuturi acrișoare și comand lămîie pînă și la vin sec.

Am deschis bufetul. Maria are întotdeauna lămîi în casă. Bineînțeles, uite și o lămîie mare,

galbenă, frumoasă. M-am apucat s-o tai felii cu briceagul. Zeama acră mi-a țîșnit pe degete. Am tras lacom pe nări aroma ei.

. . . .

Venise iarna. Mă țineam cît mai departe de Uniune și munceam pe rupte. Începea să meargă treaba și cu limba franceză. Karrik mă îndemnase s-o studiez. Am găsit în mine destulă îndrăzneală ca să mă apuc chiar de traducerea *Sărbătorilor galante* ale lui Verlaine ; am să traduc exact zece poezii și am să i le duc lui Karrik, să mă judece. Verlaine este poetul lui preferat și, cine știe, poate izbutesc să restabilesc vechile noastre relații (în ciuda discursului și a articolului meu).

Într-o zi, între crăciun și Anul nou, am ieșit seara tîrziu, să mă plimb. Am ieșit îndată după ce isprăvisem o traducere, după părerea mea destul de izbutită.

Începuse să ningă, molcom, cu fulgi pufoși. M-am uitat în sus : senzația de spațiu pieri și mă simții pătruns din creștet pînă-n călcîie de acel sentiment fericit de înălțare în văzduh care se ivește ori de cîte ori, dînd capul pe spate, privești la zăpada care se cerne. Bucuria sărbătorilor, tihna sărbătorilor... așa spun credincioșii, dar acum aproape că am înțeles sensul acestor cuvinte ; într-adevăr, nu-i greu să-ți închipui cum zboară, deasupra norilor încărcați de zăpadă, îngerași caraghioși... Buflei trandafirii, bucălați, cu

cîrlionţi aurii, ca în poze, şi trîmbiţe frumoase argintii (nu ştiu, zău, dacă se cade ca îngerii să sune din trîmbiţe. Poate că totuşi se cade!).

M-am apropiat de casa lui Karrik şi am constatat cu surprindere că toate ferestrele locuinţei erau luminate. Se făcuse ora douăsprezece... Iar Karrik se culca întotdeauna la zece, şi se scula la şase. Ce să fie ? Precis că s-a întîmplat ceva !

Puteam foarte bine să mă minunez şi să trec mai departe, dar în suflet mi se strecură, nu ştiu de ce, teama. Fără să-mi dau seama ce fac, am zburat pe scara întunecoasă, sărind treptele cîte două, am apăsat clanţa, uşa s-a deschis şi m-am pomenit în vestibulul cu mirosul său atît de cunoscut. Cea de-a doua uşă era întredeschisă, lumina răzbătea prin crăpătură şi, fără să bat, am dat să intru.

— Stai !

Nici n-am apucat să mă dezmeticesc, cînd mi s-au răsucit mîinile la spate. Am văzut peste umăr o faţă crispată de efort, o bărbie puternică rasă pînă la luciu. Împotrivindu-mă, m-am lovit cu capul de tocul uşii.

Dar n-am simţit durerea, pentru că aici totul... totul era altfel, înfricoşător de deosebit... Profesorul Karrik şedea, ca de obicei, în fotoliul său de piele, dar şedea cam ciudat: capul îi căzuse pe umăr şi tot corpul îi era prăbuşit. Piciorul sîng era întins nefiresc înainte. Pantalonul tras în sus dezvelea gamba uscată, albăstrie. Şi deodată mi-am dat seama : este un picior mort. Lipsit de viaţă...

— Tu ?

L-am recunoscut pe Raul. Cu faţa plină de pete roşii, stătea în pragul dormitorului şi clipea din ochii lăcrimoşi.

— Lăsaţi-l ! E de-al nostru ! Îl cunosc...

Mi-au dat drumul la braţe, dar la ce-mi ajuta ? Ce puteam face ? Şi, în general, ce mai putea face ? Totul se sfîrşise.

Alături de fotoliul lui Karrik o mică pată întunecată se întindea pe parchet.

— Sînge ?

Vocea cuiva, în spatele meu, preciză sumbru:

— Urină...

— Hemoragie, răspunse stins Raul şi, pironindu-şi privirea pe vîrfurile pantofilor, tăcu. Tăcea şi însoţitorul său. Numai piciorul profesorului nu tăcea, ci aluneca încet prin baltă, rîcîind fără grabă duşumeaua. Toţi priveam piciorul. În cele din urmă, încremeni şi acesta, întins pînă la refuz. Acum tăcea totul, tăcea neclintit...

— E un interogatoriu ? Dar pentru ce ?

— Ieşiţi de-aici ! spuse bărbatul cu bărbia albăstrie.

Din cer tot se mai cernea zăpada aceea pufoasă, de crăciun, îngrozitor de înşelătoare, o zăpadă angelică, mincinoasă. Oraşul îşi stingea luminile. N-aveam aproape nici un gînd în cap, nu făceam decît să merg întruna. În urechi îmi răsuna, fără încetare, lustra, suna abia auzit şi stăruitor.

Pe Lasnamael era un miros înăbușitor și pătrunzător de sulf, duduiau mașinile fabricii de celuloză. Acolo, la fabrică, sînt cazane mari pentru fiertul surcelelor. Sînt mari, cît cinci-șase etaje. În ele bolborosește și șuieră acidul fierbinte. Iar undeva sus de tot, sub acoperișul înalt, se află probabil în întunecime lucarnele de încărcare... Se spune că cineva s-a aruncat odată în cazan — n-au mai rămas din omul acela decît nasturii de metal de la haină...

Din porțile fabricii ieși o locomotivă și, trăgînd după ea vagoanele-platformă, traversă pufăind șoseaua, chiar prin fața mea. Un gîndac cu aburi, minuscul și simpatic. M-a învăluit în căldura lui încinsă, în miros de fier și gudron. Mă uitam la roțile negre-roșii ale locomotivei, atît de strălucitoare, de parcă ar fi fost tăiate din hîrtie lucioasă. Un tren de jucărie... Deodată scoase un șuierat. Și încă două. Șuiere pătrunzătoare și, poate, fără rost.

Am pornit mai departe.

Curînd după aceea mă culese un camion, sub care era gata să nimeresc. Șoferul socotise că sînt beat. Mergea la Kose-Risti.

Ei bine, am luat-o într-acolo. M-a urmărit din cabină cum dispar după perdeaua de zăpadă.

La urmă, m-am trezit într-un cătun. Am bătut cu pumnul într-o ușă, mi-au deschis. Stăpînul casei își aruncase un cojoc, peste albituri. M-a întrebat ceva? I-am răspuns? În orice caz, mi-a dat cojocul lui și încă unul pe deasupra și m-am culcat pe dușumeaua de

scînduri, lîngă cuptor. Din gura lui bătea căldura. În bucătărie mirosea a lapte, a cojoc de oaie și a fîn. Pe marginea plitei ardea o lampă de gaz, lăsată de gazdă. N-am stins-o.

Chiar lîngă plită, se afla, pe un scăunel jos, o doniță goală, iar ceva mai departe — o vîrtelniță veche. Probabil că ușa de la bucătărie dădea drept în staul, pentru că auzeam mugetul aproape mut al unei vaci adormite. Donița, vîrtelnița veche, cojoacele străvechi, mirosind a pămînt — doamne, ce lucruri simple, bune și liniștitoare există totuși pe lume!

Mă interesa staulul: cu siguranță că se află acolo o scară, ca să te poți urca în pod. Vaca este un animal liniștit, cu privirea filozofică; cînd dincolo de fereastra acoperită cu pînză de păianjen se va ivi dimineața albăstrie și ea va descoperi că pe scară atîrnă cineva, atîrnă destul de supus și simpatic, va ridica desigur capul, nu fără curiozitate, va scoate pe nări un norișor de răsuflare dulce-dulce și se va apuca din nou să rumege liniștită.

Într-un cuvînt, se înțelege de la sine că pînă dimineața n-am închis ochii. Oare tot mai șade în fotoliul său de piele, fotoliul vieții și al morții, sau l-au dus la autopsie și l-au întins pe masa rece? Inima? Nu știam că o are atît de slabă. Dar excluderea din Uniune, discursul meu și articolul meu, articolul propriului său discipol — n-au jucat toate acestea un rol, grăbindu-i sfîrșitul? Ce să răspund la această întrebare?

Afară, vremea se scurgea. Se cernea prin țesătura neagră și lungă a nopții. Țesătura se rărea cu încetul, se făcea cenușie, în sfîrșit se coloră în liliachiu și începu să se străvadă lumina. Vaca mugea tot mai poruncitor, se apropia dimineața.

Am stins lampa și am strîns cojoacele pe bancă. Am închis încet ușa după mine și m-am pomenit față în față cu dimineața geroasă, liliachiu-verzuie.

Pe la nouă, am ajuns în oraș.

Locuința lui Karrik era încuiată. Maria nu era acasă. Am sunat de la poștă la spitalul unde lucra ca soră și mi s-a spus că nu e acolo : fusese în tura de noapte, dar îi murise tatăl — făcuse o hemoragie cerebrală — și ea plecase înainte de sfîrșitul turei.

M-am simțit chiar ușurat : n-aș fi vrut pentru nimic în lume s-o văd acum pe Maria. De la poștă m-am dus la redacție. Casele, oamenii, mașinile, copacii, soarele — totul se învîrtea în jurul meu, ca pe o peliculă cinematografică ștearsă, uzată. Aproape că nu puteam gîndi. Și-mi era frică. Pe chipul fiecărui trecător mi se năzărea că văd ceva batjocoritor, sinistru, amenințător ; orașul se prefăcuse într-un labirint, populat cu fantome dintr-un delir. La serviciu era și mai rău. Deși totul se desfășura ca de obicei : pe pervaz fîsîia ceainicul electric ; dactilografa tinerică își făcea manichiura ; bărbații spuneau bancuri. Nimeni n-a observat în înfățișarea sau în com-

portarea mea ceva deosebit — prin urmare, și eu eram mai mult sau mai puțin același ca întotdeauna.

În lume s-a petrecut un asemenea lucru, și totul merge ca înainte, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat : iarăși fîsîie ceainicele pe pervaz, sclipesc forfecuțele de manichiură, se povestesc noi anecdote... Firește, ei nu știu încă de moartea lui, dar chiar dacă ar ști, nu cred că s-ar schimba ceva : fiecare din ei va găsi, de bună seamă, un caz aproape la fel de povestit. Cîte nu se întîmplă în lume, noi ce amestec avem ?

M-a cuprins panica. Pentru noi toți. Am spus că sînt bolnav și am plecat. Chipul dactilografei a oglindit compătimirea și mi s-a făcut și mai frică. Ce săritori sîntem față de necazurile mărunte ! Simpatici oameni, nimic de zis !

N-am riscat însă să merg acasă. Mă temeam. Mă temeam de Maria, care negreșit se va repezi să mă caute. M-am dus direct la gara Baltiiski și m-am urcat în tren. Douăzeci și patru de ore am petrecut prin gări, nici nu mai țin minte pe unde. Dormeam pe băncile sălilor de așteptare. A doua zi însă m-am întors la Tallin.

Era o zi liniștită. Am coborît pe scară la sala de autopsie și m-a izbit în nas mirosul de formol. Dintr-o cauză de neînțeles, acest miros m-a făcut nesimțitor, aproape moale. Mi-am

scos căciula de pe cap și paznicul a tras cearșaful de pe fața mortului...

Sub maxilarul profesorului Karrik se afla o pernă, micuță, dar o perniță foarte impunătoare. Lui i-a venit bine întotdeauna tot ce era impunător. Și mort rămînea pe de-a-ntregul el însuși, și pernița se proptea exact în locul acela al bărbiei în care se proptea de obicei nodul mare, elegant al cravatei sale. Totul era în norma ideală. Karrik însuși apărea total imperturbabil, ca un adevărat profesor aflat la odihnă.

Mă uitam la pernița practică și mă gîndeam că dedesubt trebuie să aibă neapărat un număr de inventar, că aici totul este trecut ordonat în vreun registru : perne pentru maxilar, cenușii, de bumbac, 25 bucăți... Interesant, sînt spălate des aceste pernițe, adică, normele de igienă a cadavrelor prevăd des spălarea lor ? Igiena cadavrelor... Uluitor ce eram în stare să gîndesc despre asemenea lucruri, totuși puteam ! Puteam perfect, și tocmai despre asemenea lucruri.

— Inima, spuse paznicul. Inima și creierul. Pe profesori, pe ăștia întotdeauna îi dă gata inima sau creierul.

Mi-am zis că are dreptate și chiar într-o măsură mai mare decît o crede.

— Înmormîntarea e mîine, la patru. Cred că știți și dumneavoastră.

Am aprobat din cap. Nu, la înmormîntare n-am să mă duc. Acolo va fi Maria.

Am ieșit din nou la lumina zilei. M-a privit în ochi soarele de iarnă, galben palid, ca o pată unsuroasă pe o hîrtie albastră de îmbrăcat caiete. Aveam sufletul împăcat. Chiar prea împăcat și cumva ciudat. Totul se terminase. Eu eram vinovat, dar un vinovat fără vină. Viața își va urma cursul, și-l va urma cu siguranță. Totul va trece.

Parcul înzăpezit al spitalului. Pe crengile înghețate se zbenguie botgroși cu pieptul roșu. Totul în jur este atît de senin, plin de bunătate și rațiune. Am ieșit în stradă. Dar aici am înțeles brusc, cu o desăvîrșită limpezime : pentru mine asta n-o să treacă niciodată ! Uite, dacă aș putea acum să plîng, poate că totul ar trece într-adevăr, dar eu nu plîng, nu pot să plîng și de aceea pentru mine nimic n-o să treacă. Sînt uimitor, anormal de liniștit — oare este posibil ? Sînt în stare să meditez cu sînge rece la nu știu ce perniță și raționamentele mele nu mi se par deloc nefirești. Și în clipa aceea mi-am zis (îmi amintesc asta perfect):

„Astăzi cerul e albastru, dar nu înțeleg de ce este atît de ostenit ?“

. . . .

Mi-am turnat restul de vin. Mi-a ajuns ca să umplu paharul.

Bun stomac am, m-am gîndit, nu-i vii de hac cu nimic : nici cu rom, nici cu vin sec, nici... Mîine dimineață însă cred că fără bere n-o scot la capăt. Ce să-i faci, mă duc la „Central“ — se deschide la opt. Mă dreg puțin cu

bere. Mecanismul meu este încă destul de bun, apuc să mai scriu vreo sută de poezii, pînă se sfîrşeşte timpul ce mi-a fost hărăzit.

Mă gîndeam cu plăcere la „Central". Am să-mi cumpăr ziare după pofta inimii. Am să iau la bufet două halbe de bere şi două sandvişuri — cu şuncă şi brînză. Sala de mese va fi plină de oameni veniţi să se dreagă după beţie. La început nu le arde de ceilalţi : mîna tremurătoare duce halba la buzele uscate, iar mărul lui Adam saltă şi saltă. Unii îşi toarnă în pahar, ascunzîndu-l sub masă, din sticla de votcă adusă în buzunar. Dacă femeia de serviciu (aici ospătăriţe nu există) observă acest lucru, iese cu scandal. Berea, vinul şi votca de contrabandă vor da primul ajutor, şi treptat va începe să crească vuietul vocilor, iar fumul albăstrui de ţigară va lega toate rănile cu un pansament înşelător.

„Centralul" va mirosi a bere, a tutun şi a îmbrăcăminte nu prea curată. Aceste mirosuri nu mă vor speria, nu mă vor scîrbi, căci toate sînt mirosurile suferinţei. Mirosurile acelei lumi ce nu poate fi ajutată cu nici un fel de reforme sociale şi în general cu nimic, deoarece această lume s-a condamnat singură la suferinţe, s-a condamnat de bunăvoie. Deşi nu în fiecare zi, totuşi destul de des devin şi eu un membru al acestei societăţi şi n-o socotesc deloc neplăcută. De multe ori mi-am dat cuvîntul să nu mai calc pe aici : „Centralul" are o reputaţie prea bine definită, mai ales din pricina vizitatorilor matinali, iar eu sînt destul de bine cunoscut şi n-ar trebui să apar pe-aici. Pe deasupra am aproape întotdeauna destui bani ca să mă duc la vreo cafenea care se deschide mai devreme şi să mă dreg cu un vin sec. Cu toate acestea mă simt atras de „Central", cu măsuţele sale de plastic stropite de bere, de pe care nu sînt luate niciodată la timp farfuriile mînjite cu sos roşcat de tomate. Acolo cineva îţi poate cere cu împrumut şaptesprezece copeici. Acolo este atît de plăcut să te laşi furat de gînduri şi să realizezi că viaţa ta nu este din cele mai rele. Acolo întîlnesc uneori prieteni. Unul din ei, un fost coleg de clasă, este un beţiv sfîrşit, dar destul de mulţumit de soarta lui. Obrazul lui umflat este groaznic, dar pe faţa aceasta răvăşită, întunecată ca fundul unui ceaun, lucesc doi ochi căprui inteligenţi, care şi-ar găsi perfect locul şi pe chipul unui sfînt. De fapt, de ce n-ar fi sfînt acest apostol al beţiei ? Doar de dragul votcii s-a lepădat de toate.

— De ce n-aş bea ? Cine poate să-mi interzică ? La ce bun ? Cînd sînt pilit, lumea devine exact aşa cum ar trebui să fie.

Odată l-am întrebat dacă a citit o carte (nu mai ţin minte ce anume). Spusese ceva şi mi s-a părut luat direct de-acolo. Mi-a răspuns cu demnitate că demult nu mai citeşte nimic. Mi-a declarat-o cu mîndria unui starover.

De multe ori am stat la taclale cu el la „Central". În ultimul timp îmbătrînise îngrozitor. Multă vreme n-o mai duce el ! Mi se

pare că dacă raiul ar exista cu adevărat, apoi el ar nimeri în orice caz acolo.

Da, e minunat dimineaţa la „Central". Nu stau prea mult, plec cel tîrziu pe la nouă şi jumătate. Exact la ora asta se împrăştie şi beţivanii — unii la lucru, alţii pe la alte cîrciumi, iar „Centralul" rămîne un bufet obişnuit.

Acolo, la „Central", mă năpădeşte uneori o teribilă înduioşare. Simt dintr-o dată că-i iubesc pe toţi aceşti oameni nenorociţi, ba pot spune chiar mutilaţi, şi am senzaţia, a dracului de stranie, că le sînt folositor într-un fel cu poeziile mele, deşi precis că ei nu citesc nici un fel de versuri, nu mai citesc. În orice caz lor le sînt mai de folos decît funcţionăraşilor ce se grăbesc cuviincios la slujbă, cu servietele, deşi mulţi din aceşti slujbaşi cumpără, desigur, şi cărţi de poezie.

Uneori însă mă înduioşez de propria mea persoană : de aceste mîini, şi stînga, şi dreapta, care notează versurile mele, de acest cap, care născoceşte strofele, de aceste picioare, care m-au adus aici, de acest stomac de nădejde, care tot mai e în stare să înghită orice poşircă... Căci eu singur nu sînt nimic altceva decît părţile corpului meu. Le socotesc, fireşte, ale mele proprii, dar poate că-i cam greu de crezut că tocmai ele sînt eu însumi. Nu ştiu dacă se înţelege ce vreau să exprim, dar meditez destul de des şi destul de înduioşat la acest lucru. Şi ajung întotdeauna la concluzia că un asemenea „eu" bun şi vechi, ca al meu, un motor atît de vechi şi

bun, chiar dacă mai zăngăne, dar nu se opreşte niciodată, trebuie îmbunat cu bere.

Am sorbit puţin vin.

Odaia rămînea tot neprimitoare şi arogantă. Eu stau aici şi mă gîndesc la toate atît de cinstit, de frumos, iar ea habar n-are. Mă trecură fiorii : o cameră rece, rea, lipsită de inimă, cu un covor vişiniu răutăcios pe perete, cu rame aurite sinistre. Păcat că nu-i Maria acasă.

M-am ridicat şi am intrat în dormitor. Şi aici domneau frigul, curăţenia, ordinea. Mi-a venit un chef nebun să descopăr măcar vreo urmă a Mariei — ceva intim, al ei. Dar, vai, Maria este îngrozitor de ordonată. Nici un pantof, nici un ciorap, nici o rochie lăsată pe scaun. O cameră rece şi indiferentă, o adevărată cameră mortuară.

Am tras de uşa dulapului. Rochiile Mariei foşniră. Mătasea rece pe umeraşele nepăsătoare. Nu rochii, ci îmbrăcăminte. Totuşi am prins în nări un miros cunoscut, abia simţit, mirosul parfumului ei.

Maria a rămas credincioasă toată viaţa aceluiaşi parfum. Începînd cu ziua cînd am cunoscut-o la cursurile de dans. Pe atunci abia terminase liceul — mi se pare, era în primăvara anului 1938. Dacă nu mă înşel, parfumul ei miroase a rezedă. O aromă prea dulceagă, mai ales pentru roşcate. Roşcatelor, de genul Mariei, poate că li s-ar potrivi mai mult aroma de migdală amară.

Da, pe Maria am cunoscut-o la cursurile de dans. Cred că atunci s-a și îndrăgostit de mine, este foarte posibil ca eu să fi fost prima ei dragoste. Dar pe-atunci nu-i dădeam nici o atenție și, parcă dinadins, îi făceam curte lui Virve, colega ei de bancă, o fată pătimașă și zvăpăiată, cu părul negru ca smoala, împletit într-o cosiță a naibii de pitorească. Acum Virve s-a îngrășat îngrozitor și are o droaie de copii. Cînd o întîlnesc pe stradă, mă simt cam rușinat. Erau prietene nedespărțite, pricină din care o vedeam des și pe Maria. Ea m-a dus la Karrik, după ce mi-am publicat primele poezii.

Mirosul de rezedă, acest veșnic miros de rezedă pe care-l cunosc de tot atîția ani de cînd o cunosc și pe Maria! O mireasmă prea persistentă pentru o fată sfioasă și palidă, căreia nu i se spunea altfel, în lipsă, decît „contesa palidă".

. . . .

În seara înmormîntării Maria mirosea tot a rezedă.

La înmormîntare nu m-am dus. I-am scris Mariei o scurtă scrisoare, explicîndu-i că *nu pot* veni, că vreau să-l păstrez în amintire viu pentru toată viața și așa mai departe. Maria nu știe nici pînă astăzi că l-am văzut cum ședea aici și cum la picioarele lui se adunase o mică baltă, iar piciorul lui mort luneca cu foșnet prin ea. Nu știe nici că am fost la morgă. Dar în seara înmormîntării am trecut totuși pe-aici.

Era pe la vreo zece. Abia plecaseră rudele lor mai îndepărtate, Maria rămăsese singură. Ședea în fotoliu, îmbrăcată cu o rochie neagră de mătase și ciorapi negri de mătase, avea o pieptănătură înaltă, stupidă, necuviincioasă, iar pe masă se afla o cupă de vin.

Maria răspîndea o mireasmă puternică de rezedă, de parcă turnase pe ea o sticluță întreagă de parfum. Și mai avea și un aer ciudat: febril, nesănătos, excitat. Rîdea întruna, începea o frază și, fără s-o ducă pînă la capăt, uita de ea.

Ce înmormîntare superbă fusese totuși („înmormîntare superbă" — asta suna cam sinistru!) și ce mult am pierdut că n-am venit la Rahumae. Mortul era foarte chipeș („mort chipeș" — asta era și mai înfiorător) — toți o spuneau aproape într-un glas. Vai, cîte flori, cîți trandafiri frumoși! (Maria știa pe dinafară toate cifrele și toate inscripțiile de pe coroane.) Cîtă lume venise — pînă și rudele din Tedremaa...

Îmi venea greu s-o ascult, pentru că eram sigur că majoritatea oamenilor de litere, care-l cunoscuseră pe Karrik, nu îndrăzniseră să vină la înmormîntare. Vorbele Mariei nu făceau decît să întărească aceasta:

— Vezi, cîte telegrame! Unii bolnavi, alții foarte ocupați, îți închipui ce-ar fi fost dacă veneau și ei toți!

Da, era un teanc întreg de telegrame...

Și pe loc, fără nici o legătură, Maria se apucă să făurească planuri de viitor. O ca-

meră o va închiria (acum o să ia bani frumoşi !) şi, bineînţeles, o să zugrăvească toată locuinţa. În camera asta o să schimbe tapetul, da-da, neapărat. Ce părere am : o să meargă unul galben ? Şi mobila se cere înnoită. Nu trebuie, dealtfel, să cred că, dacă vorbeşte acum despre tapet, nu-i pare rău de tatăl ei. I-a trecut doar aşa, prin cap, de ce să se ruşineze ?

— De tine nu trebuie să-mi fie ruşine, Ruuben, nu-i aşa ? Tu l-ai cunoscut pe tata, puţini l-au înţeles aşa bine ca tine— era atît de închis în el, avea atîtea complexe (aşa a spus : „complexe").

Totul îţi lăsa impresia că ar fi gata să-şi înmormînteze în fiecare zi tatăl, dar eu ştiam că nu-i deloc aşa, că-l iubise cu adevărat.

Mă uitam la Maria şi cu un interes lacom, şi cu teamă, dar mă gîndeam că acum, în clipa asta, cînd ea îmi spune toate acestea, el, dascălul meu, zace în pămînt, da, în pămînt, într-o casă de lemn, în ultima noastră casă, şi are bărbia legată de o perniţă, de alta acum. Sau poate, înainte de a închide sicriul, perniţa se scoate ? Şi am început din nou să mă gîndesc la aspectul impunător al perniţei şi la faptul că totuşi sîntem îngrozitori dacă gîndim şi vorbim astfel, dacă sîntem în stare să gîndim şi să vorbim astfel, deşi asta nu înseamnă deloc că tatăl nu ne-a fost drag !

Maria mai aduse o sticlă de vin şi am băut-o în doi. Ea vorbea ca şi înainte, iar eu

nu făceam decît să ascult şi să inspir aroma dulceagă şi persistentă de rezedă. Deodată am văzut (cred că pentru prima oară în viaţă) picioarele Mariei, picioarele ei subţirele, poate prea uscăţive. Ciorapii negri de doliu — pe-atunci nu se purtau încă ciorapi negri — îi erau prea mari şi atîrnau uşor. Cînd i-am văzut picioarele, mai bine zis cînd m-am surprins cercetîndu-i-le, mi s-a făcut frică. Frică pentru că m-am simţit brusc cuprins de... poftă. Este monstruos să examinezi genunchii unei fete rămasă orfană, chiar în ziua înmormîntării ! Ce fel de fiinţă sînt eu ?

M-am ridicat şi am plecat. Mi-a fost frică c-am să fiu în stare, te pomeneşti, s-o trag pe Maria în pat, îndată după înmormîntarea tatălui ei.

Maria are o piele albă, cum rar întîlneşti. Roşcatele au adesea o piele ca asta — o poţi compara cu aluatul care creşte, cu miezul gingaş ca văzduhul al nucii de cocos şi cu pîntecele şopîrlei (apropo, comparaţia cu şopîrla nu mi se pare deloc nepotrivită, nu găsesc nimic dezgustător la şopîrle.) Dacă mă atrage ceva la Maria, este tocmai pielea. Dar atracţia aceasta are ceva nesănătos.

Da, la scurt timp după asta ne-am pomenit totuşi amîndoi în pat şi Maria plîngea şi rîdea, şi-mi muşca buzele, iar cînd ne-am liniştit, mi-a spus :

— Sărmanul tata, el nu ştie că noi ne iubim. El a murit. Tata a murit.

Şi am stat culcaţi, fără să respirăm şi fără să ne mişcăm, în odaia întunecoasă ; plapuma zăcea aruncată pe jos, iar eu o auzeam pe Maria plîngînd pe înfundate. Eu nu puteam plînge, mi-era îngrozitor de ruşine. De ce se întîmplase totul ? Din compătimire ? Dar cine putea să dea un răspuns exact ? În orice caz, eu nu.

A fost prima noastră noapte. Apoi au mai urmat multe alte nopţi, dar din legătura noastră n-au rezultat copii. Maria se gîndea fireşte mult la acest lucru, vărsa multe lacrimi şi, în cele din urmă a ajuns la o convingere fermă : legătura noastră a rămas fără rod, pentru că „prima noastră noapte a fost o noapte a păcatului... N-am avut răbdare să aşteptăm să ia sfîrşit doliul, şi dumnezeu ne-a pedepsit !"

Beam zile în şir, mi-era frică de mine şi de noi toţi, oameni care, orice s-ar întîmpla, rămîn aceiaşi ca întotdeauna.

Da, beam, beam, beam. Nu ştiu unde aş fi ajuns dacă într-o dimineaţă de coşmar nu mi-aş fi amintit de Arvo, medicul neurolog. M-am dus la el la Zeewald, ca să mă ajute, şi am rămas internat la psihiatrie o lună întreagă.

Uf, grea lună a mai fost ! Îmi amintesc că din cînd în cînd mă înţepau, dar mi-e greu să spun dacă zilnic sau la două zile, pentru că toate aceste nopţi şi zile se împletiseră într-un ghem inform. De mîncat mîncam conştiincios, asta îmi amintesc prea bine. Mi se oprea în gît, dar înghiţeam totul şi chiar îi zîmbeam sorei care venea să controleze starea bolnavului ; simţeam că acum totul depinde

de mine : dacă mă dau bătut şi nu izbutesc să mă înfrîng, atunci mai bine să rămîn aici. Iar instinctul îmi spunea că dacă *asta* o să se prăvale peste mine măcar o dată, după aceea începe ceva asemănător unei avalanşe ; n-am voie să las nici măcar un bulgăre de zăpadă s-o ia la vale.

— Nu mă mai doare nimic, mă fac bine, îi spuneam sorei de fiecare dată.

Ce deznădăjduită era priveliştea curţii de la Zeewald. Mai ales iarna. Afară e dezgheţ, o gloabă bătrînă tîrăşte prin mîzga murdară o sanie cu ceaune de supă aburindă. Convalescenţii îmbrăcaţi în pufoaice fumează, alţii aruncă nişte cărbuni cu lopata. Gloaba bătrînă, zăpada clisoasă murdară, bărbaţii fumînd în pumn, aburul cenuşiu al supei sub cerul cenuşiu — totul se contopeşte într-o peliculă lungă, nesfîrşit de tristă. De undeva, de sub gard, plonjează un motan bătrîn cu blana jerpelită, bolnavii îi dau pîine, motanul înhaţă pîinea în dinţi şi o ia la fugă. În clipa asta cineva aruncă după el cu o piatră, îl nimereşte, motanul scoate un mieunat (nu-l aud, dar ştiu bine cum miaună motanii bătrîni de prin maidane, cu urechile sfîrtecate) şi, scăpînd bucata din gură, saltă stupid în aer... Bărbaţii rîd. Şi asta e pacea ? Unde sînt acele „culmi" şi „stindardele" de pe ele ?...

Da, aceste zile lungi, mohorîte erau cu adevărat mai îngrozitoare decît nopţile. Noaptea aveai ce aştepta : venirea dimineţii. Dar ziua ce să aştepţi ? Că doar nu venirea nopţii ?

Într-o sîmbătă Maria a venit să mă vadă. Sora mi-a adus florile şi mi-a spus că mă pot întîlni cu persoana care le-a adus. M-am întors cu spatele şi am spus că acum nu pot, că mă doare capul... Sora se supără — voise să mă bucure, eram un pacient atît de cuminte.

— Cum doriţi, spuse ea, strîngînd buzele pungă.

I-am scris Mariei cîteva rînduri. Am rugat-o să nu mă viziteze, căci sînt sănătos şi peste două-trei zile, cel mult într-o săptămînă, voi ieşi din spital.

După aceea, i-am făcut semn cu mîna de la fereastră. Nici asta nu mi-a fost uşor. Venise cu o pălărie mică neagră pe cap şi cu şoşoni mari, urîţi. Avea pe mînecă o bandă lată de doliu. Crepul este dezgustător, n-aş purta niciodată o asemenea panglică! Pletele roşcate răsfirate ale Mariei erau presărate de fulgi. Ca să se apropie mai mult de fereastră, se băgase în zăpadă aproape pînă la genunchi. Stătea aşa înfundată în troiene — jalnică, lipsită de apărare, singură. Nu-mi păsa deloc de ea... dar cum aş fi putut s-o ajut? Mă gîndeam la ea ca la un obiect: sub palton are o rochie, sub rochie — furou, sub furou — sutien, şi sub el — două sfîrcuri triste, ca nişte năsturei, pe care dacă le voi mai atinge vreodată, o voi face doar din datorie. Maria încerca să zîmbească şi-şi flutura spasmodic mîna dezgolită. Apoi a plecat. Prin curtea murdară de la Zeewald.

M-am aruncat pe pat, mi-am tras pledul peste cap şi m-am gîndit: lumea supei, lumea pisicilor de maidan! Doamne, ce lipsit de sens este totul, lipsit de sens! Tatăl Mariei, dascălul meu, a murit fără sens, ceva a murit şi în mine — tot fără sens. Fără sens este şi ceea ce s-a petrecut cu Maria. Aş fi putut să simt compătimire pentru noi toţi, dar nici asta n-avea sens. Ce folos aduce compătimirea? Eu zac aici, iar Maria nu-şi găseşte locul în odăile pustii, incomode, rătăcind ca o palidă fantomă cu ochii roşii de plîns; onorabilul estetician Karrik se descompune în sicriul său după toate legile biochimiei şi, de la sine înţeles, cu toată seriozitatea, în aminoacizi şi diamine. Nici asta n-are sens. Sau poate are totuşi? Da, în asta există totuşi un rost. În descompunere există întotdeauna un rost. Doar sensul morţii stă în descompunere.

Trei săptămîni mai tîrziu mergeam prin curtea de la Zeewald în direcţia Paldiski maantee. Dar pesemne nu mai eram acelaşi, cel care venise aici. Dacă vreţi, n-aveţi decît să aruncaţi cu pietre în pisici, puţin îmi pasă! În ultimele nopţi nu m-am sfiit chiar să folosesc oala de noapte aflată sub patul meu!

. . . .

Vinul se terminase. Am aprins lampa de masă. M-am privit în oglindă. Ce ciudat e să-ţi vezi imaginea, noaptea. Ce fel de persoană este dincolo de oglindă? A da, eu sînt! Totuşi cine este? Cine este acest Ruuben Pil-

limees, de unde a ieșit ? De ce tocmai el sînt eu ? Pillimees — frumos nume, nu-i așa ? Cu siguranță, strămoșul meu îndepărtat, care mi-a lăsat acest nume, a fost muzicant. Mare maestru să zdrăngăne din *cannele*. Parcă văd: soarele a apus, zările sînt în flăcări, cosașii și-au alungat la baie, cu măturicile, osteneala adunată în trup peste săptămînă. S-au așezat, în cămeșoaiele lor albe de pînză, pe treptele hambarului, și ascultă. Miroase iarba, miroase pămîntul, iar străbunul meu zdrăngăne din coarde. Bărbații s-au făcut gravi și și-au lăsat privirea în jos, stingheriți, iar femeile au chiar lacrimi în ochi. Iar el dă-i și cîntă, în timp ce vremea curge. Vremea curge, oamenii se nasc și mor — și într-o bună zi, adică în zilele noastre, vine rîndul meu să trăiesc. Și iată, trăiesc, sînt și eu muzicant, un muzicant prost, cu capul plecat, la marginea pămîntului, sub povara grijilor mele, chipurile, de culoarea cartofilor, și cu visurile mele, care sînt și ele cumplit de lipsite de clorofilă — parcă așa zicea tînărul acela !

Poate, să mă culc ? M-am uitat cu îndoială la pat și am dat la o parte cuvertura. Nu, cearșafurile erau țepene și dușmănoase, nu vreau să dorm singur pe ele, sînt reci. Eu doresc căldură ! Nu rămîn aici. Mai bine mă duc la bucătărie, să-i dau lui Ruuben Muzicantul să mănînce...

Am pregătit un sandviș. Mîncam o chiftea uscată, înfiptă în furculiță, dregîndu-mi gustul cu un castravete. Nu era decît unsprezece fără

un sfert ! Și eu care credeam că e trecut de miezul nopții. Pînă la ora unu se mai poate face rost de vin. La „Palace" mi-au dat și mai tîrziu. Dar nu mai aveam chef de vin.

Da... Acum mai puteam să găsesc pentru mine și căldură. Ce-ar fi să mă duc după Linda și s-o aduc aici ? Ea ar veni precis. Hm, ce original spectacol ar ieși ! Aș lua vin de la „Palace" și ne-am înființa cu Linda aici. Aș putea să fac și următoarea figură : să-i citesc cu glas tare din „Faust". Linda este negricioasă și cam neglijentă, îi este lene să-și cîrpească ciorapii. Eu i-aș citi din „Faust", iar camera, camera ta, ar răsuna solemn. Ce contrast uluitor ar fi cu Linda, cu ciorapii ei lungi, din care îi ies degetele. Cînd o să sting lumina, Linda va mormăi cu siguranță că-i place marea. Căci ea este Linda-Care-Iubește-Marea... Goethe, camera lui Karrik, degetele ieșite din ciorapi — nu, ar fi un sadism exagerat ! Nici ăsta n-aș fi eu cel adevărat. E un joc fals !

Mi-am ațintit privirea în albăstriul răcoros al flăcării gazului și am devenit brusc de un sentimentalism trivial. Înainte îmi era rușine să fiu sentimental, acum nu-mi este. De ce să mă rușinez ? Așa, plîngăreț, am fost creat — Bătrînul Plîngăreț...

Am scos din buzunar și am recitit poezia lui Seferis, aproape desfătîndu-mă cu propria mea nefericire.

Aici și-a lăsat rădăcini în pămînt cisterna, adăpost tainic al apelor.

Acoperișul îi vuiește de pași.
Stelele nu-i luminează pîntecul. Zilele încep,
se întind, se sfîrșesc, fără să atingă cisterna.

. . . .

În înalt, pe bolta nopții crude,
pășesc grijile, schimbîndu-și fața,
în tunetul razelor sorții.
Chipuri luminate or învia o clipă
și s-or topi în bezna de-abanos.

. . . .

Setea iubirii e stinsă cu lacrimi,
se ofilesc trandafirii, ca sufletul nostru,
în frunziș se aude bătînd inima naturii.
Se apropie amurgul, ca un trecător.
Apoi vine noaptea, apoi — mormîntul.

. . . .

Aici a prins însă cisterna rădăcini —
adăpost cald și tainic,
unde sînt păzite suspinele tuturor trupurilor în vînt,
toate bătăliile cu noaptea și ziua.
Lumea crește și trece, fără să atingă vreodată cisterna.

În fața gării Baltiiski staționau cîteva taxiuri singuratice. Șoferii moțăiau, ghemuiți pe scaun.

Urcînd treptele de piatră m-am surprins gîndindu-mă că, oricît de curios ar fi, o să-mi pară totuși puțin rău cînd acest hibrid îngrozitor — ceva între șifonier și cazarmă — va

fi pe jumătate dărîmat și apoi modernizat. Cu toată hidoșneia lui apucasem să-l îndrăgesc — treceam pe-aici serile să beau în fugă o ceașcă de cafea și să mănînc o pereche de crenvurști.

Alături de clădirea veche se și înalță bolți elegante, clădirea cea nouă — sticlă, beton, mozaic — va fi, pun prinsoare, modernă, numai că eu însumi nu cred că mă voi potrivi cu ea.

Am intrat în sala de așteptare. Aici, cum se și cade, domnea acel straniu amestec de forfotă și somnolență, care este pesemne caracteristic gărilor din lumea întreagă.

Curînd trebuia să plece rapidul de noapte. Milițianul tinerel de la intrare mi-a aruncat o privire neîncrezătoare, dar s-a liniștit pe loc : un tip nepericulos. În spatele lui un Lenin cafeniu închis medita la ceva. E cam rușinos să-l întîlnești pe Lenin prin gări. Alături de el, stătea o țărancă bătrînă care pusese jos coșul, cu o gîscă în el, și-și sufla în palmele înghețate.

Am hotărît să beau o cafea cu frișcă în sala de așteptare. Aici, în pofida așteptărilor, cafeaua e bună, iată de ce trec seara pe-aici. Coada era destul de lungă. M-am uitat la ceas — pînă la plecarea rapidului mai rămăsese un sfert de oră. Merita să aștept — coada se topește repede, în condițiile existente.

În fața mea, pe bănci, dormeau niște soldați. Flăcăi cu obrajii roșii, teribil de nerăzboinici. Îmi plăceau acești osteni cu fețe de copii. Soldatului îi șade bine să fie copil,

doar a fost inventat de mintea copilărească a omenirii. Numai unul din ei nu dormea (desigur, făceau cu rîndul de gardă) și tocmai dădea gata o cutie de conserve, pesemne foarte gustoasă; în orice caz, curăța stăruitor toate rămășițele din cutie cu o coajă de pîine și zîmbea fericit.

Nu mă mai săturam să-l privesc: oamenii zîmbesc întotdeauna atît de frumos cînd nu știu că sînt priviți. Chiar dacă se scobesc în nas, și nu scormonesc într-o cutie de conserve. În clipa aceea atenția mi-a fost atrasă de o instalație pe care n-o mai văzusem aici: un automat de informații. Am închis ochii și am apăsat o clapă la nimereală. Simțeam o teamă absurdă că aparatul vede în mine ca prin sticlă și că îndată va apare o inscripție: „Nu te băga, dacă n-ai treabă!" Dar nu, nu s-a întîmplat nimic asemănător, automatul era ascultător. Tăblițele care țăcăneau prinseră a se învîrti ca un carusel și brusc una din ele încremeni, tocmai aceea care avea obligația să comunice tuturor cît costă biletul pînă la Kaliningrad.

Ce, Kaliningrad? Königsberg? Era de-ajuns. Mi se pare că într-adevăr trăiesc tot în trecut, dacă gîndurile mi se întorc mereu, mereu la el.

. . . .

Am iarăși gura plină de oase ascuțite de pește. De undeva, din beznă, apăru și prinse a se legăna în fața mea castelul fantomatic

de cărămidă, din ferestrele căruia se trăgea cu mitraliera. Nefiind în stare să mă ridic, scormoneam pămîntul cu unghiile și rodeam o rădăcină amară de brusture. Bolta cerească se împietrea. Semn rău, mi-am zis, că văzduhul se împietrește. Dar se împietrește de-adevăratelea, se boltește în uriașe arcade de biserică, și dacă aș fi avut destulă putere să strig, ecoul s-ar fi rostogolit cu siguranță deasupra capului meu... Undeva, în subconștient, trec în zbor cele mai nepotrivite și stupide imagini: un dovleac de un galben aprins cu forme deșănțat înfoiate pe grămada de bălegar adunată în spatele casei în care m-am născut; o cățelușă albă pe lunca de un verde aprins... Cățelușa își prinde coada, se învîrte ca un titirez. Probabil că în curînd am să încep și eu să-mi prind coada, dar... în clipa aceea un chip roșu, transpirat, se aplecă spre mine. Părea făcut din cauciuc. Ba se umfla ca un uriaș balon, încît acoperea tot orizontul, ba se făcea iarăși mic cît un cap de ac.

— Raul, șoptesc și-mi pierd cunoștința.

Cînd îmi revin, nu pot pricepe nimic. Zbor, nu se știe de ce, deasupra unui pustiu nisipos, întins, înfricoșător de întins, înviorat ici și colo de mici tufe liliachii singuratice de iarbă-neagră. Pustiul este atît de trist și nesfîrșit, încît mi se pare aproape de neîndurat. Poate ar trebui să zbor ceva mai sus? Dar cu ce zbor? Și de ce obiectul pe care zbor gîfîie așa?

— Raul, bolborosesc eu, pricepînd că el este cel care mă cară în spinare. Eu... eu nu te pot suferi. Și în clipa aceea leșin din nou.

Într-adevăr era Raul. Raul Sammalkops m-a cărat în spinare pînă la punctul sanitar...

Moartea este întotdeauna mai vicleană decît noi. Legănat pe spinarea lui Raul, îmi ziceam că asta e moartea și că, uite, așa arată ea : un deșert nisipos și o tristețe fără margini.

În realitate am fost rănit destul de ușor. Glontele n-a nimerit în plămîn, ci în mușchiul umărului și leșinurile mele erau un simplu bluf din partea morții, care oricum e mai șireată decît noi și pe care n-o presimțim niciodată, nici în cea mai mică măsură, cînd vine cu adevărat. Dar mai stupid ca orice a fost că Raul, care mă salva pe mine, a fost rănit, la cîțiva pași de țel. A zăcut în spital două luni și jumătate, iar eu cu totul vreo zece zile...

Astfel Raul Sammalkops, grasul Raul, pe care încă din școală îl poreclisem cu numele jocului său preferat „Popa prostul", a săvîrșit un act de eroism, fără să fie nevoie, și eu trebuie să-i port recunoștință pînă la moarte. Probabil că psihiatrii ar dovedi că tocmai de aceea nu-l pot suferi pe Raul. Darcu știe, poate că au dreptate.

. . . .

— Aviația civilă vă economisește timpul ! croncăi cineva în spatele meu. M-am întors. El era : bătrînul amator de dulciuri ! Am tresărit. Cum-necum, a treia întîlnire, aici este ceva mistic. Bătrînul însă își strînse instinctiv cartonul cu prăjituri la piept și se trase pieziș spre perete, pierind iute pe peron. Crezuse, așadar, că eu îl urmăresc ! Poate vreau să atentez la prăjituri ? Sau la *viață ?* După părerea lui, ce mă ispitește mai mult ? Cine e, unde pleacă ? Cred că n-am să aflu niciodată. De ce a trebuit să ne întîlnim de trei ori în aceeași seară ? Ei, fleacuri, pură întîmplare. Ca și tot restul pe lume. Acum șade în vagon, cu prăjiturile în mînă, și-și trage încetișor sufletul. „Și dumneata, prin urmare, urmărești buletinele despre starea vremii ? va lega el curînd o conversație cu vreunul din călători. Știi, tinere domn, ce spunea tatăl meu în legătură cu asta ? El așa spunea : „Sufletul omenesc și vînturile cerești — nimeni nu le poate cunoaște..."

Iar trenul gonește, gonește și duce în noapte, tot mai departe, și pe bătrîn, și prăjiturile lui.

Coada de la bufet se scurtase. Am luat două pahare de cafea și o chiflă. Cafeaua era fierbinte, și o căldură plăcută mi se răspîndi în tot corpul. Îmi trecu prin cap să-l vizitez pe nenea Jacob. Îi zic și acum „nene", pentru că a fost un prieten al tatălui meu. Nenea Jacob lucrează ca paznic de noapte la un depozit de materiale de construcții. De multe ori i-am ținut de urît noaptea. Sau poate dimpotrivă : nu eu lui, ci el mie ? Încingeam

la roșu sobița, arzînd în ea rumeguș, și sporovăiam de una, de alta. Nenea Jacob are întotdeauna o influență bună asupra mea: cu el îmi recapăt întotdeauna calmul. Beau ceai cu pîine albă, iar Jacob își mănîncă supa pe care i-o aduce de cu seară nepoata în termos. Da, ar fi minunat să mă duc la el.

Lumea se grăbea. Valize, boccele, chipuri inexpresive din pricina grabei. Deodată zării un cunoscut, un bărbat cam de vîrsta mea, care arăta însă mult mai tînăr, înalt, lat în spate. Valiza mare și, firește, grea nu-l împovăra defel. Zîmbind amabil, a lăsat-o pe foarte tînăra sa însoțitoare să treacă înainte. O clipă privirile ni s-au întîlnit și am înțeles că m-a văzut, deși a vrut să se facă că nu m-a observat. Îi zîmbi din nou tinerei, aceasta spuse ceva, și iată-i făcîndu-se nevăzuți în bezna peronului. Eu îmi amintii însă de o discuție...

. . . .

— Lasă-te, Ruuben! Tocmai tu, care l-ai cunoscut pe Karrik mai bine decît alții, trebuie să te apuci și să întocmești un volum cu eseurile lui...

Am izbucnit în rîs.

— Tocmai tu, care l-ai cunoscut pe Karrik mai bine decît toți, trebuie s-o faci, repet eu cu același ton. Spune, Tiit, nu recunoști această frază? Îți amintești de redacția revistei „Looming“? Nu tu mi-ai comandat un

articol despre cosmopolitism în viața literară a Estoniei?

— Ei și, chiar dacă-i așa, ce poți face? Dealtfel, chiar înainte de asta, tu luaseși cuvîntul cu privire la Karrik.

— Ai dreptate...

— Și eu cred așa. Atunci, cine altul, dacă nu tu, trebuie să repună totul în ordine? Să-și îndrepte greșeala?

Mergem mai departe în tăcere. El își trage mai bine pe cap căciula frumoasă, din blană de veveriță. Îi vine grozav. De fapt, este foarte posibil să nu-i stea bine deloc, dar sîntem dispuși întotdeauna să vedem oamenii exact așa cum vrem noi să-i vedem. Este același Tiit, dintotdeauna, îngrijit și solid, Tiit care a prins totul întotdeauna din zbor. Tiit care nu greșește niciodată, sau, dacă greșește, își îndreaptă *la timp* greșelile...

— Ai pus de curînd o placă memorială. Parcă lui Koomel, nu-i așa?

— Da, lui Koomel. Placa de marmoră a fost instalată în cătunul unde s-a născut. Știi, Ruuben, la inaugurare parcă m-am curățat de o murdărie care, ani de-a rîndul, nu m-a lăsat să trăiesc.

— Te-ai curățat? Ei, asta-i de minune.

— Da, frate, trebuie singuri să ne îndreptăm greșelile. Și majoritatea le-am și îndreptat. Toți cei care au avut cîndva de suferit sînt din nou membrii ai Uniunii scriitorilor, primesc pensie.

16 – c. 401

— Iar Tuglas are din nou cinstea să fie membru al Uniunii, împreună cu noi, așa e?

— Ei, de ce ești atît de veninos? Socoți că noi nu trebuie să încercăm să ne îndreptăm greșelile? Poți să-mi dai un sfat mai bun?

— Nu, nu pot. Într-adevăr, nu pot. Și te invidiez, pur și simplu... pentru arta de a te „curăța" așa de ușor de toate...

Tiit mă privește gînditor, cu ochii săi frumoși. Plini de mîhnire, ca ai lui Hristos.

— O culegere de eseuri, mormăi eu. Poate mă sfătuiești să-l însoțesc și de o mică postfață? Și s-o scriu chiar eu?

— N-ar fi rău deloc.

— Ceva în genul ăsta: că în estetica lui Karrik ar exista, chipurile, unele neconcordanțe care demonstrează că el n-a înțeles pînă la capăt...

Tiit nu răspunde — a priceput că-mi bat iarăși joc. Se arată soarele. În zăpadă se aprind scîntei. Mă uit la Tiit: e frumos, viril, impunător. Merge cu pas de sportiv — întins, rapid, lin, abia izbutesc să mă țin după el.

— În curînd se împlinesc 75 de ani de la nașterea lui Karrik. Am decis să întreprindem cîteva acțiuni: la radio, la universitatea populară, la societatea „Știința". Aș vrea să iei și tu parte, Ruuben.

Cu cîtă stăruință mă convingea, exact ca un pedagog conștiincios pe un derbedeu oarecare, al cărui loc adevărat ar fi fost școala

de copii dificili. Dar n-am de gînd să-i ușurez această discuție!

— Despre Karrik am vorbit atunci... la Uniunea scriitorilor, e adevărat. Eu am făcut începutul. Dar următorul n-ai fost tu cel care ai luat cuvîntul: „Dacă înșiși discipolii lui Karrik vorbesc aici împotriva lui, ce rost are să mai discutăm noi?" A fost sau nu așa?

— Uf, greu să se-nțeleagă omul cu tine, Ruuben!

— Cred.

— Prin urmare, nu poți, cu nici un chip?

— Nu. Și știi de ce? Dacă mă urc la tribună, încep să... vomit. Sau poate și să plîng. Sau poate să vomit și să plîng. Există greșeli care nu se pot îndrepta. Căci Karrik a murit, înțelegi? *a murit*. Cine este vinovat? Asta se poate *îndrepta?*

Simt că glasul începe să-mi tremure. Simt că mai am puțin și am să încep să plîng. Ba poate și să vomit.

— Și știi ce-i mai rău ca orice? Că, dacă ar fi în viață, aș putea să mă pomenesc la banchet în dreapta lui...

— Ruuben, stăpînește-te!

Și-mi strînge încurajator umărul. Încurajator și... jignitor. E mai înalt ca mine și asta mă enervează. Ca și faptul că într-o oarecare măsură are dreptate. Ca și faptul că *întotdeauna* are dreptate, într-o oarecare măsură...

Mergem în tăcere. Nici nu-mi scutur umărul, și în supunerea asta este ceva de mazochist: și înjositor, și plăcut în același timp.

— Ascultă, Ruuben, de ce nu te internezi într-o clinică pentru antialcolici? Trebuie neapărat să te socoţi conştiinţa bolnavă a omenirii?

Nu-i răspund.

— Zău, ascultă-mă, se poate aranja totul, să nu ştie nimeni de tratament.

Acum nu mai pot să tac: doza aceea de mazochism, în limitele căreia mai poţi simţi plăcerea, a fost cu mult depăşită. Deodată mă împietresc. O, cît aş dori să-i spun ceva murdar, vulgar, numai să-i zdruncin echilibrul lui divin.

— Tiit!

— Da? răspunde el înţelegător.

Cu o smucitură îi arunc mîna de pe umăr, gura mi se strîmbă într-un rînjet răutăcios şi, deşi am destui bani, îi arunc în obraz:

— Ei, ce mă tot plictiseşti, bătrîne? Mai bine aruncă-mi o hîrtie de cinci, am chef să mă îmbăt ca un porc...

. . . .

Şi iată, a trecut pe lîngă mine — energic, cu un aer voinicesc, cu o nevastă tînără. Bineînţeles, el este mai de folos decît mine.

Doamne dumnezeule, dar nu sînt cu nimic mai vinovat decît alţii! De ce atunci tocmai eu mă moi şi mă descurajez? Dar ceilalţi?

Raul? Ei bine, el este o fiinţă infantilă, sufletul lui cred că nici nu ştie ce-i durerea. Raul este un băieţel la comuniune, care crede cu sfinţenie că împărtăşania este cu adevărat trupul Mîntuitorului nostru. Şi chiar de-ar fi trup cu adevărat, tot ar hali-o. Dacă aşa i s-a poruncit...

Alexander, ăla a cam decăzut, într-adevăr. Dar el nu are studii, cum să-şi facă o specialitate? Pe deasupra, portarii nu cîştigă rău. Şi dacă mă urmăreşte cu niţică invidie, ori cu o bucurie răutăcioasă, este numai pentru că n-a izbutit „să intre în literatură". Chiar el a mărturisit-o cînd eu mă holbam la scîndura closetului la hotel „Du Nord".

Tiit? Tiit este în continuă ascensiune. Este un om deştept, el îşi îndreaptă greşelile. Nu suferă peste măsură şi, presupun, ticluieşte cărţi de memorii. Nu mă îndoiesc că sînt bine realizate. Nu mă îndoiesc nici de faptul că şi acum el aduce un real folos.

Eu? Cine e de vină că eu, ca o întruchipare a conştiinţei omeneşti pătate, hoinăresc noaptea prin oraş? Deşi să am iertare: s-ar putea să nu fiu decît un beţiv obişnuit, care a găsit o justificare intelectuală viciului său! Foarte, foarte posibil, numai că...

Mă strecor călcînd peste saci de ciment, mă împiedic de scînduri. Curtea neluminată este ticsită de materiale vechi de construcţie. Dar ştiu că acolo, în spatele grămezii de eternit fărîmat, se ascunde uşa din dos a depozitului. O găsesc pe pipăite şi intru în tindă.

A doua uşă este crăpată, prin ea cade o dîră de lumină.

Nenea Iacob lipsește. Lîngă sobița care se încălzește cu rumeguș nu stă el, ci Lea, nepoata lui. Vreau să plec, dar lumina asta, căldura care se strecoară prin crăpătură sînt atît de ispititoare încît n-am putere s-o fac. Lîngă peretele tindei stau două lăzi.

Ce-ar fi să mă așez ? Lea nu mă vede, și ce dacă o să mă vadă ? N-am chef, n-am chef deloc să mă întorc în ceața rece a nopții.

Mă așez și mă uit la Lea prin crăpătura ușii. Învață la ceva. Reflexul focului din sobă cade pe fața ei, pe coada neagră ca smoala, pe buzele care se mișcă monoton ; Lea este o fată chiar foarte frumoasă. O față pură, spiritualizată și severă — are ceva de adevărată madonă. Mi se face mai cald.

Lea se ridică, lasă cartea. Se îndreaptă în direcția mea. Mă lipesc involuntar de perete — Lea este foarte aproape — îi văd sprîncenele dese, fruntea luminoasă și ochii pe jumătate închiși. Lînă ușă se întoarce cu spatele și începe să spună cu glas tare :

— Inima se găsește în cavitatea toracică. Are formă de con cu baza la nivelul coastei a doua și vîrful la nivelul coastei a cincea. Pe dinafară inima este închisă în pericard.

Mă uit la picioarele ei puternice, zvelte, în pantofi cam purtați, și mă gîndesc că ea, Lea, are inima tot de forma unui con. Ciudat, de ce nu se spune că inima are formă de inimă, dar probabil că pentru manual această definiție nu se potrivește. Lea are inimă, toți avem inimă... Fiecare inimă trebuie să-și ducă munca de una singură. Dar cu siguranță că într-o zi va apărea un flăcău cu inimă în formă de con și se va îndrăgosti de inima ta, Lea. El îți va iubi inima și-ți va săruta gura roșie, tînără, care-mi vorbește acum mie, un om bătrîn și înfrigurat, despre inima în formă de con.

Și eu am inimă, dar inima mea este bătrînă și pericardul este atît de gros, încît multe au încetat să mai pătrundă înăuntru. Și dimpotrivă : în unele locuri pericardul s-a rărit în asemenea hal, încît în inimă pătrund ușor multe lucruri care nu-și au locul acolo.

Aici e cald și bine, miroase a foc și rumeguș de lemn rășinos. Mă cuprinde somnul și liniștea. Am senzația că Lea nu păzește numai depozitul, dar mă păzește și pe mine. Este așa de plăcut să știi că ești păzit și încă de o fată atît de serioasă, cu privirea poruncitoare.

— În anul 1902 s-a reușit pentru prima oară să se imprime contracții unei inimi desprinsă de trupul omenesc, la cîteva ore după moarte...

N-am chef să mă gîndesc la asemenea lucruri, ba și Lea devine prea serioasă. Probabil că și-a închipuit că nenorocita asta de inimă a fost băgată într-un vas și pusă să funcționeze prin înșelătorie. Inima dorește ca noi să trăim, și iat-o că lucrează, lucrează fără încetare. Dar inima n-are nici minte, nici ochi, ea nu știe pentru ce anume este nevoită să tragă atît. Ea pompează sîngele,

indiferent de voința noastră. Inima n-are inimă și conștiință...

Lea se apropie din nou de ușă.

— Găsiți-vă pulsul arterial, carotida și artera de la tîmplă.

Fata își trage în sus mîneca stîngă, caută pulsul. Nu știu de ce, încep și eu să-mi pipăi pulsul.

Doi oameni, un depozit semiîntunecos, o sobiță pentru ars rumeguș. Doi oameni își ascultă inima, controlează dacă bate și cum bate. Sîntem vii. Lea, eu voi părăsi înaintea ta această pată de lumină între două bezne. Tu trebuie să trăiești mult, tu ești sortită cu siguranță să creezi noi inimi de formă conică, noi chipuri luminate pentru o clipă.

Chipuri luminate vor învia clipa
și s-or topi în bezna de-abanos.

Acum Lea și cu mine ne pipăim carotida. Ea are un gît moale, neatins probabil niciodată de buzele unui bărbat, un gît alb, cu piele foarte catifelată, netedă și gingașă, dar tînăr și încordat pînă la invidie!

Mărul lui Adam îmi saltă sub palmă, ca o plută, toată bărbia mi-este presărată de tufe de păr aspru.

În sfîrșit trecem la artera de la tîmplă. Leiei îi vine mai greu s-o găsească decît mie. Începe chiar să se îndoiască : cine știe dacă are o asemenea arteră. Dar pe a mea o cu-

nosc bine : am stat atît de des cu capul strîns în mîini, cu siguranță mai des decît ea.

Lea închide manualul de anatomie. Acum știe despre inimă exact atît cît se cere.

Mă așez mai comod, mă sprijin cu spatele de perete. Aș mai asculta cu plăcere ceva și poate aș ațipi. Cîndva Lea o să-și legene copiii ca să-i adoarmă, dar nici prin cap nu-i va trece că odinioară a mai adormit pe cineva.

Și Lea începe:

— Triunghiul ABC este egal cu triunghiul A_1 B_1 C_1.

Și explică conștiincioasă în ce fel. Totul este din pricina ipotenuzei. Și încă din cauza a două unghiuri.

Ațipesc. Mă simt atît de bine și mi-e cald. Aș vrea să rămîn veșnic aici, ca să aud tot timpul, pe jumătate adormit, vocea Leiei.

Mă trezesc aproape la șapte. Lea doarme așezată la măsuță, cu capul pe brațe. Manualul care povestește despre inimile în formă de con zace pe jos. Prin fereastră se zărește cerul acoperit de nori.

Mă ridic, îmi scutur praful de pe palton și, pe furiș, mă strecor din tindă.

Dimineața este mohorîtă și vîntoasă. Ploaia cerne întruna. Îmi udă fața cu stropi mărunți. E frig. Camioneta galbenă care aduce lapte se oprește în fața magazinului. Sticlele zornăie. Voi fi nevoit să hoinăresc o oră întreagă — „Centralul“ se deschide abia la opt.

Din coşul uzinei electrice se ridică funia fumului negru ca smoala. Dinspre combinatul de peşte adie miros de ulei vegetal rînced. În port, un vapor şuieră astmatic.

O vînzătoare, cu gura spuzită de bube, îşi instalează taraba lîngă staţia de tramvai. Stratul gros de pudră sau fard — nu ştiu bine ce are pe faţă — se scutură în fulgi care-i tresar pe obraji ca nişte solzi. Astăzi vinde piroşti prăjite cu 13 copeici bucata.

Pe Rannaviarava, pe colină, se află raiul marinarilor, acelaşi cu grădina de vară. Acum vîntul face să zăngăne acolo tabla ruginită. Rachetele sau gondolele unui carusel seamănă cu nişte cîrnăciori străpunşi de frigări. Numai la gîndul cîrnaţilor cu slănină mi se face greaţă.

Ajung în Piaţa Turnului. Crenelurile sărace, sfrijite, mîndria locuitorilor din Tallin, au încremenit cu un aer posac. Ieşindurile lor sînt presărate cu porumbei. Au murdărit toţi pereţii turnului. Parcă în bătaie de joc, un difuzor scoate un muget şi aud un vechi şi cunoscut cîntec, pătimaş şi duios — „Tallinul drag", compus în zilele războiului, în spatele frontului :

Mi-amintesc de nordicul meu Tallin,
Răcoroasa lui noapte de vară.

Noapte de vară. Castanii în floare. Vîntul aduce din suburbie mireasmă de fîn. Pe străzile învăluite în umbra înserării, rochii albe...

Mai am o jumătate de oră. Abject oraş. Ba eu sînt abject. Nici nu ştiţi cît iubesc acest oraş...

Piaţa primăriei. Strada Kullassepa — a meşterilor aurari. Zăresc în dreptul magazinului de produse chimice un tînăr cu o faţă foarte cunoscută. Are în mînă o servietă ticsită pînă la refuz. Indrec Lexis ? Tresar. M-a văzut oare ? Parcă nu. Şi nu ştiu de ce mă arunc în vestibulul unui atelier de pălării. Ce, chiar mi-e frică de acest Indrec ?

Mă sprijin de peretele umed al vestibulului şi-mi trag sufletul. Şi îmi dau seama că tremur din tot corpul. Pînă şi capul mi se clatină. Doamne, cît de ostenit sînt ! Am să mă vindec vreodată de această oboseală ? Nu ştiu.

Ştiu un singur lucru : peste puţin se deschide „Centralul". Şi iată că mă duc acolo, stau cuminte la coadă,
trag pe nări mirosul stătut de bucătărie al acestei pensiuni de mîna a treia,
îmi studiez imaginea în geamul frigiderelor, unde se văd feliuţele trandafirii de somon şi salata de ceapă verde, şi, puţin intimidat de bufetieră, o femeie vînjoasă la trup şi cu ochi răi, îi cer :

— Vă rog, două halbe de bere...

A. D. 1967.

RECVIEM PENTRU MUZICUȚĂ

Și iată vînt mare
venit-a din deșert
și cuprins-a cele patru colțuri ale casei,
și casa se nărui peste feciori,
și ei muriră ;
și scăpat-am doar eu singur,
ca pe tine să te vestesc.

Cartea lui Iov, 1–19

Mă uit bine — iar se chinuie Heiki din satul Raiesmik (la noi i se spune Raiesmiku Heiki). A scos un muc de țigară, dar nu l-a aprins, și l-a vîrît înciudat înapoi în buzunar. Și doar aici, la orgă, s-ar putea trage un fum : dacă-i dai drumul într-unul din tuburile mai lungi, de bas, o să se urce sus de tot, chiar pe sub bolți, și-atunci Iacob nu cred c-o să-l observe. Dar Heiki își înfrînează pofta — privește cu toată seriozitatea povețele lui Iacob, prin a cărui gură glăsuiește însuși domnul dumnezeu.

Și bine face. Căci de Iehova, Dumnezeul lui Iacob Kolgats, merită să asculți : el ne-a îngăduit să ne ascundem în biserică. Un dumnezeu atît de bun n-o să se țină de sîcîieli mărunte. N-aș fi crezut niciodată că o să

legăm o cunoștință atît de strînsă cu Iacob și cu dumnezeul lui, dar, după cum se vede, și Cel-de-Sus și-a însușit noile păreri ale lui Iacob : dumnezeul pastorului nu-i înghite pe fasciști.

Am venit aici acum trei zile ; încuind ușa după Iacob, Heiki a scuturat mirat din cap și a spus cu un ton de încuviințare : „Iacob e băiat bun".

Mi-a venit să rîd : nu se poate să-ți închipui om care să corespundă mai puțin acestei măgulitoare caracterizări : Iacob al nostru, uscățiv și cărunt, cu vocea sa de tenor, cam stinsă, bătrînească, cu burtica sa rotundă, semănînd cu o perniță vîrîtă în pantaloni, Iacob al nostru, care ține isonul atît de jalnic și caraghios cu „Ierusalim, sfîntă cetate-n ceruri..." — Iacob, și băiat bun ! Totuși este într-adevăr un băiat bun. Nu întîlnești des un asemenea pastor. Ceea ce a făcut el este o faptă demnă, dacă vreți, de un adevărat partizan. De aceea nu vreau să-l mîhnim nici pe Iacob, nici pe dumnezeul lui, care, în linii mari, este și el băiat bun.

Dacă eu aș fi dumnezeu, nu m-ar supăra atîta fumatul, cît faptul că doi flăcăi își fac micile nevoi într-o găleată de zinc. Și unde — în lăcașul domnului ! Sacrilegiu ! Eu nu sînt credincios, dar, sincer vorbind, nu mi-a venit bine cînd am folosit prima oară găleata. Și nici lui Heiki — s-a așezat chiar cu spatele la altar, iar Heiki nu se remarcă deloc prin delicatețe.

Acum ne-am obişnuit de-a binelea cu găleata asta — sîntem aici a treia zi — ziua „re". Mîine va fi ziua „mi bemol". Chiar din prima zi am făcut un semn pe tubul cel mai gros al orgii — doar aşa, ca să fie, căci nu vom rămîne multă vreme aici, numai să mi se mai vindece puţin piciorul. Glontele lui Kurt, neamţul ăla deşirat, nu mi-a atins osul, dar în mlaştină, unde ne-am ascuns, rana mi s-a infectat şi spre seară piciorul mi s-a umflat cît un butuc. Acum mi-e puţin mai bine, totuşi mă doare al dracului cînd calc. Cînd ieşim la aer, după miezul nopţii — mai devreme nu se poate, Iacob ne-a interzis — şchioapăt rău, deşi Heiki mă susţine de braţ. Acum am scăpat de septicemie, aşa că o să mai rabd.

În ziua „sol", sau poate şi mai curînd, o întindem de-aici. Măcar şi din pricina lui Iacob. Mai bine-zis pentru siguranţa lui. Orga din biserică este un loc pare-se sigur, puţin probabil să fim căutaţi aici. Lui Heiki i-a lucrat bine căpăţîna, cînd a născocit povestea asta cu biserica.

Şi astfel stăm aici şi nici să vorbim nu prea avem despre ce. Iacob ne-a poruncit să nu ieşim de la orgă, dar noi nu-l ascultăm. Toate catrafusele noastre sînt acolo şi, dacă auzim vreun zgomot lîngă uşă, avem tot timpul să ne ascundem. Nu trebuie să existe nici un fel de semn al prezenţei noastre aici. Pe deasupra, dacă cineva se apropie de biserică, poate fi văzut de departe, pentru că

biserica se află pe un dîmb. Da, dacă vine cineva... Dar nu cred să vină cineva la biserică în zi de lucru.

— Şederea noastră la biserică e ca un fel de a doua comuniune, spune Heiki.

— Dacă toate aceste zile le închinăm rugăciunii, ne-am asigurat de împărăţia cerului, îi întăresc eu spusele.

Poate că, în adîncul sufletului, Iacob nădăjduieşte că statul în biserică n-o să treacă fără urmări pentru sufletele noastre : altarul, chipul mîntuitorului — totul te impresionează cu adevărat. La început nici nu îndrăzneam să vorbim tare, dar ne-am obişnuit repede.

Probabil că, dacă ar exista împărăţia cerurilor, vreun dobitoc necredincios, de felul nostru, s-ar adapta iute şi acolo şi şi-ar sufla nasul cu degetele chiar în faţa tronului împăratului ceresc. După părerea mea, o asemenea comportare este mai de iertat în ceruri decît pe pămînt : că doar trebuie şi omul să înfrunte cumva autoritatea divină. Dealtfel, observ că aici, în biserică, şi în mintea mea se nasc cele mai păcătoase şi nepotrivite gînduri.

Numai nopţile, cînd Heiki doarme, mă simt copleşit de o tristeţe sinistră. În prima noapte chiar am plîns. Din cauza Cristinei. Ce-o să se întîmple cu ea ? Nici Kurt nu-mi iese din cap. Am omorît un om şi nu mă simt mai uşurat datorită faptului că era un friţ. Orice ar zice Heiki — sînt un asasin. Nopţile retrăiesc tot ce s-a petrecut.

Poate noaptea asta va fi mai veselă : Heiki a făcut rost de o sticlă de rachiu de la clopotar. Bineînțeles, o dăm gata. Din fericire lui Iacob nu i-a trecut prin cap să ne pună în gardă în privința acestei otrave diavolești. Că, te pomenești, n-am fi băut, ca să nu-i călcăm porunca. Cred că Heiki s-a milogit de rachiu mai ales pentru mine — pesemne a băgat de seamă că nu dorm noaptea. Și Heiki este amator să bea, dar pentru el singur nu s-ar fi străduit atîta.

Nu știu de unde a făcut rost de rachiu clopotarul Roobi Sass (tot el e și gropar). În general, lui îi datorăm multe : la hotelul nostru „Adăpostul tihnit" el este și bucătar, și ospătar ; iar dacă ne prind pe noi aici, n-aș crede că scapă nici el — o să-l pună și pe el la zid.

Așadar, o a doua comuniune... Așa o fi. Iar Iacob... nu m-am așteptat niciodată de la el la una ca asta ! Pesemne că Heiki îl cunoaște mai bine decît mine, dacă s-a hotărît să-i ceară adăpost în biserică.

— Ești un nătărău, i-am spus, cînd am rămas să aștept sub copac în curtea bisericii, iar Heiki s-a dus în casa pastorului. A reieșit însă că nătărăul sînt eu...

Că Iacob este un om cinstit și dezinteresat, o știam și înainte. Aici, la Tondilepa, toți știu acest lucru. Se povestește că, atunci cînd s-a născut Heiki, Iacob a fost chemat să-l boteze. După botez, tatăl lui Heiki a vrut să-i mai plătească vreo două-trei coroane, dar Iacob l-a oprit : „Iehova este păstorul meu, eu perso-

nal n-am nevoie de nimic..." s-a urcat repede în sanie și a întins-o. Original pastor.

Bătrînii îl respectă pe Iacob, l-au respectat întotdeauna, deși nu-l poți socoti un predicator prea grozav. Iar tineretul... Ei, pe vremuri ne băteam joc la nesfîrșit de el. Cîntările și rugăciunile le învățam repede pe de rost, dar ne făceam că nu știm o iotă din catehism. Voiam să vedem dacă bătrînul Iacob o să-și iasă din fire sau nu. Voiam să-l vedem înfuriindu-se. Nu ne-a mers. El ne repeta răbdător și stăruitor același lucru, cînta cu voce plîngăreață : „Ierusalim, sfîntă cetate-n ceruri". Mărul lui Adam i se mișca în sus și-n jos, și la notele înalte ni se părea că, încă puțin, și-o să-i sară din gît ca o pasăre, o să-și ia zborul.

Mi-aduc aminte, fata băcanului Ella — cea mai bogată și cea mai frumoasă din colegele noastre de comuniune, cu o coadă de păr roșcat, cît oiștea de groasă — s-a ridicat și, cu ochii modest plecați în pămînt, a întrebat : ce este păcatul trupesc ? Dacă este ceea ce crede ea, atunci — o recunoaște cinstit — nu are sufletul curat. „Mă îndeamnă ceva să trag cu ochiul după băieți..."

— Fiica mea, noi trebuie să ne biruim pe noi înșine...

— Și dumneavoastră, domnule pastor ? îl întrerupse Ella, cu un aer nevinovat.

Iacob se înecă și urmă :

— Da, cu toții trebuie să ne biruim pe noi înșine și să ne împotrivim răului. Altceva va fi, fiica mea, cînd îți vei alege un bărbat demn

de tine și voi întemeia împreună cu el o familie creștinească.

— Dar de ce să aleg, eu am să primesc îndată, dacă mă pețește cineva.

— Tu cu siguranță o să-ți găsești un bărbat, zîmbi Iacob.

— Prin urmare, e voie? nu se lăsă Ella.

— Ce?

— Ei, să te dedai acestui păcat...

— Căsătoria este sfîntă, într-o căsătorie totul capătă un sens suprem.

— O, doamne, nu mai am răbdare!

Așa ne pregăteam noi pentru comuniune. Iacob, sărmanul, suferea că nu sîntem în stare să ținem minte ce trebuie.

— Preaiubitele mele odrasle, n-ați apucat să limpeziți totul cum se cuvine, spuse el la ultima lecție, dar nădăjduiesc că ceea ce nu v-a rămas în minte, o să dea lăstare în sufletul vostru. Iată, lucrul cel mai de seamă.

La comuniune am cîntat în cele mai bune condiții tot ce trebuia. Lui Iacob i-au dat chiar lacrimile. Pesemne, nu se aștepta la asta. Deși, cine știe, poate că se aștepta — nu eram primii pe care îi pregătise pentru comuniune.

— Extraordinar, Heiki răsucește iar în mînă mucul de țigară, pur și simplu extraordinar, ce putere are și tutunul ăsta!

Și din nou îl pune la loc în buzunar.

— Lasă, vine ea noaptea, și-l dau gata. O să fumăm, naiba să ne ia!

Noaptea, cînd o să ieșim pentru scurt timp afară, Heiki o să-l termine neapărat. În fiecare noapte, stînd pe zidul de piatră, fumează cu nesaț.

— Mai avem trei țigări și două mucuri zdravene, îmi comunică el. Cîte una pe noapte poate ne ajunge. Cinci nopți. Ce zici?

Eu îmi frec genunchiul și spun că ne-ajunge, firește. Și așa este. Tutunul o să ne ajungă. Azi e miercuri. Miercuri — una, joi, două, vineri, trei, sîmbătă, patru, duminică, cinci. Luni, Raiesmiku Heiki n-o să aibă nevoie de tutun, i-au mai rămas cu totul cinci zile.

— Iarăși ai un fel de a fi cam ciudat... ei, știi tu și singur. Schimbă-ți lungimea de undă! De ce dracu faci mutra asta de înmormîntare! Mare brînză, ai trimis un friț într-o lume mai bună și-ți faci griji. Era doar un friț! Zău, la liceul orășenesc te-au făcut așa de molîu? Stăpînește-te și treci pe altă lungime de undă!

— Nu mă gîndesc la Kurt acuma, mi-am amintit de Crista.

— N-o să-i facă nimic, spune Heiki, dar siguranța lipsește din glasul lui.

— Nu le arde acum de ea, adaugă. Frontul se apropie acuși de Tallin.

E drept. O știm toți. Dar din asta nu decurge deloc că Cristina o să iasă basma curată: parcă-i mare lucru să împuști o muiere... Pentru asta găsesc ei timp.

— Nici lui Iohannes n-o să-i facă nimic. Singur s-a dus să denunțe.

— La Iohannes nu mă gîndesc.

— Ba nu, și de el ai grijă. Te cunosc eu. Pe unu ca el zău că nu l-aș compătimi. Un ticălos !

— Ei, nu-i deloc plăcut dacă din pricina ta pe cineva îl... chiar pe Iohannes.

— Fleacuri, spune Heiki pe rusește. În limba rusă știe doar... „la naiba" și „fleacuri".

Soarele se apropie de asfințit. În biserică e o răcoare plăcută. De plictiseală, Heiki își zgîrie cu un cui numele pe o bancă. Îl așteptăm pe Iacob. Nu vine în fiecare seară, totuși înainte de ora zece nu ne apucăm să bem rachiul. Nu se face, dacă vine el...

Deci, să trec pe altă lungime de undă. Nu-mi reușește deloc o asemenea schimbare. Parcă aș fi aparatul de radio cu baterii al lui Iohannes, care nu prinde decît un post. E drept, eu am două : Cristina și Kurt, dar asta nu mă ușurează cu nimic.

Acum, după ce am omorît un om, înțeleg că nu sînt bun deloc pentru asemenea treburi. Firește, cauza nu este că am învățat cîțiva ani la Tallin, pur și simplu în vinele mele curge, pesemne, sînge de iepure. Și, în general, totul a fost pură întîmplare. De pildă, găleata cu lături pentru porc — e caraghios, firește, ce fleac poate să fie fatal — căci, de nu era găleata asta, Kurt ar fi fost probabil și acum în

viață. (Dar eu ? Cine știe ?) Se poate socoti că Kurt a fost ucis de găleata cu lături pentru porc, nu de mine și de lopată. Să lovesc cu putere — da, sînt în stare, să trag un pumn zdravăn, cum se zice, din toată inima.

E adevărat, l-am lovit în falcă cu multă satisfacție. Cu adevărată furie, și cu plăcere, și cu deznădejde — s-ar putea găsi o colecție întreagă de asemenea cuvinte. L-am lovit exact așa cum s-a mai lovit în decursul istoriei omenirii, cum se lovește și se va lovi de nenumărate ori. Și deodată s-a răsturnat găleata, găleata cu lături, și atunci s-a declanșat un straniu mecanism. Kurt, slab și deșirat, s-a prăbușit cu fața în jos, cum se cade în filmele vechi cu Chaplin. Găleata s-a răsturnat, ceea ce era în același stil. Cînd cade un lungan ca acest Kurt, ba se mai și răstoarnă găleata cu lături peste el, unitatea de stil cere ca victima să pună mîna pe pistol. Ceea ce Kurt a și făcut, jucîndu-și rolul de minune, dealtfel o mențiune deosebită ar merita expresia feții sale — neputincioasă și mirată. Ei, și cînd un om scăldat în lături pune mîna pe pistol, celălalt, aflat în picioare, trebuie să apuce un ghiveci cu flori sau, mai bine, un tort uriaș cu frișcă și să-l arunce în cel întins pe jos. În cel mai rău caz, îl poate croi cu o nuielușă, dar asta e o mică încălcare a stilului. Atunci cel culcat trebuie să sară în picioare, iar atacantul s-o ia la goană. Apoi ei încep să se fugărească și se rostogolesc, de pildă, pe fereastra caleștii kronprintzului. Ei, un tort n-am

găsit în apropiere, am apucat ce mi-a căzut în mînă, şi am lovit. Am lovit cu o lopată, asta-i tot.

„Fleacuri !" ar spune Heiki, ascultînd istorisirea mea. Da, fleacuri, dar în acelaşi timp ăsta nu e deloc un fleac. Prost a fost că furia mi-a trecut repede, nu mi-a ajuns decît pentru o lovitură, ce e drept, o lovitură puternică. Şi mai departe totul a decurs cum se cuvine în asemenea cazuri. Cristina a văzut doar cum ne-am încăierat, de gîndire şi de raţionamente n-a mai fost timp. Kurt îşi pipăie pistolul în toc, cu mîna mînjită — de încheietură i s-a lipit o bucăţică de sfeclă, ca un cadran roşu. Simt că trebuie să mă apăr, întind mîna spre uşă, apuc ce se nimereşte — nici n-am avut timp să văd ce este — şi, făcîndu-mi vînt, lovesc. Cînd am ridicat mîna, am simţit, e drept, că ţin ceva foarte greu, dar era prea tîrziu. Şi mi se pare că l-am lovit stîngaci, exact ca în filmele acelea vechi, cu imagini săltăreţe.

De n-ar fi fost găleata cu lături şi Cristina, cu ochii holbaţi de frică, totul s-ar fi desfăşurat altfel. Cred că atunci Kurt n-ar fi tras în mine, ci ar fi fugit, pur şi simplu.

Dar găleata a fost, Cristina a fost. Kurt a tras, şi eu l-am lovit.

Doar atunci a ajuns la conştiinţa mea faptul că ţin în mînă o lopată, o lopată cu marginea foarte ascuţită, şi că l-am izbit pe Kurt în locul cel mai sensibil — drept în tîmplă. Nu se mai putea schimba nimic. Cristina a scos un strigăt, iar eu stăteam fără putere, sprijinit în coada lopeţii, şi priveam cum din capul zdrobit al lui Kurt se scurge ceva trandafiriu.

Ca să-mi distrag într-un fel atenţia, mi-am ridicat cracul pantalonului — era un fleac de zgîrietură. Pe cuvîntul meu de cinste că aş fi vrut să văd o rană mai serioasă.

— Uf... că tare mai pute a ienupăr, dar încolo e bun. Heiki trase un gît zdravăn de rachiu şi-şi şterse lacrimile.

— Nu-i prea devreme ?

— S-a făcut de zece jumate.

Îmi întinde sticla. Poate că are dreptate — izul de ienupăr este prea tare, deşi eu nu sînt mare cunoscător.

Doi beţivi în biserica cea veche Heiki s-a descălţat şi-şi bălăbăneşte picioarele, ca un băieţandru care şade pe gard. Aprinde o lumînare şi şi-o lipeşte de talpa pantofului, după ce a picurat puţină ceară. După aceea pune un pantof peste celălalt, astfel încît toată construcţia să stea în echilibru. N-are decît să picure ceară pe pantof, şi nu pe podea, ca să nu rămînă urme.

Doi beţivi în vechea biserică, o lumînare lipită pe pantof, sticla de rachiu. Combinaţie destul de originală, dar izbutită. Deodată mă cuprinde un sentiment de căldură, aproape de duioşie pentru Heiki, şi-mi întorc privirile.

Faptul că sînt în viaţă — lui i-l datorez. L-a ameninţat pe Johannes cu pistolul luat de la Kurt şi i-a distrus bicicleta. Cîştigînd

timp, Heiki a căzut la învoială cu Iacob, și iată-ne ascunși în biserică.

— Se simte rău ienupărul, nu-i așa?

Tac.

— La naiba! Dacă scăpăm teferi din încurcătura asta, am să vin aici să ascult predica lui Iacob. O să mă așez chiar pe locul ăsta. Tu ce zici? Numai să nu pufnesc în rîs, cînd o să-mi amintesc de sticlă și de încălțările astea.

Mai trag un gît. Heiki taie o bucată de pîine, îi scapă cuțitul pe jos.

— Vine un bărbat, făcui eu.

— Oho! Dacă apare bunicul Iacob...

Dacă ar fi apărut și ar fi putut să ne citească în suflet, zău că ar fi fost mulțumit. Am în inimă o plăcută melancolie, probabil că ceva de felul acesta simte un credincios în timpul unei predici bune. Nici Iacob, nici dumnezeul lui pedant n-are, într-adevăr, de ce să se supere.

— Nu știu, mie nu-mi displace izul ăsta, spun, ca să rup tăcerea.

Ienupărul nu mă supără deloc. Doar după multă vreme va începe să mă supere. N-am să mai pot lua în gură strop de benedictină, sau *chartreuse*, fără să-mi amintesc totul de la capăt. Și cum îmi aduc aminte, nu mai pot nici să beau, nici să mă distrez.

— Ei, dacă nu te supără, trage-i, mă îndeamnă Heiki.

Am mai supt rachiu multă vreme. Cînd a rămas doar pe fundul sticlei, Heiki spune trist:

— Păcat că nu se poate cînta la orgă. N-am cîntat niciodată, dar tare aș vrea. Cred că aș putea, orga are clape la fel cu acordeonul... Ce i-aș zice acum o polcuță, o polcuță la orgă.

Heiki cîntă bine la acordeon. Probabil că ar ști să cînte și la orgă. Are la el o muzicuță. Își scoate din buzunar micul său instrument muzical — un „Honer“ cu două rînduri — și-l duce gînditor la buze.

Haide, dragă Sonny-boy,
Să stăm în fîn amîndoi.
Acolo te-am chemat pe loc,
În fîn, să te sărut cu foc.
Haide, dragă Sonny-boy...

Este un cîntecel la modă. Numai că americanul Johnny s-a prefăcut într-un obișnuit Sonny estonian. De fapt, nu, încă nu este un estonian adevărat, în albumurile lor fetele scriu „Sonny“ cu „y“, ceea ce demonstrează originea lui străină. Cum să te dispensezi de „y“, într-un cîntecel la modă!

Cîntecelul s-a terminat, ecoul însă tot mai stăruie în semiîntunericul bisericii din Tondilepa. Multe coruri au răsunat aici, mult s-a cîntat la orgă, dar de Sonny-boy, căruia i se făgăduia o sărutare, dacă se va duce să stea în fîn, de acest tînăr cuceritor de inimi zidurile bisericii n-au știut nimic. Poate de aceea

se aude atît de multă vreme sunetul tremurător-jucăuş, în liniştea lăcaşului.

Luna se uită în biserică, poleind ferestrele cu argint. Este prea devreme să ieşim, ne cocoţăm în colţul nostru, după orgă, şi ne culcăm. Heiki stinge lumînarea.

Kurt, neamţul ăsta deşirat, leat cu mine probabil, apăruse abia de patru-cinci zile la Tondilepa. Da, abia acum cinci zile, dar va fi nevoit să rămînă aici pînă la judecata de apoi, cînd toţi morţii se vor scula din mormintele lor. Poate fiindcă mi se pare că nu seamănă cu ceilalţi nemţi, că e mai simpatic, poate fiindcă mi-a fost dat să devin ucigaşul lui — nu ştiu, dar oricît ar fi de ciudat, nu-mi pot birui simţămîntul de milă faţă de mucosul ăsta. Figura tinerească a lui Kurt, tunica lui nouţă, încă nedecolorată, aerul lui îngrijit te făceau să crezi că n-a mirosit încă războiul, pesemne că l-au mobilizat foarte recent. În orice caz, n-a apucat să facă nici un rău. Sau o fi apucat? De ce a lovit-o pe Cristina? De ce? Dumnezeu ştie. Aşa este. Dumnezeu o ştie cu adevărat.

În clipa aceea, de sus, din ceruri, domnul dumnezeu tocmai se uita la sătucul Tondilepa. Cizmele de pînză impermeabilă îi strîngeau picioarele, gulerul uniformei îi rosese gîtul pînă i-l înroşise. dar cel mai mult îl enerva pe dumnezeu inscripţia de pe catarama centurii: *„Gott mit uns“*. Ce nevoie are domnul

dumnezeu de o asemenea declaraţie neroadă despre sine însuşi?

Fapt este că dumnezeu trebuie să fie milostiv. Milosîrdia este baza existenţei sale. Asta, în primul rînd. În al doilea rînd, dumnezeu nu vrea să se amestece nici în politică, nici în acţiunile militare. Aceste două principii contrarii îngreuiază la maximum activitatea divină. Ce trebuie să facă dumnezeu cînd îi înalţă rugi, în acelaşi timp, femeile ruse în satele cuprinse de flăcări şi incendiatorii acestor sate — soldaţii germani? Căci dumnezeu cel milostiv este dumnezeul învingătorilor, nu al învinşilor!

Poate că dumnezeu nu s-ar da în lături uneori să se amestece, dar atunci s-a zis cu puterea lui, întemeiată pe credinţă. Dacă, amestecîndu-se, dumnezeu îşi va dovedi existenţa, cine va mai crede în el? Tocmai în asta stă valoarea credinţei: că oamenii cred şi în ceva inexistent.

Şi iată de ce dumnezeu este nevoit să poarte tunică nemţească. Cînd trupele sovietice vor intra în Germania, el o s-o lepede şi va deveni dumnezeul ruşilor; numai aşa poate el să-şi prelungească misiunea cea veşnică — să fie un dumnezeu milostiv, adică dumnezeul învingătorilor.

Aşadar, dumnezeu se uita la sătucul şi la cătunul Tondilepa. Îi vedea în lăcaşul acela închinat lui, cu vîrful înalt, pe Arne şi pe Heiki, şi sticla lor golită de băutură. Dacă dumnezeu ar fi fost în stare să calce peste

izolarea lui de oameni, s-ar fi arătat cu plăcere lui Arne și i-ar fi povestit cum și de ce o lovise Kurt pe Cristina.

Kurt pășește în noaptea ce se destramă. Panglica șoselei se face tot mai vizibilă, în lumina cenușie se întrevăd vîrfurile copacilor. Liniște. Doar undeva în depărtare, dincolo de pădure, cîntă un cocoș singuratic. Pesemne a strigat „cucurigu“ prin somn și pe loc a și ațipit, scăpîndu-și bărbuța în piep. Un început de dimineață liniștită și fără vînt. Pretutindeni liniște și pace. Lui Kurt i se pare că, dacă se oprește și trage cu urechea, ținîndu-și răsuflarea, poate auzi cum se cerne nisipul în clepsidra veșniciei. O șuviță egală de nisip rece care se scurge încet.

Deci, a făcut-o.

Ce simte? Păi, nimic. Nici remușcări, nici chinuri. N-a avut chef să meargă cu motocicleta, s-a gîndit să parcurgă pe jos drumul pînă la vechea fermă, unde s-a instalat de curînd, să facă pe jos drumul, să mediteze la tot și să încerce să înțeleagă. Ce să înțeleagă?

Cu mulți ani în urmă, Kurt culegea vișine la el în grădină. Pierzîndu-și echilibrul, a căzut de pe gard, s-a agățat de un cui și s-a zgîriat rău la picior. Sîngele n-a țîșnit imediat, i s-a părut că a trecut multă vreme pînă a început să-i curgă pe picior. Poate și acum se petrece ceva asemănător — o reacție întîrziată? Oare el, Kurt, este atît de

nepăsător și crud, încît omorul nu-i mai face nici o impresie? Pesemne, moartea a încetat să fie o taină și a devenit un fenomen obișnuit.

Cînd Kurt avea șase sau șapte ani, o răgace mare, cu coarne, se tîra pe treapta din fața casei. Kurt a luat un pietroi și l-a lăsat să cadă chiar peste gîndac. Pînă astăzi își amintește de încordarea și tremurul din vîrfurile degetelor, cît timp țineau piatra. Și-a desfăcut degetele și pietroiul, rece și aspru, a căzut, zgîriindu-i unghia, Kurt a întors capul și a fugit cît colo. Pe urmă s-a înapoiat și s-a uitat sub piatră. De sub carapacea turtită de chitină se scurgea o zeamă dezgustătoare, de culoare închisă. Deși era îngrozitor de scîrbos, totuși a fost absolut necesar să se uite. Seara, stînd în pat, lui Kurt i se făcuse frică, nu putuse să adoarmă, se rugase pentru el și pentru gîndac aproape pînă la revărsatul zorilor. Așa a fost atunci. Dar acum?

Kurt și-a împlinit datoria — a tras în omul acela o rafală lungă de automat. Omul a căzut ca secerat și totul s-a sfîrșit. Liniște. Discul uriaș, galben al lunii. Miros de pulbere arsă.

Cînd au dat peste omul acela, lui Kurt i se făcuse milă de el. Ședea pe fîn în șură și mînca pîine, bînd lapte dintr-o gamelă. În ea plutea pleavă de fîn. Pe jos era un briceag deschis cu urme de unt pe tăiș. Omul scăpă din mînă bucata de pîine, dar o ridică îndată și o înfășură în ziar; acest gest trezise în Kurt compătimirea. Ce poți avea împotriva unui om care mănîncă pașnic o bucată de

pîine ? Dar mai tîrziu compătimirea pierise din sufletul lui. Trebuia să piară, pentru că în fîn descoperiră un emițător sovietic.

Se lumina repede de ziuă. Probabil, e aproape șase. Păsările au început să ciripească. În față, dincolo de copaci, s-a ivit acoperișul clădirii de la fermă.

Asta-i... acum și Kurt a ucis un om. Ce ciudat că tocmai în acest mic sat estonian, foarte asemănător cu satul în care s-a născut Kurt, i-a fost dat să trăiască asemenea clipe zguduitoare. Faptul că tocmai aici, și tot pentru prima dată, s-a culcat cu o femeie, nu-i chiar atît de important, firește, totuși... La universitatea din Lübeck, unde studiase matematica, a cunoscut cîteva fete care i-au plăcut, dar s-a întîmplat ca tocmai aici să devină bărbat. Și încă datorită unei femei cu vreo zece ani mai mare ca el.

Iată și ferma, Kurt urcă încet scara, deschise ușurel ușa odăii sale. Din pat se auzea o răsuflare egală — înseamnă că Cristina s-a hotărît totuși să-l aștepte. S-a culcat chiar în pat ! Astăzi Kurt ar fi preferat să fie singur.

Kurt își trase cizmele din picioare. Bășica din călcîi, care semăna cu o boabă de mazăre trandafirie, inflamată, se spărsese. Pielea umedă, boțită, era moale și lucioasă, ca un săculeț din hîrtie de mătase.

Deodată îl năpădi un val de greață. Un săculeț pe jumătate gol, umed, bolborosind. Omului aceluia, acolo, în fîn, îi bolborosea ceva în gîtlej.

„Ei, mi se pare că începe, se gîndește Kurt. Simte pe frunte picături mari de transpirație. Pentru o clipă îi apare în închipuire vechea rană urîtă de la picior : pe piele se ivesc picături grăbite, se umflă bășicuțele de sînge, se tîrăsc viermi roșii. Se tîrăsc pe picior, tot mai repede, tot mai repede, se scurg în jos. Omul acela... Oare tot mai zace în fîn, sau l-au și înmormîntat ?"

Cristina oftează prin somn. Să se ascundă în spatele ei ? Să se lipească strîns de trupul ei cald, să dea totul uitării, să nu se gîndească la nimic ?

Kurt se apropie de pat. Cristina se întoarce pe partea cealaltă. Plapuma a alunecat, cearșaful s-a mototolit. Mai întîi i se dezvelește un genunchi alb, rotund, plin, un genunchi cărnos. Toți oamenii au genunchii alcătuiți din os și o parte moale, dar ăsta este un genunchi deosebit, tot numai moliciune, tot numai carne. Carne de om... Kurt nu mai vrea să vadă nici un fel de carne. Parcă înadins, plapuma alunecă și mai mult. Un șold alb plin — în lumina cețoasă a dimineții este deosebit de alb, nu se cunoaște că l-a ars soarele. Da, albul coajei de mesteacăn, albul migdalului, albul slăninei ; mai mult decît atît, i se dezvelește o parte din pîntece. Asta este ceva în genul triumfului primitiv al trupului, al misterului masei gelatinoase primare. Sufletul femeii adormite plutește departe, în visuri,

aici se mică și respiră trupul părăsit. Kurt stă lîngă pat și privește, cu brațele atîrnînd de-a lungul trupului. Simte că are în față ceva interzis. Vede ceva interzis, a săvîrșit ceva interzis...

Cristina oftează. Fața i s-a umflat de somn, gura i se întredeschide. Deasupra ei plutește mirosul greu al nopții. Cristina este grasă, neglijentă, o femeie nu prea tînără, cîți bărbați a avut înainte de Kurt ? E ca pămîntul, îi absoarbe pe toți, îi cuprinde pe toți. Scîrboasă muiere ! Și acestei femei i-a fostă hărăzită puritatea lui Kurt !

Meditația se preface în furie, remușcările cresc și se transformă în ură.

Cristina bolborosește ceva prin somn.

— *Liebling,* spune ea parcă.

— La dracu, ce *liebling* îți sînt eu !

O palmă.

Kurt nici n-a băgat de seamă cum și-a avîntat brațul și a plesnit-o pe Cristina peste față. O plăcută arsură în palmă.

Kurt mai dă o dată.

Cristina sare în capul oaselor pe pat. Ochii larg deschiși, pupilele mărite din pricina întunericului și a spaimei. Nu înțelege nimic, își apără doar fața cu palmele.

Kurt se uită la cămașa de noapte a Cristinei, cămașa de noapte simplă a unei fete de la țară, puțin desfăcută la cusătură. Abia alaltăieri, în prima lor noapte, a ros cu dinții decolteul acestei cămășii. Cu gust sărat de sudoare... Cămașa de noapte îl înduioșează pe

Kurt, furia cedează din nou în fața sentimentului de milă și Kurt este aproape gata să cadă în genunchi în fața Cristinei.

Dar se stăpînește și se întoarce brusc cu spatele. Se chinuie să-și tragă cizmele. Îi tremură mîinile. Cizma nu intră, nu se lasă îmbrăcată... Una cedează, în cealaltă piciorul i se oprește. Dar Kurt e grăbit. Abia așteaptă să plece. Să plece mai repede, să plece din această cameră dezgustătoare, să fugă de Cristina ! Vrea să fugă de-aici în pădure, oriunde, cît mai departe !

Kurt trîntește ușa cu putere și coboară fugind treptele scării. Aude cum scîrțîie patul. Se pare că Crisitna vrea să-l ajungă...

— Kurt ! *Wohin ? Geh nicht,* Kurt ! Vocea Cristinei se frînge. Kurt, *wohin gehst du ?* Kurt !

Nu mai simte furie, nu mai simte nimic, doar un ușor dezgust, un dezgust flasc, rece.

Kurt se oprește pe scară.

Soarele răsare. Copacii se trezesc. Da, are senzația foarte limpede că se trezesc copacii : frunzișul lor foșnește altfel decît noaptea. Acum dimineața, în general totul este altfel, complet altfel. Kurt privește cerul, copacii foșnitori, și în el se naște simțămîntul că acum se va petrece ceva, ceva după care totul va deveni limpede, sigur. Ce anume ?

Pașii Cristinei pe scară. Kurt nu-i bagă în seamă, în orice caz nu au nimic comun cu limpezimea pe care o dorește.

18 – c 401

Soarele se iveşte printre nori şi inundă curtea cu o lumină tremurătoare roz-aurie. Kurt se uită la soare şi simte : totul se va petrece de-acum înainte.

Cristina stă lîngă Kurt, îl trage de mînecă, nu înţelege de ce se uită el atît de ciudat la soare. Mai bine ar mai lovi-o o dată, decît să se uite aşa. Şi totuşi ce profil frumos are Kurt. Ce chip drăgălaş. Cît soare e în ochii lui. Dragul, dragul meu băiat !

Dacă în sat lumea ar şti cît îl iubeşte pe Kurt, nimeni nu i-ar mai zice haimana, se gîndeşte ea. Bineînţeles, a mai avut şi înainte pasiuni, şi chiar destule. Ultimul a fost Arne, acela care lucrează la calea ferată şi are o cameră cu chirie aici. Cristina n-a mai încercat însă niciodată o dragoste ca asta de acum, pentru Kurt, Dumnezeu i-e martor ! Toate pasiunile dinainte au fost o greşeală, este sigură de asta. Şi n-are nici o importanţă că şi înainte, de multe ori, a fost la fel de sigură...

Cristina îl trage pe Kurt de mînecă. El însă o împinge. Nu brusc, dar cu hotărîre.

Cristina se împiedică, se agaţă cu tocul de o treaptă, şi cade într-o rînă.

— Kurt ! În glasul ei se simte spaima.

Kurt nu-şi poate lua ochii de la soare. Soarele... El luminează pentru toţi. Şi sub el se petrece pretutindeni acelaşi lucru. De undeva din străfundurile memoriei îi apare mama : poartă o rochie liliachie, este încă foarte tînără. Kurt ţine în mînă un păhărel cu îngheţată de zmeură. Un vînt rece, năpraznic,

vîjiie deasupra acoperişurilor. Kurt o ia de mînă pe mama. Din bătrîna biserică a străvechiului oraş hanseatic se aude un zvon de clopote înăbuşit. Dangăte de clopot, rafale de vînt, rochia mamei. Deasupra lor trece în zbor o umbră uşoară. Poate că este fericirea divină ? Kurt vrea să fie un băiat bun, ascultător, doreşte foarte mult să fie demn de vîntul şi soarele dimineţii, de dangătul clopotelor şi de văzduhul cald primăvăratec, vrea ca ele să-i aparţină, vrea să-şi ocupe locul în această lume minunată. Probabil că a fost prima dată în viaţă cînd a încercat să se cunoască pe sine însuşi.

Acum se simte altfel decît înainte, dar nu vrea să se schimbe. Oare pentru el nu mai există nici o scăpare ?

Omul acela, din fîn, se zbătea ciudat şi neîndemînatic, ca o marionetă. În pieptul lui se afla glonţele lui Kurt... Acolo rămăsese. Iar soarele era acelaşi, ca şi aici, ca şi la Lübeck, şi sub el se petrece întotdeauna acelaşi lucru...

Kurt aşteaptă şi doreşte pedeapsa. Un avînt imperios cuprinde toată fiinţa lui. Şi dumnezeu nemţesc din ceruri îl vede... În inima ce pompează sînge albastru arian de tînăr cuceritor al lumii se naşte o dorinţă arzătoare : vrea să fie bătut, vrea să fie pus, ca odinioară, în genunchi, în colţul unde este agăţată vechea pendulă. Este o dorinţă puternică, i se reflectă în ochii obosiţi, obosiţi, dar plini de soare, de soarele care răsare şi luminează pentru toţi.

În spate s-a trîntit o ușă. Ușa de la odaia cea mică — acolo locuiește Arne, nimeni altul decît Arne. Este înnebunit de gelozie. În ultimele zile i-a urmărit pe Kurt și Cristina.

— Porcule! Dai într-o femeie! aude Kurt, dar n-are de gînd să se apere. Iată pedeapsa pe care o aștepta.

Istovit de mersul prin pădure, de soare și de catedrala din Lübeck, nici nu încearcă să se acopere cu mîinile, cînd Arne îl lovește. Kurt cade pe scară, se izbește cu ceafa de o găleată veche. Vai, ce durere dulce! Totuși mîna i se întinde instinctiv spre tocul pistolului. Kurt n-are habar ce face mîna lui... O împușcătură. El a tras. În cine? Au zburat niște geamuri, pare-se că nimeni n-a fost rănit. Dar ce-i asta? Arne, pe jumătate îmbrăcat, înhață ceva de după ușa din tindă. Ce are în mîini? Doar n-o să...

O explozie de lumină orbitoare și pentru Kurt nu mai există nimic. Lopata, lopata bine ascuțită pentru retezatul brazdelor de iarbă și-a făcut treaba. Și încă bine de tot.

— O, doamne! strigă Cristina.

Curtea e inundată de lumina soarelui. Pe scară zburătăcește un cocoș, dă din aripi și scoate un „cucurigu“ plin de mînie.

— Ce-am făcut, mormăie Arne. Iar Cristina începe să plîngă, suspinînd încetișor.

***

— Heiki, scoală, hai la plimbare!

Heiki sforăie mai departe.

— Heiki, ce-ai zice de un fum?

— Cum? Heiki se ridică în capul oaselor, se freacă la ochi. Că bine zici!

E o noapte minunată de sfîrșit de vară. Sau de toamnă timpurie? Două umbre se strecoară în ariniște. Greierii țîrîie, de parcă și ei au tras un gît de rachiu.

Peste cîteva clipe, stăm pe zidul de piatră, și Heiki trage cu nesaț din mucul său de țigară. În jur zboară fluturi de noapte. Pămîntul miroase a putred. Aerul este răcoros, toate miresmele deosebit de pătrunzătoare. Cătunul doarme. Satul probabil la fel. Toți oamenii sînt în pat — care singur, care cîte doi. Probabil undeva în livadă un măr copt cade acum cu zgomot înfundat pe iarbă, poate un măr de soi crețesc. Cunosc bine acest zgomot. Iar deasupra merelor și deasupra merilor, deasupra acoperișurilor pașnice zboară amenințător spiritul războiului. Nu este primejdios nici pentru mere, nici pentru cîinele ce latră în depărtare. E primejdios doar pentru oameni.

Cerul înstelat care licărește veșnic. Ursa Mare, fragilele Pleiade, îndepărtata și recea Stea polară. Sînt multe stele, nu știu ce nume poartă, dar îmi place să le privesc.

Cînd Heiki termină de fumat, îi spun:

— Ei, bătrîne, ți-ajunge pentru azi?

— Sînt curios ce face acum Inga? zice el, ridicîndu-se. Ne întoarcem în biserică.

În întuneric izbesc cu piciorul o sticlă goală de rachiu. Cade și se rostogolește cu zgomot pe pardoseala de piatră.

— E goală, blestemata. Acum n-ar strica încă vreo cîteva guri, mă pomenesc eu bombănind.

— Așa e, ne-ar prinde bine. Știi, sticluța asta parcă s-a dus de la sine, adaogă Heiki, strecurîndu-se sub pătură.

„De la sine", a zis el. Cu acest „de la sine" am o tristă experiență. Uciderea lui Kurt a mers și ea parcă de la sine... Dacă atunci m-aș fi înfuriat mai tare, n-ar fi apărut acest „de la sine" și n-aș fi fost nevoit să zac aici. O furie puternică m-ar fi silit să-l apuc de beregată pe Kurt care căzuse. Ne-am fi bătut, ne-am fi rostogolit pe pămînt și totul s-ar fi sfîrșit altfel. Dacă nu ești furios cu adevărat, mai bine nu te lua la bătaie, că poți ucide din întîmplare un om...

Ce concluzie îngrozitoare se poate trage... Ei, ajunge? Rachiul m-a ajutat, și acum vreau și pot să fiu ca Heiki. El privește viața mai simplu și mai just. Comedie sau tragedie — care e deosebirea, ar zice el. Kurt a fost un friț, cu ei trebuie procedat chiar așa cum ai făcut-o tu. Și asta-i tot.

Emblema lor este o pasăre de pradă. Poate Kurt nu este cel mai rău dintre nemți, dar s-a vîrît pe pămîntul eston, și-a purtat vulturul și n-a făcut din asta nici o tragedie. Nici eu nu trebuie să fac o tragedie din moartea lui. S-a întîmplat ceea ce trebuia să se întîmple. Viața trebuie privită mai simplu, așa e mai bine. Mai ales în vreme de război.

Îl invidiez puțin pe Heiki, deoarece lui îi este perfect limpede ceea ce mie îmi dă dureri de cap. Așa este el. De fapt, cuvîntul „invidiez" nu-i tocmai potrivit. Dacă nevasta felcerului sau a brutarului ar nimeri la sărbătoarea din ajunul sfîntului Ioan, acea doamnă ar putea spune văzîndu-le pe fete jucînd în jurul focurilor: „Vai, le invidiez — sînt așa de firești, atît de aproape de natură." În realitate însă ea nu le invidiază deloc, dimpotrivă, se mîndrește că nu este ca ele. Așa și cu mine. În general, nu prea îl invidiam pe Heiki, voiam numai să-mi înving neliniștea. În timp de război trebuie să gîndești simplu și să simți simplu. În timp de război e prost cel care despică firul în patru, cel care vrea să fie o așa-zisă „personalitate ce gîndește critic". De la un asemenea om nu tragi foloase nici pentru tine, nici pentru alții. Și în general aceste „personalități" se ocupă prea mult de autoanaliză. Nu au destulă rușine. Oare Heiki nu s-ar pricepe să „gîndească în mod critic?" S-ar pricepe, dar n-o să se apuce el de una ca asta. El este bărbat, deși are 18 ani, este un bărbat cum nu sînt mulți. Cînd eram micuți, toată lumea exclama: vai, ce puști drăgălaș! Cînd am crescut, lumea nu s-a mai minunat. Și este cam trist că nimeni nu te mai admiră. Atunci haideți, să ne admirăm singuri! Firește nu pentru faptul că am fi

drăgălași, ci pentru că am devenit atît de complicați, deștepți, neobișnuiți. Toate aceste tertipuri, la modul indulgent spus, sînt un joc de copil. Destul, trebuie să mă scutur, această boală coplărească s-a lipit totuși de mine, altfel n-aș suferi din pricina unei lepădături de neamț.

Este de-ajuns că „pi" este egal cu 3,14... Este de-ajuns chiar că e puțin mai mare decît trei ; dacă vrei să stabilești grosimea unui trunchi după diametru, asta ajunge. N-are sens să calculezi toate cifrele care urmează după virgulă. Ceva peste trei — restul n-are importanță. Felul în care l-am ucis pe Kurt și ce am simțit atunci, nici asta nu contează.

L-am ucis, și gata. Trebuia făcut și s-a făcut. Într-adevăr, se cere să-mi schimb lungimea de undă. N-are nici un rost să fac analiza trăirilor lui Kurt (din fericire, la asta nici nu mă pricep). Nu cred că el a rîvnit să plece pe front, dar aici totuși a venit. A venit sub semnul vulturului de pradă, și basta ! Mulți nemți n-au vrut să poarte acest semn și au stat după gratii sau au preferat chiar să fie puși la zid. Asta o știu bine. Și dacă îl voi compătimi pe Kurt, înseamnă să jignesc memoria lor, a celorlalți nemți.

Da, concluzia e simplă. Trebuie să privești viața just. Atunci nu stai să mai socotești ce s-ar fi întîmplat, dacă nu s-ar fi nimerit acolo găleata cu lături pentru porc, sau ce s-ar fi întîmplat dacă Kurt n-ar fi izbutit să strice relațiile dintre mine și Cristina. Poate

că n-ar fi avut succes la Cristina, dacă aveam dinți mai frumoși. Dinții mei sînt urîți, fapt care, la rîndul său, provine din neglijența mea — trebuie să-i curăț regulat. După acest raționament, ar reieși că dacă-mi spălam zilnic dinții, totul ar fi fost altfel. Într-un cuvînt, dacă o luăm așa, ajungem iarăși la găleata cu lături, iar noi trebuie să ajungem neapărat la acea stîrpitură cu mustăcioară care trăiește la Berlin. Căci dacă n-ar fi existat acest degenerat, Kurt ar fi trăit în pace în vreun Baden-Baden sau dracu știe unde, și el ar fi avut o Cristină a lui „made în Germany". Stop !

Da, stop ! Raționamentele despre raționamente sînt și ele doar raționamente. Mult s-a vorbit despre libertatea voinței, dar nimeni n-a devenit prin asta mai liber. Este liber oare acest bărbat de 18 ani, care sforăie ușurel aici, sub aripa ocrotitoare a harului divin ? Destul, ajunge ! Vorbe goale, fleacuri, totul este fără rost. Trebuie să dorm !

— Scoală, băiețaș ! Uite ce oaspete ne-a venit. Spune-i „bună" lui nenea !

Glasul lui Heiki. Nu pricep dacă visez sau nu. Îmi crapă capul de durere. Al dracului rachiu, nu trebuia să beau. Nu, se vede că nu e vis. Din păcate. Totuși nu reușesc să înțeleg ce vrea Heiki de la mine. Nu lasă omul să doarmă.

— Ei, Arne ! Dă bună ziua lui nenea venit din sat.

— La naiba, care nenea ?

Deschid ochii. În biserică domnește un semiîntuneric răcoros. Ușa e întredeschisă, și o dungă trandafirie de lumină pătrunde în biserică. Înseamnă că soarele abia a răsărit. Dar cine este individul mahmur de colo ? Scuip pe jos. Ce contează cine este. De la blestematul de rachiu mă doare capul chiar în locul acela... în care l-am izbit pe Kurt. Acest gînd mă aduce în simțiri.

— Nici o parte, nici cealaltă nu dovedește prea multă încîntare, constată Heiki și încuie ușa. Omul în scurtă de piele se apropie, nehotărît.

— Ei, Arne, ce, nu-l mai cunoști pe iubitul tău stăpîn ? Iertați-l, domnule Johannes, nu s-a trezit încă de tot.

— Bine, lasă... Nu-i mare brînză...

Încep să pricep cîte ceva. *Johannes*, aici ? Păi, el o să ne vîndă ! Sar în picioare și în aceeași clipă mă așez la loc, de durere : genunchiul !

— Doare rău, nu-i așa ? întreabă Johannes. În glasul lui sună o notă falsă. Dacă știam, aș fi luat cu mine un bandaj... Și niște iod.

Johannes se lasă șovăitor pe o bancă. Și Heiki se așază la vreo cîțiva metri de el. Bag de seamă că din buzunarul lui Heiki se vede un pistol. De unde dracu îl are ? A, da, este pistolul lui Kurt.

— Ce bou mai este ăsta... „băiatul nostru bun", spune deodată Heiki obosit. Abia acum văd că are ochii roșii și pleoapele umflate.

Pe față i se vede o cută — rămasă din somn probabil.

— Aha, iod... Ia te uită ce grijuliu. Vă foarte mulțumim, răsună ironic vocea lui. Ne descurcăm noi, avem iod, avem și bandaje. Putem să-ți dăm și dumitale, frățește. În Estonia frații și oițele domnului uită de dușmănie, în zilele de grele încercări, și sînt sprijin unul altuia, cum spune Iacob.

— Ascultă, Heiki, ce te izmenești ! Ce vină am eu ? Mă ascund ca și voi, spune Johannes.

— Păi, ce-ți mai rămîne de făcut ? Cîte ceva a ajuns la urechile noastre, aici...

— Ce-a ajuns ? Chipul lui Johannes exprimă mirarea.

— Păi, cum ne-ai căutat și ai alergat pe urmele noastre, de te-au trecut toate sudorile.

Înțeleg că Heiki îl ia la sigur.

— Eu ? Pe urmele voastre ? Nu mai minți, flăcăule. N-am alergat pe nici un fel de urme...

Johannes sare în picioare și umblă enervat înainte și înapoi. Pesemne, Heiki a nimerit-o din plin.

— N-ai decît să umbli, să te plimbi, ușa e încuiată. Heiki se ridică, scoate cheia din broască și o pune în buzunar.

— Ei mi-au poruncit, m-au amenințat că mă împușcă dacă nu vă găsesc în trei zile... Dar nu v-am căutat, mă prefăceam doar că o fac. Iată au trecut trei zile, am venit și eu la Iacob să-l rog să mă ascundă.

— Al dracului bou, ce dobitoc și Iacob ăsta ! mormăie Heiki și se întoarce spre mine.

Aud prin somn, parcă bate cineva. Sar și deschid ușa, mi se păruse că-i vocea lui Iacob. Și chiar el era. Cu o față misterioasă. Mă cheamă la el în casă — acolo dau peste poama asta. Și a început : „estonienii, frații și oile domnului“ și tot felul de vorbe din astea...

— Și ce-i rău, trebuia să mă ascund și eu. De unde să știu că voi stați deja aici...

Acum glasul lui Johannes sună sincer. Se așază din nou. Simt mirosul hainelor lui, miros țărănesc de fîn și bălegar, care stăruie prin tindele noastre. E un miros sănătos. „Cristina“... mi-aduc iarăși aminte.

— Acum, dragă vecine, te cred — n-ai știut. Altfel ai fi fost demult aici. Și nu veneai tu singur...

— Ce tot spui, eu nu v-aș fi trădat, răspunde tărăgănat Johannes. Pe fondul geamului luminat pare uriaș, ca un urs. Bine că avem pistolul la noi...

Liniște. Soarele urcă pe cer mai sus. Pe spătarul unei bănci se așterne prima pată jucăușă de lumină.

— Ai tutun ? întreabă Heiki.

— Cum să nu.

Johannes vîră mîna în buzunar, scoate un pachet — aproape plin — și-l întinde lui Heiki. Acesta numără țigările.

— Treisprezece. Număr cu ghinion, Johannes. Ei, bine că ai măcar tutun. Îți iau șase țigări. Frații estonieni trebuie să-și împartă totul frățește între ei, nu-i așa ?

Johannes nu răspunde. Mă uit și nu-mi cred ochilor — Heiki și-a aprins o țigară. Pesemne că-mi citește gîndurile :

— Acum totuna... S-a dus pe copcă „Adăpostul nostru tihnit“ !

Johannes se întoarce spre mine.

— Ce să zic, ai făcut și tu la boroboațe ! spune el. În glas i se simte amărăciunea. Din cauza unei fete ai stricat și viața ta, și viața altora. Din cauza unei fete... om deștept... unde ți-a fost capul ?

— Dă-i pace !

— Și dacă ar fi fost măcar o fată, dar ea... Mîinile lui Johannes alunecă neliniștite pe genunchi. Tîrfa nemților.

Simt cum toată ființa mi se încordează.

— Gura, Johannes ! Heiki vorbește amenințător. Că altfel o să fie rău de tine.

— Și așa e rău... Voi ce-aveți de pierdut — sînteți niște golani. Dar de gospodăria mea ce s-o alege ? O să-i dea foc — și-atunci ?

— Nu cred. Te-ai arătat atît de devotat. Singur te-ai dus la administrația locală să declari că poți primi nemți în casă, spun eu.

— Mucosule ! Ce știi tu ce-i viața, oftează Johannes.

— N-are rost să vă certați. Mai avem de stat mult timp sub acest sfînt acoperiș, în pace bună și înțelegere. Spre a fi pe placul lui Iacob și al dumnezeului său și întru întărirea puterii lor. Ce-a fost s-a dus, acum

sîntem aici, şi va fi mai bine dacă încetăm să ne hărţuim.

— Aveţi de gînd să staţi mult aici ? Johannes ridică fruntea. Ştie şi el foarte bine, dar se preface.

— Cît va fi nevoie. Şi tu cu noi. Crezi că-ţi mai dăm drumul de-aici ? Nu, prietene bun ! Vei zace aici atîta cît vom sta şi noi. Unde te grăbeşti ? Chiar tu ziceai adineauri că nemţii te lichidează dacă te prind.

— La Tallin am cunoscuţi. Mă gîndesc că acolo...

— Trebuia să te gîndeşti înainte. Vrei să înfuleci ceva ? Heiki se ridică şi scoate de după orgă un dărab de pîine. Dar să nu-ţi cadă firimiturile pe jos.

— N-am chef să mănînc...

— Nu te necăji, o să-ţi vină cheful, zîmbeşte Heiki ironic.

— Ce-i cu Cristina ? nu mă pot stăpîni eu.

— Păi, ce să fie ? Au interogat-o, şi gata. Ce să-i facă ? O singură dată au chemat-o, pe mine de trei ori... suspină el din nou. Uite, mi-au învineţit ochiul... Dacă ar fi fost măcar nemţii, dar nu, ţărani de-ai noştri din „omakaitse“ [1]. Locsa Elmar, Salasoo Vidric... Tot din sat de la noi, vechi cunoştinţe.

Sub ochiul lui Johannes parcă nu s-ar vedea nimic, dar e foarte posibil să-l fi spe-

[1] *Omakaitse* — organizaţie burgheză militarizată, care a funcţionat în timpul ocupaţiei Estoniei de către hitlerişti.

riat, ba chiar să-l fi bătut. Aşa că temerile i s-au adeverit într-un fel. Mi-aduc aminte cum stătea pe scară în dimineaţa aceea, cu mîinile lui uriaşe atîrnînd neputincioase. Un om strivit. Stătea, fără grai, ca un sac cu măcinătură de paie. Mi-amintesc — este de-a dreptul uimitor ce clar îmi amintesc totul — că nici nu respira cu pieptul, ca de obicei, ci cu burta, care îi tremura mărunt la fiecare răsuflare.

Cristina şedea ghemuită pe treaptă, cu capul zdrobit al lui Kurt pe genunchi, şi cămaşa ei de noapte grosolană se îmbiba iute de sînge. Tăcerea a fost lungă.

— Trebuie să-l ascundem ! spusese în cele din urmă Johannes, cu glas răguşit. Să-l ascundem imediat ! repetă el.

Johannes îl apucase pe Kurt de picioare.

— Haide, Arne ! Ajută-mă ! O spusese, de parcă ar fi trebuit să încărcăm un sac greu în căruţă, şi se speriase singur de tonul său obişnuit. Să-l ridicăm pe domnul Kurt, se corectă el cu o politeţă de lacheu.

L-am apucat pe Kurt de umeri, pentru că Cristina tot mai strîngea capul lui în mîini. Kurt nu era greu, trupul lui părea însă de cauciuc : se întindea, se întindea, capul şi picioarele îi atîrnau în aer, iar cu spatele tot mai atingea pămîntul.

Mai întîi l-am dus după stiva de lemne despicate, apoi în şura cu fîn. Parcă ne lovise cineva cu bîta-n cap : să-l ascundem pe Kurt, ca să vezi ce prostie născocisem ! Şi

numai cînd a intrat Heiki în curte — ne pregăteam să mergem amîndoi la gară — Johannes și-a venit în fire. A aruncat iute o privire spre bicicleta rezemată de un mesteacăn, a sărit din fugă în șa și, apăsînd cu toată greutatea trupului pe pedale, a ieșit din curte. Așa cum era, desculț, cu cureaua bălăbănindu-se descheiată la pantaloni. Nu mai avea vreme de nimic. Atît de tare se grăbea să mă denunțe.

Și-atunci Heiki s-a hotărît să intervină. I-a tăiat drumul lui Johannes, a făcut un salt, și o clipă mai tîrziu Johannes zăcea în praful drumului, cu bicicletă cu tot.

— Ai să ajungi la vreme și pe jos, bombăni Heiki, călcînd bicicleta în picioare și, pînă să se dezmeticească Johannes, spițele erau rupte și roțile făcute opturi.

Johannes, murdar de praf, nici n-a înjurat măcar. S-a ridicat încet și, fără să se uite la superba lui mașină străină, s-a îndreptat domol, cu mers greoi, spre casă. De ce tocmai spre casă — nu avea acolo nici armă, nici telefon ? Probabil că nici el nu știa de ce ; pantalonii abia se țineau pe el, la cotul stîng avea o zdrelitură.

Între timp, Heiki culese pistolul căzut lîngă scară și-mi șopti răgușit la ureche :

— Ce dracu aștepți aici, zărghitule ?

Trecusem de-a dreptul prin miriște și intram în pădurice, cînd m-am uitat înapoi. Johannes stătea în poartă. Părea că șovăie, că nu știe ce să facă : s-o ia la goană după noi sau nu ; în cele din urmă, ridică de jos o piatră grea și, cu toate că ieșisem demult în afara razei lui de bătaie, o zvîrli spre noi. În altă împrejurare totul ar fi fost chiar hazliu...

— Îți pare rău de bicicletă ? Să fim noi sănătoși, că ți-o repar eu. În regulă ? întreabă Heiki, ghicindu-mi parcă gîndurile.

— Nu mai este bună de nimic, doar de aruncat la gunoi... Da ce-ți veni acum cu rabla asta...

— Heiki, dă-mi și mie, să încerc să trag un fum ! Doar un pic... Trag o dată și ți-o dau înapoi.

Nu fumez de obicei, dar acum mi-a venit așa, un chef.

Fumul pătrunzător de tutun îmi năvălește în plămîni. Tușesc. Heiki rîde.

— Nu uda țigara !

Johannes se uită, zîmbește și el.

— Ei, Arne, destul ! spune Heiki. Îi dau înapoi mucul de țigară.

Mi se pare că proasta dispoziție a lui Johannes s-a mai îndreptat puțin. În orice caz, își taie o felie de pîine și începe să mestece. Ne uităm la el cu puțină speranță. Poate că se aranjează totul. Căci trupele sovietice se apropie.

— Ascultă, rușii sînt departe ?

— Roșii ? Desigur, îi așteptați... Păi da, voi de ce să nu-i așteptați...

Nu mai este furios, ci mai curînd trist. N-are pe cine să aștepte, îmi zic, și mi se

19 — c. 401

face puţină milă de Johannes, care a vrut să mă denunţe.

— Nu te îndopa, mai lasă loc pentru prînz, îl sfătuieşte Heiki.

— Aşa, va să zică, mîncaţi şi de prînz ?

— Cum să nu. La hotelul „Adăpostul tihnit“ avem la prînz cel puţin trei feluri : cartofi, *salaka* [1], pîine. Şi pîine din făină curată, fără pleavă. Mai lipseşte un cvăsuleţ, şi iacătă tot prînzul unui adevărat ţăran estonian.

— Aha, hotelul „Adăpostul tihnit“, zîmbeşte ironic Johannes, terminînd de mestecat. Acum n-ar fi păcat să-i tragem şi un pui de somn...

— Noi dormim în spatele orgăi. Culcă-te pe plapuma mea. E în stînga, cea cu pătrate, îi propun eu lui Johannes.

— Dar tu ?

— Noi ne-am culcat devreme ieri.

Johannes nu se lasă rugat.

— O să trebuiască să dormim cu rîndul. Şi noaptea, şopteşte Heiki posac.

După masă (de data aceasta cartofi, *salaka* şi lapte acru) îi facem cunoscute lui Johannes rînduielile noastre. De fapt, n-avem ce să-i explicăm, în general sînt interdicţii, şi acelea nu prea multe la număr. În clopotniţă nu cred c-o să vrea Johannes să se urce, şi pesemne nici nu arde de dorinţă să cînte o polcă la orgă. În ce priveşte fumatul, înţelegerea este următoarea : să se fumeze în spa-

[1] Scrumbie de Baltica.

tele orgii, cel mult două ţigări pe zi. Numai două ţigări, chiar în cazul cînd vom izbuti să mai facem rost de tutun de la clopotar. Johannes ia cunoştinţă şi de găleată. Observăm că îndeplinirea acestei operaţiuni nu-i trezeşte nici un fel de şovăială. Nu ştiu de ce asta ne enervează.

După mulţi ani, aveam să citesc o povestire despre doi oameni nevoiţi să-şi petreacă toată iarna într-un iglu de eschimoşi. Unul din ei îl omoară pe celălalt, deşi înainte fuseseră prieteni. Soţia mea n-a crezut că este posibil un astfel de omor, dar eu n-aveam nici o îndoială. Dacă aş fi fost nevoit să trăiesc multă vreme undeva, într-un iglu de gheaţă, cu Johannes, lucrurile ar fi putut să se sfîrşească la fel. Mi-e scîrbă nu numai de mirosul ciorapilor lui Johannes şi de felul în care se foloseşte de găleată — nu pot să mă uit liniştit nici cînd curăţă cartofii. Este de înţeles : Johannes a vrut să mă trădeze, s-a dus să mă denunţe nemţilor, dar nu e numai asta. Sînt convins, dacă lui Heiki i-ar fi trecut prin minte să mă trădeze — e o prostie, fireşte, să fac asemenea presupuneri, pentru că Heiki n-ar mai fi Heiki, şi nu ştiu ce fel de om ar putea fi acest alt Heiki — este foarte adevărat, dar dacă după trădare el ar fi acelaşi Heiki de acum, aş putea să-i iert pînă şi trădarea. Şi de fapt ciorapii lui nu sînt mai curaţi decît ai lui Johannes, iar pe deasupra are dezgustătorul obicei de a se scobi în nas. Cînd cade pe gînduri, îşi sco-

bește cu înverșunare nasul și mă aștept îngrozit c-o să-și străpungă nara. Și cu toate acestea Heiki este un flăcău al dracului de simpatic !

După părerea mea, această antipatie este reciprocă (apropo, Heiki nu-l poate suferi nici el pe Johannes, o simt bine). De cîteva ori s-au și încăierat, Heiki însă a curmat repede discuția. Certurile izbucnesc din motivele cele mai mărunte, din fleacuri, nu din cauza politicii, nu pentru că Heiki și cu mine îi așteptăm pe roșii. Nu ! La masă, Johannes bombăne că sînt apoși cartofii, de soi rău (uite și acum sînt nedrept : el nu bombăne, ci pur și simplu spune că nu sînt de soi și că ar trebui să-i vîndă lui Iacob cartofi buni de sămînță). Eu nu mă pot stăpîni și încep să-mi bat joc : că de ce n-ai luat un săculeț cu tine. Heiki spune pe loc că Johannes este un zgîrcit fără pereche — vrea *să-i vîndă* cartofi lui Iacob, lui Iacob care ne-a adăpostit. Cu toate că, probabil, Johannes nici nu s-a gîndit la vînzare, dar a scăpat o vorbă așa, din obișnuință. Și iarăși cearta e gata.

Așa ne trece ziua. La ora nouă, spun că nu mă simt prea bine și mă duc să mă culc, așa cum ne-am înțeles cu Heiki. La trei noaptea se culcă el, și am să stau eu de veghe.

— N-are un viitor de invidiat parohia noastră ! Unde-i credința în dumnezeu ? Sau, poate, domnule Johannes, n-ați mai plătit impozitul la biserică ?

Pare-se că s-a întîmplat ceva, ies de după orgă.

Pe bancă arde o lumînare. Heiki ține pistolul în mînă. Numai cînd Johannes se așază gîfîind, Heiki vîră pistolul în buzunar.

— Na, ține ! Heiki îmi aruncă cheia. Du-te, încuie ușa și ia cheia la tine ! Nu vreau să mă întorc cu spatele la domnul Johannes. Este atît de tulburat încît e gata-gata să se piardă cu firea.

— Dracu să vă ia de comuniști... N-am apucat la timp să vă facem de petrecanie !

Johannes are cămașa descheiată, părul rar îi cade pe frunte în șuvițe asudate.

— Unita familie estoniană, bombăne Heiki și se întoarce spre mine. Închipuiește-ți că domnul Johannes nici gînd să aibă stomacul stricat. Și eu care l-am sfătuit să bea fiertură de coada-șoricelului ! A vrut să ne păcălească. A abuzat de încrederea noastră.

— Avea de gînd s-o șteargă ?

— Cam așa ceva... Sau poate a vrut să dea o fugă pînă acasă după hîrtie de toaletă ? Nu-i așa, domnule Johannes ?

Johannes nu răspunde. Ia de pe bancă o bucată de pîine și începe s-o frămînte nervos în mîini.

— Domnul Johannes al nostru este un alergător de vază, continuă Heiki. Mai bine ar fi fost, desigur, să-i comand : „pe vine, sezi !", iar eu să mă postez cu tunul lîngă el.

Dar noi sîntem oameni delicați : am dorit să-i ofer posibilitatea să-și facă nevoile în deplină liniște și meditație. L-am poftit chiar să treacă după tufiș. Aici și-a dat în vileag dumnealui năravul cel mîrșav. Cum m-am lăsat și eu pe vine, cum a luat-o la picior. Și ce să vezi, domnul Johannes avea un avantaj : el, scuzați-mă pentru amănunte, se lăsase pe vine, fără să-și dea pantalonii jos. Sau poate îl durea burta chiar atît de tare, că nu apucase...

— Lasă, înveți tu să cînți și altfel... o să plătească pisica pentru lacrimile șoricelului, bombăne Johannes.

— Ei, și ne-am întrecut la fugă aproape pînă la răscruce. Am avut ghinionul să-mi sucesc piciorul, totuși distanța dintre noi începuse să scadă. Cînd și-a dat seama, Johannes și-a zis să treacă la alt soi de sport : pe fața lui scria limpede că are de gînd să înceapă lupta cu pumnii. Și numai cînd l-am amenințat că mă voi ocupa cu tirul, ne-am înapoiat, într-o atmosferă de unanimitate deplină, în lăcașul domnului. Piciorul meu însă, după aceste întreceri sportive, nu mai face doi bani.

— Mucosule ! Tonul nu mai este atît de sigur. Lui Johannes îi cade bucata de pîine din mînă.

— Ați cășunat pe capul meu, spune el, și glasul îi tremură ușor. Ce v-am făcut ? Pentru ce toate astea ? Își trece dosul palmei

peste ochi. Acest om mare și puternic este gata-gata să izbucnească în plîns.

Voinic ca un urs — cît fîn lua altădată cu furca, un car întreg — iar acum stă pe marginea băncii, nefericit, deznădăjduit, fără voință. Ceva s-a frînt în el — e ca o căpiță, în care s-a rupt prăjina din mijloc.

Flacăra lumînării pîlpîie ușor. Aurăria altarului scînteiază stins. De undeva de sus ne privește chipul mîhnit-naiv al mîntuitorului... Deodată Johannes ne întreabă :

— Ce ziceți, băieți, o să fie vreodată Estonia stat independent sau nu ?

În biserică a pătruns un fluture de noapte și se rotește în jurul lumînării.

— Unde te bagi, postuțule ? îl gonește Heiki cu palma.

Luna încearcă să privească pe fereastră, veșnic rece și depărtată ; prin geamurile violete ale bisericii pare și mai depărtată, și mai rece. Parcă ar fi artificială — o lună-erzaț.

— Nu cred, își răspunde singur Johannes. Ce s-alege de mine cînd or să-i gonească pe nemți ? M-or exila în Siberia. N-ajung eu să fiu înmormîntat la cimitirul nostru... Toată viața mea — praful s-alege de ea...

Tăcere.

— M-aș duce să mă culc, spune Heiki.

— Nu ne rămîne nimic altceva... Da, nu-i nimic de făcut ! bombăne Johannes.

Heiki se apropie de mine și încercă să-mi dea pistolul în așa fel încît Johannes să nu

vadă. Dar acesta ridică tocmai privirea și vede. Dă din mînă a lehamite. Nu-i pasă. De viața lui tot s-a ales praful... Se scoală în picioare și se apropie de fereastră, se uită lung la luna-erzaț, de culoare mov.

— Hai, Johannes, să ne odihnim. După toate întrecerile noastre sportive nu strică să dormi bine.

— Toți trei stăm prea înghesuiți. Eu mai rămîn aici, mormăi eu.

— Cum vreți voi, face Johannes, și amîndoi se culcă după orgă.

Cristina... încep să meditez eu. De fapt, acum ar trebui s-o urăsc, ar trebui să mă strîmb, cum fac țăranii, numai la pomenirea numelui ei. Această laborantă de la fabrica de lapte sau, cum îi zice, ei, aia care ia probe, este o tîrfă cum rar întîlnești — așa se spune. De ce n-o pot uita pe Cristina? Pentru că a fost prima femeie din viața mea? Dar știu bine, oricît ar fi de trist, știu că a fost prima și pentru mulți alții. Și totuși ceilalți se strîmbă și-o fac tîrfă. Nu, Cristina nu e o stricată! Mi se pare că știu cum sînt tîrfele adevărate. În orice caz, sînt sigur că *asta* le face plăcere. Crista, dimpotrivă, plînge, are ochi blînzi, căprui, ochi de mamă, ea te mîngîie pe creștet și, dacă e nevoie, îți spală dimineața cămașa murdară. Cristina este o fată bună, poate chiar prea bună.

Stop! Prea tare nu merită s-o laud, pentru că putea după vara *noastră,* după cele trei luni minunate, putea să nu se lege și de

Kurt... Dar nu se știe, poate că între Kurt și Cristina n-a fost *nimic?* Atunci de ce a bătut-o Kurt? Tare mult aș vrea să cred că n-a fost *nimic* între ei.

Mă uit, mă tot uit la jocul flăcării. Lumînarea fumegă. Șuvița neagră subțire se ridică spre bolțile atît de înalte încît nici nu se văd acum.

De sus, de la o înălțime mai mare decît aceste bolți, dumnezeu, care mai înainte a fost dumnezeul nemților, se uită la satul și cătunul Tondilepa. El îi vede în pămînt pe Kurt și pe celălalt om, care ascunsese în fîn un emițător sovietic. Le-a fost scris să fie dușmani. Dumnezeu îi vede pe Arne și Johannes, ei sînt în viață și este perfect limpede de ce sînt dușmani.

Mîhnit și neputincios este dumnezeul pe care copiii îl numesc tată ceresc, da, mîhnit și neputincios; nu este în stare să facă ordine pe pămînt. Și-a zis să nu se amestece în politică și asta îl împiedică rău de tot să împlinească dreptatea. Amîndoi, el și preotul Iacob, vor ca oamenii să se iubească unul pe altul, dar din asta nu iese nimic — în alcătuirea omului a fost admisă o greșeală...

Și iacătă-l stînd trist acolo sus. Cînd i se face de-a dreptul lehamite, își întoarce privirea de la oameni și se uită la albine — la cuibul de albine sălbatice, pe care l-a cercetat și Arne în curtea bisericii, cît timp Heiki se dusese la Iacob să-i ceară adăpost.

Toate albinele sălbatice s-au grămădit în roi, s-au lipit strîns una de alta în răcoarea nopții. Albinele dorm. Fiecare din ele visează visuri de albine: oglindirea drumurilor de peste zi, flori uriașe violete de crucea-pămîntului se leagănă în visurile lor, sînt acolo și alte flori — roșii și de un galben aprins, pline de nectar. Cînd albinele se lasă pe flori, tulpinele se îndoaie, foșnind ușurel și scuturînd polenul. Frunze de ceară, groase și lucioase. Cîtă miere e pe lume!

Da, toate albinele visează același vis; antenele lor se leagănă încet în bezna cuibului, în mirosul de miere care se revarsă din celulele în șase colțuri.

Doar una din ele nu doarme: regina-matcă. Se tîrăște prin faguri, împinsă de imperioasa necesitate de a depune ouă, numai de a depune ouă. Este mistuită de un foc lăuntric.

Era cer albastru, un soare galben necruțător și un roi de trîntori. Toți o doreau pe ea. Cînd s-a lăsat înapoi în cuib, a simțit că trebuie să depună ouă, numai să depună ouă și iat-o colindînd neobosită fagurii, lăsînd să cadă ouăle mici albicioase. Noapte și zi, zi și noapte. Pînă cînd are puteri, pînă nu se stinge viața în ea. Nu poate să facă nimic altceva.

În acest timp Cristina doarme singură în patul ei mare și visează visuri neliniștite. Cristina cea grasă, caldă, în cămașa ei de noapte puțin desfăcută, al cărei decolteu săprat a fost ros de dinții unui flăcău înalt. Flăcăul care zace acum în pămînt și care a auzit cîndva bătaia clopotelor catedralei din Lübeck. Cristina doarme și se zbate în visurile ei, și ea aude zvonul clopotelor pe care nu le-a auzit niciodată, și vede uriașa biserică, pe care n-a văzut-o niciodată în realitate. Deodată i se face rău — o apasă ceva — se ridică, se apropie clătinîndu-se de fereastră și o deschide.

Noapte catifelată, vîrfurile singuratice ale brazilor înalți profilate pe fondul cerului nordic, sever. Cerul are o culoare metalică. Cristina simte gust de metal în gură, ceva se năruie asupra ei. Se lasă cu pieptul pe pervaz și prinde aerul cu gura. N-are cu ce să respire. Pe deasupra mai e și mirosul ăsta dulceag de flori de sub fereastră... Și înțelege deodată că e însărcinată. Trupul îi este plin de o durere surdă, ceva i se apropie de inimă — ceva mic, asemănător cu un pește, dar acest ceva asemănător cu un pește cuprinde în el tot ce a fost, este și va fi veșnic.

În acest timp Iacob Kolgats șade la masa lui de lucru. Trebuie să-și facă munca obișnuită, necesară, ca matca albinelor, care depune neobosită ouăle. Scrie o predică. Numai de-ar găsi cuvintele potrivite! *Trebuie* să existe cuvinte potrivite! Iacob Kolgats, pastorul de la Tondilepa, un om bun, șade și trudește cu sudoarea frunții în via domnului.

În față are deschis carnețelul cu exemple și maxime care au rodit credința în minunile domnului în capul lui mic și cam chel, și umilința ce-l stăpînește pe omul care crede în aceste minuni.

O dată, în timpul plimbării de dimineață prin părăginita grădină a bisericii, privirea lui s-a oprit pe un rond pe care creșteau luxuriante flori de pe alte meleaguri. Iată, despre ele ar trebui să vorbească în predica lui. Înfoiatele flori de pe alte meleaguri își leagănă arogant căpșoarele și se socotesc mai presus de celelalte flori. Dar harnicele albine le vizitează rar și ele dau miere puțină pentru faguri. „Florile mici ale pămîntului nostru, de pe însoritele noastre lunci, unde pasc oile și-l slăvesc pre domnul prin behăitul lor..." Nu, nu merge! Iacob se apleacă peste masă. Nu trebuie să vorbească de oi. Iacob vrea să spună ceva frumos, inspirat, tocmai despre aceste flori ale pămîntului estonian. Vrea să spună în predica sa cum aceste flori mici unite se înmulțesc și se țin laolaltă, ca să înăbușă bogatele flori aduse de pe alte meleaguri, și cum izbutesc s-o facă în cele din urmă. Dar să gîndești și să scrii despre asta e foarte greu, deoarece florile n-au suflet — oile au, dar oile nu se potrivesc în predica lui. Ce pedeapsă!

Iacob se ridică și umblă încolo și încoace prin odaia sa neconfortabilă de burlac. Flori mici, flori modeste ale patriei noastre iubite, dragi flori ale pămîntului estonian... Dacă ar

putea găsi un verb care să dezvăluie ce unite sînt și cum izbutesc să biruie înfoiatele și îngîmfatele flori de pe alte meleaguri...

Iacob soarbe o înghițitură de lapte și se plimbă din nou prin odaie, încolo și încoace. A auzit cîndva, ba și singur și-a dat seama că tocmai cînd umbli, nu cînd stai, îți vin ideile bune. Deodată calcă pisica pe coadă, pisica sare mieunînd într-o parte și se pitește sub pat. Florile unite ale Estoniei... Și parcă înadins Iacob își amintește tocmai acum că avea de gînd să smulgă o parte din mentă și sîngele-voinicului, ca să nu înăbușe celelalte plante. Menta este și ea o floare estoniană. Ce blestem! Nu te poți urni din loc cu nici un chip! Iar poimîine dimineață trebuie să stea în amvon! Iacob vrea să propovăduiască unirea, mai ales pentru cei trei care se vor afla în acest timp după orgă.

Un nasture de la pantaloni i se rupe și se rostogolește cu zgomot sub pat, unde s-a ascuns adineauri pisica. Iacob găsește nasturele, bagă ață în urechea acului și începe să-și coasă nasturele cu un aer trist. Ei, ce să-i faci! Nu-i vine în cap nimic convingător în legătură cu unirea. Ce pedeapsă!

— Gura! Porc murdar! răcnește Heiki.

Johannes rînjește. S-a întins pe o bancă din biserică, picior peste picior, și se simte minunat. Este ora trei noaptea. Multă vreme Johannes n-a putut să adoarmă și a ieșit de după orgă. Heiki, după el. Ne-am ațintit pri-

vîrile toţi trei la flacăra luminării. Cearta e în toi.

— Dacă nu taci, îndată te... zice Heiki încet, dar amenințător. Johannes face ochii mici și vorbește tărăgănat mai departe, foarte liniștit, parcă ar vorbi pentru el :

— Da, ea de mică a fost o tîrîtură. Mart, feciorul ăl mic al dulgherului, tot drumul a... (Johannes face o pauză semnificativă, de parcă ar căuta cuvîntul potrivit.) Da, tot drumul a pipăit-o. Intru odată în șură și văd o făptură ciudată, tăvălindu-se în fîn. Ici parcă ar fi capul, colo parc-ar fi picioarele. O făptură așa albă și vînjoasă. Iată ce era...

Heiki sare în picioare și acum stă deasupra lui.

— Lasă, Heiki ! Pe mine nu mă atinge trăncăneala lui, spun eu, deși mi-a transpirat spinarea și unghiile mi s-au înfipt în palme.

— Se desfată, dracii, de nimic nu le pasă. Am tușit odată, încă o dată — aveam nevoie de o pătură pentru cal, iar ei o așternuseră sub ei, pe urmă i-am împuns cu grebla. Făptura asta cu opt picioare nici gînd s-audă. Am împuns încă o dată, mai tare. Ei, Mart s-a dezmeticit, se ridică în picioare, da' Cristina tot nimic n-a băgat de seamă !

— Scoală !

— N-am chef, face pe grozavul Johannes. Heiki îl apucă peste mijloc și vrea să-l pună în picioare. Johannes aproape că nu se împotrivește, îl lasă pe Heiki să-l zgîlțîie, dar se face cît mai greu.

— Dă-i pace ticălosului ! Eu... eu nici n-ascult ce spune, zic printre dinți. Johannes minte, cu siguranță. Cristina — nu ! Nu mi-o pot închipui tăvălindu-se în fîn. Noi stingeam totdeauna lumina — Cristina e o femeie rușinoasă. Dar cît de mîrșav știe Johannes să mintă ! „O făptură voinică, vînjoasă, ba și cu opt picioare... de nu știai unde-i capul, și unde-s picioarele“. Nu mi-aș fi închipuit niciodată că Johannes poate născoci o minciună atît de gogonată.

Johannes a fost pus în picioare.

— Dă-mi pace, se apără el. Lasă-mă să termin. Să știe omu cum este iubita lui. Eu însumi n-am avut nimic cu Cristina asta atît de lăudată, uite, mă jur, deși nu m-ar fi refuzat. Intru o dată la bucătărie și ce văd — Crista, goală pînă la brîu. Se spală. Cu toate la vedere... Ei, mi-am zis, ce-ar fi...

Heiki îl lovește. Tare, drept peste nas. Johannes se clatină. Pe obraz i se prelinge o șuviță de sînge. Zîmbetul îi încremenește în colțurile gurii, buza de sus se ridică strîmb într-o parte, dezvelind dinții rari, înnegriți de tutun. Acuși probabil că începe. Este o liniște atît de mare, încît aud ticăitul ceasului meu, un tictac grăbit, nervos. Flacăra luminării se zbate, arcuindu-se.

— Nu poți nici să glumești... spune în sfîrșit Johannes.

Nu, cred că n-o să înceapă așa, dintr-o dată. Johannes își șterge sîngele și tace multă vre-

me. După aceea, prinzînd puteri, încearcă să urmeze cu același ton ca și înainte :

— Da, se spăla. Cu toate la vedere. Intrasem la bucătărie.

Acum povestea lui este destinată nu atît mie, cît lui Heiki. Înainte Johannes se uita la mine, acum — la Heiki. Acesta șade nemișcat, cu mîinile pe genunchi, mîinile i s-au încleștat pe genunchi. Respiră des, șuierător.

Dar Johannes și-a pierdut șirul povestirii, de tulburare.

— Așadar, intrasem în bucătărie, repetă el.

Heiki înțelege că Johannes s-a încurcat.

— Ei, mare noroc ai avut, face el, măcar ai văzut o muiere pe jumătate goală. Ai ce să-ți aduci aminte la bătrînețe. În ce mă privește, domnule Johannes, eu, pe cuvînt de onoare, am văzut o dată o femeie goală de tot. Nici nu-ți închipui ce interesant e !

Johannes este nimicit. Pe toată linia. Zîmbetul se stinge pe fața lui, stă cu gura căscată ca un pește aruncat pe țărm, dar nu auzim nici un cuvînt. Tăcem și noi.

Peste cîteva clipe însă pe fața lui Johannes se ivește din nou un zîmbet ironic.

— Nu mi-e somn nici un pic, se vaită el. La bătrînețe merge... Și acasă nu dormeam uneori nopți la rînd.

E mulțumit : a izbutit să ne strice somnul. Dar asta nu-i tot, își scoate atuul principal.

— Va să zică... Azi ce zi avem ?

— Vineri... răspund, fără să-mi dau seama de ce se bucură Johannes.

— Așa, vineri... Ei, atunci de ce să ne pierdem cu firea. Mîine mai trece o zi, și duminică o să ascultăm cuvîntul domnului. Ba mai cîntăm și noi vreo două cîntări pentru mîntuirea sufletului.

Acum observăm Heiki și cu mine că ne holbăm unul la altul. Da... Duminica... ce-o să ne mai aducă ? Duminică doar e slujbă la biserică și va trebui în timpul ăsta să stăm ascunși după orgă. Doar să vrea Johannes și poate... Dar de ce să nu vrea ?

— Numai să deschizi gura, c-ai și încasat un glonte, spune Heiki.

— Ei și ! Eu mi-am trăit traiul, sînt mai bătrîn decît voi amîndoi la un loc.

Nu-i răspundem. Johannes se ridică și se întinde cu vădită satisfacție. Umbra lui de uriaș alunecă în sus pe tuburile orgii.

— Păcat că nu mi-am luat cartea de rugăciuni, spune el.

Ciudată proprietate are memoria omului că nu poate reține numai răul ; chiar din închisoare, chiar din lagărul de concentrare, ea scoate, pe lîngă toate celelalte, și ceva bun. Căci măcar o picătură de bine găsești pretutindeni. Cred că păcătosul întors din iad ar remarca la sfîrșitul istorisirii sale cu privire la îndepărtata sa călătorie : „A da, era să uit: nu vă puteți închipui ce greieri minunați sînt în iad ! Cîntă după sobă, ca un cor de îngeri..."

Amintindu-mi acum de viața noastră la biserică, nu pot nici eu să ocolesc o pată de

.(— c. 401

lumină, deşi i s-a stins repede strălucirea şi toată povestea s-a terminat rău.

Sîmbătă dimineaţa, cînd ne-am trezit, biserica era inundată de soare. Clopotarul ne adusese cartofi, trei bucăţi de carne friptă şi lapte acru. Cartofi fierţi, cu mărar ; îmi plac cartofii cu mărar şi dimineaţa aceea chiar aşa mi s-a întipărit în minte —strălucitoare şi aromată.

Nasul lui Johannes se umflase, dar şi el admira biserica ce prinsese viaţă sub razele soarelui. De întîmplarea nocturnă el nu pomeni nimic. Nimeni nu mai pomeni. Noaptea se sfîrşise, s-au sfîrşit şi neplăcerile. Cel puţin, aşa credeam.

După micul dejun, Johannes face cunoştinţă cu biserica, în mod conştiincios. Este mare specialist în sculptura lemnului, de aceea se opreşte la altar. A fost restaurat de multe ori în decursul vremii. Johannes îl ciocăneşte, ascultă atent, ca să descopere locurile mîncate de cari. După expresia feţii sale, dacă ar avea sculele la el, s-ar apuca îndată de reparaţii. Conurile aurii ale razelor de soare se scoboară asupra capului său — Johannes al nostru stă ca un sfînt în faţa altarului.

În biserică e răcoare. Probabil că tocmai această răcoare conferă razelor soarelui o deosebită solemnitate. Firişoare luminoase de praf dansează încet în bătaia lor. Ţi se pare că s-a făcut duminică dimineaţă, deşi azi e doar sîmbătă. Vorbesc mereu de soare, dar zău aşa, banala „rază de soare prin gratiile

închisorii“ este o imagine perfect reală. Da, soarele ce străluceşte în libertate este cu totul altul decît cel ce pătrunde la noi, prin fereastra bisericii. Bineînţeles, nici soarele de afară nu este rău. La cositul fînului, cînd te culci după masă sub o căpiţă, şi te uiţi printre gene la soare, n-ai ce zice, luminează bine !... Dar soarele care inunda în acea dimineaţă biserica noastră... Ei bine, destul despre soare, nu de la el a venit pata luminoasă, strălucitoare, care mi-a rămas în amintire în sîmbăta aceea. Am reţinut două vorbe spuse de Johannes.

Acesta cerceta un ornament al altarului, pesemne, făcut recent. Îngerul bucălat cu trîmbiţă nu i-a fost pe plac. După ce l-a privit cu o mutră acră, din toate părţile, Johannes a spus în cele din urmă :

— Ce imitaţie cu burta la gură.

Heiki pufni în rîs :

— Ce-ai spus ?

— Imitaţie cu burta la gură. Ce altceva se poate spune despre o făcătură ca asta ?

Johannes este grav, puţin iritat. Nu înţelege de ce ne-am înveselit aşa.

— Ce nechezaţi ? Uitaţi-vă şi voi. Gaura de la nod este fix pe burtă...

Deşi ne mustră pentru accesul de rîs, îi vine şi lui să rîdă. Acum Johannes n-o să ne trădeze, acum sîntem aproape prieteni. Şi un oarecare spirit de încredere pluteşte ziua întreagă deasupra noastră. Tocmai datorită „imitaţiei cu burta la gură“, a doua zi şedeam cu

toţii în spatele orgii şi-l ascultam pe Iacob. Poate că această imitaţie ne-ar fi apărat pînă la capăt, dacă n-ar fi fost incendiul, un incendiu izbucnit în momentul cel mai nepotrivit, care a distrus totul. Dintr-o pată de lumină se poate naşte alta, din ea o a treia ; ele se înmulţesc ca o turmă bună de prăsilă, trebuie numai timp.

Începem să ne prostim. Johannes nu se prea pricepe, dar se străduieşte să nu se lase mai prejos. Heiki întreabă : dacă totul, chipurile, se termină cu bine şi n-o să ne halim unul pe celălalt, ca nişte păianjeni în borcan — chiar aşa a zis — ce-o să facă fiecare din noi, de bucurie ? Şi ne aduce la cunoştinţă că el o să ia taurul de coarne şi o să se însoare. Johannes îl înţeapă pe loc : cum adică, Heiki are de gînd să se însoare de-adevăratelea cu un taur ? Şi, fireşte, se bucură grozav că a trîntit o glumă atît de straşnică. Eu ghicesc că Heiki i-a zis-o dinadins lui Johannes cu taurul şi iarăşi trebuie să-i admir inventivitatea.

— Se vede că va fi nevoie să mă-nsor, că dacă vine ceasul rău şi mor, n-o să aibă cine să mă plîngă. O să iasă o treabă urîtă, îşi încheie Heiki gîndul.

Nimeni din noi nu ştie că moartea — treaba aceea urîtă — îşi şi ridicase mîna costelivă deasupra capului lui Heiki : în noaptea de luni aveam să-i săpăm, împreună cu clopotarul, mormîntul. Şi n-avea să aibă nici coroană,

nici cor, nici nevastă care să-l plîngă, doar greierii vor cînta la căpătîiul lui.

După aceea e rîndul meu să povestesc ce voi face. Nu-mi vine în cap nimic ca lumea. Spun că poate am să mă îmbăt ca un porc şi am să mă duc să ascult predica lui Iacob. În timpul predicii, am să mă uit la îngeraş, la „imitaţia cu burta la gură", iar cînd se va termina slujba, am să ies satisfăcut din biserică. Închipuiţi-vă : soarele luminează, iar tu, fără să te temi de cineva, deschizi larg uşa bisericii şi te duci unde vrei !

Încercăm să aflăm şi de la Johannes ce va face. Vreau să-l sfătuiesc să se însoare şi el — bărbat voinic, plin de vigoare — dar îmi amintesc de Cristina şi de ceea ce spunea Johannes despre ea : mi se opretşe un nod în gît şi tac. Petele de lumină aurii sînt uşoare ca nişte aripi de fluture. Cu ele trebuie să te porţi cu grijă, cel puţin la început.

Heiki însă porneşte un atac hotărît. El poate s-o facă : el şi Johannes au avut mai mult de-a face unul cu celălalt — s-au bătut, s-au luat la întrecere pe pista de alergare. Oricît de ciudat ar părea, dar şi asta-i apropie pe oameni.

Johannes evită să răspundă, spune că n-ar face nimic, ar trăi ca şi înainte. Asta o înţelegem noi, dar am vrea să ştim dacă are şi el un vis tainic. Căci toţi avem. Şi să vezi minune — l-am silit totuşi pe Johannes să-şi dezvăluie sufletul !

Zice, oftînd, că ce bine ar fi... ce bine, să iasă măcar o dată înainte să moară în largul mării într-o corabie cu pînze... Mărturisirea o face pe un ton glumeț, dar se simte că vorbește serios. Cuvîntul nu-l poți lua înapoi, și Johannes adaugă, puțin stînjenit :

— Da, n-ar fi rău să-i ard o ispravă ca asta!

Poftim ! Iată-l aici pe Johannes, gata să ne trădeze, și care are un vis minunat. În visuri totul este foarte luminos. Marea este probabil de culoarea sinelii, velierul orbitor de alb și valurile ca niște aripi de lebădă. La cîrmă se învolburează spuma, pînzele le umflă vîntul sărat și așa mai departe. Iar Johannes al nostru se sprijină de balustradă ! Probabil așa vede el tabloul ! Johannes-care-dorește-să-navigheze-pe-mare. Poftim, ca să vezi !

De fapt, nu-i nimic uimitor în faptul că dușmanul tău are un asemenea vis. N-ai de ce să te lași înduioșat, îmi zic. Nu te lăsa amețit. Pe de altă parte, n-ai de ce să-ți bați joc, nu merită să faci asta. În orice caz, a existat o clipă minunată, pură, o clipă de încredere și greșeala noastră a fost numai că ne-am înduioșat prea tare. Nu te lăsa furat de contemplarea petelor aurii de lumină, căci poți să orbești !

Ziua de duminică e pe terminate. Predica în care Iacob a spus că biserica este un adăpost tihnit, un adevărat lăcaș al păcii, și a mai spus ceva de neînțeles despre florile luxuriante de pe alte meleaguri, s-a încheiat cu bine. Am stat tot timpul în spatele orgii. Cînd biserica

s-a golit, clopotarul deschise dulapul orgii și noi ieșirăm afară. Johannes stă culcat pe plapumă și cercetează de plictiseală tavanul, Heiki s-a cocoțat în amvon și citește cu jumătate de glas din cartea de rugăciuni, ca să se amuze. Această carte de rugăciuni găsită de mine este singura noastră lectură. Am dat peste ea din prima zi.

Dacă stai încuiat în biserică, foarte curînd ai să te cocoți în amvon. Și în sertarul de sub el, vei găsi neapărat vreo carte veche de rugăciuni. În biserica de la Tondilepa, în sertărașul de sub amvon, am mai găsit, în afară de cartea de rugăciuni, o limbă de încălțat pantofi, un calendar și o oglinjoară de buzunar.

Lui Heiki i-a plăcut un psalm și îl citește cu glas tare. Deodată văd că clopotarul, care adineauri urca în clopotniță, stă în pridvor și-mi face semn cu mîna să vin la el. E vădit tulburat, pesemne că s-a întîmplat ceva. Johannes dormitează, n-a băgat nimic de seamă. Heiki vede că mă îndrept spre Roobi Sass, dar nu dă nici o atenție acestui fapt și continuă să citească.

Clopotarul, dînd din cap spre Johannes și făcîndu-mi semn să tac și să-l urmez, începe să urce în clopotniță. Probabil că are nevoie de ajutorul meu, îmi zic.

Pe scara în spirală este praf și întuneric. Rămîn îndată în urma clopotarului. Mai bine l-ar fi chemat pe Heiki. Cum o să se comporte piciorul meu în această ascensiune ?

Totuși dacă urc încet, văd că merge — în ultimele zile rana aproape s-a vindecat. Încă vreo două-trei zile și vom putea s-o roim de-aici.

Îmi amintesc cum odată, primăvara, după o serbare de sfîrșit de an, ne-am urcat toată clasa în clopotniță. Aveam în ghiozdan carnetul de note bune și o pungută cu fulgi de ovăz. Directorul școlii urca în fruntea tuturor și cînd el se oprea să se odihnească, trebuia să ne oprim și noi. Luncile erau atît de verzi, mai verzi decît acum. Cu cît crești în vîrstă, cu atît pășunile verzi își pierd strălucirea. Clopotnița se legăna ușor, pe luncile verzi pășteau leneș vaci cu pete roșcate. Noi ne uitam la vaci, iar directorul școlii a spus că patria noastră dragă... Eu mîncam fulgi de ovăz și mă gîndeam : interesant, dacă arunci în jos un grăunte, cît timp va zbura de aici. Totuși n-am aruncat un grăunte pe lunca verde a patriei noastre scumpe pentru că ar fi fost un păcat.

Într-unul din golurile ferestrelor își făcuseră stăncile cuib ; pe scară miroase a mucegai — acum nu mai e deloc scara aceea care duce în cer, cum mi se părea în copilărie.

În sfîrșit, am ajuns sus.

— Uită-te, flăcăule ! Ce-i de făcut ? spune Roobi Sass.

Un incendiu !

Dincolo de pădure, ca o strajă, se înalță un stîlp de fum negru. Ce-o fi arzînd ? În locul acela... acolo... Și deodată îmi dau seama că

arde casa mea, adică a lui Johannes ! Fumul se ridică chiar deasupra grupului de copaci, în umbra căreia se află ferma.

Deci, nemții i-au dat totuși foc ! Sau poate e un incendiu întîmplător ?

Eu n-am nimic prețios acolo, doar costumul și cîteva cărți — toate lucrurile mele sînt la mama, în Metskiula. Dar Johannes ? Acest dîrz luptător pentru desprinderea Estoniei de Rusia Sovietică, care a primit pentru meritele sale cea mai bună parte a fermei (poate că a trebuit să mai plătească ceva, nu știu precis), și-a pus în ea mai mult de jumătate din viață. Fierăria, atelierul de tîmplărie, fabrica de ulei... Ba se mai spune că Johannes își ține și banii acasă. Acum văd limpede ce primejdie atîrnă deasupra noastră. Johannes nu trebuie să știe de incendiu, altfel o să iasă un tărăboi, să te ții ! Dar curînd o să se întunece și reflexele focului vor lumina ferestrele bisericii. Ce era de făcut ?

Clopotarul flutură un ghem mare de funii.

— Cred că va trebui să-l legăm pe Johannes, propune el.

— Da, ai dreptate...

Ar fi fost bine să facem așa. Numai că... De emoție mă luase cu frig. Trebuia să coborîm imediat și să întreprindem ceva.

Clopotarul este de aceeași părere. Dar coborînd scara cu miros de găinaț, nu mai sînt deloc sigur de mine. Ciudat totuși : îi faci liniștit de petrecanie unui neamț, îi tragi cu lopata în cap, și gata — iar ca să legi pe-un

Johannes oarecare, îţi creezi probleme! Poate o să vrea Heiki s-o facă? Nu ştiu, mai bine zis, mă îndoiesc. Alaltăieri aş fi afirmat-o fără să stau la gînduri, dar acum, după ce ne-am adăpostit împreună după orgă, cînd s-a cîntat „Oraş şi de nădejde adăpost", şi Johannes nu ne-a trădat, acum este mult mai complicat. Dacă atunci ar fi început să strige şi să bată, cu siguranţă că ar fi încasat un glonte, dar există împrejurări cînd e greu să tragi: ar fi fost de-ajuns ca, din întîmplare, să atingă cu umărul vreun tub al orgii — limbile tuburilor mici de lemn cad atît de uşor şi scot note false, şi ne-am fi dat de gol: Iacob n-a îndrăznit să-i spună organistului de noi. Iar pentru o întîmplătoare mişcare de umăr e imposibil să tragi într-un om. Cu toate acestea Johannes s-a purtat minunat.

Johannes, care zboară în velierul său, pe marea cea albastră-albastră, cum poţi să-l legi pe acest Johannes?

Cînd cobor, Johannes doarme, ca la comandă. Îl chem pe Heiki cu un semn, iese în pridvor, îi expunem situaţia. Este nehotărît şi el. Şi lui îi vine al naibii de greu să se repeadă asupra lui Johannes, în somn, şi să-i lege mîinile şi picioarele. Clopotarul ne priveşte mirat: de fapt, noi ce aşteptăm?

— N-ai putea face rost de nişte rachiu? spune Heiki, în cele din urmă.

Chiar aşa! Dacă toţi trei ne îmbătăm criţă, poate că Johannes n-o să bage de seamă lumina incendiului? În orice caz, este o idee.

— Ca să vă îmbătaţi încă pe lumină? De rachiu pot eu să fac rost, răspunde Sass, dar pe loc adaugă că planul nostru i se pare destul de îndoielnic. Ar fi mai bine totuşi să-l legaţi pe gospodar. Şi fără să mai staţi la gînduri.

Ne uităm toţi trei la Johannes. Maxilarul îi atîrnă, ţine gura întredeschisă. Pesemne visează ceva frumos.

— Uf, ce problemă, dracu s-o ia, repetă Heiki şi clopotarul îşi leagănă funia, cam dezamăgit.

— Ei, voi ştiţi mai bine... Şi aveţi şi armă.

Sass dă din mînă şi pleacă s-aducă rachiu. Pesemne că are destul. Ne va fi de vreun folos? Şi eu, probabil că şi Heiki avem sentimentul că săvîrşim o mare prostie, dar ne prefacem amîndoi că ideea cu băutura nu este chiar atît de rea. Şi n-ar fi fost într-adevăr atît de rea, totul s-ar fi aranjat, dacă Iacob... Ei bine, să n-o iau înainte cu povestitul!

Curînd Sass apăru cu trei sticle de rachiu. Asta trebuie să ne ajungă. Deschidem una din ele şi tragem cîte o duşcă bună (totuşi după ce pleacă clopotarul).

Nu-i bine să minţi astfel un om. E drept, băutul împreună parcă nu obligă la nimic pe companioni, dar nici chiar un escroc înrăit n-o să-l jefuiască pe cel cu care bea.

Johannes sforăie uşurel... Dacă l-am putea îmbăta în somn, mă gîndesc...

Din partea noastră, jocul a fost cinstit pînă acum. Încăierarea, ameninţările cu pistolul — totul este admisibil. Este ceva în genul luptei de la egal la egal — ochi pentru ochi, dinte pentru dinte. Dar ca să îmbeţi anume un om pînă-şi pierde minţile — o asemenea faptă te pătează, aruncă o umbră asupra acelor principii greu de formulat, dar care totuşi există.

Ziua se stinge repede. Trebuie să ne grăbim. În întuneric lumina incendiului se va vedea mai tare şi, ca să n-o vezi, trebuie să fii beat criţă. Dacă am fi fost în partea din apus, mai mergea, dar ferestrele noastre dădeau spre nord-est...

Observ că Raiesmiku Heiki îşi roade unghiile. Nu l-am văzut niciodată făcînd-o. Heiki are mînile roşii, pline de zgîrieturi şi semne ; mă uit la aceste mîini, la unghiile pe care le roade îngrijorat şi mă cuprinde un sentiment care poate fi exprimat astfel : „Mi-e ruşine că trăiesc pe pămînt." O simt atît de puternic, de parcă o mînă de uriaş m-a ridicat la o înălţime extraordinară şi mă arată lumii întregi în lumina proiectoarelor : „Iată-l. Iată omul vinovat de toate ! Un tranca-fleanca. Un criminal. Un dezmăţat. Ăla de-a fost păcălit. Ăla a cărui iubită s-a priceput să i-o sufle pînă şi prostul de Kurt..." Salt în palmă sticla cu rachiu şi mă gîndesc : cine ştie dacă, în locul lui Heiki, aş fi rămas în biserică. Heiki n-a ucis pe nimeni şi nu se ştie dacă învinuirile

lui Johannes — dacă va face uz de ele — vor avea vechea lor putere. Acum şi el este un om pătat. Şi spun :

— Totul s-a întîmplat din cauza acestei Cristina... Pleacă de-aici, Heiki...

Heiki încetează să-şi roadă unghiile şi mă repede :

— Pleacă tu la dracu ! Am fost împreună pînă acum, vom fi şi de-aici înainte.

Chiar aşa a zis şi şi-a însoţit vorbele cu o mică înghiţitură de rachiu.

— Ei, ce zici... să-l trezim, cum crezi ? întreb, după o mică pauză.

— Dar nu cu mutra asta de înmormîntare ! O să-şi dea seama.

Cred că într-adevăr am un aer trist. În timpul slujbei, ascuns după orgă, mai eram încă „isteţ". Chiar Heiki a spus-o, adevărat, cu o uşoară ironie. Fapt e că fluieram încetişor, cînd organistul cînta „Oraş şi de nădejde adăpost". Drept în faţa nasului meu erau tuburile mici, pătrate, de lemn, acelea care sună ca clarinetul.

M-am dumirit în ce ordine cîntă, am acoperit o gaură din peretele lateral şi de fiecare dată cînd le venea rîndul — melodia o ştiam — fluieram exact în acelaşi ton. Atunci a zîmbit Heiki şi a zis încetişor că sînt isteţ...

Nu, acum nu-s isteţ deloc. Acum i-a venit vremea lui Heiki însuşi să fie isteţ.

Stăm nehotărîţi în mijlocul bisericii, cînd deodată ajunge la noi un sunet care face să ne sară inima din loc.

— Totuşi ar fi trebuit... spune abia auzit Heiki şi se opreşte. Ştiu ce a vrut să spună : să-l legăm pe Johannes.

Din-din-bom... Din-din-bom...

Un asemenea clopoţel n-are în cătunul nostru decît maşina mare a pompierilor, nimerită la Tondilepa din timpuri imemoriale, o splendidă maşină roşie cu spiţe roşii de lemn la roţii.

— Din-din-bom...

Semnalul de alarmă îl dă, bineînţeles, Veskimeister, comandantul echipei de pompieri, un bărbat cu mustăţi stufoase. Acum maşina este, probabil, lîngă magazin, acuşi o să ajungă aici — uite trece, sunînd, pe lîngă biserică... Acest clopoţel îl cunoaşte oricine din cătun, ca să nu mai vorbim de Johannes care face parte din echipă !...

— Trebuia totuşi să-l legaţi pe Johannes ! îmi spune Inga, două săptămîni mai tîrziu.

Stăm pe o bancă lîngă terenul de sport din cătunul nostru. Din brutărie vine o aromă dulce de pîine. Undeva cîntă o muzicuţă.

Inga vorbeşte încet şi privirea îi rătăceşte prin jur, dar cînd se uită ţintă la mine, ochii ei mă învinuiesc. Este o învinuire de care nu-i chip să te aperi — privirea Ingăi mă învinuieşte că eu stau acum pe bancă, eu şi nu Heiki.

Vina mea este că eu trăiesc, iar prietenul meu a pierit. Dacă aş fi murit eu, Inga ar fi adus flori pe mormîntul meu şi ar fi plîns

puţin. Mi-a fost colegă de clasă şi e o fată bună. Inga nu mă învinuieşte că l-am ucis pe Kurt : am iubit-o pe Cristina şi ea înţelege asta. Pe deasupra, Kurt era neamţ. Pentru ea ăsta-i un argument mai puternic decît pentru mine. Acuzaţia Ingăi este nedreaptă, dar nu mă pot dezvinovăţi.

Muzicuţa intonează un cîntec vechi. E vorba despre luna care „poleieşte cu aur", şi la sfîrşitul refrenului din nou : „al lunei corn auriu". Nu e un cîntec trivial. Are o melodie naivă şi simplă. Şi ascultînd această melodie simplă, mă simt vinovat. Vinovat fără vină. Aici Heiki trebuia să şadă !

Inga este o fată serioasă şi tăcută, Heiki era un poznaş vesel (desigur, nu numai poznaş !), se potriveau foarte bine amîndoi. Raiesmiku Heiki trebuia să se străduiască ca Inga să facă copiii, iar Inga trebuia să le dea viaţă de dragul lui Heiki. Îmi imaginez perfect cum s-ar fi ocupat Heiki de copilaşi, ce pozne ar fi făcut împreună cu ei. Iar Inga cea frumoasă şi gravă, privind la şotiile lor, ar fi rîs fericită. Acum totul strigă în ea : de ce eşti tu aici ? Eu n-am nevoie de tine !

— Greu de spus, îmi aud propriul meu glas. Dacă n-ar fi venit Iacob, poate că totul s-ar fi sfîrşit cu bine.

Deşi maşina a trecut pe lîngă biserică, făcînd un zgomot îngrozitor, Johannes nu s-a trezit. S-a mişcat în somn, fără să se trezească. Şi cînd, în sfîrşit, a deschis ochii, era

linişte. Johannes s-a întins şi ne-a spus că a visat zvon de clopote bisericeşti. Apoi s-a frecat la ochi şi a văzut sticla din mîna mea.

— Aha, uite de unde vine zvonul !

— Na, să nu rămîi în urmă ! spusei eu.

— Tare, al dracului, rosti Johannes o clipă mai tîrziu, pufăind. Băuse aproape o jumătate de sticlă. Înainte bea rar, îşi păzea banii, dar în situaţia actuală ce-i mai rămînea de făcut ?

— În orice caz, trebuia să-l legaţi, spune Inga.

Muzicuţa intonează mereu aceeaşi melodie. A treia oară, acelaşi lucru.

— I-am spus lui Heiki să plece.

Inga tace. Şi tăcerea ei înseamnă : trebuia să-i spui în aşa fel încît să plece neapărat, să-l goneşti.

— Înţelegi, Inga, eu i-am spus, dar îl ştii pe Heiki, repet eu.

Ea dă din cap. Bineînţeles, ştie că Heiki al ei nu m-ar fi lăsat singur. Pentru că atunci n-ar mai fi fost Heiki.

— Cine l-a mai adus pe Iacob cu pilda lui despre Iov, rosteşte Inga încet. Are ochii plini de lacrimi.

Da, din tot la ce te-ai fi putut gîndi, cel mai puţin aveam nevoie de pilda asta despre Iov ! Dar Iacob a socotit de datoria lui să vină şi să ne consoleze în noua noastră nenorocire. Netam nesam, punîndu-şi sutana neagră, a venit cu pilda despre Iov pe buze, s-a înfăţişat în clipa cînd Johannes se turtise de-a binelea, iar

eu mă făcusem iarăşi „isteţ" şi povesteam anecdote porcoase.

Reiese că uneori anecdotele porcoase au o influenţă mai bună decît cuvintele domnului. Johannes, deşi plătea cu regularitate impozitul către biserică, era doar Johannes, şi nu Iov. Vestea că domnul a vrut să-l aleagă din masa celorlalţi muritori, lăsînd să-i ardă casa, şi prin asta să-i acorde cea mai mare milosîrdie, n-ar fi putut să-l bucure. Pentru o treabă ca asta Johannes i-ar fi trimis un glonte în burtă chiar şi lui dumnezeu.

Totuşi Iacob a venit pentru că el credea în puterea cuvîntului domnului.

— Dragă Johannes, spuse Iacob. Am venit să-ţi aduc la cunoştinţă că domnul dumnezeu te-a socotit demn de o grea încercare. Dar înainte de a mă asculta, aminteşte-ţi ce spune Iov şi pregăteşte-te să-ţi primeşti cu smerenie nenorocirea.

— Ce s-a întîmplat ? sări Johannes şi de îndată se repezi la fereastră. Deasupra pădurii se răsfrîngea pălălaia incendiului.

— Foc ! urlă el. Mi-au dat foc la fermă ! Ameţeala rachiului îi pierise ca prin farmec, şi Johannes se aruncă spre uşă. Lăsaţi-mă !

— Dacă au dat foc la fermă, or să te împuşte şi pe tine, strigă Heiki. Din fericire apucase să ghicească intenţia lui Johannes şi se postase lîngă uşă înaintea lui. Din fericire ?

Dacă Johannes ar fi zbughit-o în uliţă, n-ar fi fost totul pierdut. Heiki şi cu mine am fi fost siliţi să fugim ; poate că aş fi ajuns şi eu

21 — c. 401

cumva pînă la pădure. Și, cine știe, poate că Johannes nu ne-ar fi trădat. Am aflat pe urmă că nu ardea ferma, ci atelierul de dulgherie și brazii uscați care alcătuiau gardul viu...

— Piei din calea mea !

Pentru Johannes nu mai existau nici un fel de argumente.

Dar Heiki a fost mai agil. Johannes, care sărise asupra lui, primi o lovitură în stomac și se îndoi din mijloc, ca un briceag.

— Doamne, iartă-mă ! oftă Iacob și se grăbi în ajutorul lui Johannes.

Se petreceau fapte nemaiauzite — bătaie în sfîntul lăcaș !

— Piei din fața mea ! Împingîndu-l pe Iacob, Johannes se aruncă înapoi. De ce ?

— Unde-i pistolul ? Dă-mi-l ! îmi strigă Heiki.

Dar eu nu i-l puteam da : nu era la mine. Și abia atunci — prea tîrziu — am înțeles unde se aruncase Johannes, luîndu-ne-o înainte.

Pe peretele amvonului era agățată haina lui Heiki, iar în buzunar se afla pistolul. Johannes o știa. Heiki își agățase haina acolo, cînd citea cartea de rugăciuni găsită în amvon.

— Nu-i voie să urcați în amvon ! protestă Iacob — un glas ce striga în pustiu.

Ne repezirăm pe urmele lui Johannes, în timp ce Iacob privea înmărmurit : să intri în amvon era un sacrilegiu ! Nici dascălul nu îndrăznea să urce acolo.

Mai departe totul se petrecu foarte repede. Noi — Heiki înainte, eu după el — eram pe scărița amvonului, Johannes ajunsese deja sus. Apucă pistolul — explozia albă a împușcăturii... Din fericire, se pare că trăsese pe-alături...

Heiki căzu peste mine și toți trei ne rostogolirăm, ca un ghem, de pe o treaptă pe alta.

Întins pe jos, văzui cum se ridică un norișor de praf de pușcă spre străvechiul policandru — priveliște stranie și incredibilă.

Johannes era deasupra și sări primul în picioare. Se repezi spre ușă. Iacob îi ațînu calea, cu mînile ridicate în descîntec deasupra capului. Johannes îl îmbrînci și fugi mai departe.

— A șters-o ! urlai eu.

Dar totul nu se terminase încă. Johannes căzu brusc, ca secerat, deasupra lui se aplecă clopotarul și strigă ceva. Îl pocnise în cap cu ghemul greu de funii.

Stau călare pe Johannes. El deschide ochii — total fără sens, goi ; clopotarul îl mai lovește o dată. Johannes se potolește, nici măcar nu geme. Clopotarul îi leagă mîinile și picioarele : o face liniștit și dibaci, de parcă toată viața numai cu asta s-a ocupat, să lege tot felul de iohanneși !

Dar unde-i Heiki ? De ce nu ne dă o mînă de ajutor ?

Heiki zace într-o poză nefirească sub scărița ce duce la amvon. Iacob, care stă lîngă el, strigă deodată :

— Sînge !

Îl las pe clopotar lîngă Johannes și din două salturi ajung la Heiki. Da, sînge. Sub el s-a format o mică baltă de sînge, și-a pierdut cunoștința.

Sfîșiem haina de pe el : pe cămașă, o gaură arsă de glonte. O rană mică roșie în partea stîngă a burții...

Îl întoarcem cu grijă pe Heiki — pe spinare se vede locul pe unde a ieșit glontele. O gaură mare ceva mai jos de coaste. Din ea iese un sînge roșu întunecat, la fiecare bătaie a inimii.

Nu pot să mai stau, mă așez lîngă Heiki pe o treaptă. Știu : din cauza acestei răni o să moară ! Rana asta e moartea lui !

Peste un sfert de oră i-am pansat rana și l-am dus în spatele orgii, dar totul era zadarnic.

Heiki își reveni. Prima întrebare a fost ce-i cu Johannes. Nu-nu, Johannes e aici. Este legat zdravăn, este încătușat de funii, dar acum soarta lui Johannes nu mă mai interesa.

— Ce-i cu mine ? întreabă Heiki.

— O rană la burtă, nu din cele mai grave, răspunsei, dar ne cunoșteam prea bine unul pe altul și probabil că el își dădu seama de totul. Heiki își privi burta pansată — fașa se și îmbibase de sînge — și-și pierdu din nou cunoștința.

O, doamne ! Trebuia să chemăm un doctor! E drept că nu prea erau speranțe, totuși trebuia un medic ! E nevoie să i se facă o injecție, doar e rănit în abdomen — poate face o septicemie !

Iacob vrea să se ducă după doctor.

— Pe mine n-o să mă refuze, mormăi el.

Mă uitai la Iacob : era deprimat. Nu suporta privirea mea, îl apăsa conștiința vinei sale.

— Ei, du-te odată! spusei, vorbindu-i prima dată cu „tu“. Nu-mi era milă de el. Căci el l-a adus pe Johannes la biserică, el i-a spus de incendiu, el este vinovat de toate !

— Mă duc la Arnold, este un om bun...

— Bun sau rău, alt medic n-avem.

Iacob pleacă, gîrbovit, cu capul în piept. Poalele sutanei negrei îi fîlfîie în bătaia vîntului care năvălește în biserică. Simt că-l urăsc tot mai mult, cu fiecare clipă care trece.

Om... Și eu, și Heiki, și Iacob, și Johannes — toți sîntem oameni. Reise că Johannes este și el om. Iată ce a spus Iacob astăzi în predica pe care am ascultat-o, șezînd după orgă (cînd o nădejde slabă, șubredă zbura deasupra noastră ca un fluture efemer, speranța de a ne înțelege reciproc, apărută după ce Johannes rostise acele cuvinte hazoase, ce ne uniseră pe neașteptate) :

„În capitolul XI din cartea prorocului Isaiia stă scris :

Și fi-va brîu al mădularelor sale adevărul, și brîu al șoldurilor sale — cinstea.

Atunci trăi-va lupul laolaltă cu mielul...
leul, ca şi boul, mînca-va paie.
Şi pruncul se va juca deasupra vizuinei aspidei
şi copilul mîna-şi va întinde peste cuibul şarpelui.

Nu se va făptui răul şi primejdia pe tot muntele meu sfînt, căci pămîntul se va umple de făpturile domnului, aşa cum apele umplu marea..."

Mi-amintesc că eram uşor tulburaţi. Era o tulburare plăcută : ştiam că ideea despre împăcarea tuturor Iacob o predicase nu atît pentru enoriaşi, cît pentru noi. Nici nu ne-am apucat să facem glume pe socoteala lui, deşi, cînd mi-am închipuit leul mîncînd paie, ca boul, mi-a venit să rîd. Un leu blînd, cu gheare milostive, cu colţi de mărgăritare din care iese un snop de paie. Vai, ce nenorocit !

Dar n-am rîs, pentru că e plăcut să te gîndeşti la asemenea lei drăgălaşi, nevinovaţi, mai ales cînd ştii că Iacob i-a dezgropat special pentru noi. Iar sfîrşitul acestei predici despre făpturile domnului, „ca apele ce umplu marea", este foarte poetic.

„Şi fi-va brîu al mădularelor sale adevărul..."

Acum sînt încinse mădularele lui Heiki. Încinse cu o faşă însîngerată.

Da, Iacob, eşti un om bun, dar pentru prostia ta Heiki plăteşte cu viaţa.

În sfîrşit vine Arnold.

Este foarte calm. Nu ştiu ce-ar putea să-l tulbure pe acest om.

Pe chipul lui stăruie totdeauna o expresie acră. În schimb, ştiu bine un lucru : tocmai pe oameni ca el te poţi bizui. Doar e medic! Unde şi în ce fel te-ai procopsit cu un beteşug — asta nu-l priveşte. El vine în orice caz — cu un aer scîrbit, cu o valijoară ponosită în mînă — şi-şi va face treaba, poate ursuz, dar cu toată conştiinciozitatea. Şi eşti sigur de el, îţi inspiră încredere.

Şi de data asta, el şi-a făcut datoria, deşi aproape că n-a avut ce să facă. Arnold trece după orgă cu Iacob. Peste vreo zece minute, se întoarce şi-şi strînge instrumentele.

— ?

— Mai are de trăit cîteva ore. Operaţia n-ar mai ajuta, îi curge sînge pe gură. I-am făcut o injecţie cu morfină, mai trec de dimineaţă, deşi...

Iacob se apropie de altar, se lasă în genunchi şi-şi împreunează mîinile ca să se roage. Îi cer o ţigară lui Arnold.

Peste noapte Heiki îşi revine de cîteva ori. Îi dau să bea. Mă ia drept Inga şi-şi cere, nu ştiu de ce, iertare. Are faţa palidă, pulsul slab. Şuviţa de sînge din colţul gurii nu se usucă. Îi şterg necontenit sîngele. O şuviţă roşie pe buzele uscate — cînd va seca în sfîrşit ? Din gura lui Heiki se prelinge, se tot prelinge un fir roşu, firul vieţii lui. Dar se vede că

acest ghem se va desfăşura curînd pînă la capăt.

Lungă noapte... Iacob stă în faţa altarului. Ar trebui să-mi fie milă de el, dar nu pot şi nu vreau. Mă uit cu ură la spinarea lui bătrînă, gîrbovită. Iacob se roagă şi se înclină ca un cerşetor, care cere de pomană. Şi înainte se ruga, dar altfel ; în smerenia lui era o părticică de mîndrie, se simţea un mijlocitor între păstoriţi şi dumnezeu, luminat de paratrăsnetul mîniei domnului şi purtătorul bunăvoinţei sale. Acum se roagă ca un bătrîn schilod, care cerşeşte...

„Ce tot mormăi acolo ! îmi zic înciudat. Din cauza ta «Adăpostul tihnit» s-a prefăcut în măcelărie. Nu mai mormăi acum !"

Johannes, care zace legat într-un colţ îndepărtat al bisericii, geme şi cere apă.

Şi lui îi trebuie apă... Puţin îmi pasă de Johannes. Dacă Heiki va muri — şi va muri — am să-l omor pe Johannes. Nu mă tulbură deloc gîndul ca va trebui să-l împuşc pe Johannes, ţintuit de funii. Am să-l ucid cu acelaşi sînge rece cu care aş sparge un ghiveci vechi pentru flori, aruncîndu-l la gunoi.

„De ce se roagă, de fapt, Iacob ăsta ?" Probabil, îl imploră pe dumnezeu să-l lase pe Heiki în viaţă. Oare Heiki în rugăciunile lui este un vierme fără raţiune, o gîză mică, căruia dumnezeu, în mila şi înţelegerea lui, poate să-i dea o amînare ?

Sau poate îl imploră pentru iertarea lui ? E o mîrşăvie, dacă pentru el se roagă. În

cazul ăsta, Iacob nu merită nici ură, trebuie atunci să-l şterg din gîndurile mele, ca pe Johannes.

După orgă domneşte o beznă de nepătruns. Incendiul pesemne a fost stins demult. Ce-o fi cu Cristina ?

Nu, la ea n-am dreptul să mă gîndesc acum ! Tocmai din pricina ei am devenit cauza principală a tuturor nenorocirilor.

Poate, să mă rog şi eu ? Mă uit la altar. Deasupra lui — sus în întuneric se văd doar contururile — stă agăţat pe crucea lui un Cristos mic. El nu coboară de pe cruce şi nu săvîrşeşte minuni. N-a făcut-o nici atunci cînd el însuşi a fost răstignit... Capul lui Cristos este plecat pe umărul drept — simbol al durerii, simbol al pasivităţii. Mai este şi simbolul iertării. Dar n-am nevoie de iertare acum ! Aici, în biserică, ar fi mai potrivit un dumnezeu care urăşte...

Pe la trei şi jumătate Heiki îşi vine în fire. Pentru prima dată privirea lui este limpede. Mă roagă încet să-l chem pe Iacob.

Nu pricep la ce-i trebuie, dar mă grăbesc la Iacob şi-i pun cu băgare de seamă mîna pe umăr. Iacob ridică ochii. S-a schimbat. Nu mai este bătrînul naiv de odinioară — durerea i-a ascuţit şi îngustat chipul, ochii albaştri decoloraţi i s-au afundat în orbite. În ei nu sînt lacrimi, ci numai durere. Şi gura — o gură bătrînească, mîhnită — bolboroseşte întruna ceva, încet, stăruitor.

Iacob imploră ajutorul domnului pe care brusc a încetat să-l simtă. Înainte în fiecare floare era o sămînță minusculă a înțelepciunii divine, dar acum ? Iacob a unit dușmanii în lăcașul domnului, pentru ca acest sfînt loc să-i împace, pentru ca dumnezeu să-i lumineze lămurindu-i ce lipsită de sens este vrăjmășia dintre odraslele omenești. Era o intenție minunată, pe placul lui dumnezeu. Dar ce-a ieșit din asta ? S-a sfîrșit totul, ca și cum diavolul, și nu dumnezeu l-a îndrumat pe Iacob... Un om se află pe marginea morții, cuvîntul domnului și-a pierdut tîlcul, iar el, Iacob, a devenit fără să vrea ucigaș. „Doamne, doamne, de ce m-ai părăsit ?" vrea să strige Iacob, așa cum a strigat cîndva Cristos pe cruce.

Iacob se apropie de Heiki și îngenunchează. Da, îngenunchează în fața aceluiași Heiki care căra gunoiul în grădina lui și încă nu demult își ciupea în sacristie colegele de comuniune.

— Nu trebuia să-l aduc pe Johannes aici... bolborosește Iacob.

Neobservat, Heiki îmi aruncă o privire semnificativă, de parcă ar vrea să spună : „Nu te potrivi, prietene !", iar apoi foarte încet și perfect serios îi spune lui Iacob :

— Ai făcut ceea ce ți-a poruncit datoria. Sîntem în casa domnului.

Nu pot îndura asta și întorc capul. Heiki vrea să-l consoleze pe Iacob ! De unde are atîta putere ?

Apoi Heiki mai pronunță în șoaptă cîteva cuvinte ce pot fi înțelese astfel : de cele întîmplate sîntem vinovați noi înșine, și nu Iacob cu dumnezeul său.

Din ochii lui Iacob curg din nou lacrimile. Își acoperă obrazul cu mîinile și plînge în hohote. Simt că mi-am mușcat buza pînă la sînge.

Ce fel de om este Heiki ? Un flăcău de la țară, vesel și ușuratic, petrecăreț, meșter să dreagă plasele și să sperie fetișcanele, înfășurat într-un cearșaf, ba nu numai să le sperie... Și uite-l că n-are astîmpăr, pînă nu se liniștește Iacob ! „Ai făcut ce ți-a poruncit datoria..." Ce cuvinte potrivite s-a priceput să găsească ! Probabil și-a dat seama că tocmai de aceste cuvinte are Iacob nevoie.

— Încă n-am de gînd să mor, rostește Heiki cu greu. Du-te acasă și odihnește-te, du-te...

Iacob se ridică, dar nu pleacă. Este nehotărît.

— Du-te, du-te, repetă obosit Heiki. Întoarce capul spre Iacob. Ai rostit o predică minunată...

Heiki a numit predica minunată, îmi zic eu. Cum poate fi minunată o poveste, o născocire ? Și de ce nu ? Poate că e minunată, tocmai pentru că este doar o poveste.

Da, acum, după mulți ani, socot că predica lui Iacob n-a fost, în adevăr, proastă. Cuvintele biblice despre dragostea pentru aproape sînt cuvinte frumoase ! Lectorul cu un mic barbișon pătrat, care propagă ateismul la noi, la Casa de cultură, înainte de dans, susține că Sfînta Scriptură nu este decît o înșelătorie

primejdioasă. De fapt însă ce este rău în ea? Poate doar... cînd îţi arde casa şi orice om îşi pierde capul, din propovăduirea răbdării şi a neîmpotrivirii la rău nu te alegi cu nimic. Cuvîntul fireşte este o armă, dar pistolul e mai bun. Chiar şi lopata e mai bună.

După ce se învîrteşte în jurul lui Heiki, Iacob pleacă, dar nu acasă, ci în sacristie.

„Eu încă n-am de gînd să mor", spusese Heiki. Dar cine are de gînd ? Moartea vine însă fără invitaţie. În zori, cînd ferestrele bisericii se profilează pe pereţi ca nişte pete de zinc, cenuşii de frig şi par mai înalte ca ziua — în zori, Heiki moare.

Noaptea, împreună cu clopotarul, i-am refăcut pansamentul. Prin faşa îmbibată de sînge am simţit contururile rănii — s-a umflat. Moartea şi-a întins ghearele negre în burta lui Heiki şi se strecura spre inimă. Heiki creştea în el un plod aducător de moarte.

Cînd mi-a cerut o gură de rachiu, nu l-am putut refuza, pentru că efectul morfinei slăbise.

Heiki bău puţin, puţin de tot. Vedeam că se ruşinează de ceea ce i-a spus lui Iacob de faţă cu mine. Şi şopti :

— Mi-a fost milă de bătrîn... N-a făcut-o din răutate... Ia trage şi tu o gură... Tare mai miroase a ienupăr. Nu-i aşa ?

Nu se dădea bătut...

În privinţa lui Johannes Heiki a spus : lasă lepădătura asta să trăiască. Şi am priceput

că nu de Johannes îi păsa, ci de mine, care trebuia să-l împuşc.

Înainte de a-şi da duhul, Heiki mai spunea ceva, mai bine zis, delira, dar ce anume asta nimeni n-o s-o mai afle. Asta nu priveşte pe nimeni.

La ora şapte dimineaţa i-am închis ochii, şi Iacob s-a rugat îndelung la căpătîiul lui. Nu i-am interzis să se roage, deşi ştiam că ar fi fost de-ajuns o cît de mică aluzie şi ar fi dispărut ascultător. Nu l-am gonit pe Iacob, dar n-am stat să-i ascult tînguirile. N-aveam chef să mă uit cum stă de vorbă cu dumnezeu un om foarte bătrîn, foarte bun şi foarte prost, cu inima îndurerată şi cu genunchii în praf.

M-am suit în clopotniţă.

Din golurile ferestrelor se strecura pe pereţii de piatră o lumină blîndă, obosită, de toamnă ; un vînticel uşor aducea mirosurile matinale ale roadelor tomnatice. Totul era şters, surd şi parcă auster. Deodată am simţit o nemărginită linişte. Era o linişte deosebită: nu mă părăsea senzaţia că aş merge pe scară împreună cu un veşnic, ireal „eu" — cu omul în general.

Mă uitam la zidurile de piatră şi mă gîndeam : iată-vă cum arătaţi, dale ale bisericii din Tondilepa ! Înainte de a nimeri aici, voi, simple pietre, zăceaţi undeva şi peste mii de ani veţi fi în alt loc, sub altă formă. Dar asta n-are importanţă, pentru că asemenea

dimineţi cu miresme de toamnă şi linişte severă sînt veşnice. Şi cîinele sur de sub copacul cel mai obişnuit, şi vaca ce rumegă, şi cîmpul secerat, şi cerul sînt veşnice. Într-o dimineaţă de toamnă ca aceasta nu simţi timpul, ci simţi cu toţi porii veşnicia şi ştii că atunci cînd nu va mai exista acest cîine, nici acest copac, nici această vacă, vor fi alţii cîini, alţi copaci şi alte vaci. Există oare vreo deosebire între ele ?

Mă gîndeam însă şi la Heiki.

De îndată ce a fost rănit în abdomen, de îndată ce am înţeles că va muri... Mărturisesc : în afara sentimentelor fireşti obişnuite în asemenea împrejurare — durere, compătimire, senzaţia propriei mele vini — aveam şi alte simţăminte şi gînduri. Probabil erau şi ele omeneşti, deşi nu erau potrivite în acest moment. M-am gîndit : cum îl vom înmormînta pe Heiki, cînd va muri ?

Mă gîndeam şi la faptul că voi rămîne singur cu mortul în biserică. Alungam gîndul înmormîntării lui Heiki, dar parcă înadins nu puteam scăpa de el : sapi pămîntul, vezi rîme şi tot felul de gîngănii şi ştii că toate or să se tîrască aici, îndată ce groapa va fi acoperită cu pămînt. Nu-s gînduri frumoase, dar pesemne trebuie să fii sfînt ca să nu-ţi treacă prin cap, măcar o frîntură de clipă.

Acum însă, pe scara pieptişă de piatră, aceste gînduri m-au părăsit. Ştiam că voi putea să adorm complet liniştit lîngă Heiki şi n-o să-mi fie frică. Cu Heiki s-a terminat

acum, el trebuie să se prefacă în mraniţă, în ţărînă. Cu tine, Heiki, asta se va petrece mai devreme decît cu pietrele, dar este firesc. În timp ce tu, Heiki, zaci în pămînt, alături de tine vor fi şi pietre care încă n-au văzut lumina, care încă nu sînt zidite în peretele bisericii şi veţi sta acolo ca fraţii într-o familie : fraţii bolovani, fratele Heiki, fraţii viermişori şi gîndăceii-păianjeni. Şi eu am să mă alătur vouă. mai devreme sau mai tîrziu. Şi nu este aici nimic înfricoşător sau nefiresc. Chiar acest ton familiar — „fraţii“ — nu va nimici puritatea şi liniştea. Nimic nu le poate nimici, pentru că totul este mizer în comparaţie cu aceasta.

Tot meditînd astfel, m-am cocoţat în vîrful clopotniţei. De acolo totul părea mic, îndepărtat şi cunoscut : dintr-o dată s-au văzut mai mulţi fraţi dintr-aceştia. Fraţii copaci şi fraţii pîrăuaşe, şi fraţii stoguri de fîn. În fratele pîrăuaş înoată acum fratele ghigorţ. Fratele ghigorţ are fraţii ochi bulbucaţi... Totul în jur — numai fraţi...

Înălţimea nu era înfricoşătoare, ci mai curînd mă amuza. M-am instalat în golul unei ferestre şi am început să-mi legăn picioarele deasupra pămîntului, care era jos de tot, şi deasupra tuturor fraţilor.

Îmi cercetam gheata ruptă şi mă miram că pînă şi un lucru atît de pur pămîntesc şi pieritor, ca gheata, nu cade din această mare familie unită. Asta mă bucura : copacii, vîntul, soarele şi animalele — ele pot fi socotite o

familie unită, dar dacă nici gheata nu este străină de această tovărășie, înseamnă că ai avut noroc și ești personajul principal.

Îmi bălăngăneam picioarele și mă simțeam minunat. Mi-a trecut prin cap: de ce nu mi-e frică? Să stai la asemenea înălțime este aproape eroism sau ceva în felul acesta. Eroismul — acest cuvînt nu se lega defel cu veșnica unitate, unde fiecare își are locul și în trecut, și în viitor, și fiecare își are rostul său simplu și măreț.

Ședeam și-mi legănam picioarele. Treptat totul devenea tulbure, încețoșat, probabil de prea multă claritate. Această claritate cețoasă era liniștitoare, de aceea ba îmi cercetam pantoful, ba mă uitam în jur. Îmi cercetam gheata fără grabă, așa cum odinioară, în aceeași clopotniță, mîncasem încet fulgi de ovăz. Ca să-mi prelungesc plăcerea. De fapt „prelungirea" nu există nici ea — cum poți prelungi ceva ce nu are nici sfîrșit, nici început?

„Vezi, să nu cazi", mi-a zis parcă o voce îndepărtată.

Îmi băteam joc de acest glas, rîdeam de el. „Oare am să cad? Chiar adevărat? Ce figură ar mai fi! Mai pici în capul fratelui ghigorț, ce-i de făcut atunci, dragii mei? Îngrozitoare întîmplare, iubiți enoriași..."

Totul începu să se învîrtească încet, eu și fratele vîrf de clopotniță și chiar gheata. Nu-i nimic, m-am liniștit singur. Totul se

învîrtește pe lumea asta: și soarele, roata asta de căruță, și globul pămîntesc, adică, se-nțelege, fratele glob pămîntesc; și n-am auzit parcă să nu le fie pe plac. E destul de hazliu să te învîrtești... Nu, „hazliu" nu este cuvîntul potrivit. Sub cerul veșnic nu are nici un sens. Și dacă are, este un sens atît de banal, de meschin, aproape o absurditate. În ce constă acest sens? Unde-i sarea?... Mama mea avea pe raftul din bucătărie borcane portocalii cu mirodenii, borcane frumoase vechi, cu ornamente. În ornament o inscripție meșteșugită: „sare", „piper", „cuișoare". Lipsea doar un singur borcan — cu inscripția „haz"! Dar ce legătură au borcanele cu mirodenii? Dealtfel, totul în lume este de preț, totul își are locul în veșnica unitate: și gheata, și soarele, și Heiki, și borcanele cu mirodenii, și eu însumi, și...

Am pipăit la mine în buzunar ceva tare. O muzicuță. Am cercetat îndelung acest instrument vechi, pe plăcuța de lemn era zgîriat: Heiki Sepp, cl. VI.

Am dus muzicuța la buze. Pe atunci încă nu știam să cînt, dar și un frate muzicant prăpădit ca mine era destul de bun sub cerul veșnic.

„Haide, dragă Sonny-boy"... Mai curînd auzeam melodia, decît o cîntam.

Deodată m-am pomenit culcat pe jos și am văzut drept deasupra mea ochii clopota-

rului şi gura lui căscată. „Fratele obraz al clopotarului", mi-am zis. Mă scutură de umeri. Şi mă scutură din nou. Capul mi se izbeşte de podea. În ochii întunecaţi ai clopotarului văd ceva a cărui denumire am uitat-o aici, în clopotniţă. A, da, este fiorul fricii! Fratele fior, aşadar, există totuşi...

Mă uit în ochii lui şi bag de seamă că dinţii îmi clănţăne mărunt. Ca un motor vechi, şi nu-mi dau ascultare. Închid pleoapele şi simt cu tot trupul spaima care nu ascultă nici de voinţă, nici de raţiune.

Clopotarul mă ia de braţ şi coborîm. Mă agăţ febril de el. Ce abruptă este scara asta în spirală! Nu-i greu să cazi pe ea!

* * *

O fetişcană cu cravată roşie la gît vorbeşte ceva despre „faptele eroice a căror glorie nu se stinge"... Are o mutriţă simpatică şi codiţe subţirele, ca nişte codiţe de şoarece. Sîntem emoţionaţi — dacă se încurcă, dar nu, a învăţat textul ca pe apă, şi cînd termină, salută pionereşte, iar noi aplaudăm cu toţii.

Bucătarii aduc ceaunele cu caşa de mei; fiecare capătă o strachină plină şi o sută cincizeci de grame de votcă într-o cană de aluminiu. Astăzi se sărbătoreşte aniversarea Corpului estonian de infanterie. De fapt, eu n-am nici o legătură cu corpul, dar m-au poftit şi pe mine, căci eu „am adus prejudicii efectivului armatei germane-fasciste, am stat ascuns în biserică şi l-am făcut inofensiv pe

reprezentantul chiaburimii locale", într-un cuvînt, sînt un erou.

La început mă enervau discuţiile cum că aş fi erou, apoi m-am învăţat; dealtfel, nu se poate spune că totul este o născocire: pe Kurt l-am ucis eu, în biserică am stat ascuns cu adevărat şi pe Johannes l-am legat împreună cu clopotarul.

— Acţiune de partizan şi luptă de clasă! am fost lămurit.

Poate că aşa o fi. Îmi amintesc limpede ziua cînd tancurile sovietice au pătruns la Tondilepa şi eu am ieşit din biserică.

Mergeam pe şosea — obosit, nepăsător. Începuse să plouă puţin. Uşa prăvăliei din sat era smulsă din ţîţîni, din ferestrele administraţiei locale zburau bucăţi de hîrtie arsă. Cînd m-am urcat pe un dîmb — înainte acolo erau leagăne — am văzut că pe drumul dinspre cătun se tîrau trei gîndaci verzi. Erau tancurile.

M-am aşezat pe marginea şanţului şi mi-am zis: iată-le, au venit. Pentru Heiki au venit prea tîrziu. Am rămas multă vreme acolo. Tancurile au trecut pe lîngă mine. Pe laturile lor scria cu litere albe „Trăiască Estonia Sovietică!" Nu-mi venea să mă urnesc din loc. Unde să mă grăbesc? De ce am părăsit biserica? Puteam să dorm sub cele două pături — pe una din ele se închegase sîngele lui Heiki... Aş fi dormit, aş fi dormit — ce bine ar fi fost să nu mă mai trezesc deloc.

Nu mă simt la îndemînă printre veteranii corpului, sînt un străin aici. Dacă m-aş fi născut cu cîţiva ani mai devreme, aş fi fost de drept în mijlocul lor, desigur, dacă m-aş fi întors de pe front. Caşa de mei şi cana de votcă mi-ar fi amintit şi mie trecutul : aş fi păstrat un moment de tăcere ca toţi ostaşii. Acum însă aveam chef de nişte cartofi fierţi, cu mărar. Şi de rachiu — din acela cu iz de ienupăr.

Cînd am terminat cu caşa, pe mese au apărut altfel de mîncăruri — ţipari, carne de somon, coniac. Fetele s-au înroşit, larma s-a înteţit.

— Cînd te-au rănit, eu eram la joagăr...

— M-am întîlnit zilele trecute cu Tiidus. E la televiziune. Din nou şi-a lăsat barbă...

Mă simt singur. Beau păhărel, după păhărel, poate mă înveselesc şi eu. Ei nu s-au văzut demult, ei au ce să-şi amintească, astăzi la Tondilepa s-au adunat oameni din diferite comune. Vocile sînt tot mai zgomotoase, fetele se înroşesc mai tare, ochii strălucesc...

Totuşi ciudat lucru mai este şi timpul, el înfrumuseţează, pare-se, tot ce-a fost mai greu. Dacă îi priveşti din afară, nu-ţi vine să crezi că oamenii aceştia veseli, zgomotoşi vorbesc despre război.

Deşi, dacă Heiki ar fi fost aici, am fi fost şi noi doi la fel.

„Îţi aminteşti prin ce-am trecut, cînd maşina pompierilor gonea pe lîngă biserică? Din-din-bom, din-din-bom" — „Johannes s-a

pregătit într-o clipă s-o şteargă. Eram într-o situaţie idioată — cu pantalonii în vine..."

Aşa am fi vorbit. Şi ne-am fi înroşit nu mai puţin decît ceilalţi.

Dar eu sînt singur.

Timpul trece, ostaşii se ameţesc, cîte unii se pregătesc să plece. Chiar dacă ai faimă de soldat încercat, chiar dacă te-ai tîrît sub o grindină de gloanţe, acum, cînd acasă te aşteaptă nevasta, care bombăne că n-ai voie să uiţi de ficatul bolnav, că nu s-au cumpărat lemnele pentru iarnă şi... dar ce să mai vorbim, fără să vrei începi să te gîndeşti că e momentul să pleci acasă. Aici experienţa de luptă nu foloseşte la nimic.

Mă ridic şi eu şi-mi iau rămas bun. Trebuie şi eroii să se ducă la culcare cîndva... Nu, totuşi n-am să mă duc acasă, am să fac un mic ocol pînă la biserică şi înapoi.

Biserica stă părăsită, în lumina înserării ferestrele ei înguste lucesc stins.

Mă aşez pe zidul de piatră; chiar sub picioarele mele se află butucul acela care a adăpostit cîndva albinele.

Luna nouă — dolofană şi roşie în obraji — s-a înălţat deasupra pădurii. Simţi aproape fizic greutatea ei de plumb : ai senzaţia că vîrfurile brazilor sînt gata-gata să se frîngă cu trosnet şi luna se va prăbuşi dincolo de orizont.

Dar luna nu se prăbușește. Dimpotrivă, se desprinde de pădure, ca de pe trambulină, și se înalță tot mai sus. Curînd va lumina biserica. Știu cum arată luna, dacă o privești dinlăuntrul bisericii întunecoase: lumina lunii lărgește bolțile, bezna se risipește prin unghere și încremenește acolo — neagră, densă, aproape vie.

Sst! Niște pași. Da, acum aud limpede foșnetul nisipului pe cărare.

O pereche — un flăcău și o fată — vin dinspre cimitir. Merg încet, înlănțuiți, în tăcere. Fata e îmbrăcată în rochie cenușie.

Cotesc pe aleea mărginită de brazi, se opresc în fața bisericii și se uită înăuntru prin grilajul ușii. Golul negru al ușii parcă este o gură spre beznă. Eu știu prea bine cum miroase bezna din biserică.

Un fluture de noapte zboară la picioarele mele și se lasă pe butuc, de parcă l-ar atrage ceva. Mirosul de miere? Oare albinele mai trăiesc aici?

Mă aplec spre butuc și-mi lipesc urechea: aud un zumzet egal, abia perceptibil.

Sînt aici, în întunericul cuibului lor. Celulele hexagonale și mierea. Albinele visează în somnul lor flori albastre, roșii, galbene, pline de miere. Probabil visează toate același vis, probabil antenele lor, prăfuite de polenul florilor, se leagănă în același ritm.

Scot din buzunar muzicuța, muzicuța lui Heiki, și o duc la buze. Dacă sufli în ea foarte încet, abia-abia, muzicuța sună la fel ca orga.

Cînt vechea melodie despre simpaticul Sonny-boy, chemat în șură pe fîn. Acum aproape nimeni nu-și amintește acest cîntecel.

Iar luna se înalță și în lumina ei orbitele ferestrelor bisericii prind viață. Noaptea se face străvezie, ca ostia pentru cuminecătură.

Vara, 1967.

CUPRINS

Lector: NINA GRIGORESCU
Tehnoredactor: VICTOR MAȘEK

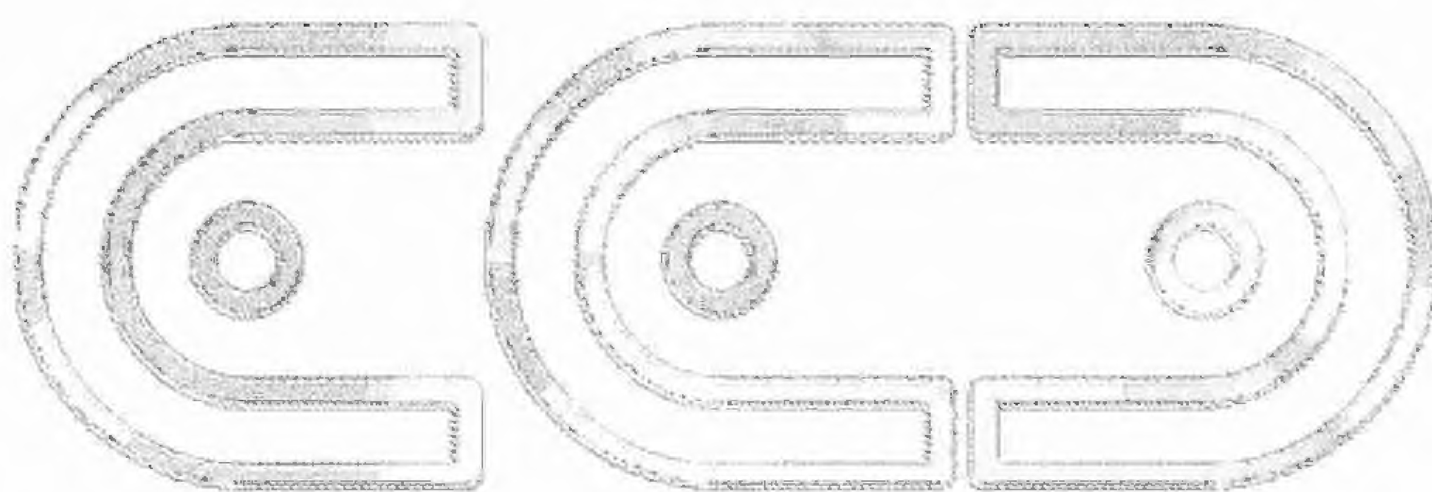
Tiraj 20. 530 Coli tipar 10,75
Bun de tipar 08.11.1976

C. 401 I. P. INFORMAȚIA
Str. Brezoianu nr. 23–25.
București
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

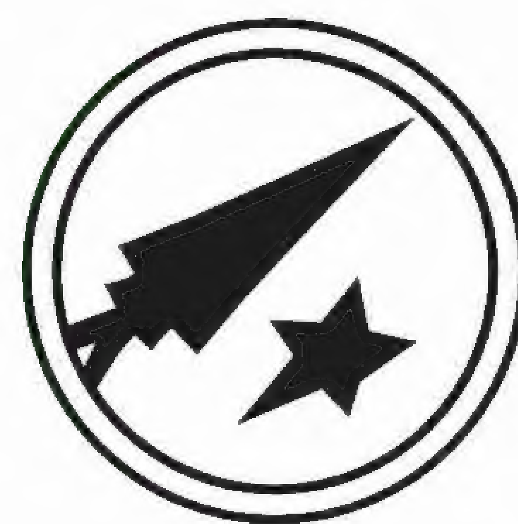

Anonim

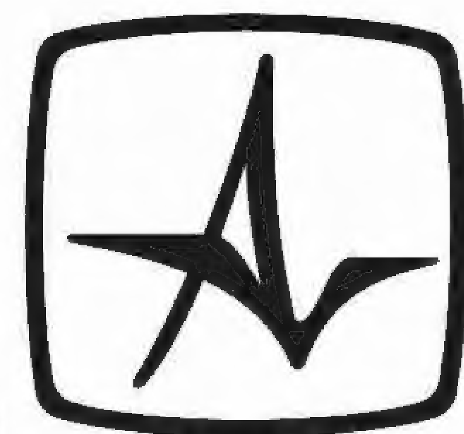
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

